

Міністерство освіти і науки України
Тернопільський національний економічний університет
Факультет фінансів
Кафедра фінансів ім. С.І. Юрія

**Збірник матеріалів Третьої заочно-дистанційної
наукової конференції студентів і молодих вчених**

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ФІНАНСОВОЇ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ

м. Тернопіль, 30 травня 2017 р.

**Третя заочно-дистанційна наукова конференція студентів і молодих вчених
«АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ФІНАНСОВОЇ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ»
м. Тернопіль, 30 травня 2017 р.**

ГОЛОВА РЕДАКЦІЙНОЇ КОЛЕГІЇ:

Кириленко О.П. – завідувач кафедри фінансів ім. С.І. Юрія ТНЕУ, д.е.н., професор.

ЗАСТУПНИК ГОЛОВИ РЕДАКЦІЙНОЇ КОЛЕГІЇ:

Письменний В.В. – доцент кафедри фінансів ім. С.І. Юрія ТНЕУ, к.е.н., доцент.

ЧЛЕНИ РЕДАКЦІЙНОЇ КОЛЕГІЇ:

Булавинець В.М. – доцент кафедри фінансів ім. С.І. Юрія ТНЕУ, к.е.н., доцент; *Дем'янишин В.Г.* – професор кафедри фінансів ім. С.І. Юрія ТНЕУ, д.е.н., професор, Заслужений працівник освіти України; *Дем'янюк А.В.* – доцент кафедри фінансів ім. С.І. Юрія ТНЕУ, к.е.н.; *Дерлиця А.І.* – доцент кафедри фінансів ім. С.І. Юрія ТНЕУ, к.е.н.; *Карпишин Н.І.* – доцент кафедри фінансів ім. С.І. Юрія ТНЕУ, к.е.н., доцент; *Квасниця О.В.* – доцент кафедри фінансів ім. С.І. Юрія ТНЕУ, к.е.н.; *Кізіма Т.О.* – професор кафедри фінансів ім. С.І. Юрія ТНЕУ, д.е.н., професор; *Коваль С.Л.* – доцент кафедри фінансів ім. С.І. Юрія ТНЕУ, к.е.н., доцент; *Лободіна З.М.* – доцент кафедри фінансів ім. С.І. Юрія ТНЕУ, к.е.н., доцент; *Петрушка О.В.* – старший викладач кафедри фінансів ім. С.І. Юрія ТНЕУ, к.е.н.; *Русін В.М.* – доцент кафедри фінансів ім. С.І. Юрія ТНЕУ, к.е.н.; *Савчук С.В.* – доцент кафедри фінансів ім. С.І. Юрія ТНЕУ, к.е.н., доцент; *Сидор І.П.* – доцент кафедри фінансів ім. С.І. Юрія ТНЕУ, к.е.н., доцент; *Стоян В.І.* – доцент кафедри фінансів ім. С.І. Юрія ТНЕУ, к.е.н., доцент; *Шашкевич О.Л.* – доцент кафедри фінансів ім. С.І. Юрія ТНЕУ, к.е.н., доцент.

*Розглянуто та рекомендовано до друку на засіданні кафедри
фінансів ім. С.І. Юрія ТНЕУ (протокол №18 від 22 травня 2017 р.)*

ВІДПОВІДАЛЬНА ЗА ВИПУСК:

Кириленко О.П. – завідувач кафедри фінансів ім. С.І. Юрія ТНЕУ, д.е.н., професор.

УКЛАДАЧІ:

Письменний В.В. – доцент кафедри фінансів ім. С.І. Юрія ТНЕУ, к.е.н., доцент;
Максимчак Б.В. – економіст наукового журналу «Світ фінансів».

Актуальні питання фінансової теорії та практики: збірн. матер. Третьої заоч.-дистанц. А 43 наук. конф. студ. і молод. вчених, м. Тернопіль, 30 трав. 2017 р. – 2-ге вид., перероб. і доп. – Тернопіль: ФОП Осадца Ю.В., 2017. – 168 с.

Коло проблем, які висвітлюються у збірнику конференції, пов'язані з розробкою основних напрямів фінансової політики держави, реформуванням складових фінансового механізму, удосконаленням системи управління фінансами на макро-, мезо- і мікрорівнях. Висновки та рекомендації мають вагоме теоретичне значення і можуть бути використані при написанні наукових статей, курсових та дипломних робіт, проведенні інших форм наукових досліджень.

**ББК 65.9(4Укр)26
УДК 336**

За редакцію і достовірність матеріалів, розміщених у збірнику конференції, несуть відповідальність автори та їх наукові керівники.

ЗМІСТ

Атаманюк Ілона Михайлівна ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ ПОДАТКІВ ЯК ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ДОХІДНОЇ ЧАСТИНИ БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ	6
Бавер Надія Олександрівна НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ПЛАНУВАННЯ ВИДАТКІВ НА СОЦІАЛЬНУ СФЕРУ В СУЧАСНИХ УМОВАХ.....	8
Базюк Андрій Любомирович ПРОБЛЕМАТИКА ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСОВОГО АУДИТУ ВИКОНАННЯ БЮДЖЕТІВ	10
Баранець Ярослав Володимирович ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ БЮДЖЕТНИХ ВИДАТКІВ – ОДНЕ З ОСНОВНИХ ЗАВДАНЬ ВИКОНАННЯ ОБЛАСНОГО БЮДЖЕТУ ТЕРНОПІЛЬСЬКОЇ ОБЛАСТІ.....	13
Богомаз Вікторія Сергіївна ФОРМУВАННЯ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ: ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ТА МОЖЛИВІСТЬ ЙОГО ЗАСТОСУВАННЯ В УКРАЇНІ	16
Бурлій Євген Вадимович МІСЦЕВІ ПОДАТКИ І ЗБОРИ У СТАНОВЛЕННІ ДОХІДНОЇ БАЗИ МСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ УКРАЇНИ	20
Василець Богдан Васильович МЕХАНІЗМ НАРАХУВАННЯ ТА СПЛАТИ ЄДИНОГО ПОДАТКУ	22
Вільгушинська Вікторія Володимирівна НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СФЕРИ ОСВІТИ ..	25
Вітківська Мар'яна Андріївна ОСВІТНЯ СУБВЕНЦІЯ ТА ЇЇ РОЛЬ У ФІНАНСОВОМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ОСВІТИ	28
Демборинська Тетяна Петрівна СТАТИСТИЧНІ СПОСТЕРЕЖЕННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ	31
Ільчук Ліна Віталіївна НАПРЯМИ ОПТИМІЗАЦІЇ ВИДАТКІВ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ УКРАЇНИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ.....	35
Коваль Катерина Анатоліївна ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ЗАОЩАДЖЕНЬ ДОМОГОСПОДАРСТВ.....	38
Коків Олег Богданович СУТЬ, НЕОБХДНІСТЬ, ТА ВИДИ ЗАОЩАДЖЕНЬ ДОМОГОСПОДАРСТВ	41
Колодій Євгенія Олександрівна СУЧАСНА ПРАКТИКА ВИКОНАННЯ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ ЗА ВИДАТКАМИ.....	43
Костюк Вікторія Михайлівна СУЧАСНА ПРАКТИКА ВИКОНАННЯ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ ЗА ВИДАТКАМИ	47
Крамарчук Богдан Віталійович ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ДОХІДНОЇ ЧАСТИНИ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ.....	49

Крамар Наталія Ігорівна, Дубчак Інна Богданівна РОЗВИТОК ФІНАНСОВОЇ ГРАМОТНОСТІ В УКРАЇНІ.....	52
Лапінська Іванна Володимирівна ПРОБЛЕМИ ПУБЛІЧНОГО ЗВІТУВАННЯ ПРО РЕЗУЛЬТАТИ ВИКОРИСТАННЯ КОШТІВ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ.....	55
Лебедева Олена Сергіївна ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ВИКОНАННЯ СУДОВИХ РІШЕНЬ БОРЖНИКАМИ ЗА ЯКИМИ Є ОРГАНИ ПЕНСІЙНОГО ФОНДУ УКРАЇНИ.....	58
Митник Надія Онуфріївна ОСОБЛИВОСТІ ФІНАНСУВАННЯ ОСВІТИ З БЮДЖЕТУ ТЕРНОПОЛЯ.....	61
Михальчук (Копач) Соломія Михайлівна ДЕРЖАВНА ПІДТРИМКА СОЦІАЛЬНО НЕЗАХИЩЕНИХ ВЕРСТВ НАСЕЛЕННЯ.....	65
Пастушенко Олександр Олександрович РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ПЕНСІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УКРАЇНИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ.....	69
Параїл Віра Миколаївна ФІСКАЛЬНА ЕФЕКТИВНІСТЬ МИТНОГО ОПОДАТКУВАННЯ В УКРАЇНІ.....	72
Пивовар Людмила Любомирівна МЕХАНІЗМ ПЛАНУВАННЯ ВИДАТКІВ ПЕНСІЙНОГО ФОНДУ УКРАЇНИ.....	74
Панцьо Наталія Анатоліївна НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ АДМІНІСТРУВАННЯ ПОДАТКУ НА ДОХОДИ ФІЗИЧНИХ ОСІБ.....	76
Пачковська Мар'яна Іванівна МІСЦЕВІ БЮДЖЕТИ ТА ЇХ ВПЛИВ НА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК...	78
Пілець Наталія Зіновіївна ПРОГРАМНО-ЦІЛЬОВИЙ МЕТОД ПЛАНУВАННЯ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ.....	81
Полівчак Олексій Петрович ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ ОРГАНІЗАЦІЇ БЮДЖЕТНОГО ПРОЦЕСУ НА МІСЦЕВОМУ РІВНІ.....	86
Практика Катерина Володимирівна ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ МЕДИЧНОГО СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ.....	88
Пташнюк Наталія Юріївна ОСОБЛИВОСТІ НАРАХУВАННЯ ЗАРОБІТНОЇ ПЛАТИ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ.....	91
Самойлова Катерина Ігорівна КОНТРОЛЬ ЗА ВИКОРИСТАННЯМ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ ДЕРЖАВИ ОРГАНАМИ КАЗНАЧЕЙСТВА.....	95
Сафандула Ярослав Ігорович ПЕНСІЙНА СИСТЕМА УКРАЇНИ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ.....	100
Сидорчук Сергій Вікторович ВИКОРИСТАННЯ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ ДЕРЖАВНОГО ПЕНСІЙНОГО СТРАХУВАННЯ.....	103
Смаглюк Тетяна Сергіївна ФІНАНСОВЕ ПЛАНУВАННЯ ТА ЙОГО РОЛЬ В РЕАЛІЗАЦІЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ.....	106

Сорока Марія Святославівна ЗАОЩАДЖЕННЯ ДОМОГОСПОДАРСТВ ЯК ДЖЕРЕЛО ЗАЛУЧЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙ В ЕКОНОМІКУ УКРАЇНИ.....	109
Таран Дмитро Владиславович ВЛИЯНИЕ ВАЛЮТНЫХ ПЕРЕВОДОВ НА ЭКОНОМИКУ СТРАНЫ	113
Торожняк Роман Васильович ЗМІСТ БЮДЖЕТНОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА МІСЦЕВІ БЮДЖЕТИ	116
Телеп Василь Романович ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ	119
Теребус Соломія Михайлівна НЕДЕРЖАВНЕ ПЕНСІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В УКРАЇНІ: СТРАН І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ	122
Федінчук Марія Василівна КРИТИЧНИЙ РІВЕНЬ ДЕРЖАВНОГО БОРГУ В УКРАЇНІ ЯК ЗАГРОЗА ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕЦІ	126
Федуник Іванна Романівна ДЕРЖАВНЕ ПЕНСІЙНЕ СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ: СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ, ФІНАНСОВІ ТА УПРАВЛІНСЬКІ АСПЕКТИ	129
Хабер Володимир Іванович ЗАКОНОДАВЧІ КОЛІЗІЇ СПЛАТИ АВАНСОВОГО ВНЕСКУ ПРИ ЗДІЙСНЕННІ ВИКОНАВЧОГО ПРОВАДЖЕННЯ.....	133
Цокало Віктор Юрійович ОСОБЛИВОСТІ МЕДИЧНОГО СТРАХУВАННЯ В НІМЕЧЧИНІ	135
Шаров Олександр Юрійович БЮДЖЕТНИЙ ДЕФЦИТ: ПРИЧИНИ, НАСЛІДКИ ТА ШЛЯХИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ	138
Шастків Роман Іванович МІСЦЕВІ ПОДАТКИ І ЗБОРИ: ЇХ РОЛЬ У ФОРМУВАННІ ДОХОДІВ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ	142
Шевчук Ігор Назарович ПРАКТИКА І ПРОБЛЕМИ ЗДІЙСНЕННЯ ВИДАТКІВ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ	145
Шегера Катерина Миколаївна ДО ПИТАННЯ ПРО СУТНІСТЬ ДЕРЖАВНИХ СОЦІАЛЬНИХ ТРАНСФЕРТІВ ТА ДЖЕРЕЛА ЇХ ФІНАНСУВАННЯ.....	148
Шепетюк Михайло Романович ПРАКТИКА І ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ДОХОДІВ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ	151
Щурик Надія Миколаївна ВИДАТКИ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ НА ОБОРОНУ У 2017 РОЦІ: СТРУКТУРНО-АНАЛІТИЧНИЙ АСПЕКТ	154
Ядчук Михайло Григорович ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ДОХОДІВ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ	158
Якібчук Ольга Дмитрівна СВІТОВИЙ ДОСВІД ОРГАНІЗАЦІЇ БЮДЖЕТНОГО ПРОЦЕСУ	160
Януш Тетяна Романівна УПРАВЛІННЯ ДЕРЖАВНИМ БОРГОМ: ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ.....	164

ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ ПОДАТКІВ ЯК ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ДОХІДНОЇ ЧАСТИНИ БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ

Податки є ефективним зняряддям державної політики майже у всіх сферах життєдіяльності суспільства, а саме: перерозподілу ВВП у соціальному, територіальному, галузевих аспектах, компенсації недоліків ринкових механізмів, розміщення ресурсів і забезпечення суспільними благами, заохочення бізнесу, ділової та інвестиційної активності, мотивації до праці, підтримання рівня зайнятості, стабілізації ринкової кон'юнктури [1, с. 53]. Саме тому, дослідження теоретичних засад природи податку як економічної категорії набувають особливої актуальності.

Податки, як головне джерело державних доходів, мають багатовікову історію. А. Сміт у праці «Дослідження про природу і причини багатства народів» (1776 р.), розглядав податок як тягар, що накладається державою у формі закону, де передбачено і його обсяг, і порядок сплати [2, с. 588–589]. Вчений вважав податки об'єктивною необхідністю та справедливою ціною за державні послуги.

Дослідження теорії податків продовжив Давид Рікардо, який тлумачив, податки як частину продукту і праці держави, що надходить в розпорядження уряду і завжди сплачуються в кінцевому рахунку з капіталу або з доходу країни [3, с. 100]. Д. Рікардо оцінював податки як неминуче зло, оскільки вони зменшують нагромадження.

Заслуговує на увагу визначення, запропоноване Олівером Венделлою Холмсом (старшим), яке відображає соціально-економічний зміст та призначення податків: «Податки – це ціна, яку ми платимо за можливість жити у цивілізованому суспільстві» [4, с. 86].

У світовій фінансовій науці розрізняють два системних підходи до трактування категорії «податок». Перший ґрунтується на визнанні необхідної обов'язковості податків і податкових платежів. Такий напрям фінансової думки базується на тезі, запропонованій ще Е. Саксом: послух і примус є необхідними елементами податкової теорії. В теоретичному трактуванні примусовий характер сплати обов'язкових платежів державі в обмін на суспільні блага у фінансовій літературі називають податком за Пігу [5].

Таким підходом до трактування сутності податку характеризуються К.Р. Макконелл та С.Л. Брю: «Податок – це примусова сплата уряду господарством або фірмою грошових коштів (чи передача послуг і товарів), в обмін на які господарства чи фірма безпосередньо не отримують товари чи послуги, при цьому така сплата не є штрафом, що накладений судом за незаконні дії» [6, с. 42].

У сучасній економічній науці також існують тлумачення податку як примусу. Так, професор Л.К. Воронова визначає податок «як обов'язковий,

індивідуально безвідплатний платіж, що справляється з юридичних і фізичних осіб у формі забезпеченого державним примусом законного відчуження належних їм на праві власності, господарського відання або оперативного управління коштів, з метою фінансування завдань та функцій держави та місцевих органів самоврядування» [7, с. 210]. Дане твердження вказує на обов'язковий та примусовий характер сплати податків і зборів в порядку і розмірах, встановлених законом.

На відміну від розуміння податку як примусу законослухняних платників-виконавців, другий напрям фіскальної теорії визначає податок як громадянський обов'язок. Податок, що сплачується на основі свідомого індивідуального вибору і власної оцінки характеру державної діяльності виборцем-податкоплатником, одержав назву «податку Кларка», від імені американського економіста Едварда Кларка [8, с. 81].

Більшість сучасних науковців розглядає податки як суто економічну категорію. Так, О.Р. Романенко вважає, що податки мають не лише характер грошових відносин, а й відтворюють процес примусового відчуження частини доходів, односторонній рух вартості без еквівалентного обміну [9, с. 107]. Неважко помітити, що в даному визначенні автор підкреслює примусовість та безеквівалентність податків.

На думку В.М. Опаріна, податки за своїм економічним змістом відображають фінансові відносини між державою і платниками, що носять односторонній характер – від платників до держави [10, с. 104]. Тобто, податки відображають односторонній рух коштів від населення, суб'єктів господарювання до держави, який не супроводжується одночасним наданням певних благ, матеріальних цінностей, як характерно для товарного обміну.

В.М. Федосов тлумачить податки як специфічну форму, підсистему виробничих відносин, відносин економічного базису, котрі виражають ту їх частину, що виникає на стадії розподілу в процесі розширеного відтворення і має вторинний, похідний, перерозподільчий характер [11, с. 85]. Отже, на думку вищезгаданих вчених сутність податку пов'язана з процесами перерозподілу частини вартості валового внутрішнього продукту.

На думку колективу авторів (С.І. Юрія, В.Г. Дем'янишина, О.П. Кириленко, О.М. Десятнюк, С.Л. Коваль), податки – це фінансові відносини між державою і платниками податків з приводу примусового відчуження частини знову створеної вартості з метою формування централізованих фондів грошових ресурсів, необхідних для виконання державою її функцій [12, с. 107]. У вищенаведеному визначенні підкреслюється визначальна роль податків у формуванні централізованих фінансових ресурсів для забезпечення виконання державою її функцій.

З огляду на викладене, можна зробити висновок, що у фінансовій науці немає усталеної позиції до визначення суті податків. Це пов'язано зі складністю та багатогранністю досліджуваної категорії. Враховуючи основні риси податків, вважаємо, що економічний зміст податків найбільш повно можна відобразити, характеризуючи їх як законодавчо оформлену, примусову форму отримання державою частки вартості валового внутрішнього продукту, фінансову базу

виконання державою її функцій. Тому, на нашу думку, податки – це обов’язкові платежі, які встановлюються державою, сплачуються юридичними та фізичними особами в процесі перерозподілу частини вартості валового внутрішнього продукту та акумулюються в централізованих фондах грошових коштів для фінансового забезпечення виконання державою покладених на неї функцій.

Література:

1. Крисоватий А.І. Концептуалізація теоретичних підвалин оподаткування / А.І. Крисоватий // Світ фінансів. – 2005. – №1. – С. 53–57.
2. Смит А. Исследование о природе и причинах богатства народов / Б. Селигмен. – М.: Соцэкгиз, 1962. – Кн. 5. – 684 с.
3. Рикардо Д. Начало политической экономии и налогового обложения / Д. Рикардо: пер. с англ. – Соч., Т. 1. – М.: Изд-во «Госполитиздат», 1955.
4. Селигмен Б. Основные течения современной экономической мысли. – М.: Изд-во «Прогресс», 1968. – 425 с.
5. Благун І.Г. Генезис теорій податкових фінансів у парадигмі фіскально-бюджетної безпеки держави / І.Г. Благун [Електронний ресурс]. – Режим доступу до журн.: http://www.nbu.gov.ua/Portal/chem_biol/nvnltsu/19_4/265_Vlagun_19_4.pdf.
6. Макконелл К. Экономикс: принципы, проблемы и политика: [пер. з англ.] / К. Макконелл, С. Брю. – К.: Хагар-Демос, 1993. – 193 с.
7. Воронова Л.К. Фінансове право України: підруч. / Л.К. Воронова. – К.: Прецедент; Моя книга, 2006. – 448 с.
8. Кізіма Т.О. Державні фінанси в умовах демократії: навч. посіб. / Т.О. Кізіма, А.Я. Кізіма, С.В. Савчук. – Тернопіль: ТНЕУ, 2006. – 134 с.
9. Романенко О.Р. Фінанси: підруч. / О.Р. Романенко. – К.: Центр навчальної літератури, 2003. – 367 с.
10. Опарін В.М. Фінанси (загальна теорія): навч. посіб. / В.М. Опарін. – К.: КНЕУ, 2001. – 204 с.
11. Федосов В.М. Современный капитализм и налоги / В.М. Федосов. – К.: Вища школа, 1987. – 185 с.
12. Бюджетна система: підруч. / С.І. Юрій, В.Г. Дем’янишин, О.П. Кириленко [та ін.]; за ред. С.І. Юрія, В.Г. Дем’янишина, О.П. Кириленко. – Тернопіль: ТНЕУ, 2013. – 624 с.

Бавер Надія Олександрівна

Студентка групи ФУДзм-21

Науковий керівник – к.е.н., доцент Булавинець В.М.

НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ПЛАНУВАННЯ ВИДАТКІВ НА СОЦІАЛЬНУ СФЕРУ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

На даному етапі розвитку економіки в Україні потребує удосконалення система управління державними фінансами для забезпечення обґрунтованості процесу розробки та реалізації фінансово-бюджетної політики держави. З

метою підвищення ефективності використання бюджетних коштів та якості надання державних послуг з 2004 р. в Україні почалось упровадження програмно-цільового методу планування у бюджетний процес. Наразі відбувається подальше удосконалення формування та виконання бюджету на основі програмно-цільового методу. При цьому важливим аспектом є застосування зазначеної методики насамперед як складової системи перспективного бюджетного планування [2].

Питання застосування програмно-цільового методу планування переважно досліджувалися у працях зарубіжних вчених і тому актуальним є вивчення науково-практичних засад подальшого використання зазначеного методу в бюджетному процесі України не лише з огляду на міжнародний досвід, а й на особливості розвитку бюджетних відносин в Україні.

У західних країнах програмно-цільовий метод використовується як ефективний інструмент розподілу бюджетних ресурсів для задоволення державних потреб. Цей метод дає змогу встановлювати чіткі пріоритети в рамках наявних бюджетних ресурсів та звітувати перед платниками податків про ефективність надання державних послуг.

Вперше програмно-цільовий метод був застосований у США в середині 1960 років. На сьогодні він успішно використовується більшістю країн ЄС, певних успіхів досягли Казахстан та Росія. Україна постає перед необхідністю вдосконалювати свою законодавчу базу, поширювати практику використання програмно-цільового методу планування бюджетів всіх рівнів [1].

Поступово ця практика набула поширення і в інших країнах. Нині, більшість країн Європейського союзу, Австралія, Нова Зеландія та Канада активно використовують цей метод при плануванні бюджету. На сьогодні більшість країн Європейського союзу надає допомогу іншим країнам саме у формі програм, після здійснення яких передбачаються досягнення конкретних результатів.

Ефективною формою реалізації стратегій суспільного розвитку на державному, регіональному та місцевому рівнях є державні цільові та бюджетні програми. З моменту запровадження програмної класифікації видатків процес розроблення, затвердження та виконання програм мав тенденцію недостатнього моніторингу та безсистемного розвитку. Рішення щодо їх виконання приймалися різними органами державної влади. З кожним роком кількість прийнятих програм збільшується, а можливість фінансування їх ускладнюється. Як наслідок, відбувається значне недофінансування програм, зрив графіків їх виконання. Це призводить до низької результативності та неефективності бюджетних вкладень й недосягнення очікуваних соціальних результатів.

Для ефективного застосування елементів бюджетування видатків сфери соціально-культурних послуг необхідно:

- вдосконалити методику програмно-цільового бюджетування;
- змінити підходи до формування й виконання бюджетних програм;
- підвищити контроль за використанням бюджетних коштів на соціально-культурні цілі.

Досить важливою є проблема розроблення єдиної стратегії соціально-культурного розвитку держави з чітким формулюванням суспільних пріоритетів, цільових установок та завдань. Відповідно до цієї проблеми необхідно змінити всі інші програми та проекти розвитку, що сприятиме успішній реалізації стратегічного бюджетного планування у вітчизняній практиці.

Таким чином, слід зазначити, що нині в Україні певною мірою розроблено та запроваджено у процес бюджетного планування основні принципи програмно-цільового методу. Однак з метою істотного підвищення рівня державного регулювання у сфері видатків бюджету необхідне удосконалення насамперед науково-теоретичних положень та методологічних основ зазначеного методу з урахуванням як зарубіжного, так і вітчизняного досвіду. Наукове обґрунтування удосконалення методології функціонування програмно-цільового методу планування видаткової частини бюджету, безперечно, підвищить якість і збалансованість системи фінансово-бюджетного регулювання соціально-економічного розвитку держави [3].

Література:

1. Бондаренко Ю.М. Державне управління соціальним захистом населення в умовах європейської інтеграції України: автореф. дис. на здобуття наукового ступеня кандидата наук з державного управління: 25.00.02 / Класичний приватний університет. – Запоріжжя, 2008. – 23 с.
2. Стойко О.Я. Фінанси: навч. посіб. / О.Я. Стойко, Д.І. Дема; за ред. О.Я. Стойка. – К.: Алерта, 2014 – 432 с.
3. Чугунов І. Теоретико-методологічні засади удосконалення програмно-цільового методу планування видатків бюджету / І. Чугунов // Фінанси України. – 2004. – №9. – С. 37–44.

Базюк Андрій Любомирович

Студент групи ФУПОм-11

Науковий керівник – к.е.н., доцент Шашкевич О.Л.

ПРОБЛЕМАТИКА ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСОВОГО АУДИТУ ВИКОНАННЯ БЮДЖЕТІВ

Починаючи з періоду незалежності України і моменту переходу до ринкової економіки виникає необхідність вдосконалення і змін системи контролю. Це зумовлене пошуком нових джерел наповнення бюджету, вдосконалення механізму їх розподілу та використання. Зі зміною законодавства виникає численна кількість правопорушень і фактів нецільового використання коштів, які в розпорядженні управління бюджетом. Проблема державного фінансового аудиту є актуальною, адже в системі фінансового контролю при використанні бюджетних коштів, фактично, відсутня цілісність і

комплексність у процесі аудиту. Суттєвим чинником є суперечність повноважень та функцій контрольних органів, відсутнє законодавче визначення показників оцінки ефективного, раціонального, цільового використання ресурсів.

Питання контролю та аудиту в Україні досліджували такі провідні вітчизняні науковці: Б.Ф. Усач, М.Г. Чумаченко, Н.І. Дорош, І.К. Дрозд, С.І. Юрій, К.В. Коваленко, В.В. Поліщук, Н.І. Рубан, А. Малишев, І. Стефанюк. У своїх працях вчені посилаються на світовий та європейський досвід проведення державного аудиту в системі вищих органів державного фінансового контролю. При прийнятті Закону України «Про Рахункову палату» від липня 2015 р. з використанням світових стандартів контролю Рахункова палата уповноважена здійснювати контроль не тільки за використанням коштів Державного бюджету, а й за їхнім надходженням [1]. Враховуючи те, що даний закон є новим, аудит в Україні має великі перспективи розвитку в бюджетній сфері, як одна з найефективніших та найбільш результативних форм контролю. На сьогоднішній день законодавством України визначено два види аудиту: аудит ефективності та фінансовий аудит. Їх законодавче трактування, на нашу думку, є неоднозначним та недосконалим. Тому, питання державного фінансового аудиту в Україні є актуальним для дослідження.

Аналізуючи проблемні аспекти аудиту, як сфери фінансового контролю можна говорити про те, що він є недооцінений як з боку держави так і з боку громадськості, що призводить до виникнення проблем таких як:

- недостатні якості методичних розробок з аудиторського контролю;
- брак достатнього досвіду аудиторської діяльності;
- недостатня кількість кваліфікованих аудиторських кадрів, а звідси – і неосвоєний ринок аудиторських послуг;
- відсутність типових форм документів з аудиту;
- відсутність методичних рекомендацій з питань комп'ютеризації аудиту.

Науковець В.В. Поліщук виділяє серед основних зовнішніх проблем аудиту дублювання функцій Рахункової палати та Державної аудиторської служби, особливо коли проводиться перевірка одного і того ж об'єкта чи установи [2]. Відповідно до Закону України «Про Рахункову палату» від 02.07.2015 та Положення про Державну аудиторську службу України від 23.08.2016 порівняємо їх функції у сфері державного фінансового контролю.

Провівши аналогію дублювання одних з основних функцій аудиту відповідних державних структур, можна стверджувати, що між Рахунковою палатою і Державною аудиторською службою могла б бути здорова конкуренція, де б розглядався комерційний сектор і в якому б клієнти обирали той чи інший орган контролю для проведення перевірки. Відповідно в залежності від якості надання послуг. Однак державний сектор перевіряється відповідно до законодавства двома інституціями на обов'язковій основі, що є лишнім і недоречним. Тому, ми пропонує позбавити Державну фіскальну службу державного фінансового аудиту при перевірці бюджетів, що в свою чергу допоможе зекономити державні кошти та дозволить ефективніше

працювати бюджетним установам, які і так неодноразово перевіряються вповноваженими органами по одних і тих самих підконтрольних питаннях.

Таблиця 1

Аналіз функцій органів Рахункової палати та Державної аудиторської служби [1; 4]

Рахункова палата України	Державна аудиторська служба
Організація контролю за виконанням законів України та постанов прийнятих ВРУ, що стосується фінансування загальнодержавних програм з використання коштів ДБУ	Здійснення державного фінансового контролю за використання і збереження державних фінансових ресурсів, необоротних та інших активів, правильність визначення потреб в бюджетних коштах
Здійснення контролю за виконання ДБУ, щодо поквартального розподілу доходів і видатків	Забезпечення ефективного використання коштів і майна
Здійснення перевірки за призначенням використання позабюджетних та загальнодержавних цільових фондів	Забезпечення дотримання законодавства про державні закупівлі
Здійснення контролю за ефективністю управління коштами ДБУ	Здійснення державного фінансового контролю за діяльністю суб'єктів господарської діяльності незалежно від форм власності
Надання консультацій відповідним органам і посадовим особам, як призначаються ВРУ, з питань витрачання бюджетних коштів	Здійснення контролю за виконанням функцій з управління об'єктами державної власності
Здійснення контролю за інвестиційною діяльністю органів виконавчої влади	Здійснення контролю за цільовим використанням коштів державного і місцевих бюджетів
Проведення попереднього аналізу, що розглядаються на засіданні ВРУ та звітів Антимонопольного комітету України щодо здійснення ним державного контролю	Контролю за своєчасним використанням і своєчасним поверненням кредитів (позик)
Здійснення контролю за наданням позик та економічної допомоги державам чи міжнародним організаціям відповідно до рішення ВРУ	Контроль за складанням бюджетної звітності, паспортів бюджетних програм та звітів про їх виконання (у разі застосування програмно-цільового методу)
Здійснення контролю за розподілом кошторису витрат в діяльності апарату управління і допоміжних служб	Здійснення інших повноважень визначених законами України та покладених на неї Президентом України

У своїй праці К.В. Коваленко зазначає, що проведення аудиту в Україні є неправильним, адже нема чітко сформованої мети аудиту, яка б допомогла запобігти та своєчасно вирішити проблеми, які були виявлені під час проведення перевірки, і які б допомогли запобігти виникненню негативних наслідків у майбутньому [3]. Тому, мета аудиту в Україні є більш кількісна, аніж якісна і результатом чого є зменшення порушень, а не допомога вирішенню проблем, що у свою чергу знижує ефективність аудиту.

Першими кроками для вдосконалення Державного аудиту в Україні буде:

- забезпечення функціонування Рахункової палати України, відповідно до вимог міжнародних стандартів;
- зазначення чіткого розмежування аудиту у сфері державного контролю;
- визначення чіткої мети аудиту для забезпечення ефективності аудиторського контролю та формування методики усунення визначених порушень при перевірці бюджетів;
- забезпечення гласності та прозорості при проведенні аудиту;
- розмежування внутрішнього та зовнішнього аудиту, формуючи правильно визначених цілей відповідних видів аудиту.

Враховуючи вище зазначені пропозиції, реформування державного фінансового аудиту, забезпечить ефективне та раціональне використання бюджетних коштів. Аудит, як найефективніший вид перевірки займе провідне місце у контролюючих органах, який сприятиме соціально-економічний розвиток країни, зміцнить фінансову безпеку та дозволить бюджетній системі розвиватися на міжнародному рівні за світовими стандартами.

Література:

1. Про Рахункову палату: Закон України від 02.07.2015 №576-VIII: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/576-19>.
2. Поліщук В.В. Напрямки удосконалення системи державного фінансового контролю: впровадження стратегічного аудиту / В.В. Поліщук [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.global-national.in.ua/archive/4-2015/178.pdf>.
3. Коваленко К.В. Проблеми та перспективи оцінювання ефективності зовнішнього державного фінансового контролю в Україні / К.В. Коваленко: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.global-national.in.ua/archive/4-2015/178.pdf>.
4. Кабінет Міністрів України; Про затвердження Положення про Державну аудиторську службу України від 03.02.2016 [Електронний ресурс]. – <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/43-2016-%D0%BF>.

Баранець Ярослав Володимирович

Студент групи ФУПОМ-12

Науковий керівник – к.е.н., доцент Шашкевич О.Л.

ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ БЮДЖЕТНИХ ВИДАТКІВ – ОДНЕ З ОСНОВНИХ ЗАВДАНЬ ВИКОНАННЯ ОБЛАСНОГО БЮДЖЕТУ ТЕРНОПІЛЬСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Основою розвиненого місцевого самоврядування є ефективні місцеві бюджети. При забезпеченні колективних потреб населення за рахунок місцевих бюджетів існує можливість повніше враховувати запити громадян, адже місцева влада перебуває у прямій близькості до споживачів благ. Тому наявність повнішої і правдивішої інформації про вподобання жителів регіону

створює необхідні умови для надання громадянам тих суспільних та приватних благ, яких вони найбільше потребують [2, с. 8].

Прерогатива забезпечення послуг за рахунок місцевих бюджетів полягає в тому, що пропонуючи мешканцям різні набори суспільних благ, регіони конкурують між собою. Прагнення забезпечити кращі умови для проживання в кожному з регіонів призводить до загального покращення економічного і соціального становища в країні [2, с. 9].

Робота, яка проводиться в питаннях прийняття та виконання обласного бюджету яскраво відображена в рішенні Тернопільської обласної ради від 4 січня 2016 р. №38 «Про обласний бюджет на 2016 р.» та в 7, прийнятих на сесіях обласної ради в 2016 р., рішеннях про внесення змін до обласного бюджету.

Прийняті рішення спрямовані на розвиток позитивних процесів в соціально-економічному розвитку області, направлені на вжиття заходів по збільшенню надходжень в обласний бюджет Тернопільської області доходів, посилення контролю щодо раціонального та ефективного використання бюджетних коштів [3].

Загальний обсяг видатків обласного бюджету Тернопільської області на 2016 р. із врахуванням трансфертів з державного бюджету був визначений в сумі 4407,0 млн. грн. в тому числі обсяг загального фонду склав 4313,3 млн. грн., спеціального фонду – 93,7 млн. грн. Обсяг трансфертів з державного бюджету, який розподілений районним та міським (міст обласного значення) становив 3213,1 млн. грн.

Видатки за 9 місяців поточного року загального фонду з урахуванням міжбюджетних трансфертів склали 3423,3 млн. грн.,

Для галузей соціально-культурної сфери із загального обсягу видатків на заробітну плату з нарахуваннями на неї направлено 459,5 млн. грн., оплату за спожиті бюджетними установами енергоносії та житлово-комунальні послуги 43,8 млн. грн., продукти харчування – 21,5 млн. грн., медикаменти – 79,7 млн. грн., стипендії – 27,8 млн. грн., пільгові пенсії – 5,1 млн. грн.

Передбачені кошторисними призначеннями видатки бюджетних установ своєчасно профінансовані, забезпечено у встановлені терміни виплати заробітної плати. Цьому в повній мірі сприяла робота обласної ради, яка відповідно до наданих Законом України «Про місцеве самоврядування в Україні» та Бюджетним кодексом України повноважень розгляду та затвердження щоквартальних звітів про виконання обласного бюджету, проведення їх аналізу, на підставі чого ухвалювались рішення, спрямовані на забезпечення ефективного використання коштів обласного бюджету.

Незважаючи на певні складнощі в умовах обмежених фінансових ресурсів на відміну від попередніх років, в яких основною проблемою обласного бюджету у плануванні його видатків, була покладена доцільність підтримання сформованої мережі бюджетних установ та комунальних підприємств. У 2016 р. вдалося знайти можливості додаткового збільшення бюджетних асигнувань і спрямувати їх на фінансування ряду найбільш необхідних, соціально-значимих видатків.

За рахунок коштів обласного бюджету в 2016 р. вирішувались питання фінансової підтримки окремих громад. Це стосується закладів соціально-культурної сфери в Монастириському, Козівському, Бережанському, Буцацькому та Чортківському районах, яким надано понад 2,5 млн. грн. субвенцій. Також передбачено і спрямовано в 2016 р. на співфінансування з обласного бюджету органам місцевого самоврядування області 2,8 млн. грн.

На підтримку фінансово-господарської діяльності підприємств та установ спільної власності територіальних громад сіл, селищ, міст Тернопільської області (комунальне автотранспортне підприємство, Тернопільське обласне комунальне підприємство «Фірма «Тернопільавтотранс», Тернопільське обласне виробничо-торгове аптечне об'єднання), з обласного бюджету в 2016 р. спрямовано 4,3 млн. грн.

При внесенні змін до обласного бюджету на 2016 р. враховано спрямування коштів на життєво-необхідні для населення області цілі, а саме:

- комунальній установі Тернопільської обласної ради «Тернопільська обласна дитяча клінічна лікарня» для придбання медичного обладнання і предметів довгострокового користування виділено 4,2 млн. грн.;

- субвенція обласному бюджету Львівської області в сумі 0,3 млн. грн. для лікування хворих з серцево-судинними захворюваннями жителів Тернопільської області у Львівській обласній клінічній лікарні;

- на фінансову підтримку осіб, які брали участь в антитерористичній операції та членів сімей загиблих під час проведення антитерористичної операції у рамках відповідних обласних програм та заходів спрямовано 2,2 млн. грн., оздоровлення дітей – 5,7 млн. грн.

В 2016 р. вдалося в певній мірі забезпечити фінансове обґрунтування інвестиційного розділу програми соціально-економічного розвитку області на 2016 р.

В обласному бюджеті передбачено і спрямовано:

- видатки в сумі 10,0 млн. грн. на співфінансування проектів, що фінансуються з державного фонду регіонального розвитку;

- субвенція 16 районним бюджетам та 5 бюджетам об'єднаних територіальних громад в сумі 28,0 млн. грн. на придбання шкільних автобусів для перевезення дітей, що проживають у сільській місцевості (на даний час вже придбано 31 автобус);

- субвенція 16 районним бюджетам та усім бюджетам об'єднаних територіальних громад в сумі 10,0 млн. грн. на оснащення опорних освітніх закладів сучасною матеріально-технічною базою (засобами навчання, навчальними комп'ютерними комплексами та мультимедійним обладнанням, впровадження енергозберігаючих технологій, тощо).

Посиленої уваги із сторони місцевих органів влади, головних розпорядників бюджетних коштів на даний час вимагає робота пов'язана із затвердженням бюджетного 2016 р. та формуванням бюджету 2017 р. і включає в себе здійснення комплексу заходів, направлених на економію бюджетних коштів та раціональне їх використання, оскільки складання і затвердження реальних та збалансованих показників місцевих бюджетів є запорукою

ефективного управління бюджетними коштами і відповідно якісного виконання місцевими органами влади своїх повноважень [3].

Література:

1. Бюджетний кодекс України зі змінами від 08.07.2010 №2456-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2456-17/>.
2. Планування та управління фінансовими ресурсами територіальної громади / О. Кириленко, Б. Малиняк, В. Письменний, В. Русін / Асоціація міст України – К., ТОВ «ПІДПРИЄМСТВО «ВІ ЕН ЕЙ», 2015. – 396 с.
3. Набатова Ю.О. Формування місцевих бюджетів в умовах децентралізації фінансових ресурсів / Ю.О. Набатова, Т.В. Ус // Ефективна економіка. – 2015. – №5.
4. Русін В.М. Вдосконалення міжбюджетних відносин в Україні / В.М. Русін // Збірн. тез доповідей Першої Інтернет-конф. «Управління фінансами держави, регіону, підприємства та домогосподарства: погляди науковців і практиків». – Тернопіль, 2015.
5. Місцеві фінанси: підруч. / за ред. О.П. Кириленко. – К.: Знання, 2006. – 677 с.

Богомаз Вікторія Сергіївна

Студентка групи ФУПОм-11

Науковий керівник – д.е.н., професор Дем'янишин В.Г.

ФОРМУВАННЯ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ: ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ТА МОЖЛИВІСТЬ ЙОГО ЗАСТОСУВАННЯ В УКРАЇНІ

В умовах глибоких ринкових трансформацій національної економіки, збройної агресії Російської Федерації ще більше актуалізується проблема розвитку адміністративно-територіальних одиниць, оскільки їх розвиток залежить від їх бюджетного потенціалу. Сучасна інтеграція України до ЄС вимагає глибокого вивчення законодавства європейських та інших країн світу, тому корисно буде проаналізувати досвід інших держав у частині регулювання тих чи інших відносин.

Проблеми вдосконалення державного управління місцевими бюджетами, пошуку можливостей збільшення дохідної бази місцевих бюджетів знайшли відображення в роботах таких вітчизняних і закордонних вчених, як: В. Андрущенко, Й. Бескид, С. Буковинський, М. Гапонюк, А. Даниленко, В. Дем'янишин, О. Кириленко, В. Кравченко, М. Кульчицький, І. Лютий, С. Мельник, В. Опарін, О. Романенко, М. Сивульський, В. Федосов, С. Юрій та ін. У своїх роботах вчені висвітлюють питання підвищення соціальної спрямованості місцевих бюджетів, механізмів впливу органів місцевого самоврядування на соціально-економічний розвиток, впливу ресурсів місцевого бюджету на темпи економічного зростання тощо. Віддаючи належне їх науковим напрацюванням з цієї проблематики зазначимо, що існує необхідність в її подальшому дослідженні.

Провідні європейські країни наділяють місцеві органи влади дуже високим рівнем фінансової автономії, що дозволяє останнім практично не залежати або слабо залежати від бюджетів центральної адміністрації. Це Іспанія, Австрія, Швейцарія, Швеція. У цих країнах фінансова автономія місцевих бюджетів перебуває в інтервалі від 70 до 98%. У Франції, Фінляндії, Бельгії значення названого показника коливається від 55 до 70%. Високий рівень самостійності місцевих бюджетів зарубіжних країн значною мірою визначається вагомою часткою власних доходів, які складають, наприклад, у Швеції понад 70%, в Іспанії – 50%, у Норвегії – 56% доходів бюджетів місцевих урядів [5]. З наведених даних видно, що власні доходи є основним джерелом надходжень до бюджетів місцевих урядів унітарних європейських країн – членів Європейського Союзу. У той же час для України характерною є низька частка власних доходів у складі доходів місцевих бюджетів, а, отже, низький рівень фінансової незалежності органів місцевої влади та місцевого самоврядування.

У окремих країнах доходи місцевих бюджетів формуються по різному, проте можна виокремити чотири основні джерела наповнення дохідної частини місцевих бюджетів: податки, неподаткові надходження, субсидії та дотації з центрального бюджету, позики. Провідна роль у формуванні доходів бюджетних систем зарубіжних країн належить податкам, які використовуються державою як визначальний інструмент перерозподілу національного доходу і є основою дохідної бази в таких ланках фінансової системи, як державний бюджет і місцеві фінанси, спеціальні урядові фонди. Центральні органи держави користуються найважливішими із загальнонаціональних міркувань податками, а за місцевою владою (муніципалітетами) закріплені менш значні податки, які водночас визначальні для формування місцевих бюджетів [1].

У більшості країн, де основу доходів місцевих бюджетів становить прибутковий податок, місцеві органи влади не встановлюють ставки податку, а одержують фіксований відсоток від загального обсягу надходжень. Високий обсяг надходжень прибуткового податку у країнах Північної Європи пояснюється високим рівнем доходів населення [7]. В Україні ж основним бюджетоформуючим податком щодо місцевих бюджетів усіх рівнів є податок на доходи фізичних осіб. Інший загальнодержавний податок – плата за землю – забезпечує надходження до бюджетів місцевого самоврядування – бюджетів сіл, їх об'єднань, селищ, міст, повною мірою залишаючись у їхньому розпорядженні.

Особливості формування та використання коштів місцевих бюджетів у зарубіжних країнах доцільно буде навести у вигляді таблиці (табл. 1) [6].

Важливі питання удосконалення використання бюджетних коштів пов'язані із розмежуванням їх між державним та місцевими рівнями управління. Розвинуті держави мають різні моделі централізації фінансової системи. В унітарних державах загалом спостерігається дещо вищий рівень централізації, а у федеративних, де фінансова система є трирівневою, дещо менший. Так, у США цей показник становить 57%, у Франції – 71%, у Канаді – 40%. В Україні показник централізації коливається на рівні 65–70% [4].

Особливості формування та використання коштів місцевих бюджетів у зарубіжних країнах

Країна	Особливості формування коштів	Основні напрями спрямування коштів
Німеччина	В урядовому проекті місцевих бюджетів видатки плануються на 2–3% більше, ніж минулого року. Проект має відповідати критеріям бюджетної політики ЄС	Структура видатків, спрямована на фінансування міністерств освіти, у справах сім'ї, літніх людей, жінок і молоді, закордонних справ, економічного розвитку і співпраці та ін. Найбільшу групу витрат становлять соціальні виплати
Велика Британія	Частка місцевих бюджетів у бюджетній системі коливається на рівні 30%. Головне джерело місцевих бюджетів – муніципальний податок (справляється залежно від вартості майна та кількості дорослих членів сім'ї). Видатки місцевих бюджетів поділяються на поточні та капітальні (капітальні покриваються за рахунок позик, а джерелом фінансування поточних, головним чином, є податки)	Основні напрями спрямування коштів місцевих бюджетів Великої Британії такі: житлове та шляхове господарство, освіта, місцева влада та самоврядування, судова система, поліція, заходи з охорони навколишнього середовища
Франція	Місцеві органи влади здійснюють великі капіталовкладення – понад 52% всіх капітальних державних витрат. Частка податків у місцевому бюджеті – 40%, субсидій – 30%, власні надходження і позики 30%. Місцеві бюджети, як правило, дефіцитні і потребують додаткових ресурсів для фінансування власних програм. Місцеві бюджети в частині видатків складаються з 2 основних розділів: бюджети поточної діяльності (функціональний) та бюджети нового будівництва (інвестування)	У країні більше третини всіх поточних витрат місцевих органів влади припадає на утримання адміністративно-силового апарату (поліція, цивільна оборона, пожежна охорона, управління), третина – на освіту, культуру; важливою статтею витрат є розвиток інфраструктури
Скандинавські країни	Особливістю фінансів Норвегії є те, що зовнішнього боргу у країні немає. Проблеми бюджетного дефіциту в країні немає також, навіть попри традиційно високий рівень бюджетних витрат та соціальних зобов'язань уряду. У Фінляндії із середини 1990-х років одним із пріоритетів бюджетних витрат є розвиток науки. Рівень видатків на науково-дослідні роботи у відсотках відносно ВВП є одним з найвищих у світі	Соціальна сфера є пріоритетом фінансової політики. Крім того, що велика частка соціальних послуг у скандинавських країнах є безкоштовною, вони дуже різноманітні за формами і доступні всім громадянам

Аналізуючи формування фінансової політики сталого розвитку місцевих бюджетів розвинутих держав світу, можна зробити висновок про посилення їх соціальної спрямованості. Саме на задоволення соціальних потреб людини була спрямована фінансова політика таких держав, як США, Велика Британія, Франція, Німеччина, Швеція. Найвищий рівень забезпечення соціальних потреб населення за рахунок бюджетного фінансування характерний для скандинавських країн, зокрема Швеції [1].

Теоретичні і практичні засади адаптації зарубіжного досвіду в Україні розглядаються багатьма вітчизняними науковцями. Так, наприклад, С. Юрій та В. Дем'янишин пропонують в Україні проведення бюджетної децентралізації, яка має місце у Німеччині [8, с. 7–27]. У працях В. Дем'янишина рекомендовано використати зарубіжний досвід Франції при плануванні видатків місцевих бюджетів [2, с. 135–144], а також удосконалити розподіл доходів і видатків між державним та місцевими бюджетами відповідно до практики країн ЄС [3, с. 3–11].

Досліджуючи зарубіжні країни, стало зрозумілим, що надання органам місцевого управління відповідальності за збільшення своїх власних доходів є тривалим і складним процесом. Що стосується України, то через фактичну централізацію дохідної бази та слабкі фінансові й адміністративні можливості нереалістичним буде сказати, що цей процес можна швидко здійснити.

Література:

1. Василик О.Д. Бюджетна система України: підруч. / О.Д. Василик, К.В. Павлюк. – К.: Центр навч. л-ри, 2012. – 544 с.
2. Дем'янишин В. Проблеми сутності та складу видатків місцевих бюджетів / Василь Дем'янишин, Аліна Тулюлюк // Світ фінансів. – 2008. – №3(16). – С. 135–144.
3. Дем'янишин В.Г. Теоретична концептуалізація бюджету держави / В.Г. Дем'янишин // Актуальні проблеми економіки. – 2007. – №9 (75). – С. 3–11.
4. Михайлишин Л. Фінансове забезпечення місцевого управління: зарубіжний досвід для України / Л. Михайлишин // Збірник наукових праць: Ефективність державного управління. – 2010. – №23. – С. 343–351.
5. Музика-Стефанчук О. Місцеві бюджети в зарубіжних країнах / О. Музика-Стефанчук // Юридичний вісник України. – 2012. – №42. – 694 с.
6. Стефанчук Р.О. Зарубіжний досвід формування та функціонування місцевих бюджетів / Р.О. Стефанчук, О.А. Музика-Стефанчук // Проблеми правознавства та правоохоронної діяльності. – 2010. – №1. – С. 132–138.
7. Туманская Ю.В. Анализ зарубежной практики формирования доходов местных бюджетов / Ю.В. Туманская // Дайджест – финансы. – 2013. – №3. – С. 48–51.
8. Юрій С. Бюджети, бюджетна доктрина та бюджетна політика держави: сучасна парадигма, іманентний детермінізм, реалії і перспективи / Сергій Юрій, Василь Дем'янишин // Світ фінансів. – 2010. – №4. – С. 7–27.

Бурлій Євген Вадимович

Студент групи ФУПОм-12

Науковий керівник – к.е.н., доцент Савчук С.В.

МІСЦЕВІ ПОДАТКИ І ЗБОРИ У СТАНОВЛЕННІ ДОХІДНОЇ БАЗИ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ УКРАЇНИ

В сучасних умовах впровадження бюджетної децентралізації в Україні місцеві податки та збори є одним із важливих економічних інструментів регулювання дохідної частини місцевих бюджетів. Відповідно, зміцнення фінансової основи місцевого самоврядування неможливе без активізації фіскальної ролі місцевих податків та зборів. Тому основним завданням постає формування ефективної моделі місцевого оподаткування, що забезпечить надійну і стабільну фінансову базу для формування власних доходів органів місцевого самоврядування, як це спостерігається у багатьох розвинених країнах світу.

Із прийняттям у 2010 р. Податкового кодексу розпочався процес переоцінки ролі місцевого оподаткування в контексті внесення відповідних законодавчих змін. Внаслідок чого відбулося реформування порядку формування дохідної бази місцевих бюджетів, зокрема, головним чином, в частині ліквідації неефективних місцевих податків та зборів, які становили лише 2–3% усіх доходів із значним переважанням витрат на їхнє адміністрування.

Так, до 2011 р. у складі власних доходів місцевих бюджетів України було 2 місцевих податки і 14 місцевих зборів, які справлялися згідно з Декретом Кабінету Міністрів України «Про місцеві податки та збори» від 20.05.1993. Проте недосконалість чинної на той період практики місцевого оподаткування, нераціональність структури надходжень до місцевих бюджетів за рахунок місцевих податків і зборів, їх незначна фіскальна роль, оскільки 2/3 усіх доходів забезпечували лише комунальний податок і ринковий збір, а також відсутність самостійності в органів місцевого самоврядування у запровадженні на підвідомчій території власних місцевих податків і зборів зумовили необхідність її модернізації. Тому, в результаті, із подальшим податковим реформуванням відбулося скорочення переліку місцевих податків та зборів за рахунок скасування податків і зборів із вкрай низькою або взагалі відсутньою фіскальною віддачею; введення принципово нового податку на нерухоме майно, відмінного від земельної ділянки; туристичного збору, що фактично відновив сплату готельного збору (скасованого з 01.01.2004), об'єднавши його з курортним збором.

Відповідно до Податкового кодексу України з 01.01.2011 до місцевих податків і зборів зараховуються такі, як: податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, який запроваджений з 01.01.2014; єдиний податок; збір за провадження деяких видів підприємницької діяльності; збір за паркування транспортних засобів; туристичний збір [5].

Найефективнішим на місцевому рівні варто вважати саме податок на нерухоме майно. Навіть в європейських країнах цей податок має різну питому вагу у власних надходженнях місцевих бюджетів. У таких іноземних державах, як Фінляндія, Греція та Люксембург, податок на нерухомість складає незначну частку у доходах місцевих бюджетів, менше 10% загального обсягу власних надходжень, у Бельгії, Латвії, Литві, Польщі, Словаччині, Словенії, Іспанії – вона становить більше 50% загального обсягу власних надходжень; у Великобританії, Естонії та Ірландії – практично 100%. Податок на нерухомість сплачується фізичними особами і юридичними, та нараховується відповідно до оціночної вартості об'єкта нерухомості, враховуючи місцезнаходження об'єкта нерухомості [4]. В Україні, як вже вказано, справляння податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки фактично набуло чинності лише з 01.01.2014 з введенням в дію Державного реєстру речових прав на нерухоме майно, який має слугувати джерелом інформації для встановлення бази оподаткування податком на майно. Незважаючи на це, дискусійним залишається ефективність та дієвість даного податку. Так як при оподаткуванні не враховується якість і вартість житла, місце розташування об'єкта оподаткування; введені пільги обмежують коло платників до 1%; ставка податку встановлюється відповідно до мінімальної заробітної плати, а не до ринкової вартості житла [3].

Так, хоча і прийняття Податкового кодексу стало одним із важливих етапів реформування системи місцевого оподаткування в Україні, та все ж не було вирішено такої важливої проблеми як законодавче врегулювання реалізації стимулюючої функції місцевих податків. Значною мірою неефективність вітчизняної практики місцевого оподаткування спричинена недосконалою системою адміністрування цих податків. Саме внаслідок такої проблеми, навіть, при закріпленні достатньої кількості платників податків та раціональної ставки податку, місцеві бюджети недоотримують значний обсяг фінансових ресурсів. Пошук шляхів збільшення надходжень місцевих податків і зборів повинен спрямовуватися не лише у напрямку простого розширення платників податків та бази оподаткування, але й щодо оптимізації таких податків і визначення таких платників, що б забезпечувало не тільки невеликі адміністративні витрати й ефективний податковий контроль при достатньому обсязі надходжень, але і надавало можливість сформувати надійне джерело власної дохідної бази місцевих бюджетів.

Таким чином, чинна на сьогодні в Україні система місцевого оподаткування потребує безперервного вдосконалення, що є наслідком відповідних вимог до неї в контексті забезпечення необхідними фінансовими ресурсами органів місцевого самоврядування. Вона повинна слугувати важливим інструментом соціально-економічної політики на місцевому рівні, спрямованої на виконання завдань щодо збалансованості економічного розвитку регіонів. Посилення ролі місцевих податків і зборів при формуванні місцевих бюджетів сприятиме, в першу чергу, задоволенню інтересів громадян, від імені яких діють органи місцевого самоврядування. Тому основною метою введення місцевих податків і зборів є забезпечення місцевих органів власними

ресурсами, що необхідні для реалізації їхніх завдань та функцій, що перебувають у їх самостійному розпорядженні і акумулюються у відповідних бюджетах [5].

Література:

1. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 №2456-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>.
2. Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» від 21.05.1997 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80>.
3. Конституція України Верховна Рада України; Конституція, Закон від 28.06.1996 №254к/96-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.
4. Бондарук Т.Г. Зарубіжний досвід місцевого оподаткування та можливості його застосування / Т.Г. Бондарук // Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України. – 2011. – №11. – С. 56–66.
5. Соколовська А.М. Податкова система України: теорія та практика становлення / А.М. Соколовська. – К.: НДФІ, 2001. – 372 с.

Василюк Богдан Васильович

Студент групи ФУПОМ-12

Науковий керівник – к.е.н., доцент Шашкевич О.Л.

МЕХАНІЗМ НАРАХУВАННЯ ТА СПЛАТИ ЄДИНОГО ПОДАТКУ

На сучасному етапі головними цілями сталого розвитку України, можна назвати: зайнятість населення (створення нових робочих місць), зменшення рівня тіньової економіки, формування конкурентоспроможності та збільшення інвестицій в національну економіку, тощо. Досягнення яких можливе шляхом стимулюванню розвитку малого бізнесу за рахунок впровадження спрощеної системи оподаткування. Саме тому є необхідність дослідження питань, що пов'язані з впливом системи оподаткування на діяльність суб'єктів малого підприємництва та подальший його розвиток.

Вагомий внесок щодо податкового регулювання та спрощеної системи оподаткування, обліку та звітності зробили такі вітчизняні вчені, О.Р. Квасовський, Є.Ю. Пурей, А.І. Крисоватий, З.С. Варналій, С.І. Юрій, А.Я. Кізима, В.П. Вишневецький, Т.Н. Корнієнко, тощо. Але не дивлячись на велику кількість досліджень, дане питання є досить актуальним, а саме через прийняття змін відносно функціонування спрощеної системи оподаткування та подальшого реформування в Україні.

Податковим кодексом України для певних категорій підприємств та підприємців передбачена можливість застосування спрощеної системи оподаткування, яка передбачає сплату єдиного податку. Сама спрощена

система оподаткування передбачає спрощений облік результатів діяльності, спрощену звітність, а також заміну ряду податків на один.

Відповідно до ПКУ, крім ФОП, також і юридичні особи виступають платниками єдиного податку [1].

За податковим законодавством усіх платників податків в залежності від кількості найманих працівників, розміру річного доходу, а також ставки податку розподілено у 4 групи платників єдиного податку.

Станом на 2017 р., ставки єдиного податку для платників 1–3 груп залишилися незмінними, тобто тими, які діяли протягом 2016 р. На превеликий жаль платники єдиного податку 4 групи відчують на собі збільшення податкового пресу в 2017 р., що наведено у таблиці 1.

Таблиця 1

Елементи оподаткування єдиного податку*

Група платників податку		Ставка податку
ФОП	1 група	ставка – до 10% прожиткового мінімуму 1600 грн.*10% (тобто в 2017 р. 160,00грн.)
	2 група	ставка – до 20% мінімальної зарплати 3200*20% (тобто в 2017 р. – до 640,00грн.)
ФОП і юридичні особи	3 група	ставка – 3% (платники ПДВ) та 5% (НЕплатники ПДВ)
С/г товаровиробники	4 група	Рілля, сіножаті, пасовища 0,95
		Рілля, сіножаті, пасовища 0,57 у гірських зонах та на поліських територіях
		Рілля, сіножаті, пасовища 6,33 на закритому ґрунті
		Багаторічні насадження 0,57
		Багаторічні насадження 0,19 у гірських зонах та на поліських територіях
		Землі водного фонду 0,43

* Складено автором на основі [2].

У кризовий період економіки України, з 2012 р. по 2016 р., спостерігалось зростання обсягів надходження єдиного податку для суб'єктів малого підприємництва. Цей податок був другою за обсягом складовою місцевих податків і зборів, який надійшов у сумі 17,2 млрд грн, що на 56,0% більше за обсяги надходжень 2015 р., що показано на рис. 1.

Причиною зростання надходження єдиного податку спричинило збільшення обсягу кількості платників – ФОП та юридичних осіб малого підприємництва. Ще однією причиною збільшення обсягу цих надходжень стало віднесення до платників єдиного податку сільськогосподарських товаровиробників, у яких частка сільськогосподарського товаровиробництва за попередній податковий (звітний) рік дорівнює або перевищує 75%. [3]

Отже перехід до спрощеної системи оподаткування, обліку і звітності не означає автоматичного зменшення податкового тягара, а тому потрібно

враховувати безліч факторів для підвищення рентабельності певного виду підприємницької діяльності та має як переваги, так і певні недоліки.[4]

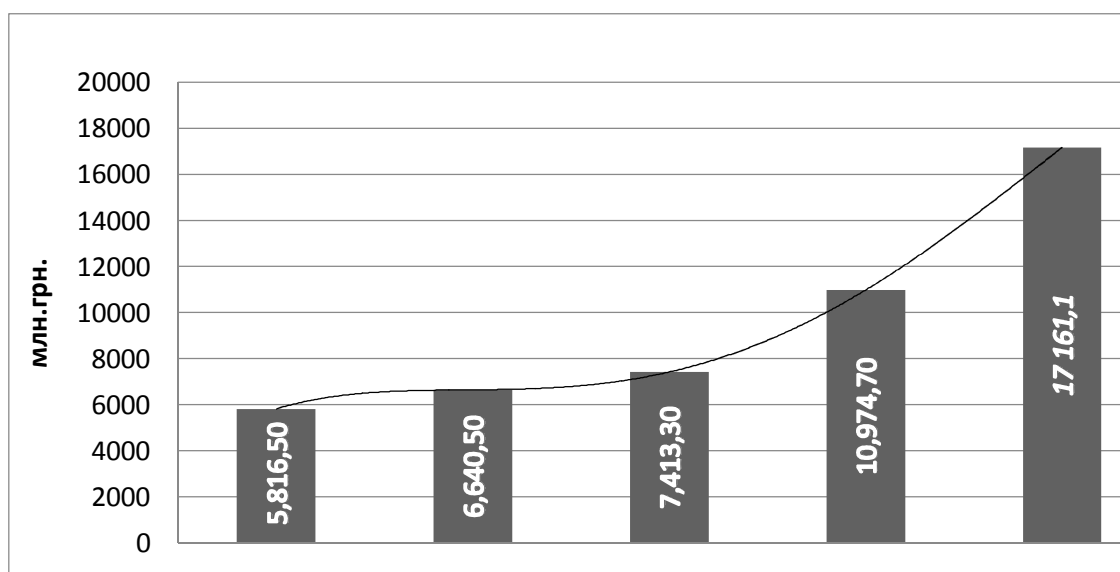

Рис 1. Динаміка надходжень єдиного податку для суб'єктів малого підприємництва за 2012–2016 роки [3]

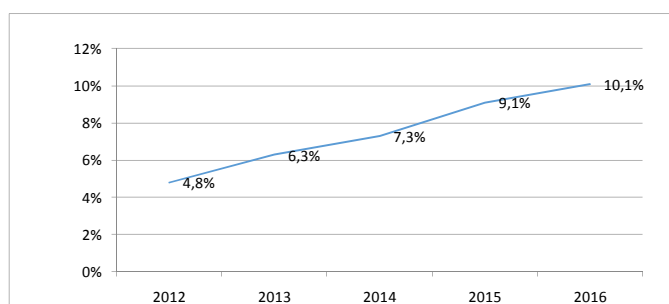

Рис.2 Частка єдиного податку для суб'єктів малого підприємництва в доходах місцевих бюджетів,% [3]

Основними недоліками:

- обмеження обсягів виручки суб'єктів малого підприємництва, які дають право використовувати спрощену систему оподаткування;
- суми єдиного податку фізичної особи-платника податку сплачуються авансом за звітний період (квартал). При цьому не враховують, чи буде фактично отримано дохід від здійснення такої діяльності за звітний період;
- обмеження у видах діяльності, обсязі доходу й кількості працівників;
- відсутність можливості добровільної реєстрації платником ПДВ у фізичних осіб-підприємців.

Переваги використання спрощеної системи оподаткування для платників податків такі:

- спрощення процедури порядку реєстрації платника податку;
- спрощення розрахунків, пов'язаних з визначенням суми податку;
- єдина форма звітності – розрахунок сплати єдиного податку суб'єктом малого підприємства;
- податковим (звітним) періодом для платників єдиного податку першої та другої груп є календарний рік, третьої – четвертої груп – календарний квартал.

Література:

1. Податковий кодекс України від 02.12.2010 №2755VI зі змінами і доповненнями [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/275517>.

2. Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо забезпечення збалансованості бюджетних надходжень у 2017 р.» від 20.12.2016 №1791-VIII-ст.293.

3. Бюджетний моніторинг: Аналіз виконання бюджету за 2016 р. / [В.В. Зубенко, І.В. Самчинська, А.Ю. Рудик та ін.]; ІБСЕД, Проект «Зміцнення місцевої фінансової ініціативи (ЗМФІ-П) впровадження», USAID. – К., 2017. – 90 с.

4. Гогой І.Ю. Спрощена система оподаткування: переваги та недоліки / І.Ю. Гогой // Управління розвитком. – 2014. – №5. – С. 78–80.

Вільгушинська Вікторія Володимирівна

Студентка групи ФУПОзм-11

Науковий керівник – к.е.н., доцент Сидор І.П.

НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СФЕРИ ОСВІТИ

Освіта – це суспільне явище, яке впливає на всі сфери економічного життя суспільства та є вагомим елементом на шляху досягнення високих темпів економічного зростання та добробуту суспільства. Вона являє собою специфічну галузь сфери духовного виробництва, яка займається формуванням знань та вмінь підростаючого покоління, його вихованням, підготовкою кадрів.

Перехід до ринкових відносин в Україні ставить зростаючі вимоги перед сферою освіти, вимагає постійного підвищення якісного рівня загальноосвітньої та професійної підготовки кожного працівника. Освіта має значний вплив на відтворення робочої сили. Це насамперед вплив на підвищення якості робочої сили, її здатності вчасно пристосуватися до нових вимог, які ставить ринок. Адже зростання освітнього рівня робітників виступає суттєвою передумовою кращої їх адаптації до праці в умовах прискореного розвитку науки, техніки та сучасних технологій. Розвиток творчого потенціалу

працівника, який залежить від системи дошкільної, загальної та професійної освіти, підвищення кваліфікації, перепідготовка кадрів є суттєвими факторами зростання продуктивності праці, а також й економічного зростання держави.

Фінансове забезпечення освіти ґрунтується на пріоритетності витрат на розвиток освіти з державного та місцевих бюджетів, використанні залучених коштів державних і приватних підприємств, громадських організацій та фізичних осіб, міжнародних освітніх фондів, програм і благодійних організацій, коштів, одержаних за надання додаткових освітніх послуг, виконання науково-дослідних робіт, доходів від виробничої та комерційної діяльності, кредитів і банківських позичок тощо.

На основі проведеного аналізу вітчизняної практики фінансування галузі освіти відмітимо, що основними джерелами фінансування галузі освіти виступають державний і місцеві бюджети, їх частка у фінансуванні освітніх закладів в Україні становить більше 95% і лише 5% – це приватні джерела фінансування (кошти юридичних і фізичних осіб та інше) [1].

Близько 20% видатків державного бюджету на соціальну сферу займають видатки на освіту, а їх частка у структурі видатків державного бюджету загалом складає в межах 5,23–7,64% і має тенденцію до скорочення, так як і абсолютні показники цих видатків. Так, за період 2012–2015 рр. видатки державного бюджету на освіту зменшились з 30,24 млрд. грн. до 30,18 млрд. грн. або на 0,6 млрд. грн. За даний період зростають видатки на освітню галузь як державного, так і місцевих бюджетів.

Співвідношення видатків на освіту між державним і місцевими бюджетами вказує на те, що більша частина освітніх навчальних закладів фінансується за рахунок коштів місцевих бюджетів і дана тенденція поглиблюється. Найбільшу питому вагу у структурі видатків державного бюджету на освіту займає фінансування вищих навчальних закладів (88,8% усіх видатків на освітню галузь). Абсолютні показники фінансування вищої освіти за рахунок коштів державного бюджету у 2015 р. становили 30,18 млрд. грн.

У складі видатків місцевих бюджетів на освіту найбільшу частку займають видатки на загальну середню освіту, що становить 64% усіх видатків на освітні заклади. Проте, коштів, які виділяються державою для надання освітніх послуг на кожну територію, не вистачає навіть на покриття базових статей витрат: зарплату, нарахувань на зарплату, плату за енергоносії. Дефіцит бюджетних коштів, які виділяються щороку на середню загальну освіту в містах України, за останні три роки становить по різних регіонах від 10 до 20%.

Все вище зазначене не сприяє виправленню ситуації у загальній середній та дошкільній освіті, а тому потребує удосконалення з метою ефективного функціонування та надання освітніх послуг відповідного рівня.

Як зазначає І.П. Сидор, з метою досягнення високої якості та ефективності освітнього процесу у вітчизняних навчальних закладах та вирішення проблем фінансування освіти в Україні, необхідно не динамічне зростання видатків державного і місцевих бюджетів на освіту, а їх ефективне використання та розширення альтернативних джерел фінансування освітніх закладів [3].

Сьогодні на порядку денному в Україні стоїть освітня реформа, основною передумовою якої є здійснення ефективного процесу оптимізації мережі освітніх закладів. У сфері освіти оптимізація мережі установ і закладів проводиться на постійній основі та передбачає не лише закриття малокомплектних шкіл, але й створення нових або відновлення роботи дошкільних навчальних закладів з урахуванням наявної потреби.

Скорочення кількості малокомплектних шкіл за належної організації підвезення учнів до інших навчальних закладів в цілому можна оцінювати схвально, оскільки практикою доведено, що у школах з низькою наповнюваністю вартість навчання одного учня у 2-3 рази перевищує середні показники [2], а якість підготовки залишається на низькому рівні. Такі школи не забезпечені належно матеріальною базою для якісної освіти, учні змушені навчатися індивідуально, а вчителі викладають одразу кілька предметів. За таких умов переведення дітей до кращих шкіл веде не тільки до економії бюджетних коштів, але й до створення умов для здобуття ними більш глибоких знань.

Важливим моментом реформування освітньої мережі на сучасному етапі є створення освітніх округів, які являють собою добровільне об'єднання в межах адміністративно-територіальних одиниць різних навчальних закладів (дошкільної, загальної середньої, позашкільної, професійної та вищої освіти), діяльність яких спрямована на створення умов для здобуття громадянами загальної середньої освіти і профільного навчання, усебічного розвитку особистості; а також закладів культури, фізичної культури і спорту та ін. Для концентрації й ефективного використання матеріально-фінансових ресурсів на задоволення потреб учнів, впровадження інноваційних технологій навчання, надання методичної допомоги в межах освітнього округу передбачене визначення опорного навчального закладу.

Основними заходами, спрямованими на удосконалення фінансової підтримки галузі освіти, мають стати:

- поліпшення механізму формування видатків державного та місцевих бюджетів на освіту, удосконалення системи кількісних та якісних показників для нормування зазначених видатків;

- розроблення диференційованих стандартів інфраструктурного забезпечення навчальних закладів різних типів [4];

- розроблення та запровадження диференційованих нормативів витрат на здійснення діяльності навчальними закладами;

- запровадження змішаного фінансування інноваційних проектів у галузі освіти, зокрема розроблення та запровадження механізму пільгового оподаткування доходів фізичних осіб, які спрямовують власні кошти на оплату навчання;

- удосконалення правового підґрунтя для приватного фінансування діяльності навчальних закладів;

- проведення органами управління освітою (державними та місцевими) моніторингу інвестування навчальних закладів;

- запровадження спільного державного та громадського контролю за формуванням і виконанням бюджетів навчальних закладів;
- модернізація мережі навчальних закладів.

Література:

1. Єфіменко І.В. Можливості реформування видатків на освіту в Україні / І.В. Єфіменко // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://nbuv.gov.ua>.
2. Куклін О.В. Фінансові механізми функціонування вищої освіти / О.В. Куклін // Формування ринкової економіки. – 2010. – №24. – С. 373–382.
3. Сидор І.П. Світові моделі фінансування вищої освіти / І.П. Сидор // Збірник тез доповідей Першої Інтернет-конференції професорсько-викладацького складу кафедри фінансів ТНЕУ «Управління фінансами держави, регіону, підприємства та домогосподарства: погляди науковців та практиків», Тернопіль 14 квітня 2015 р.
4. Троцик Т.І. Видатки на освіту і науку в Україні: проблеми та основні шляхи вдосконалення / Т.І. Троцик [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://nbuv.gov.ua>.

Вітківська Мар'яна Андріївна

Студентка групи ФУПОМ-12

Науковий керівник – к.е.н., доцент Лободіна З.М.

ОСВІТНЯ СУБВЕНЦІЯ ТА ЇЇ РОЛЬ У ФІНАНСОВОМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ОСВІТИ

Освіта є важливою сферою суспільного життя та одним із найважливіших пріоритетів української держави, оскільки висока якість освіти – головний аргумент у забезпеченні професійної компетентності людини та високого рівня економічного і соціального розвитку держави, зміцнення її авторитету і конкурентоспроможності у світовому співтоваристві. Якість освітніх послуг значною мірою залежить від обсягів фінансового забезпечення освітньої галузі, основним джерелом якого є бюджетні кошти [2].

У рамках реалізації бюджетної реформи, починаючи із 2015 р. для забезпечення відповідності повноважень на здійснення видатків, закріплених законодавчими актами за бюджетами, та фінансових ресурсів, які мають забезпечувати виконання цих повноважень, із державного бюджету передається місцевим бюджетам на фінансування освіти декілька субвенцій: у 2015 р. – освітня субвенція, субвенція на підготовку робітничих кадрів; 2016 р. – освітня субвенція, стабілізаційна дотація; 2017 р. – освітня субвенція, додаткова дотація на здійснення переданих з державного бюджету видатків з утримання закладів освіти та охорони здоров'я, субвенція на модернізацію та оновлення матеріально-технічної бази професійно-технічних навчальних закладів.

Найбільшу питому вагу у структурі перерахованих субвенцій займає освітня субвенція.

Головним розпорядником субвенції є Міністерство освіти і науки України. Розпорядниками субвенції за місцевими бюджетами є структурні підрозділи з питань освіти і науки, які визначаються рішенням відповідної місцевої ради про такий бюджет, згідно із законодавством.

У 2017 р. освітня субвенція спрямовується на оплату праці з нарахуваннями педагогічних працівників у навчальних закладах, перелік яких наведено на рис. 1.

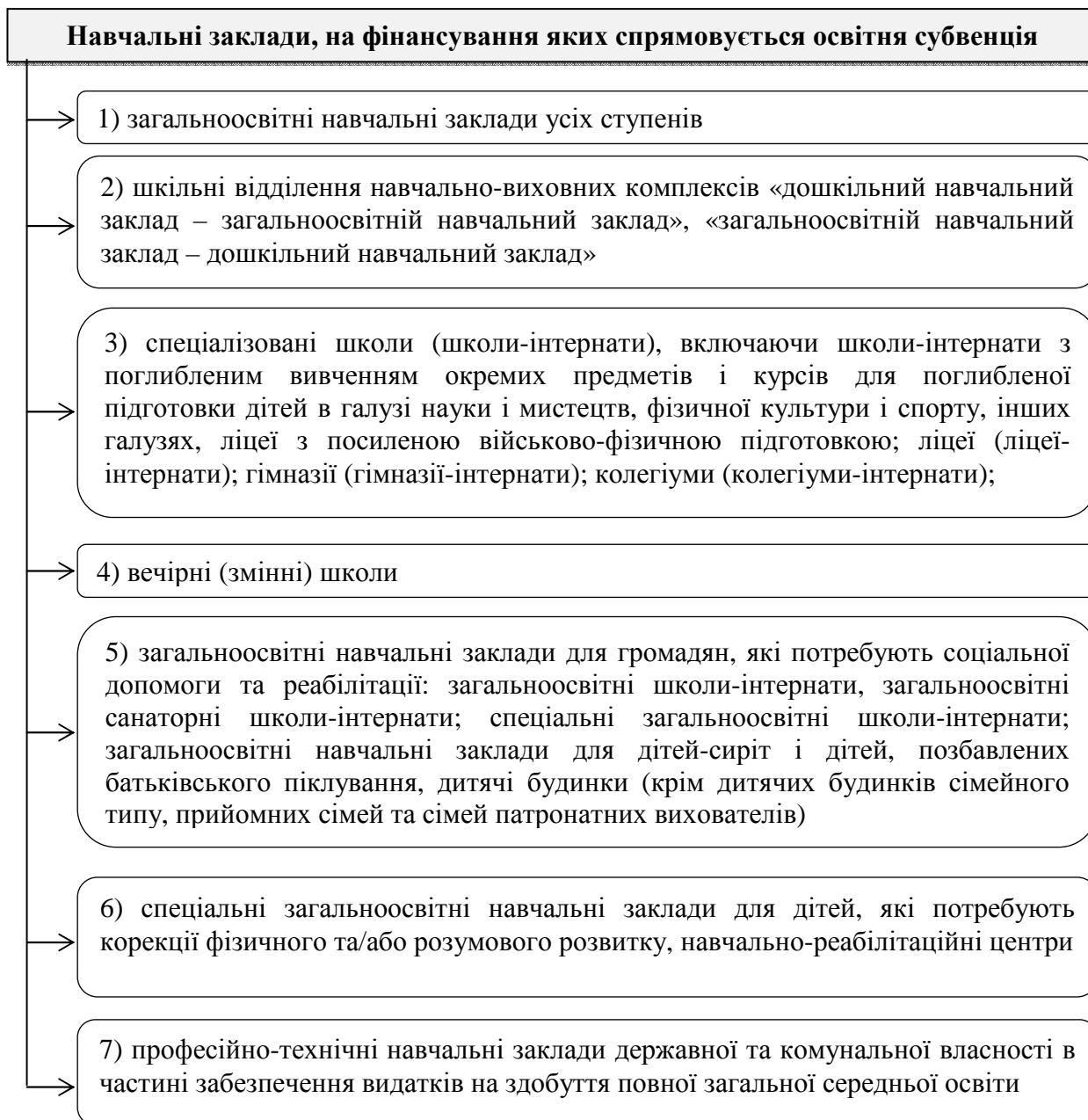

Рис. 1. Напрями використання освітньої субвенції у 2017 р.*

* Складено автором на основі [1].

Тобто видатки на оплату праці з нарахуваннями непедагогічних працівників; на оплату комунальних послуг і енергоносіїв у навчальних закладах, перерахованих на рис. 1, за рахунок освітньої субвенції не можуть проводитися. Для вирішення зазначених питань у 2017 р. передбачено

додаткову дотацію з державного бюджету місцевим бюджетам на здійснення переданих з держбюджету видатків з утримання закладів освіти. В обсязі, визначеному додатком №6 до Закону України «Про Державний бюджет України на 2017 р.» від 21.12.2016 №1801-VIII, її отримають обласні, районні бюджети і бюджети об'єднаних територіальних громад щомісячно рівними частинами. Спрямовуватиметься вона насамперед на видатки навчальних закладів з оплати праці з нарахуваннями непедагогічних працівників та з оплати комунальних послуг і енергоносіїв. Тож у 2017 р. за рахунок коштів місцевого бюджету забезпечуватимуть не лише капітальні видатки навчальних закладів, а й поточні – на придбання предметів, матеріалів, обладнання та інвентарю, оплату послуг, тощо (крім видатків на оплату праці з нарахуваннями, оплати комунальних послуг і енергоносіїв). Натомість кошти освітньої субвенції на капітальні видатки чи на реалізацію заходів з оптимізації мережі навчальних закладів спрямовувати заборонено [3].

Крім того, у 2017 р. освітня субвенція може витратитись на видатки професійно-технічних навчальних закладів на здобуття повної загальної середньої освіти. Це зумовлює необхідність врахування при розподілі освітньої субвенції між місцевими бюджетами кількості учнів, які здобувають у професійно-технічних навчальних закладах повну загальну середню освіту.

Обсяги освітньої субвенції затверджуються законом про Державний бюджет України окремо для обласних, районних, міських бюджетів та бюджетів об'єднаних територіальних громад.

Освітня субвенція розподіляється між відповідними бюджетами на основі формули, яка розробляється Міністерством освіти і науки України, та затверджується Кабінетом Міністрів України. При цьому враховуються такі показники: 1) кількість учнів загальноосвітніх навчальних закладів і учнів, які здобувають повну загальну середню освіту у професійно-технічних навчальних закладах, у міській та сільській місцевості, гірських населених пунктах; 2) наповнюваність класів; 3) коригуючі коефіцієнти приведення, що застосовуються до кількості учнів різних типів загальноосвітніх навчальних закладів і учнів, які здобувають повну загальну середню освіту у професійно-технічних навчальних закладах, та залежно від місцевості, в якій розташований заклад.

Залишки коштів за освітньою субвенцією на кінець бюджетного періоду зберігаються на рахунках відповідних місцевих бюджетів і використовуються у наступному бюджетному періоді з урахуванням цільового призначення субвенції та на оновлення матеріально-технічної бази навчальних закладів, зазначених у частині першій цієї статті [1].

Незважаючи на всі позитиви від запровадження нового порядку фінансування загальної середньої та професійно-технічної освіти, варто звернути увагу і на такі недоліки:

– освітня субвенція не може використовуватися на фінансування комунальних дошкільних навчальних закладів, у результаті чого в умовах нестачі фінансових ресурсів органів місцевого самоврядування існує ймовірність недофінансування дошкільної освіти відповідно до потреби за

рахунок бюджетних коштів, які не є трансфертами, та належать до податкових, неподаткових надходжень, доходів від операцій з капіталом місцевих бюджетів;

– у запропонованій методиці визначення освітньої субвенції не подаються формули розрахунку фінансових нормативів бюджетної забезпеченості одного учня, що утруднює процес проведення аналізу та свідчить про недотримання принципу транспарентності бюджетного планування;

– у зв'язку із відсутністю затверджених соціальних стандартів і нормативів у повному складі (вони мали б бути основою для розрахунку загального обсягу фінансових ресурсів за кожним видом міжбюджетних трансфертів, що враховуються при визначенні фінансових нормативів бюджетної забезпеченості), обсяг бюджетного забезпечення загальноосвітніх та професійно-технічних навчальних закладів не відповідає потребі.

Отже, враховуючи те, що бюджетні кошти є основним джерелом фінансового забезпечення освіти, доцільно врахувати окреслені проблеми у процесі реалізації державної політики у зазначеній галузі.

Література:

1. Бюджетний кодекс України. Закон України від 08.07.2010 №2456-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>.
2. Лободіна З. Перспективи удосконалення управління фінансовими ресурсами галузі освіти / Зоряна Лободіна // Світ фінансів. – 2012. – Вип.1. – С. 17–24.
3. Освітня субвенція: як фінансуватимуть заклади освіти у 2017 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://m.gbb.com.ua/article/538-qqq-17-m1-10-01-2017-osvtnya-subventsya-yak-fnansuvatimut-zakladi-osvti-u-2017-rots>.

Демборинська Тетяна Петрівна

Слухачка групи ДСБФз-21

Науковий керівник – д.е.н., професор Демянишин В.Г.

СТАТИСТИЧНІ СПОСТЕРЕЖЕННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ

Для дослідження основних тенденцій розвитку економіки широко застосовується статистичний підхід. Адже ефективне управління можливе тоді, коли основні закономірності розвитку суспільства будуть представлені у вигляді статистичного висвітлення.

Паралельно зі змінами, що відбуваються в економічній діяльності та соціальній сфері України, здійснюється реформування державної статистики. Так, відповідно до Державної програми переходу України на міжнародну систему обліку і статистики, одним із пріоритетів Державної служби статистики України є перехід до міжнародних стандартів. Статистика України своєчасно перейшла на методологію формування статистичних показників

відповідно до методологічних підходів, що діють у міжнародних статистичних структурах та статистичних організаціях зарубіжних країн [1, с. 24].

Офіційна статистика є необхідним елементом інформаційної системи демократичного суспільства, яка забезпечує уряд, економіку і суспільство даними про економічне, демографічне, соціальне та екологічне становище. З цією метою офіційні статистичні дані, які мають практичну цінність, розробляються та поширюються на об'єктивній основі державними статистичними установами для забезпечення прав громадян на офіційну інформацію [2, с. 98].

Завданням статистичного спостереження є одержання достовірної вихідної інформації, яка об'єктивно висвітлює фактичний стан речей. Неправдива інформація не може бути використана для статистичних узагальнень.

Для отримання об'єктивної оцінки сучасного стану національної статистичної служби доцільно провести анонімне анкетування провідних фахівців (теоретиків та практиків) в галузі статистики на центральному та обласному рівнях. Приведемо аспекти функціонування національної статистики, які, на наш погляд, бажано об'єктивно оцінити:

- рівень розробки механізмів оцінки задоволення користувачів статистичною продукцією;

- практику систематичного заохочення працівників та рівень їх професіоналізму;

- розвиток методології статистики на сучасних засадах;

- методологію та реальні проекти обстежень, що базуються на науковій основі;

- систематичну підготовку та перепідготовку фахівців в галузі статистики;

- рівень менеджменту та якості статистики.

Відтак основні недоліки існуючої системи збору та обробки інформації, які на нашу думку негативно впливають на рівень статистичного обслуговування органів виконавчої влади: великі обсяги вводу даних на обласному рівні, а отже значні затрати часу на виконання етапу вводу; великий часовий інтервал між виявленням і виправленням помилок у первинних даних; великі обсяги вводу даних внаслідок проведення переважно суцільних обстежень.

На нашу думку, для зменшення витрат часу, підвищення оперативності збору і обробки статистичної інформації необхідно здійснити ряд заходів. По-перше, максимально наблизити систему вводу даних до джерел їх отримання, якими є звітуючі одиниці, та максимально використати стандартні програмні засоби для вводу даних. На сьогоднішній день значна частина підприємств має достатню комп'ютерну базу, що дозволяє вирішити питання отримання первинних даних від респондентів у електронному вигляді. Такий підхід може дати значне скорочення термінів збору і обробки статистичних даних, підвищення рівня їх достовірності.

По-друге, продовжувати розширювати сферу впровадження вибірових обстежень. При переході від суцільних спостережень до вибірових, враховуючи обсяги інформації на вводі і необхідні терміни подання інформації, ефективним може бути застосування сканерних технологій вводу і обробки статистичних даних, але при цьому також необхідно розглянути весь цикл робіт, пов'язаних з цією технологією: засоби розробки анкет, потужні комплекси для тиражування, автоматизовані лінії для підготовки та розсилки анкет опитування тощо.

У Головному управлінні статистики в Тернопільській області приділяється значна увага вдосконаленню існуючої системи збору та обробки інформації. На сьогоднішній день реформування системи збору інформації здійснюється у наступних напрямках:

- автоматизація районних управлінь (відділів) статистики;
- зміцнення існуючої технічної бази Головного управління статистики.

Використання сучасних технологій значно скоротить терміни вводу первинної інформації, підвищить надійність збереження цієї інформації, дасть можливість зменшити штат операторів комп'ютерного набору, а економісти отримають більше часу на перевірку якості одержаної від респондентів первинної статистичної звітності та проведення консультацій щодо її заповнення.

Автоматизована обробка статистичної звітності здійснюється за допомогою комплексів електронної обробки статистичної інформації (КЕОІ). КЕОІ представляють собою сукупність файлів даних та програмних модулів, за допомогою яких реалізуються конкретні алгоритми обробки даних. КЕОІ забезпечують введення, контроль, агрегування статистичної інформації та створення вихідних документів у вигляді текстових файлів і таблиць. При цьому у КЕОІ зосереджено файли даних, нормативно-довідкова інформація, що необхідна при обробці даних програмним комплексом. Використання локальних довідників і відсутність зв'язків між ними призводить до того, що реалізація інформаційних запитів, для яких потрібні дані із декількох статистичних форм, можлива тільки вручну. Така ситуація різко обмежує можливість оперативного отримання інформації для аналітичної роботи і розповсюдження статистичної інформації.

Однією з головних умов впровадження новітніх технологій є підвищення рівня підготовки та перепідготовки кадрів органів державної статистики, що обумовлено швидкими темпами розвитку комп'ютерних технологій та необхідністю застосування сучасних економіко-математичних і статистичних методів при опрацюванні статистичної інформації. Це можна здійснити шляхом проведення навчальних семінарів для працівників як Головного управління статистики, так і районних управлінь (відділів) для покращення їх кваліфікаційного рівня як у питанні оволодіння сучасними інформаційними технологіями, так і з питань методології та організації статистичної діяльності. Це стосується як економістів, так і статистиків (інтерв'юєрів). Якість первинних даних вибірового обстеження економічної активності населення суттєво залежить від вміння та навичок статистиків спілкуватися з

респондентами. Важливість ролі статистиків у обстеженні визначається ще й тим, що вони здійснюють безпосереднє опитування респондентів, тобто виступають офіційними представниками органів державної статистики перед населенням. Тому від рівня їх роботи залежить не лише якість даних обстеження, а й ставлення громадян до державної статистики загалом.

В сучасних умовах засобами статистичних спостережень отримують інформацію про розвиток домогосподарств, проводять переписи, обліки та вибіркові дослідження суспільних явищ; вивчають економічну кон'юнктуру ринку, включаючи макроекономічну кон'юнктуру, темпи інфляції та інші показники; здійснюють дослідження ситуації на ринку праці, аналіз прогнозу попиту та пропозиції робочої сили тощо.

Основними принципами побудови інформаційного забезпечення статистичного спостереження є: спрямованість інформаційних потоків на реалізацію завдань статистичного спостереження; цілісність інформаційного забезпечення; динамічна, територіальна, методологічна зіставність основних елементів інформаційної системи; прозорість інформаційного забезпечення системи загалом і основних її елементів зокрема; доступність для широкого кола користувачів – від професіоналів до пересічних громадян.

Процес статистичного спостереження складається з таких етапів: проектування, підготовка, проведення спостереження, контроль результатів [3, с. 34].

Контроль та нагромадження даних спостереження, а також їх збереження полягають у відпрацюванні системи оперативного доступу та пошуку необхідних даних. В процесі контролю здійснюється перевірка даних обстежень щодо їх повноти й вірогідності. Повнота даних контролюється, як правило, візуально: перевіряють наявність даних за всіма одиницями та позиціями.

Стратегія зміни існуючої технології електронної обробки статистичної інформації полягає в створенні і використанні замість КЕОІ галузевих баз даних статистичних показників, центральної бази даних і баз даних розповсюдження статистичної інформації та можливості безпосереднього доступу до вказаних баз економістів галузевих відділів в рамках виділених їм повноважень. Відтак, на нашу думку, в першу чергу необхідно:

розробити методологічні основи створення баз даних статистичних показників та їх використання (відбір показників, співставлення кола звітуючих одиниць по різних статистичних формах);

– розробити єдину систему актуалізації та ведення класифікаторів, довідників, реєстру статистичних одиниць, які будуть основою для побудови різного роду вибірок при проведенні вибірових обстежень і переписів;

– запропонувати уніфіковані технології розробки і функціонування програмного забезпечення з максимальним застосуванням стандартних програмних продуктів і стандартних форматів представлення даних;

– розробити єдину систему ведення нормативно-довідкової інформації та технологію її використання, яка повинна забезпечувати зв'язок між об'єктами різних класифікаторів і реєстрів.

Вважаємо, що лише при такій реалізації можливий оперативний аналіз статистичних даних у будь-якому заданому інтервалі часу.

Насамкінець зазначимо, що статистичні організації інших країн світу використовують аналогічні реєстри для простежування за економічною інформацією. В органах національної статистики інформація про кожне підприємство повторюється у багатьох галузях статистики, що не тільки спричинює дублювання даних, але й породжує суперечності. Тому необхідно реалізувати єдиний державний реєстр підприємств та організацій України у вигляді реляційної бази даних, яка б могла служити генеральною сукупністю для вибіркового обстеження у різних галузях статистики, використовуючи для цього потужну реляційну СУБД типу SyBase SQL, що забезпечить доступність даних, виконання операцій в режимі реального часу, цілісність та надійність інформації. Функціонування в мережі дасть можливість одночасного доступу до єдиного державного реєстру підприємств та організацій України в рамках всієї структури державної статистики України.

Перехід від технології електронного оброблення інформації створюваної за принципом: одна форма статистичної звітності – один комплекс, до технологій “клієнт–сервер”. Ця технологія дає змогу реалізувати динамічне оброблення інформації в різних розрізах.

Література:

1. Васенко О.О. Методологічні засади статистики підприємств: моногр. / О.О. Васенко. – К.: ІВЦ Держкомстату України, 2005. –296 с.
2. Удосконалення законодавства України у галузі статистики/ Підгот. Ю.М. Остапчук. – К.: ІВЦ Держкомстату України, 2002. – 255 с.
3. Теорія статистики: навч. посіб. / П.Г. Машков, П.І. Пастер, В.П. Сторожук, Є.І. Ткач.– 2-е вид., стереотип. – К.: Либідь, 2004 – 320 с.

Ільчук Ліна Віталіївна

Студентка групи ФУПОзм-11

Науковий керівник – к.е.н., доцент Дем'янюк А.В.

НАПРЯМИ ОПТИМІЗАЦІЇ ВИДАТКІВ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ УКРАЇНИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

В сучасних умовах зростає роль органів місцевого самоврядування у забезпеченні соціально-економічного розвитку підвідомчих територій, що визначає необхідним здійснення управління місцевим бюджетом задля зміцнення його дохідної частини та ефективного використання бюджетних коштів. Проблема оптимізації видатків місцевих бюджетів є актуальною та своєчасною у зв'язку із здійсненням реформи децентралізації у сфері бюджетних відносин, зокрема.

Головним призначенням місцевих бюджетів є забезпечення соціально-економічного розвитку на місцевому рівні в контексті ефективного розподілу і використання бюджетних коштів з метою задоволення суспільних благ і послуг для місцевого населення. Дослідження питань функціонування місцевих бюджетів здійснювалося такими ученими-економістами, як О.Д. Василик, В.Г. Дем'янишин, О.П. Кириленко, К.В. Павлюк, В.М. Федосов, С.І. Юрій та ін. Проте в умовах динамічних трансформаційних перетворень щодо ефективності використання коштів місцевих бюджетів необхідним є подальше дослідження з метою визначення напрямів їх оптимізації.

Необхідно зазначити, що видатки місцевих бюджетів є важливим інструментом регулювання й стимулювання економічного розвитку на місцевому рівні та справедливого забезпечення локальними суспільними благами і послугами. Згідно Бюджетного кодексу України «видатки місцевих бюджетів включають бюджетні призначення, встановлені рішенням про місцевий бюджет, на конкретні цілі», а бюджетне призначення визначається, як «повноваження головного розпорядника бюджетних коштів..., яке має кількісні, часові і цільові обмеження та дозволяє надавати бюджетні асигнування» [2]. Таким чином, трактування видатків місцевих бюджетів ґрунтується на визначенні бюджетних призначень в контексті виконання функцій визначених установ.

Важливим для дослідження суті видатків місцевих бюджетів є розгляд їх класифікації (див. рис. 1). Видатки класифікують за наступними ознаками [2]:

- бюджетними програмами (програмна класифікація видатків та кредитування бюджету);
- ознакою головного розпорядника бюджетних коштів (відомча класифікація видатків та кредитування бюджету);
- функціями, з виконанням яких пов'язані видатки та кредитування бюджету (функціональна класифікація видатків та кредитування бюджету).

Рис. 1. Класифікація видатків та кредитування бюджету*

* Складено на основі [2].

Здійснюючи аналіз структури видатків місцевих бюджетів України, чітко прослідковується їх соціальна спрямованість. Така ситуація є позитивною для

суспільства, проте в нашій країні здійснюється переважно фінансування споживацьких потреб, що гальмує подальший соціально-економічний розвиток на місцевому рівні. Обсяг видатків місцевих бюджетів України за січень – вересень 2016 р. становив 224,6 млрд.грн., що перевищило показник попереднього року на 26%. Питома вага видатків місцевих бюджетів у зведеному бюджеті становила 40%, що майже на 1% менше у порівнянні з аналогічним попереднім роком. Доцільно зауважити, що найбільші зміни відбулися у структурі видатків місцевих бюджетів щодо соціального захисту та соціального забезпечення, їх частка становила за січень – вересень 2016 р. 32% та збільшилася у порівнянні з попереднім роком на 6%. Такі зміни відбулися за рахунок зростання видатків на допомогу у вирішенні житлового питання, котрі зросли на понад 20 млрд.грн. Проте за аналізований період відбулося зменшення питомої ваги видатків на охорону здоров'я на 4% та на освіту на 3%. Загалом обсяг видатків з місцевих бюджетів на соціально-культурну сферу збільшився на 24%. Також збільшилися обсяги видатків на державне управління (на 12%) та на житлово-комунальне господарство (на 29%) [3]. Важливо зазначити, що заплановані зміни на 2017 р. щодо фінансового забезпечення територіальних громад ставлять під загрозу досягнення реформи децентралізації, адже передбачається додаткове навантаження на видаткову частину місцевих бюджетів у розмірі 32 млрд.грн. [1].

З метою подальшого визначення напрямів оптимізації видатків місцевих бюджетів важливо окреслити критерії розмежування видатків між рівнями бюджетної системи (див. рис. 2). Вищезазначене розмежування в Україні здійснюється згідно бюджетного кодексу з урахуванням принципу субсидіарності та критеріїв повноти надання гарантованих послуг з метою наближення їх до безпосереднього споживача [4].

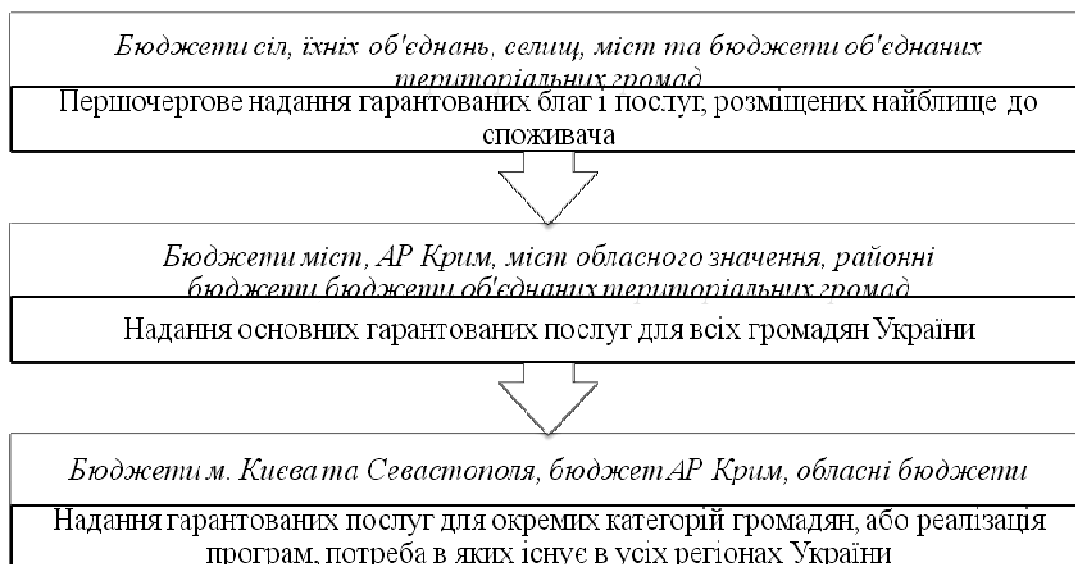

Рис. 2. Критерії розмежування видатків між місцевими бюджетами*

* Складено на основі [4].

На сьогодні, оптимізація видатків місцевих бюджетів України залишається нагальною проблемою, котру необхідно вирішувати з урахуванням

визначення бюджетних пріоритетів. Отже, бюджетні пріоритети повинні бути спрямовані на: забезпечення сприятливого економічного середовища на місцевому рівні; послідовну реалізацію бюджетно-податкової політики; функціонування місцевих бюджетів на основі програмно-цільового методу; визначення чітких бюджетних видаткових орієнтирів з урахуванням стратегії соціально-економічного розвитку територій [5, С.31]. Необхідним також з метою оптимізації видатків місцевих бюджетів є розробка та впровадження нормативів, стандартів та коригувальних коефіцієнтів для визначення реалістичних потреб територій, а також – забезпечення аудиту виконання місцевих бюджетів.

Література:

1. Аналіз проекту Держбюджету на 2017 р. в частині місцевих бюджетів та міжбюджетних відносин [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.auc.org.ua/sites/default/files/analiz_db_2017_amu.pdf.
 2. Бюджетний кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>.
 3. Бюджетний моніторинг. Аналіз виконання бюджету за січень–вересень 2016 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ibser.org.ua/sites/default/files/kv_iii_2016_monitoring_ukr_0.pdf.
 4. Глущенко Ю.А. Оптимізація видатків місцевих бюджетів України в системі місцевого самоврядування / Ю.А. Глущенко [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/tpdu/2015-3/doc/3/01.pdf>.
- 3ю Дем'янюк А.В. Бюджетні пріоритети в умовах ринкових та демократичних трансформацій / А.В. Дем'янюк // Світ фінансів. – 2012. – Вип. 1. – С. 25–33.

Коваль Катерина Анатоліївна

Студентка групи ФУПОм-12

Науковий керівник – к.е.н., доцент Карпишин Н.І.

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ЗАОЩАДЖЕНЬ ДОМОГОСПОДАРСТВ

Одним із ключових питань, яке необхідно вирішити для побудови ефективної та сталої економіки є забезпечення національної економіки інвестиційними ресурсами, адже стабільне зростання економіки неможливе без значного залучення інвестиційних ресурсів, одним з важливих таких джерел є грошові заощадження домашніх господарств.

Заощадження домашніх господарств відіграють важливу роль в економічному кругообігу країни та виступають потужним джерелом інвестицій.

У науковій літературі існують різноманітні трактування сутності заощаджень.

З позиції економічної теорії під заощадженнями переважно розуміють частину доходу, котра не витрачається на поточне споживання [1; 2, с. 71]. У

літературі також поширеним є трактування заощаджень населення як частини доходів, яка не витрачається та відкладається на майбутнє [3, с. 29].

У сучасній українській економічній літературі «заощадження» часто тлумачать як частину грошових доходів, які не були використані для поточних споживчих потреб [4, с. 6]; або як частину доходу, котра не використовується на поточне споживання [5, с. 239]; або ж як частина нагромаджених грошових доходів, призначених для задоволення потреб у майбутньому [6, с. 47].

Жупанин В.В. розглядає категорію «заощадження населення» як систему суспільних відносин між індивідами у процесі збереження грошових коштів для їх використання у майбутньому [7, с. 7]. Іншими словами, Жупанин В. В. при розгляді заощаджень населення застосовує підхід, при якому наголошується на відкладенні доходів для майбутнього їх використання. Однак при цьому Жупанин В. В. не уточнює, яка саме частина доходу індивідууму підлягає збереженню. Вчений лише підкреслює форму збереження такого доходу у формі грошових коштів. На нашу думку, визначення категорії «заощадження населення» запропоноване В.В. Жупанином не відображає цілісного її розуміння.

Насправді, форми нагромадження заощаджень можуть бути різними, що доводять такі дослідники як: М.М. Туріяньська, Я. Петренко, О.Л. Франченко.

Так, на думку Я. Петренко заощадження є вільними грошовими коштами, котрі залишаються після сплати обов'язкових витрат [8, с. 56].

М.М. Туріяньська вважає, що заощадження виступають потенційним внутрішнім джерелом інвестиційних ресурсів [9, с. 3].

Зовсім інший підхід до визначення сутності заощаджень застосовує О.Л. Франченко, яка вбачає в них фінансові активи або частину загального багатства сім'ї [10, с. 27].

На фінансовий аспект накопичення заощаджень вказує Ю.М. Белугін. Вчений доводить, що заощадження – це тимчасово не використана на поточні потреби частина особистих доходів, яка вкладається громадянами в кредитні установи або залишається на руках у населення і нагромаджується [11, с. 4]. Як бачимо Ю. М. Белугін вказує, що форми накопичення заощаджень можуть бути різними, зокрема: банківський депозит, готівка (на руках у населення), цінні папери, електронні кошти, майно, товари тощо. Іншими словами, формами накопичення заощаджень є: грошові (готівка), натурально-речові (товари, майно), у формі фінансових активів (банківський депозит, цінні папери).

Як бачимо, існують різні тлумачення заощаджень. І.О. Добровольська узагальнила підходи вчених-економістів до трактування сутності та зобразила графічно (рис. 1).

Багатогранність категорії «заощадження домогосподарств» проявилася у її трактуванні як:

- частини доходу населення;
- частки майна або багатства населення;
- вільні грошові кошти;
- відкладене споживання;
- джерело інвестицій;

- система суспільних відносин;
- засіб забезпечення соціального комфорту.

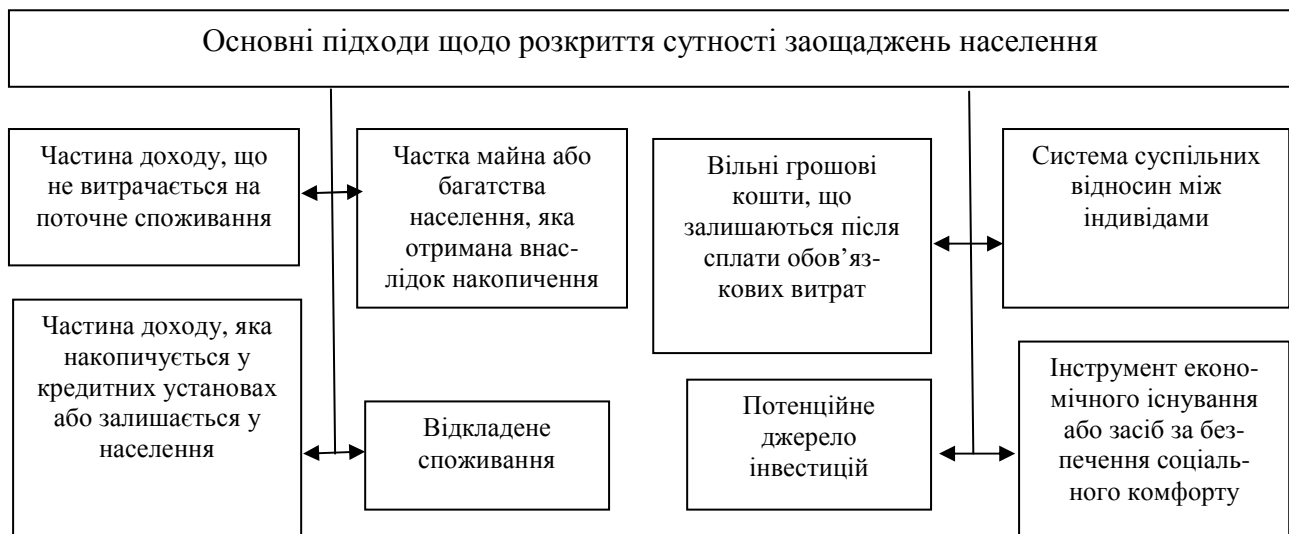

Рис. 1. Основні підходи щодо розкриття сутності заощаджень населення [3, с. 30]

Підсумовуючи вищевикладене пропонуємо під зоощадженнями розуміти частину доходу, що накопичується впродовж певного періоду та використовується для задоволення потреб у майбутньому, з метою отримання додаткових доходів.

Література:

1. Основи економічної теорії: підруч. / А.А. Чухно, П.С. Єщенко, Г.Н. Климко та ін.; за ред. А.А. Чухна. – К.: Вища школа, 2001. – 606 с.
2. Кейнс Дж.М. Общая теория занятости, процента и денег / Дж.М. Кейнс. – М.: Гелиос АРВ, 1999. – 352 с
3. Добровольська І.О. Теоретичні аспекти сутнісного розуміння категорії «заощадження населення» / І.О. Добровольська // Економіка розвитку. – 2011. – №3 (59). – С. 29–32
4. Кваснюк Б. Національні заощадження України / Б. Кваснюк // Фінанси України. – 1997. – №11. – С. 5–18.
5. Ватаманюк О. Чинники заощаджень домогосподарств у ринковій економіці / О. Ватаманюк // Вісн. Львів. ун-ту. – Сер. економічна. – 2006. – Вип. 34. – С. 239–247.
6. Гроші та кредит: підруч. / М.І. Савлук, А.М. Мороз, М.Ф. Пудовкіна та ін.; за заг. ред. М.І. Савлука. – К.: КНЕУ, 2001. – 602 с.
7. Жупанин В.В. Заощадження населення як джерело залучення коштів в економіку України: автореф. дис. на здоб. наук. ступ. к.е.н.: спец. 08.00.08 «Гроші, фінанси і кредит» / В.В. Жупанин. – К.: Науково-дослідний фінансовий інститут при Міністерстві фінансів України, 2009. – 21 с.
8. Петренко Я. Неорганізовані нагромаджені заощадження в механізмі трансформації заощаджень в інвестиції / Я. Петренко // Економіка України. – 2010. – №1. – С. 54–59.
9. Туріянська М.М. Концептуальні засади формування джерел інвестиційних ресурсів України: автореф. дис. на здоб. наук. ступ. д.е.н.: спец 08.01.01 «Економічна

теорія» / М.М. Туріянська. – Донецьк: Донецький національний університет, 2006. – 33 с.

10. Франченко О.Л. Використання заощаджень населення в інвестування економіки країни через структури фондового ринку / О.Л. Франченко // Економічний часопис-XXI. – 2010. – №9/10. – С. 26–29.

11. Белугин Ю.М. Сбережения и безналичные расчеты вкладчиков Сберегательного банка СССР / Ю.М. Белугин. – М.: Финансы и статистика, 1988. – 80 с.

Коків Олег Богданович

Студент групи ФУПОМ-11

Науковий керівник – к.е.н., доцент Коваль С.Л.

СУТЬ, НЕОБХДНІСТЬ, ТА ВИДИ ЗАОЩАДЖЕНЬ ДОМОГОСПОДАРСТВ

В умовах ринкової економіки перед кожним домогосподарством постає проблема управління власними фінансами. Населення України через недостатній розвиток фінансових ринків має досить обмежений вибір інструментів капіталізації грошових заощаджень.

Та частина доходу, що залишається невикористаною при витратах на поточні споживчі потреби, є заощадженнями домогосподарств. Вони дорівнюють різниці між доходами і поточним споживанням.

На обсяг заощаджень впливають терміни накопичення. Заощадження поділяють на короткострокові та довгострокові.

Короткострокові заощадження – накопичення, які вкладаються у нетривалий період часу. Як правило, до них відносяться цільові заощадження, призначені для задоволення конкретних споживчих потреб, інакше кажучи, короткострокові заощадження являють собою споживчий потенціал населення. Терміни знаходження коштів у формі короткострокових заощаджень обумовлені обсягом їх накопичення до досягнення конкретної мети. Як правило, короткострокові заощадження виникають у зв'язку з відкладеним попитом населення для задоволення споживчих потреб в перспективі і зберігаються переважно в готівковій формі [3, с. 126].

Довгострокові заощадження зумовлено довгостроковими цілями, такими як забезпечення якісним житлом, включаючи його придбання, будівництво п ремонт; підтримування та поліпшення здоров'я, що досягаються за допомогою відпочинку і лікування; розвиток свого підприємницького справи; турбота про власну старість і пенсійне забезпечення; турбота про дітей і онуків, включаючи оплату їх освіти і заповіт ним спадщини; нарешті, вкладення з метою отримання додаткового доходу в наміченій перспективі.

Найпоширенішими формами заощаджень домогосподарств є нагромадження у вигляді грошової готівки, придбання акцій та облігацій,

депозити. Разом з тим, члени домогосподарства усвідомлюють що зберігання коштів у банківських установах буде обтяжене депозитним ризиком [4, с. 45].

Депозитний ризик – можливість повного чи часткового неповернення вкладів або затримка їхнього повернення через імовірне банкрутство банку. Цей ризик може бути спричинений неправильним оцінюванням та невдалим вибором банківської установи для здійснення депозитних операцій. Зниження депозитного ризику можна забезпечити низкою методів та інструментів, зокрема шляхом страхування депозитних вкладів, формуванням депозитного портфеля домогосподарства тощо [2, с. 9].

Як стверджують фінансисти, на сьогодні найефективнішою є банківські метали, проте ця форма заощаджень має і певні недоліки. Банківські метали продаються тільки у формі злитків, які не кожне середнє українське домогосподарство може дозволити собі придбати [1, с. 60]. До того ж злитки металів не мають високої ліквідності. Позитивним фактором є те, що дорогоцінні метали цінувались завжди, і їх вартість продовжує зростати. Заощадження на основі банківських металів підходять для отримання прибутку та у деяких випадках для забезпечення майбутніх планових витрат. Однак спираючись на світовий досвід, можна стверджувати, що ця форма заощаджень є найбільш ефективною у довгостроковій перспективі.

Цікавою для дослідження заощаджень є думка американського економіста М. Фрідмена. Вчений вважає, що мотиви для їх створення проявляються у функціях, які заощадження виконують у процесі функціонування домогосподарства. По-перше, заощадження вирівнюють потік доходів, роблять споживання більш рівномірним; по-друге, вони приносять прибуток у вигляді відсотків. М. Фрідмен вважає, що вкладання грошових коштів у фізичний капітал (засоби праці), є надійнішим, ніж у людський капітал, через віддаленість у часі одержання доходу.

Отже, залежно від мотивів заощадження домогосподарствам потрібно вибирати конкретну їх форму, яка буде максимально сприяти досягненню поставлених цілей.

При прийнятті рішення про форму заощадження потрібно враховувати також інфляційний фон країни і те, що реальна вартість грошей буде змінюватись. Вітчизняні домогосподарства, незважаючи на певні труднощі, намагаються поводитися раціонально. Формуючи заощадження домогосподарство, вони орієнтуються не лише на поточний реальний використовуваний дохід, а й враховують рівень доходів у попередньому та майбутньому часових періодах. Тому, саме в умовах економічного зростання розширюються можливості застосування основних інструментів раціоналізації між часового вибору споживача заощаджень та позик.

Література:

1. Кізіма Т.О. Фінанси домогосподарств: сучасна парадигма та доміанти розвитку: моногр. / Т.О. Кізіма – К.: Знання, 2010. – 431 с.
2. Воробйов Ю.М. Фінанси домогосподарств: сучасна парадигма / Ю.М. Воробйов // Науковий вісник: фінанси, банки, інвестиції. – 2011. – №4. – С. 6–9.

3. Макаренко Ю.П. Особливості функціонування домогосподарств у сучасних умовах господарювання / Ю.П. Макаренко // Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу. – 2012. – №23. – С. 125–130.

4. Кудряшов В.П. Курс фінансів: навч. посіб. / В.П. Кудряшов – К.: Знання, 2014. – 431 с.

5. Литвак М.Л. Домогосподарство в умовах перехідної економіки інверсійного типу / Автореф. дис. канд. екон. наук: 08.01.01 / Київський нац. ун-т ім. Т. Шевченка / Литвак М.Л. – К., 2005. – 25 с.

Колодій Євгенія Олександрівна

Слухачка групи ДСБФз-11

Науковий керівник – д.е.н., професор Дем'янишин В.Г.

СУЧАСНА ПРАКТИКА ВИКОНАННЯ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ ЗА ВИДАТКАМИ

Привабливість та інвестиційний клімат регіону значною мірою визначаються і забезпечуються інвестиційною політикою, яка формується державними органами влади разом з регіональною адміністрацією. Інвестиційна політика містить комплекс заходів підтримки інвестиційної діяльності та структурних перетворень у виробничій і соціальній сферах, забезпечувати зростання обсягів промислового виробництва. Вирішити проблемні питання, що віддзеркалюють існуючі закономірності соціально-економічного розвитку регіону і однієї з його головних складових – інвестиційної політики, можливо тільки за умови узгодження роботи органів регіонального управління з державними макроструктурами, а також суб'єктами господарювання і приватними інвесторами.

Інвестиційна діяльність відіграє ключову роль у забезпеченні стійкого економічного зростання регіону, здійсненні його структурної модернізації, підвищенні конкурентоспроможності. До об'єктивних чинників можна зарахувати соціально-економічні особливості інвестиційної привабливості регіонів, основні напрямки структурної трансформації їх економіки [7]. Суб'єктивні чинники інвестування безпосередньо пов'язані з характером дій місцевої влади, спрямованих на створення сприятливого інвестиційного клімату для залучення іноземних інвестицій в економіку регіону [1]. Дуже важливим є забезпечення іноземних інвесторів своєчасною, доступною та достовірною інформацією про підприємницькі можливості і ризики [9].

В цілому інвестиційний клімат регіону варто розглядати як комплексну характеристику, що складається з трьох ключових підсистем: інвестиційні ризики, інвестиційний потенціал, законодавчі умови [2]. У світлі такого визначення, регіональні органи влади можуть безпосередньо впливати на першу та другу складові й опосередковано, через висування законодавчої ініціативи, на третю складову інвестиційного клімату регіону [8]. Можливості

регіону в галузі законодавства, що істотно впливає на інвестиційну активність, здебільшого пов'язані зі встановленням місцевих податків і податкових пільг, законодавчим регулюванням (на регіональному рівні) проведення тендерів, інвестиційних конкурсів, встановленням правил користування природними ресурсами.

До компетенції обласних органів управління входять: розробка стратегії й тактики розвитку та розміщення продуктивних сил області; підготовка та затвердження прогноз-планів її економічного і соціального розвитку, а також соціальних, економічних, екологічних та науково-технічних програм загально-регіонального значення [9]. Органи обласного управління також координують внутрішньообласні виробничі зв'язки, стимулюють розвиток міжгалузевих виробництв, спільно з міськими та районними органами управління визначають території для розміщення нових виробничих об'єктів, контролюють стан навколишнього середовища і природокористування, регулюють внутрішньообласну міграцію населення та ін. [8]. Міські та районні органи управління вирішують усі місцеві питання забезпечення умов нормальної життєдіяльності населення, у тому числі здійснюють управління соціальною сферою (розвиток інфраструктурних об'єктів і містобудівництва, організацію охорони здоров'я та культури, освіти і правопорядку) [2].

Важливим також є організаційно-економічний механізм залучення інвестицій в регіон, під яким пропонуємо розуміти сукупність нормативно-правових державних актів, організаційних й економічних заходів, засобів, важелів, стимулів, що застосовуються органами регіонального управління і місцевого самоврядування в межах їх повноважень з метою формування на даній території (в регіоні) умов для розширеного відтворювання і забезпечення соціально-економічного розвитку [6].

Перелік заходів, здатних реально сприяти інвестиційним процесам на місцевому та регіональному рівнях і таких, що залежать від управлінських структур, включає першочергово інформаційну підтримку. Потенційний інвестор повинен отримати необхідну для прийняття його рішення інформацію саме в тій формі і через ті канали, які для нього є найбільш прийнятними. Від представників місцевої влади залежить ступінь поширення інформації про відповідний регіон, зокрема, його конкурентні переваги, особливості тощо. Важливе значення в цьому відношенні має й лобіювання інтересів регіону на всіх управлінських рівнях.

Хоча головна роль у процесі підвищення інвестиційної привабливості регіонів України має належати державі, яка володіє для цього необхідними коштами бюджету та державних цільових фондів і здатна в масштабах усієї країни визначити перспективні напрямки та об'єкти інвестування. Проте органи місцевого самоврядування та місцеві органи виконавчої влади мають розробляти основні напрямки інвестиційної політики на території регіону щодо залучення коштів під перспективні інвестиційні проекти, сприяти у визначенні основних пріоритетів інвестування регіону, координувати інвестиційні проекти, контролювати раціональне використання отриманих фінансових ресурсів [7]. Для активізації інвестиційної діяльності потрібна інвестиційна політика з

чіткими механізмами реалізації на державному та регіональному рівнях. Необхідна загальна стратегія інвестиційного розвитку регіонів, яка б визначала пріоритети інвестування на основі врахування їх економічного ефекту, але не сьогоденного й одноразового, а перспективного і стабільного.

Інвестиційна діяльність на рівні регіонів віддзеркалює макроекономічні тенденції, але, крім того, зазнає впливу економічної ситуації, об'єктивно існуючих соціально-економічних умов в регіонах. Це потребує коригування і регулювання з боку органів влади.

Управління інвестиційною діяльністю на регіональному рівні відбувається за двома напрямками [9]. По-перше, підвищення інвестиційної привабливості. Інвестиційну привабливість регіону забезпечують розвиток ринкової інфраструктури, рівень заробітної плати, рівень зайнятості, соціальна ситуація, доступ до перспективних ринків збуту, високопрофесійні кадри, вагомий виробничий потенціал. По-друге, важливим механізмом управління інвестиційною діяльністю є регулювання обсягів централізованих капіталовкладень. Крім того, інвестиційна діяльність зазнає впливу громадського сектору. Відповідно різняться і механізми, якими оперують органи влади при активізації інвестиційної діяльності.

Активна роль органів влади у збільшенні інвестиційної привабливості підпорядкованих територій та розподілі ресурсів спричинює покращання показників інвестиційної діяльності територій. Необхідна чітка стратегія інвестиційного розвитку по відношенню до регіонів, яка б визначала пріоритети інвестування на основі врахування їх економічного ефекту [6].

Окреслюються два напрями впливу органів влади та органів місцевого самоврядування на інвестиційну привабливість окремої території: через законодавчі акти і громадський сектор [2]. Зміни у нормативно-правовій базі мають передбачати: розробку й ухвалення рамкових нормативних актів, зокрема, про роль центральних та місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування у підвищенні інвестиційної привабливості територій, про оцінку діяльності органів влади та місцевого самоврядування через зміну показників інвестиційної діяльності.

Вважаємо, що місцевим органам виконавчої влади та органам місцевого самоврядування доцільно посилити свою роль у створенні умов для покращання інвестиційної привабливості регіону шляхом співробітництва із громадськими організаціями та підприємствами шляхом:

- сприяння підприємствам у розробці інвестиційних проектів;
- проведення тренінгів для службовців місцевого рівня, зокрема, з приводу формування інвестиційної карти регіону;
- рекламної-інформаційної підтримки внутрішнього ринку, активного рекламування природно-ресурсного та економічного потенціалів території;
- створення рад із питань залучення іноземних інвестицій, які мають розробляти паспорти територій із зазначенням виробничих ланцюжків;
- проведення опитування керівників компаній з метою виявлення їх інвестиційних уподобань;

– сприяння розвитку ринкової інфраструктури (консалтингових груп, юридичних, аудиторських фірм, маркетингових компаній);

– створення Агентств регіонального розвитку, що надаватимуть іноземним інвесторам інформаційні та консультаційні послуги, допомагатимуть в отриманні дозволів для реалізації проектів, акумулюватимуть інвестиційні пропозиції.

Отже, інвестиційна привабливість регіонів – чинник стабільного соціально-економічного розвитку регіону і країни. Привабливість та інвестиційний клімат території значною мірою визначаються сформованою регіональною адміністрацією інвестиційною політикою, яка повинна містити комплекс заходів підтримки інвестиційної діяльності та структурних перетворень у виробничій і соціальній сферах, забезпечувати зростання обсягів промислового виробництва. Держава в цьому процесі повинна відігравати роль координуючого центру, запобігаючи економічній відокремленості регіонів. Тільки у співпраці виробничих структур та органів влади центрального та місцевого рівнів і органів місцевого самоврядування можна досягти максимально ефективних результатів.

Література:

1. Борщ Л.М. Інвестування: теорія і практика: навч. посіб. / Л.М. Борщ. – К.: Знання, 2013. – 470 с.
2. Данилишин Б.М. Інвестиційна політика в Україні: моногр. / Б.М. Данилишин, М.Х. Корецький, О.І. Дацій. – Донецьк: Юго-Восток, ЛТД, 2006. – 292 с.
3. Дука А.П. Теорія та практика інвестиційної діяльності: навч. посіб. / А.П. Дука. – К.: Каравела, 2007. – 236 с.
4. Івашко О. Державна та регіональна політика в сфері іноземного інвестування / О. Івашко // Економічний аналіз. – 2015. – Вип. 2 (18). – С. 100–104.
5. Інвестиційний клімат в Україні [Гайдуцький П., Каракай Ю., Грамотнев В. та ін.] – К.: Нора-друк, 2012. – 246 с.
6. Кузьмін О.Є. Нова парадигма оцінки інвестиційної привабливості регіонів / О.Є. Кузьмін, І.М. Комарницький // Регіональна економіка. – 2014. – №4. – С. 36.
7. Кулієв Р. Проблеми і особливості реалізації іноземних інвестицій в країнах з перехідною економікою / Р. Кулієв // Банківська справа. – 2014. – №2. – С. 65–70.
8. Малахівська С.Е. Експертиза регіональних інвестиційних проектів органами місцевого самоврядування / С.Е. Малахівська // Управління сучасним містом. – 2016. – №3. – С. 128–133.
9. Танько К.С. Особливості розвитку інвестиційних процесів на регіональному рівні / К.С. Танько // Формування ринкових відносин в Україні. – 2011. – №1. – С. 17–20.

СУЧАСНА ПРАКТИКА ВИКОНАННЯ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ ЗА ВИДАТКАМИ

Виконання бюджетів є провідною стадією бюджетного процесу, яка відображає рівень забезпечення суспільних потреб. Тому саме від уряду перш за все залежить створення такої системи виконання державного бюджету, яка давала б змогу забезпечувати контроль за відповідністю державних доходів і видатків відповідно до закону про бюджет на поточний рік, а також рівномірне розподілення надходжень і витрат, підтримання їх пропорційності впродовж бюджетного року.

У вітчизняній науці, теоретичні засади та практичні аспекти стосовно питання виконання бюджетів у своїх наукових працях досліджували такі вчені-економісти, як Кириленко О.П., Міщенко В., Наконечна Ю.Л., Нечай А.А., Невешкіна Т.С., Огонь Ц.Г., Павлюк К.В., Пасічник Ю.В., Радіонов Ю.Д., Розпутенко І.В., Сафонова Л.Д., Федосов В.М., Чугунов І.Я., Юрій С.І. та інші. Вищенаведені економісти зробили вагомий внесок у дослідження теоретико-практичних засад здійснення видатків з бюджету та напрямів їх розподілу. Проте в сучасних умовах динамічних трансформацій подальшого вивчення потребують питання виконання державного бюджету за видатками.

Видатки бюджету згідно з Бюджетним кодексом України – це кошти, що спрямовуються на здійснення програм та заходів, передбачених відповідним бюджетом, за винятком коштів на погашення основної суми боргу та повернення надміру сплачених до бюджету сум [1].

Виконання бюджету за видатками – це здійснення протягом бюджетного року асигнувань програм та заходів відповідно до закону України «Про Державний бюджет України». Загалом виконання державного бюджету забезпечує Кабінет Міністрів України, організацію та управління здійснює Міністерство фінансів України, а виконання державного бюджету безпосередньо за видатками здійснюється через органи Державної казначейської служби України.

Стадія виконання державного бюджету за видатками є провідною, оскільки саме стан виконання бюджету відображає [2]:

- досягнення планованих результатів та завдань, відповідно до бюджетної політики;
- реальність планованих та прогнозних показників економічно-соціального розвитку країни;
- точність запланованих доходів та видатків бюджету;
- резервні фінансові ресурси та їх пріоритетні напрями спрямування;
- ефективність спрямованих коштів на здійснення програм та заходів;
- ефективність запозичених ресурсів;

– потребу в додаткових коштах, які не передбачені бюджетом, що дозволяє уникнути накопичення необґрунтованих боргів;

– можливі напрями зменшення видатків, у разі неправильного їх розрахунку. Дана ситуація може виникнути за умови формування бюджету при закладенні занадто оптимістичних розрахунків надходжень;

– здійснення контролю за прийняттям зобов'язань і уникнення незапланованого дефіциту бюджету.

Бюджетним кодексом України, а саме статтею 46, передбачено виконання державного бюджету за видатками та кредитуванням відповідно до наступних стадій [1]:

– встановлення бюджетних асигнувань розпорядникам бюджетних коштів на основі та в межах затвердженого розпису бюджету;

– затвердження кошторисів, паспортів бюджетних програм (у разі застосування програмно-цільового методу у бюджетному процесі), а також порядків використання бюджетних коштів;

– взяття бюджетних зобов'язань;

– отримання товарів, робіт і послуг;

– здійснення платежів відповідно до взятих бюджетних зобов'язань;

– використання товарів, робіт і послуг для виконання заходів бюджетних програм;

– повернення кредитів до бюджету (щодо кредитування бюджету).

Необхідно зазначити, що сучасна практика виконання Державного бюджету України за видатками відображає значне зростання видатків, яке пов'язане, у першу чергу, із зростанням виплати зовнішнього боргу країни. Його обслуговування у 2017 р. обійдеться в 111,3 млрд. грн., коли у 2016 р. цей показник становив 96,3 млрд. грн., що на 15 млрд. грн. менше. Також достатньо збільшилися виплати для малозабезпечених сімей – майже 54 млрд. грн. у 2017 р. проти 45,5 млрд. грн. у порівнянні з 2016 р. [3].

Наступною причиною зростання видатків можна назвати підвищення мінімальної заробітної плати до 3200 грн. А це в свою чергу означає зростання витрат на заробітну плату працівникам бюджетної сфери, серед яких багато отримують мінімальну заробітну плату. Найбільше це стосується категорії працівників освіти та медицини. Відповідно у 2017 р. зростуть видатки на освіту і науку – на 15 млрд. грн. та на охорону здоров'я – на 16 млрд. грн. Також через підвищення мінімальної заробітної плати у два рази, зросли витрати майже на всі державні органи та силові відомства у 1,2 – 1,5 рази. На 0,5 млрд. грн. збільшено обсяги Фонду регіонального розвитку до 3,5 млрд. грн. та субвенцію місцевим бюджетам на інфраструктуру до 1 млрд. грн. у 2017 р. [3].

Значно збільшені видатки на аграрну політику України – на 7,3 млрд. грн. Велику частину цієї суми становить фінансова підтримка виробників сільськогосподарської продукції, яка складає 4,77 млрд. грн. Вищезазначена дотація введена у практику з 2017 р.

Стосовно видатків на енергетику та вугільну промисловість України, то ситуація є неоднозначною. В планових показниках бюджету 2016 р. ці видатки

складали 2 млрд. грн., проте вони були перевиконані у розмірі 2,9 млрд. грн. Така ситуація пояснюється дотацією на покриття собівартості видобутку вугілля на державних шахтах. У 2016 р. на це було спрямовано 1,12 млрд. грн., а на 2017 р. закладено 0,87 млрд. грн. Варто зазначити, що в бюджеті 2015 р. дотацій державним шахтам не було передбачено зовсім [4].

На сьогодні, у державному бюджеті на 2017 р. не змінено показники видатків на соціальну політику України та Пенсійного фонду, а втім уряд сподівається індексувати пенсії відповідно до інфляції.

Загалом видатки Державного бюджету України у 2017 р. збільшаться на 118,5 млрд. грн. – до 800 млрд. грн., проте, згідно затвердженого бюджету на 2017 р., є обмеженою можливість здійснення державних запозичень, тому можливі суттєві ризики невиконання більшості передбачених бюджетних програм.

Література:

1. Бюджетний кодекс України: від 08.07.2010 №2456-VI (зі змінами та доповненнями) // Відомості Верховної Ради. – 2010. – №50 – 51. – Ст. 572
2. Бюджетна система: підруч. / за наук. ред. В.М. Федосова, С.І. Юрія. – К.: Центр учбової літератури; Тернопіль: Екон. думка, 2012. – 871 с.
3. Висновки Рахункової палати України про виконання Державного бюджету України за 2016 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ac-rada.gov.ua/doccatalog/document/16751454/Vysn_9-6_20170411.pdf.
4. Річний звіт про виконання Державного бюджету України за 2016 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.treasury.gov.ua/main/uk/doccatalog/list?currDir=359194>.

Крамарчук Богдан Віталійович

Студент групи ФУПОМ-11

Науковий керівник – к.е.н., доцент Дем'янюк А.В.

ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ДОХІДНОЇ ЧАСТИНИ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ

Державний бюджет є основою національної бюджетної системи. Доходи державного бюджету виступають важливим комплексним чинником, котрий суттєво впливає на розвиток соціально-економічного стану держави, що в свою чергу дає можливість забезпечити її фінансову стійкість, соціальну стабільність, здійснювати перерозподіл коштів на користь пріоритетних галузей економіки, розв'язувати проблеми соціального захисту населення.

Зазвичай науковці виділяють дві основні групи джерел формування доходів державного бюджету: внутрішні (валовий внутрішній продукт, національне багатство) та зовнішні (валютне регулювання, міжнародні кредити, оподаткування експортно-імпоротної діяльності, прямий перерозподіл та

ціновий механізм). Усі процеси, що пов'язані з регламентацією доходів та формуванням бюджету відбуваються згідно бюджетного законодавства України, яке включає: Конституцію України, Бюджетний кодекс України [1], Закон України «Про Державний бюджет» на відповідний рік [3], Податковий кодекс України, інші закони та нормативно-правові акти, що використовуються для регулювання бюджетних відносин. Проблема наповнення бюджету була і є актуальною в Україні, так як існує велика кількість проблем відносно формування дохідної частини бюджету. Зокрема, до них можна віднести наступні [2]:

- проблема невиконання планових показників бюджету;
- відсутність деталізації переліку доходів, що закріплені за спеціальним та загальним фондами;
- прийняття державного бюджету з дефіцитом;
- проблема використання методів стратегічного планування у реальній практиці;
- порушення та недоліки у процесі формування доходів бюджету, що виникають через неефективний контроль за цим процесом;
- нестабільність бюджетно-податкової політики.

Через вище перелічені проблеми створюється загроза повного та своєчасного надходження доходів до державного бюджету. Результати аналізу дохідної частини Державного бюджету України за 2011 – 2016 рр. демонструють, що головним джерелом наповнення дохідної частини бюджету є податкові надходження, хоча їх частина у складі доходів зменшується із кожним роком.

За 2011–2015 рр. податкові надходження зросли на 147,8 млрд. грн. або майже в 1,6 разів і у 2015 р. склали 409,4 млрд. грн. Частка податкових надходжень у структурі дохідної частини державного бюджету скоротилася на 6,6% і станом на 2015 р. дорівнювала 76,6%. Необхідно зазначити, що, серед податкових надходжень до державного бюджету, відіграють важливе значення ПДВ, акцизний збір, ПДФО та податок на прибуток. Так, у 2016 р. найбільші темпи росту були у таких податкових надходжень, як: ПДФО – 132,7%, податок на прибуток підприємств – 156,3%, ПДВ – 133,6%, акцизний податок – 143,1% [4]. Доцільно зауважити, що за останні роки змінюється питома вага неподаткових надходжень. Таким чином, неподаткові надходження за період 2011 – 2015 рр. збільшилися на 70,9 млрд. грн. і у 2015 р. становили 120,0 млрд. грн. Їх питома вага зросла на 6,8% і у 2015 р. склала 22,4%. Доходи від операцій з капіталом та трансферти становлять незначну частку у структурі доходів державного бюджету [4].

Недостатній рівень ефективності бюджетного планування свідчить про недовиконання планових бюджетних показників, проте у 2011 та 2015 рр. було їх перевиконання. Так, у 2011 р. план було виконано на 100,4%. Головним результатом виконання дохідної частини державного бюджету у 2011 р. було перевиконання рівня по фіскальних надходженнях. Тоді податків до бюджету було сплачено на 56,7% більше, ніж у попередньому році. Річні планові показники 2015 р. були перевиконані на 2,4 млрд. грн., або на 0,5%. Головним і

єдиним результатом виконання дохідної частини державного бюджету став вищий (на 8,6%) порівняно з планом рівень неподаткових надходжень. У 2016 р. спостерігалось недовиконання планових показників по формуванню доходів державного бюджету на 2,5% [4].

Усі чинники впливу на формування доходів державного бюджету можна поділити на фактори зовнішнього та внутрішнього характеру, які мають політичне, соціальне і економічне спрямування. Серед важливих показників, які впливають на обсяг доходів у державний бюджет доцільно виділити такі: індекс споживчих цін, ВВП, імпорт, експорт, середня заробітна плата, обсяг прямих іноземних інвестицій та розмір державного і гарантованого державою боргу. Тому, заходами удосконалення формування дохідної частини Державного бюджету України доцільно визначити наступні:

- своєчасну розробку, експертизу, всебічне обговорення й затвердження Верховною Радою проекту «Закону про Державний бюджет» у встановлені бюджетним кодексом терміни;

- здійснення моніторингу із застосуванням аудиту, аналізу та постійного контролю за мобілізацією доходів до бюджету;

- інвестування бюджетних коштів у розвиток науково містких та економічно ефективних галузей держави;

- спрямування векторів формування податкової політики із суто фіскальних цілей на стимулювання економічного зростання;

- залучення іноземного капіталу до України з метою впровадження світових практик задля соціально-економічного розвитку держави;

- використання цивільно-правових методів державного контролю за правильністю та своєчасністю сплати податків фізичними і юридичними особами;

- забезпечення стабільності, простоти й однозначності у трактуванні податкового законодавства; проведення інвентаризації діючих пільг та пільгових режимів з метою оцінки їх ефективності та доцільності.

Враховуючи комплекс макроекономічних загроз та проблем, котрі супроводжують процес позичкового фінансування державних видатків, основна економічна стратегія держави має бути спрямована на пошук додаткових джерел наповнення дохідної частини бюджету в контексті ефективності їх витрачання. Дослідження зарубіжного досвіду формування центрального бюджету також є важливою передумовою для вдосконалення його формування в Україні. Це відкриває широкі можливості для вирішення проблем формування доходів державного бюджету в умовах трансформаційних перетворень.

Література:

1. Бюджетний кодекс України від 8 липня 2010 р. №2456-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua>.

2. Бюджетна система: підруч. / за наук. ред. В.М. Федосова, С.І. Юрія. – К.: Центр учбов. літератури; Тернопіль: Екон. думка, 2012. – 871 с.

3. Закон України «Про Державний бюджет України на 2017 р.» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1801-19>.

4. Звіти про виконання Державного бюджету України за 2011–2016 рр. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.treasury.gov.ua/main/uk/doccatalog/list?currDir=146477>.

**Крамар Наталія Ігорівна,
Дубчак Інна Богданівна**

Студентки групи ФУПОМ-21

Науковий керівник – к.е.н., доцент Карпущин Н.І.

РОЗВИТОК ФІНАНСОВОЇ ГРАМОТНОСТІ В УКРАЇНІ

Сучасний світ неможливо уявити без фінансів, які забезпечують функціонування всіх сфер людського суспільства. А уміле володіння фінансовою інформацією дозволяє зрозуміти суть економічних процесів і підвищити рівень добробуту за рахунок грамотного розподілу наявних грошових ресурсів і планування майбутніх витрат. Міжнародні організації аргументовано доводять, що фінансова освіта споживачів є тим фундаментом, що має підтримувати нормальне функціонування ринків капіталу та економіки в цілому. Особливо актуальним це питання є в країнах, які перейшли з планової до ринкової економіки. Саме тому діяльність з підвищення фінансової грамотності населення є надзвичайно актуальною для України.

Метою статті є оцінка стану фінансової грамотності населення в Україні та аналіз основних напрямків її розвитку на даному етапі розвитку нашої держави.

Фінансова грамотність є об'єктом активних наукових досліджень зарубіжних учених: А. Лусарді, Т. Люсея, О. Мітчелла. Питанням підвищення фінансової грамотності населення в Україні присвячені роботи вітчизняних вчених: С. Юрія, Т. Кізими, Н. Славянської, І. Соркіна, Б. Приходько, О.Блискавки, Р. Бонда, О. Куценко, Н. Лозицької та інших [1].

Фінансова грамотність – це сукупність знань, умінь та навичок, потрібних для прийняття відповідальних економічних та фінансових рішень та вжиття заходів із належним рівнем компетентності [2].

Фінансова грамотність допомагає вміло розпоряджатися коштами з мінімальними ризиками та максимальним прибутком. Тобто вона поєднує фінансові знання, навички та фінансову поведінку особи, щодо ефективного управління особистими фінансами, задля прийняття грамотних фінансових рішень. Ці знання та навички означають:

- розуміння ролі фінансових установ, інститутів, їх відповідальності;
- планування сімейного бюджету на тривалий період;
- ази юридичної та податкової грамотності;
- вміння шукати і знаходити потрібну фінансову інформацію;
- планування реалізації потреб сім'ї у довгостроковій перспективі.

Громадяни-споживачі мають бути зацікавленими в підвищенні власного рівня фінансової грамотності, адже це допомагає бути захищеним від шахрайських дій зі сторони недобросовісних продавців таких продуктів і послуг. Низький рівень фінансової грамотності населення призводить до прийняття неефективних інвестиційних рішень, збільшення рівня особистих боргових зобов'язань, передачі негативного фінансового досвіду підростаючому поколінню, неефективного формування пенсійних заощаджень тощо.

Взимку 2015 р. спеціальним агентством США з міжнародного розвитку було проведене національне дослідження фінансової грамотності населення в Україні. Результатом цього дослідження став такий портрет українського споживача фінансових послуг – «пересічний українець небагато знається на фінансах, користується головним чином простими банківськими послугами, майже нічого не знає про свої права як споживача фінансових послуг і не довіряє фінансовим установам» [3]. І хоча «понад 60% респондентів вважають себе фінансово грамотними, однак лише 22% з них змогли дати 5 чи 6 правильних відповідей на 7 простих математичних запитань, без яких неможливо управляти власними фінансами. 51% респондентів змогли відповісти правильно не більше як на три із запропонованих в анкеті запитань» [3].

Лише 13% українців роблять заощадження, причому з тих споживачів, хто не заощаджує кошти, 14% пояснюють це недовірою до фінансових установ.

Кожен четвертий споживач мав негативний досвід користування фінансовими послугами, а до трійки лідерів за рівнем проблемності увійшли банківський депозит, споживчий кредит та банківська кредитна картка (29%, 28% та 23% від загальної кількості негативних випадків відповідно). Причому результати дослідження вказали на те, що переважна більшість українців й гадки не має до кого звертатися за інформацією чи допомогою у випадку суперечок із фінансовими установами.

Таку ситуацію, на наш погляд, можна пояснити не лише слабкою поінформованістю споживачів стосовно пропонованих їм фінансових продуктів і послуг, але й тим, що українці самі мало цікавляться новинами з фінансового сектору. Адже, як засвідчили результати згаданого дослідження, трьома найбільш відслідковуваними населенням тенденціями є «динаміка індексу інфляції (20%), зміни у рівні пенсійного забезпечення (10%) і та зміни цін на ринку нерухомості (10%)». Натомість 43% респондентів заявили, що зовсім не слідкують за фінансовими новинами. Трьома найчастіше згадуваними інформаційними джерелами є газети, журнали і телебачення (67%), знайомі (19%) та спеціалізовані сайти (17%). Однак коли йдеться про вибір компанії для придбання фінансової послуги, кожен другий респондент звертається за порадою до своїх родичів або знайомих [4].

Не зважаючи на невтішні результати дослідження фінансової грамотності українців, держава все ж таки націлена покращити цю ситуацію. В січні 2012 р. дисципліна «Фінансова грамотність» почала викладатися в школах. Крім того, Національним банком України проводиться ряд заходів для підвищення рівня

обізнаності громадян в фінансовій сфері. Наприклад, в 2014 р. в Україні проводився перший турнір з курсу "Фінансова грамотність", в 2016 р. Національний банк України долучився до Всесвітнього тижня грошей, а в 2017 р. відбулися просвітницькі проекти у рамках Global Money Week [5].

Активну участь в популяризації фінансової грамотності населення приймає українська молодь – студенти економічних вузів, а саме тернопільського національного університету. Щорічно в рамках Тижня фінансової грамотності і Global Money Week проводяться різноманітні заходи: соціологічні опитування, тренінги, ділові ігри, підтримуються соціальні проекти, тощо, які допомагають населенню стати фінансового грамотними [6].

Зокрема, за результатами соціологічного дослідження, яке проводили студенти наукового гуртка кафедри фінансів ім. С.І. Юрія «Фінансова просвіта/Financial education», щодо потреб споживачів на ринку фінансового консультування в м. Тернополі, видно, що населення міста в цілому цікавиться фінансовими питаннями і вчиться управляти особистими фінансами:

- 81% опитаних стверджують, що фінансова грамотність може суттєво покращити їхній матеріальний стан;
- 60% планують свій особистий чи сімейний бюджет;
- 21% користується спеціальними комп'ютерними програмами для коригування та планування свого особистого бюджету;
- 68% мають чітке уявлення про механізми заощадження та накопичення коштів;
- 37% отримували персональні фінансові консультації.

Отже, фінансова грамотність є важливим чинником забезпечення спроможності населення управляти фінансовими ресурсами. Вищий рівень фінансової грамотності дозволить українцям краще розуміти фінансові ризики, удосконалювати управління ними. Фінансова грамотність має стати невід'ємним елементом фінансової культури суспільства.

Література:

1. Підвищення фінансової грамотності як чинник оптимізації бюджетів домогосподарств [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://econf.at.ua/publ/konferencija_2015_12_16_17/sekcija_5_ekonomichni_nauki/pidvish_hennja_finansovoji_gramotnosti_jak_chinnik_optimizaciji_bjudzhetiv_domogospodarstv/36-1-0-709.
2. Фінансова грамотність та обізнаність [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: http://www.securities.org.ua/securities_paper/review.php?id=647&pub=4938.
3. Бонд Р. Фінансова грамотність та обізнаність в Україні: факти та висновки / Роберт Бонд, Олексій Куценко, Наталя Лозицька [FINREP, Проект розвитку 13 фінансового сектору]. – Київ, грудень 2010 р. – 40 с.
4. Кізима Т. Фінансова грамотність населення: зарубіжний досвід і вітчизняні реалії / Т. Кізима // Вісник ТНЕУ. – 2012. – №2. – С. 64–71.
5. Національний банк України. Фінансова грамотність [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=3115908.

Лапінська Іванна Володимирівна

Студентка групи ДСБФз-21

Науковий керівник – к.е.н., доцент Дерлиця А.Ю.

ПРОБЛЕМИ ПУБЛІЧНОГО ЗВІТУВАННЯ ПРО РЕЗУЛЬТАТИ ВИКОРИСТАННЯ КОШТІВ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ

Основною метою організації звітування розпорядників бюджетних коштів є забезпечення відкритості і прозорості та належного інформування громадян про використання бюджетних коштів. Слід зазначити, що на законодавчому рівні, зокрема Законом України «Про відкритість використання публічних коштів» [1] та Бюджетним кодексом України [2], передбачено механізм публічного представлення звіту про виконання місцевих бюджетів.

Безпосередня участь громадськості в бюджетному процесі є необхідною умовою ефективного використання суспільних ресурсів та забезпечення інтересів громадян. Важливо цю практику розвивати, щоб така участь була максимально ефективною, базувалася на принципах справедливого використання бюджетних ресурсів. Важливу роль у забезпеченні підвищення прозорості бюджетного процесу у Тернопільській області відіграють активні громадяни. Серед різноманітних громадських ініціатив були ті, які дали можливість громадськості брати участь в управлінні місцевими фінансами. Проте відсутні нормативно-правові акти, які б детально регламентували цей порядок та визначали процедури цього процесу. Позитивним моментом можна вважати ухвалення Тернопільською обласною радою рішенням №1885 від 10.02.2015 Порядку публічного звітування головних розпорядників бюджету Тернопільської області [3].

Не зважаючи на позитивну динаміку останніх двох років, важливо зауважити про наявність проблем [4], які різко знижують дієвість публічного звітування, серед них: відсутність у відкритому доступі графіка публічних звітувань, недотримання графіку комісіями обласної ради. Негативною тенденцією є випадки оприлюднення оголошення про засідання комісії, на якій заслуховують звіт, на сайті обласної ради не завчасно, а за 2-3 дні до засідання комісії, не визначено чіткий час заслуховування звіту головного розпорядника коштів.

Серед проблем ефективності використання коштів – дублювання у плануванні видатків бюджету, які повторюються без урахування минулих помилок. Основну частку у плануванні видатків складає оплата праці працівників та витрати на утримання установ, часто такі видатки складають питому вагу у видатках підприємства, а видатки, які б забезпечували якість послуг, що надаються підприємством, відходять на другий план. Відсутність у

місцевої влади стимулів для економного використання субвенцій, зокрема інвестиційних. Планування та використання коштів на виконання повинна здійснюватися з прорахунком майбутнього позитивного ефекту. Контроль за ефективністю використання коштів обласного бюджету залишається слабким. Основна причина комплексу проблем у використанні коштів обласного бюджету – це пасивна позиція громадян, які сплачують податки та одержують послуги, значно активнішими залишаються особи, які зацікавлені в одержанні з бюджету фінансування. Обмеженою є аналітична інформація від неурядових джерел. Серед актуальних проблем є неспроможність представників засобів масової інформації опрацьовувати надану інформацію, а також подекуди слабка реакція влади на зауваження з боку громадянського суспільства.

У звітах розпорядників коштів про виконання бюджету бракує доступності і зрозумілості для користувача, має місце приховування бюджетної інформації. Практика донесення бюджетної інформації до громадськості є несистемною, адже там де має місце корупція, інформація завжди приховується, або надається не у повному обсязі. При відображенні бюджетної інформації на веб-сайтах органів місцевого самоврядування спостерігається формалізм, інформація викладається як оголошення або повідомлення про проведення громадського обговорення, круглого столу тощо. Однак дуже мало інформується про результативність проведених заходів. Пошук інформації на сайтах залишається складним. Офіційні веб-ресурси часто наповнюються матеріалами іміджевого характеру про вищих посадових осіб, що не несе в собі ніякої змістовної інформації, яка б відображала стан справ у місті не лише у бюджетній, але і інших сферах.

Активізація громадянського суспільства в нашій країні викликає високі очікування у громадян змін в системі прийняття рішень та виконання органами влади покладених на них функцій. Однак органи місцевої влади повільно реагують на суспільні зміни. Це відбувається не лише через нечіткість законодавчих вимог публічної звітності, а і тому, що має місце недостатність дієвих механізмів впливу громадськості.

Громадськості необхідно вимагати від органів влади максимальної публічності та більшої зрозумілості у наданні бюджетної інформації, щоб кожен громадянин, навіть без фінансової освіти, міг зрозуміти, які доходи у нашого міста, як місцева рада їх витрачає. Це дасть можливість громадськості впливати на прийняття рішень про виділення ресурсів на конкретні програми та напрямки.

Впроваджуючи громадський контроль за використанням коштів платників податків, ми зможемо впливати на ухвалення важливих для громади рішень та захистити наші права.

Обласній раді спільно з представниками громадськості необхідно:

- ініціювати розробку належних критеріїв ефективності надання бюджетної інформації, форм деталізованої звітності щодо виконання бюджетів, дієвих методів оцінки та перевірки витрат коштів;
- максимально наповнити бюджетною інформацією у формі, доступній для розуміння звичайного користувача (оголошення та результати

громадського обговорення проекту бюджету, рішення обласної ради з усіма додатками щодо бюджету та змін до нього, інформація про поточне виконання бюджету, звіт про бюджет попереднього року, інформація про виконання місцевих програм, інші форми спілкування з громадськістю та представлення бюджетної інформації);

– необхідно шукати шляхи підвищення участі громадян у бюджетному процесі, зростання можливостей журналістів у роботі з інформацією про використання коштів бюджету, розширення участі громадськості у бюджетному процесі, посилення інституційної спроможності неурядових аналітичних центрів впливати на ефективність видатків.

Дані заходи сприятимуть підвищенню ефективності використання бюджетних коштів, посиленню відповідальності головних розпорядників коштів перед громадськістю області за результат використання ресурсів бюджету, забезпечення прозорості бюджетного процесу на місцевому рівні.

На мою думку, проблема публічного звітування про результати використання коштів місцевого бюджету полягає в основному у відсутності у громадян запиту на дану інформацію, і тому нівелює потужний інструмент впливу на бюджетний процес. Необхідно доносити до громадян міста усвідомлення важливості їх участь у громадських слуханнях, адже це стане за порукою підвищення ефективності використання коштів місцевого бюджету.

Ми згодні з висновками Кириленко О.П. та Малиняка Б.С., що досвід Тернопільської області щодо публічного звітування розпорядників коштів обласного бюджету є унікальним та повинен бути поширений на інші області України. Застосовувана практика сприятиме забезпеченню прозорості бюджетного процесу, активізації участі громадян у суспільному житті [5].

Література:

1. Закон України «Про відкритість використання публічних коштів» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/183-19>.
2. Бюджетний кодекс України №2456-VI від 08.07.2010 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>.
3. Рішення Тернопільської обласної ради від 10.02.2015 №1885 220 «Про порядок публічного звітування головних розпорядників коштів обласного бюджету Тернопільської області» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://te-rada.org/list/?type=view&id=1462>.
4. Малиняк Б.С. Трансформація місцевих бюджетів в ефективне джерело зростання суспільного добробуту / Богдан Малиняк // Вісник Тернопільського національного економічного університету. – 2015 р. – №2 – С. 73–85 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dspace.tneu.edu.ua/bitstream/316497/2598/3/>.
5. Кириленко О.П. Унікальний досвід організації публічного звітування про результати використання коштів обласного бюджету: уроки для поширення / Ольга Кириленко, Богдан Малиняк // Фінанси України. – 2017. – №3. – С. 36–50.

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ВИКОНАННЯ СУДОВИХ РІШЕНЬ БОРЖНИКАМИ ЗА ЯКИМИ Є ОРГАНИ ПЕНСІЙНОГО ФОНДУ УКРАЇНИ

Одним із найбільш пріоритетних напрямів діяльності кожної демократичної держави має бути забезпечення реалізації прав та свобод людини і громадянина. До основоположних прав та свобод людини і громадянина, гарантованих міжнародними нормативно-правовими актами та Конституцією України [1], є право на судовий захист, на звернення до суду та обов'язковість виконання рішень суду, що набрали законної сили. Зокрема, вказані права гарантуються Конвенцією про захист прав людини та основоположних свобод від 04.11.1950 ЕТС №005 [2], ратифікованою Законом України №475/97-ВР від 17 липня 1997 року та Загальною декларацією з прав людини, проголошеною Генеральною Асамблеєю Організації Об'єднаних Націй 10 грудня 1948 року. Окрім того, статтею 124 Конституції України закріплено, що судові рішення ухвалюються судами іменем України та є обов'язковими до виконання на всій території держави.

Нормативне регулювання положень чинного законодавства на відповідність вимогам статті 124 Конституції України щодо обов'язковості виконання рішень суду, а також статтей 6 і 13 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод визначено Законом України «Про гарантії держави щодо виконання судових рішень» від 05.06.2012 №4901-VI [3], що забезпечує виконання рішень суду на підставі виконавчих документів, визначених Законом України «Про виконавче провадження» [4].

Відповідно до частини першої статті 2 Закону «Про гарантії держави щодо виконання судових рішень» держава гарантує виконання рішення суду про стягнення коштів та зобов'язання вчинити певні дії щодо майна, боржником за яким є:

- державний орган;
- державні підприємство, установа, організація;
- юридична особа, примусова реалізація майна якої забороняється відповідно до законодавства [3].

Зазначеним Законом визначено, що Державна казначейська служба України здійснює виконання рішень суду про стягнення коштів, боржником за якими є державний орган в межах відповідних бюджетних призначень шляхом списання коштів з рахунків такого державного органу, а в разі відсутності у зазначеного державного органу відповідних призначень – за рахунок коштів, передбачених за бюджетною програмою для забезпечення виконання рішень суду (бюджетна програма КПКВ 3504040 «Забезпечення виконання рішень суду, що гарантовані державою»).

Механізмом виконання рішень про стягнення коштів державного та місцевих бюджетів або боржника, прийнятих судами, а також іншими державними органами (посадовими особами), які відповідно до закону мають право приймати такі рішення визначений Порядок виконання рішень про стягнення коштів державного та місцевих бюджетів або боржників, затверджений постановою Кабінету Міністрів України №845 від 03.08.2011 р. Так, пунктом 2 цього Порядку передбачено, що боржники – це визначені в рішенні про стягнення коштів розпорядники (бюджетні установи) та одержувачі бюджетних коштів, а також підприємства, установи та організації, рахунки яких відкриті в органах Казначейства [5].

Сьогодні актуальним залишається питання щодо виконання виконавчих листів, боржниками за якими є органи Пенсійного фонду України, оскільки фінансування пенсійних виплат та видатків на утримання органів Пенсійного фонду України проводиться не через рахунки відкриті в органах Казначейства, а через рахунки, відкриті в банках, що узгоджується з Положенням про управління Пенсійного фонду України в районах, містах, районах у містах, а також про об'єднані управління, затвердженим постановою Правління Пенсійного фонду України від 22.12.2014 №28-2. Зокрема, пунктом 12 цього Положення передбачено, що територіальний орган Пенсійного фонду України є юридичною особою публічного права, має самостійний баланс, рахунки в органах Казначейства та уповноважених банках, печатку із зображенням Державного Герба України та своїм найменуванням [6].

Законодавством України не встановлено повноваження органу Державної казначейської служби України на здійснення списання коштів із рахунків боржника, відкритих у банківських установах, натомість такі права мають органи Державної виконавчої служби відповідно до положень Закону України «Про виконавче провадження» №1404-VIII від 02.06.2016 р. Проте, у розумінні частини 2 статті 6 цього Закону України органи Державної виконавчої служби не мають права здійснювати виконання виконавчих листів, боржниками за якими є державний орган [4].

Слід зазначити, що в органах Державної казначейської служби України відкриті небюджетні рахунки для зарахування коштів єдиного соціального внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, відкриті на виконання Положення про рух коштів єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, затвердженого наказом Міністерства фінансів України від 31.08.2011 №1077 [7]. Відповідно до Плану рахунків бухгалтерського обліку виконання державного та місцевих бюджетів, затвердженого наказом Державної казначейської служби України від 28.11.2000 №119 рахунок за кодом 37 – це рахунки інших клієнтів та банків. Зокрема, балансний рахунок №3719 «Рахунок для зарахування коштів, які підлягають розподілу за видами загальнообов'язкового державного соціального страхування» [8]. Таким чином, провести безспірне списання коштів органами Казначейства ані з рахунку боржника (який відсутній в органах казначейства), ані з небюджетного рахунку 3719 немає правових підстав.

На сьогоднішній день питання виконання судових рішень боржниками за якими є органи Пенсійного фонду України вирішується шляхом застосування норм Порядку здійснення безспірного списання коштів державного бюджету з рахунків боржника та за бюджетною програмою для забезпечення виконання судових рішень та виконавчих документів, затвердженого наказом Державної казначейської служби України №295 від 19.10.2015. Зокрема, на адресу територіальних органів Пенсійного фонду направляється лист про вжиття дієвих заходів щодо забезпечення виконання судового рішення, з наступним повідомленням органу Казначейства [9].

У разі невиконання органами Пенсійного фонду України судового рішення, останнє буде виконано за рахунок коштів державного бюджету за бюджетною програмою КПКВ 3504040 «Забезпечення виконання рішень суду, що гарантовані державою» з подальшим ініціюванням органом Казначейства проведення службового розслідування для встановлення посадових, службових осіб, дії яких призвели до збитків державного бюджету з метою пред'явлення зворотної вимоги (регресу) у розмірі виплаченого відшкодування шляхом звернення до суду з позовною заявою про відшкодування збитків завданих державному бюджету.

Отже, через відсутність чіткого законодавчо виписаного механізму виконання рішень судів, боржниками за якими є органи Пенсійного фонду України, затягується та ускладнюється процес їх виконання.

Література:

1. Конституція України від 28.06.1996 №254к/96-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.
2. Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод від 04.11.1950 ETS №005 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_004.
3. Закон України «Про гарантії держави щодо виконання судових рішень» від 05.06.2012 №4901-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
4. Закон України «Про виконавче провадження» від 02.06.2016 року №1404-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4901-17>.
5. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку виконання рішень про стягнення коштів державного та місцевих бюджетів або боржників» від 03.08.2011 №845 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/845-2011-%D0%BF>.
6. Наказ Міністерства фінансів України «Про затвердження Положення про рух коштів єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» від 31.08.2011 №1077 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0330-16>.
7. Наказ Державного казначейства України «Про затвердження Плану рахунків бухгалтерського обліку виконання державного та місцевих бюджетів» від 28.11.2000 №119 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.treasury.gov.ua>.

8. Наказ Державної казначейської служби України «Про затвердження Порядку здійснення безспірного списання коштів державного бюджету з рахунків боржника та за бюджетною програмою для забезпечення виконання судових рішень та виконавчих документів» від 19.10.2015 року №295 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.treasury.gov.ua>.

9. Постанова Правління Пенсійного фонду України «Про затвердження Положення про управління Пенсійного фонду України в районах, містах, районах у містах, а також про об'єднанні управління» від 22.12.2014 №28-2 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0041-15>.

Митник Надія Онуфріївна

Студентка групи ФУПОМ-11

Науковий керівник – к.е.н., доцент Карпущин Н.І.

ОСОБЛИВОСТІ ФІНАНСУВАННЯ ОСВІТИ З БЮДЖЕТУ ТЕРНОПОЛЯ

Освіта – основа розвитку особистості, суспільства, нації і держави та запорука майбутнього України. Вона є визначальним чинником політичної, соціально-економічної, культурної та наукової життєдіяльності суспільства. Освіта відтворює і нарощує інтелектуальний, духовний та економічний потенціал суспільства. Освіта є стратегічним ресурсом поліпшення добробуту людей, забезпечення національних інтересів, зміцнення авторитету і конкурентоспроможності держави на міжнародній арені [1].

Держава і суспільство повинні в першу чергу бути зацікавлені у побудові ефективної системи фінансування освітніх установ, а як наслідок отримання у кінцевому результаті якісної освіти, яка буде потужною рушійною силою у сфері економічного життя суспільства та вагомим елементом на шляху досягнення високих темпів економічного зростання та добробуту нації.

В Україні фінансування освітніх закладів здійснюється відповідно до базового підходу на державній або комерційній основі, чи за рахунок спонсорських внесків тощо. Згідно Закону України «Про освіту», фінансування державних навчальних закладів та установ, організацій, підприємств системи освіти здійснюється за рахунок коштів відповідних бюджетів, коштів галузей народного господарства, державних підприємств і організацій, а також додаткових джерел фінансування [2].

Впродовж останніх років реформаторські дії уряду в Україні спрямовані на реалізацію ідеї децентралізації і збільшення фінансування суспільних благ з місцевих бюджетів, в т. ч. і освітніх послуг. Децентралізація передбачає передачу значних повноважень та бюджетів від державних органів органам місцевого самоврядування. Так, аби якомога більше повноважень мали ті органи, що ближче до людей, де такі повноваження можна реалізувати найбільш успішно.

Децентралізація місцевих бюджетів є рушійною силою збільшення дохідної частини бюджетів на місцях, що дає можливість ефективно використовувати дані кошти для розвитку того регіону в якому зацікавлені місцеві жителі. Вплив бюджетної децентралізаційної реформи на стан фінансування освіти з місцевих бюджетів розглянемо на прикладі бюджету м. Тернополя.

Важливим кроком у проведенні реформ і змін у фінансовому забезпеченні освітніх послуг за рахунок місцевих бюджетів є запровадження освітньої субвенції. Освітня субвенція надається місцевим бюджетам з метою фінансового забезпечення реалізації делегованих органами місцевого самоврядування повноважень у сфері освіти. Освітня субвенція спрямовується на оплату поточних видатків відповідних навчальних закладів. Залишки коштів за освітню субвенцію на кінець бюджетного періоду зберігаються на рахунках відповідних місцевих бюджетів і використовуються у наступному бюджетному періоді з урахуванням цільового призначення субвенції та оновлення матеріально-технічної бази відповідних навчальних закладів [3]. Дана умова дає змогу здійснити закупівлю відповідних посібників та підручників; оновити навчальну та матеріально-технічну базу; придбати шкільні автобуси для перевезення дітей із загальноосвітніх навчальних закладів, які будуть оптимізовані (об'єднані), тощо.

Розмір освітньої субвенції у бюджеті м. Тернополя в 2017 р. складає 281 110 800 грн. та становить 42% від загальних видатків на освіту. А в 2015 р. її розмір становив – 194,7 млн. грн. та у 2016 р. – 188,8 млн. грн., що відповідно становить 52% та 38% від загальних видатків на освіту (рис.1).

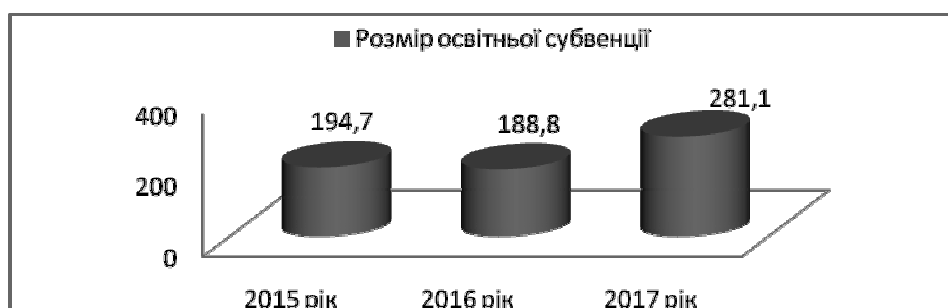

Рис. 1. Обсяг освітньої субвенції протягом 2015--2017 рр., млн. грн.*

* Складено автором на основі [4-5].

Порівнюючи динаміку видатків бюджету м. Тернополя і видатків на освіту, можна зазначити, що вони зростають майже однаковими темпами. Зокрема, у 2017 р. розмір витрат на освіту запланований на рівні 669 442 833 грн., що більше в порівнянні з 2014 р. на 40%, проте і загальний розмір видатків міського бюджету теж зріс суттєво – на 42% (рис. 2).

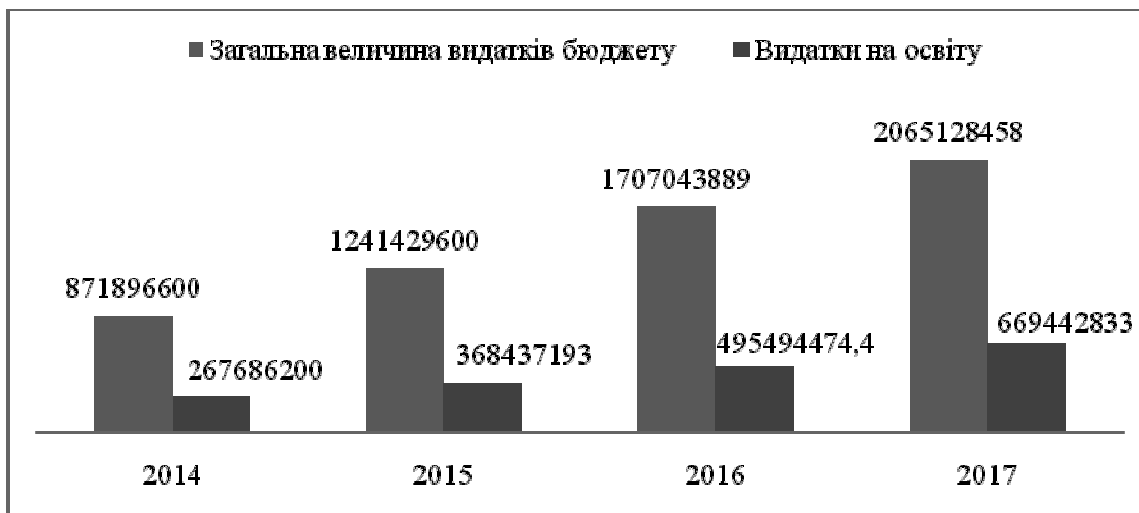

Рис. 2. Динаміка витратів бюджету м. Тернополя на освіту у 2014–2017 рр., грн.*

* Складено автором на основі [5].

Частка витрат на освіту у відношенні до загального обсягу витратів міського бюджету є суттєвою і становить 30%.

Аналізуючи заплановані витратки на фінансування освіти у 2017 р., варто відзначити, що найвагомішу суму, а саме – 351 793 196 грн. або 53% займають витратки на загальну середню освіту, яка надається навчальними закладами, спеціалізованими школами, ліцеєм, гімназіями та колегіумами (рис. 3).

За цією статтею, на оплату праці виділено 233 168 650 грн., на оплату комунальних послуг – 38 300 900 грн., а витратки розвитку із спеціального фонду бюджету рівні 11 923 400 грн.

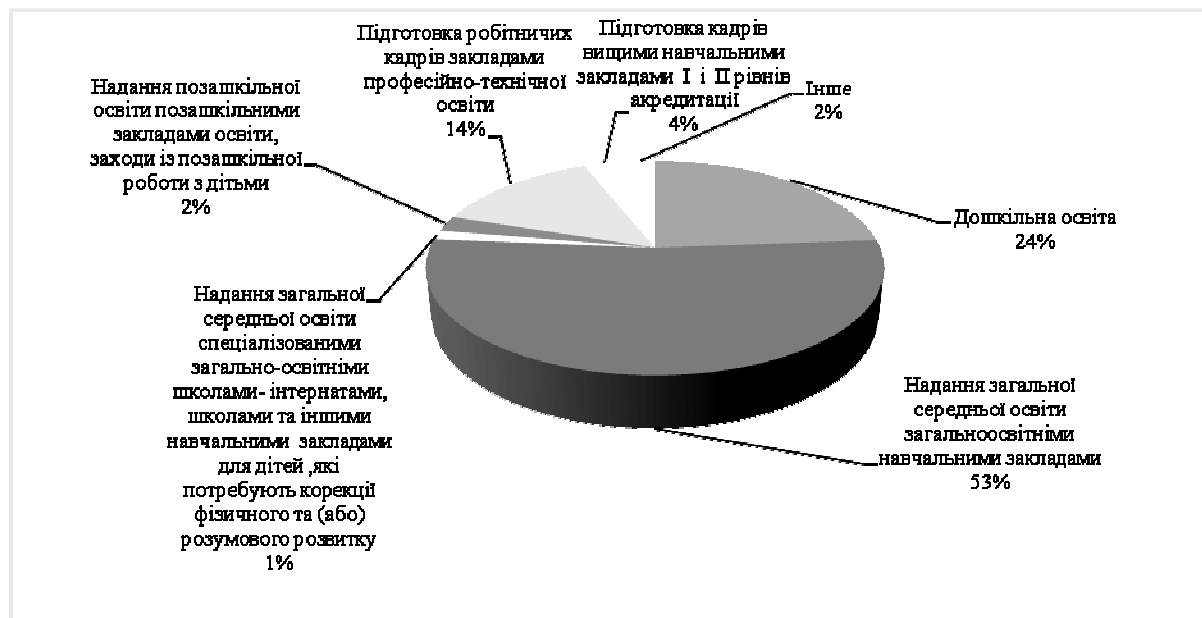

Рис. 3. Структура витратів бюджету м. Тернополя на освіту у 2017 р.*

* Складено автором на основі [4].

Значну частку $\frac{1}{4}$ від загальної величини витрат на освіту займають витрати на дошкільну освіту, їх загальна величина рівна 159 341 400 грн..

Витрати на оплату праці у даному закладі становлять 53,4% від їх загальної величини. Варто зазначити, що дошкільні установи на утримання 1 дитини витрачають 16 006 грн., а кількість дітей, які відвідують дані заклади рівна 9 955 осіб.

Наступним за обсягом фінансування є професійно-технічні заклади, який становить 93 041 900 грн. або 14% від всіх витрат на освіту. У м. Тернополі є шість професійно-технічних закладів, у яких навчається 4 142 учні і на утримання 1 учня даних закладів виділяється 51 461,21 грн. бюджетних коштів.

Загальна величина витрат на Тернопільську школу-інтернат становить 9 255 037 грн., а витрати на 1 учня рівні 77 166 грн. Частка витрат на оплату праці 90 одиниць працівників близька 67% від загального розміру видатків на школу-інтернат та становить – 6 180 500 грн.

На осевої проведеного аналізу можна зробити висновок, що на фінансування освіти з міського бюджету виділяються чималі суми. Це позитивно, адже освіта є фундаментом майбутнього країни, а якісна освіта суспільства забезпечує його ефективний розвиток. Проте, існують питання наскільки правильно здійснюється розподіл даних коштів між різними сферами та чи варто «економити» на одній статті витрат, а іншу фінансувати в більшій мірі. Необхідно переглянути доцільність та пропорційність витрат на певні освітні заклади, зокрема порівняти потреби школи-інтернат та ПТУ, у яких рівень витрат на 1 учня майже прирівнюється, проте потреби у них значно відрізняються. Також органам місцевого самоврядування слід переглянути раціональність та ефективність використання бюджетних коштів, оскільки можна прослідкувати певний дисбаланс та невідповідність в окремих сферах між потребами окремих закладів та величиною їх фінансування, коли не завжди фінансування покриває розмір необхідних коштів для ефективного розвитку установ.

Для подолання певних негативних наслідків необхідно переглянути шляхи оптимізації витрат та можливості самофінансування окремих закладів, зокрема, варто звернути увагу на професійно-технічні училища. Також, необхідно залучати інвестиційні проекти, які дадуть змогу покращити якість надання освітніх послуг. Переглянути можливі варіанти бюджетних програм для покращення умов навчання, забезпечення закладів необхідними новітніми технологіями, в яких буде чітко вказано як бюджетні кошти будуть розподілені на певні потреби і який результат.

Література:

1. Фінансування освіти [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://referat-ok.com.ua/finansi/finansuvannya-osvit>.
2. Закон України «Про освіту» №1060-ХІІ від 23.05.1991 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1060-12>.
3. Постанова Кабінету Міністрів України №6 від 14.01.2015 «Деякі питання надання освітньої субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/6-2015-%D0%BF>.

4. Динаміка та стан виконання бюджету міста Тернополя 2014–2016 рр. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.te.ua>.

5. Інформація про виконання бюджету 2015–2016 рр. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.te.ua>.

6. Паспорти бюджетних програм [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.te.ua>.

Михальчук (Копач) Соломія Михайлівна

Слухачка групи ДСБФз-21

Науковий керівник – д.е.н., професор Кізіма Т.О.

ДЕРЖАВНА ПІДТРИМКА СОЦІАЛЬНО НЕЗАХИЩЕНИХ ВЕРСТВ НАСЕЛЕННЯ

Державна підтримка соціально незахищених верств населення в Україні є одним із елементів соціальної політики, яка започаткована та реалізується керівництвом країни. Враховуючи сучасні тенденції розвитку держави, а також світовий досвід, актуальним питанням сьогодення є оптимізація механізму здійснення соціальної політики з метою створення ефективнішої та дієвішої системи соціального захисту вразливих категорій громадян та створення умов для активного інвестиційного розвитку суб'єктів господарювання, які надають послуги пільговим категоріям громадян.

До основних заходів держави з надання фінансових допомог соціально-незахищеним верствам населення є запровадження в Україні якісно нового рівня організації адресної підтримки найбільш вразливих верств населення, комплексного підходу до надання соціальної допомоги, підвищення кількості та якості соціальних послуг, ефективності проведення місцевої політики щодо поліпшення життєзабезпечення ветеранів війни та праці, пенсіонерів, інвалідів, багатодітних сімей, учасників бойових дій, створення умов для подолання бідності та забезпечення належної підтримки матеріального стану незахищених верств населення, реабілітації та інтеграції осіб з обмеженими фізичними можливостями, психічними захворюваннями та розумовою відсталістю у суспільство. Оскільки ряд обставин впливають на соціальну стабільність суспільства, тому держава бере на себе певну відповідальність за їх настання й створює систему соціального захисту, здійснює комплекс заходів, спрямованих на забезпечення нормальних соціальних умов у країні та об'єднаних у рамках соціальної політики держави, яка покликана забезпечити всі потреби людини.

Для максимізації задоволення потреб населення в соціальному захисті та з метою охоплення всіх категорій населення, які потребують допомоги держави для забезпечення відповідного рівня життя, в Україні діє досить широка мережа закладів соціального захисту населення.

Зокрема до установ соціального захисту зазначених вразливих груп населення варто віднести наступні заклади: 1) геріатричні пансіонати; 2)

пансіонати для ветеранів війни і праці; 3) будинки-інтернати для громадян похилого віку та інвалідів; 4) психоневрологічні інтернати; 5) територіальні центри соціального обслуговування пенсіонерів та одиноких непрацездатних громадян; 6) тимчасові притулки для дорослих; 7) будинки нічного перебування [1].

До соціально-вразливих категорій населення, які потребують першочергової допомоги з боку держави, відносяться: пенсіонери, інваліди, сім'ї з дітьми, діти-сиріти, молодь, жінки, безробітні, постраждалі від Чорнобильської аварії, малозабезпечене населення, маргіналізовані версти населення (бездомні, залежні від алкоголю, наркотиків, правопорушники) та ін. [2].

Малозабезпечена сім'я – це сім'я, яка з поважних або незалежних від неї причин має середньомісячний сукупний дохід, нижчий від прожиткового мінімуму для сім'ї. Право сім'ї на цю допомогу залежить не лише від доходів, але і від її майнового стану, зайнятості працездатних членів сім'ї та інших факторів [3].

Прожитковий мінімум для сім'ї – визначена для кожної сім'ї, залежно від її складу, сума прожиткових мінімумів, розрахованих та затверджених відповідно до Закону України «Про прожитковий мінімум» для осіб, які належать до основних соціальних і демографічних груп населення [4].

Допомога малозабезпеченим сім'ям, які постійно проживають на території України, мають середньомісячний сукупний дохід, нижчий від прожиткового мінімуму для сім'ї, призначається й виплачується в грошовій формі [5].

Призначення і виплата соціальної допомоги здійснюється управліннями праці та соціального захисту населення за місцем реєстрації уповноваженого представника малозабезпеченої сім'ї. У сільській місцевості заяви разом із необхідними документами для призначення соціальної допомоги приймають виконавчі органи сільських і селищних рад, які здійснюють їх передачу до відповідних органів праці та соціального захисту населення. Зазначені виконавчі органи можуть визначати уповноважену особу для прийняття документів. У разі утворення об'єднаної територіальної громади заяви з необхідними документами для призначення державної соціальної допомоги приймаються уповноваженими особами, що визначені виконавчими органами об'єднаної територіальної громади, та передаються відповідним органам соціального захисту населення [6].

Порівняно з Україною у країнах розвинутої ринкової та трансформаційної економіки існують суттєві відмінності в соціально-економічному та політичному становищі. Проте для формування ефективної моделі соціального захисту населення України їхній досвід може бути використаний у таких напрямках:

– розроблення ефективної моделі соціального захисту, яка би враховувала специфіку зарубіжної та вітчизняної економічних систем, національних інтересів і потреб населення;

- акцентування на основних проблемах у зазначеній сфері, котрі простежуються у зарубіжних країнах, для їх уникнення у вітчизняній практиці;
- гарантування імплементації науково-обґрунтованих соціальних програм;
- запровадження найвідповідніших для нашої держави принципів і механізмів здійснення соціальної політики;
- реформування системи управління соціальним захистом, що передбачає розв'язання соціальних проблем насамперед не в центральних державних структурах, а в регіональних. Підвищення ролі недержавних громадських організацій;
- застосування ефективних, дієвих методів для боротьби з бідністю, малозабезпеченістю, злиденністю, зубожінням та іншими негативними соціально-економічними явищами.

Державна соціальна політика в Україні спрямовується на зниження рівня захворюваності, інвалідності та смертності, збереження працездатності, подовження тривалості життя, поліпшення демографічної ситуації, зміцнення здоров'я всіх верств населення, підвищення ефективності та якості реабілітаційної медико-соціальної допомоги, забезпечення прав громадян на її одержання.

В сучасних умовах економічного відродження України забезпечення зростання добробуту населення є надзвичайно важливим і відповідальним завданням. Програми підтримки населення, які виконуються у цій сфері кожного року, стають масштабнішими і більш інтегрованими у бюджетний процес.

Оскільки добробут наших людей гарантується економічними підйомами, вмілою управлінською діяльністю влади, відповідно на це спрямовано заходи держави з реформування системи оплати праці, легалізації тіньових доходів, поетапного наближення основних державних соціальних гарантій до прожиткового мінімуму.

Існуюча соціальна ситуація обумовлює удосконалення діючої системи соціальної підтримки населення шляхом адміністративно-фінансової консолідації та інтеграції всіх соціальних програм, застосовуючи комплексний та системний підходи. При цьому, безумовно, місцева соціальна політика повинна передусім базуватися на загальнодержавній політиці, бути складовою частиною суспільних та соціальних перетворень в нашій країні, відповідати основним напрямам започаткованої державної та самоврядної розбудови.

Виходячи із цього, основними шляхами розв'язання проблем у місцевій соціальній політиці щодо підтримки соціально незахищених верств населення повинні стати:

- створення соціальних гарантій за рахунок коштів бюджету селищної ради, покращення життєдіяльності соціально вразливих верств населення селища;
- забезпечення розвитку послуг, що надаватимуться усім соціально незахищеним верствам населення;

- посилення цільової спрямованості програми та адресності наданої допомоги;
- забезпечення доступу інвалідів до об'єктів громадського та цивільного призначення, благоустрою, транспортної інфраструктури, дорожнього сервісу, транспорту, інформації та зв'язку, а також з урахуванням їх індивідуальних можливостей, здібностей та інтересів - до освіти, праці, культури, туризму, фізичної культури і спорту;
- здійснення заходів і надання соціальних послуг, розширення переліку заходів і послуг;
- удосконалення організаційно-правових та соціально-економічних баз надання соціальних послуг;
- створення необхідних умов для забезпечення відкритості та безперешкодного доступу громадян до інформації стосовно державних та місцевих соціальних програм, існуючих державних і регіональних соціальних гарантій та стандартів;
- сприяння подальшому формуванню комплексної системи соціального захисту та медичного забезпечення ветеранів війни, реабілітації та інтеграції інвалідів, що дасть змогу досягти відчутного соціального ефекту.

Література:

1. Про затвердження типових положень про дитячий будинок-інтернат, молодіжне відділення дитячого будинку-інтернату системи праці та соціального захисту населення. – Наказ Міністерства праці та соціальної політики України від 02.04.2008 №173 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0675-08>.
2. Бендасюк О. Державне управління соціальним захистом населення в умовах ринкової економіки / О. Бендасюк // Галицький економічний вісник. – 2010. – №1 (26). – С. 123–126.
3. Про державну соціальну допомогу малозабезпеченим сім'ям: Закон України від 01.06.2000 №1768-III // Відомості Верховної Ради України. – 2000. – №35. – Ст. 290.
4. Про прожитковий мінімум: Закон України від 15.07.1999 №966-XIV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>.
5. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку призначення і виплати державної соціальної допомоги малозабезпеченим сім'ям» від 24.02.2003 №250 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/250-2003-%D0%BF>.
6. Постанова Кабінету Міністрів України «Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України» від 30.11.2016 №890 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kmu.gov.ua/control/uk/cardnpd?docid=249555162>.

РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ПЕНСІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УКРАЇНИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Упродовж багатьох років в Україні існувала однорівнева система пенсійного забезпечення, яка певним чином узгоджувалася з командно-адміністративною економікою та функціонувала на засадах солідарності поколінь. В умовах ринкової економіки вона виявилася економічно необґрунтованою, фінансово неспроможною та соціально несправедливою здебільшого для найбідніших верств населення

Необхідність реформування пенсійного забезпечення викликана низкою об'єктивних факторів: економічних, демографічних, соціально-політичних. Сьогодні ця проблема особливо актуальна в багатьох країнах світу, незалежно від рівня економічного розвитку, що обумовлено старінням населення, зміною його вікової структури, ускладненням економічної ситуації. «Головна причина необхідності пенсійних реформ – старіння населення, яке є результатом зниження народжуваності та збільшення середньої тривалості життя» [2]. Але розв'язувати проблему потрібно ретельно зваживши всі фактори та можливості як держави, та і її громадян. При цьому необхідно враховувати національні традиції та менталітет людей.

Реформу проводять, орієнтуючись на Захід, як у них. Вирішили, що пенсії будуть виплачуватися не з 1 джерела, як раніше, а з 3. Зараз у нас солідарна система, а буде ще накопичувальна, плюс пенсійне страхування, яке є недержавним. У солідарній системі, що діє зараз, планують навести порядок. На сьогоднішній день внески сплачують працюючі громадяни, але, так як народжуваність в країні низька, скоро ця система стане просто не вигідною, літніх людей буде більше, ніж працюючих людей.

Уряд знає, що багато роботодавці приховують справжній розмір зарплат своїх співробітників. Мінімальну або трохи більше зарплату, вони проводять офіційно і платять з неї до бюджету податки, а другу частину віддають співробітникам фірм, виробництв і т. д. в конверті. Накопичувальна система влаштована так, що йому вигідно відраховувати в цей фонд, як можна більше грошей, а значить тепер йому краще отримувати всю зарплату офіційно через бухгалтерію.

Пенсійна система, яка сьогодні діє в країні, тотально несправедлива: 85% українських пенсіонерів отримують пенсію на рівні мінімальної. Це фактично тотальне зубожіння пенсіонерів. Уряд повинен змінити цю систему, щоб досягти трьох параметрів [3]:

Параметр перший: ця система повинна стати врешті-решт справедливою, звернувши увагу на страховий стаж людини, яка виходить на пенсію.

Друга позиція. На сьогодні існує тотальний дефіцит Пенсійного фонду – більше 140 мільярдів (які доводиться додатково вливати з держбюджету). Це

означає, що система, в якій половина є дотаційна є нежиттєздатною. Тому потрібно вирішити питання скорочення дефіциту бюджету Пенсійного фонду, що є ключовим завданням пенсійної реформи

Питання номер три. Після того, як уряд внесе варіант пенсійної реформи, який не передбачає збільшення пенсійного віку, а передбачає інші заходи, які дозволять побудувати справедливую бездефіцитну систему, уряд України зробить перерахунок пенсій, достатньо суттєвий і стане можливим з 1 жовтня 2017 р. підвищення пенсії в Україні.

Як зазначив віце-прем'єр-міністр Павло Розенко «Збільшення чи зменшення пенсійного віку на рік-два-три чи навіть на п'ять глобально на пенсійну систему країни жодного впливу не матиме. Це доводить, наприклад, досвід Польщі, де нещодавно, як відомо, пенсійний вік істотно знизили, проте відчутно ні на економіці держави, ні на розмірі самих пенсій поляків це не відобразилося. Це ніяк не вплине і на збалансування бюджету Пенсійного фонду України, бо там мають вагу і значення зовсім інші чинники. І ще: нині тривалість життя українців занадто низька порівняно із країнами Євросоюзу. І на цьому тлі продовження трудового життя нелогічне» [1].

Сьогодні з майже 12 млн. пенсіонерів, які отримують пенсії за рахунок солідарної системи (загальний котел), 78% мають пенсії до 2 тис. грн. в місяць, 17% – 2–4 тис. грн., і лише 3% – понад 4 тис. грн. Їх пенсреформа не торкнеться, але якщо її не розпочати, то у майбутніх пенсіонерів виплати будуть ще менше.

При одній солідарній системі розмір пенсій по відношенню до розміру зарплат, з яких сплачено внески в пенсійний фонд, буде постійно знижуватися через демографічний тиск (населення старіє) [4]. Зараз на 10 працівників припадає 11 пенсіонерів, а через кілька років буде 13–15, що, в свою чергу, позбавляє працівників і роботодавців стимулу до сплати єдиного соцвнеску (ЄСВ) і легалізації зарплат, так як пенсії все одно будуть мізерними. Тому введення системи персональних заощаджень необхідно. До того ж це «довгі» (на відміну від короткострокових депозитів населення) гроші, які стануть працювати на економіку.

З цього приводу урядом запропоновано, з січня 2018 р. перераховувати роботодавцем на особистий пенсрахунок співробітника додаткові 2% від зарплати. Щорічно протягом п'яти років відрахування роботодавця стануть збільшуватися на 1% (в 2019-му – 3%, у 2020-му – 4% і т. д.), поки не досягнуто 7%. Такі відрахування стануть обов'язковими для тих, кому менше 35 років. А для старшого покоління – добровільними.

По досягненні пенсійного віку людина буде щомісяця отримувати суму, попередньо рівними частинами від накопиченої (всього очікується, що пенсія буде складатися на 60% із солідарної системи, 30% – особистих рахунків і 10% – з недержавних пенссетів). Якщо пенсіонер помре, то те, що залишилося на його особистому пенсрахунку гроші успадкуються (при солідарній системі виплачують дві пенсії на поховання). Також передбачається, що при важкій хворобі вся сума або її частина може бути витрачена на лікування, але, природно, пенсвиплати після цього виявляться меншими.

Сучасні тенденції зайнятості громадян України дають підстави обґрунтувати висновок про доцільність застосування недержавного пенсійного забезпечення як альтернативи загальнообов'язковому державному пенсійному страхуванню для окремих категорій працюючих [5]. Погоджуємося з думкою Петрушки О.В. яка пропонує надати можливість самостійно обирати варіант пенсійного страхування між державним та недержавним насамперед тим категоріям осіб, яких складно долучити до загальнообов'язкового державного пенсійного страхування. У цьому випадку солідарна пенсійна система не буде позбавлена надходжень коштів, і в той же час, частина населення зможе самостійно забезпечити свої потреби у непрацездатному віці [5].

Підсумовуючи зазначимо, що країні потрібна модернізація солідарної, впровадження накопичувальної і стимулювання добровільної складових пенсійної системи, так як сучасна система пенсійного забезпечення України потребує максимально швидкого адекватного реагування на проблеми недофінансування Пенсійного фонду так як звідси впливатимуть інші проблеми, які безпосередньо стосуватимуться зниження рівня забезпечення економічного сектору країни, соціальних програм та ін.

Література:

1. Гройсман анонсував докорінну зміну пенсійної системи в 2017 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://tsn.ua/groshi/groysman-anonsuvav-dokorinnu-zminu-pensiynoi-sistemi-v-2017-roci-877103.html>.
2. Зарічук О. Становлення системи недержавного пенсійного забезпечення в Україні // Вісник Пенсійного фонду України. – 2004. – №6. – С. 15.
3. Зощенко О. Гройсман про пенсії: Треба враховувати стаж і подолати дефіцит [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.pravda.com.ua/news/2017/04/7/7140546/>.
4. Соловей Ю. Пенсійна реформа: 2017-й якось переживемо, а от що чекає нас в 2018-му... [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://korupciya.com/pensiyna-reforma-2017-y-yakos-perezhivemo-ot-shho-chekae-nas-v-2018-mu/>.
5. Петрушка О.В. Недержавне пенсійне страхування як альтернатива забезпечення гідної старості / О.В. Петрушка // Управління фінансами держави, регіону, підприємства та домогосподарства: погляди науковців і практиків: збірн. тез. доп. Першої інт.-конф. проф.-викл. складу каф. фін. ТНЕУ (м. Тернопіль, 14 квіт. 2015 р.) / відп. ред. О.П. Кириленко. – Тернопіль: Видав. центр «Вектор», 2015. – С. 87–90.

ФІСКАЛЬНА ЕФЕКТИВНІСТЬ МИТНОГО ОПОДАТКУВАННЯ В УКРАЇНІ

При всій складності і суперечливості історичного шляху розвитку митниці, досвід свідчить про те, що митне оподаткування склалося як важлива сфера економічної політики держави, інструмент регулювання зовнішньої торгівлі і захисту національних інтересів.

Митне оподаткування – це частина загальнодержавної системи оподаткування, невід’ємна складова зовнішньоторговельної, фіскальної та регуляторної політики будь-якої країни світу.

Основу системи митного оподаткування становлять митні платежі, під якими розуміють ті види податків та зборів, які нараховуються в установленому порядку при переміщенні через митний кордон країни товарів та інших предметів під контролем митних служб. Сюди відносяться такі податки та збори, як мито, податок на додану вартість, акцизний збір, єдиний збір, що справляється у пунктах пропуску через державний кордон України. Також сюди можна віднести платежі за видачу ліцензій на здійснення діяльності у сфері митно-тарифних відносин та платежі, пов’язані з проблемами порушення митного законодавства [1].

Дана дефініція дозволяє не тільки чітко визначити об’єкти оподаткування (товари, предмети), але й суб’єкти системи митного оподаткування, до яких належать, крім держави та митних органів, безпосередні платники податків та зборів, тобто юридичні та фізичні особи, які здійснюють зовнішньоекономічну діяльність. При цьому слід акцентувати увагу на характерній особливості митних платежів, а саме: односторонньому руху вартості від юридичних та фізичних осіб до держави.

В Україні в процесі становлення ринкової економіки митні податки виступають інструментом впливу на зовнішньоекономічні відносини нашої країни з іншими державами. Для того, щоб керувати процесом оподаткування митними платежами як засобом підвищення ефективності економіки, насамперед необхідно проаналізувати специфіку та місце митних платежів у системі оподаткування та визначити їх основні функції.

У більшості країн світу митні платежі використовують у зовнішньоекономічній політиці як засіб для вирішення таких завдань:

- захист економіки країни від негативного впливу іноземної конкуренції;
- поліпшення умов домов доступу національних товарів на іноземні ринки;
- створення умов для прогресивних змін у структурі виробництва і споживання товарів;
- раціоналізація товарної структури ввезення і вивезення товарів [2, с. 8].

Виходячи із перелічених вище завдань, можна виділити наступні функції, притаманні митному оподаткуванню, а саме:

– фіскальна – суть якої полягає у мобілізації коштів від справляння митних платежів у доходну частину державного бюджету країни для формування фінансових ресурсів держави;

– регуляторна – спрямована на створення оптимальної товарної експортно-імпоротної структури в країні;

– контрольна, яка передбачає адміністрування митних платежів (контроль за їх нарахуванням і адмініструванням).

Слід зазначити, що призначення митного оподаткування – це не тільки реалізація захисної функції митної діяльності шляхом збереження ринкових позицій національного товаровиробника, запобігання контрабанді та порушення митних правил, а також і реалізація фіскальної функції митних платежів – наповнення державного бюджету. Так, частка митних платежів у наповненні державного бюджету країни становить більше 70%.

Одна з причин постійних порушень під час сплати податкових зобов'язань суб'єктами ЗЕД стало підвищення ставок податків, які відбивають бажання платників бути чесними перед державою. Це призводить до зменшення обсягів імпорتنих потоків, розвитку виробництва з імпортозаміни та імпортозаміщення, розвитку виробництва нових різновидів товарів вищої технологічності та якості, тобто модернізація і розширення виробництва імпорتنих аналогів.

Зниження ставок податків, в свою чергу, сприяє підвищенню інтенсивності імпорتنих потоків, зростанню неефективних виробництв, пошуку нових напрямів реалізації національних економічних інтересів на світових ринках, збільшенню робочих місць і переорієнтація робочої сили в ефективніші та перспективніші для країни галузі виробництва.

На сучасному етапі розвитку країни з початку проведення активної агресії з боку Росії значно погіршились зовнішньоекономічні зв'язки України з країною-агресором. Так, за два роки знизився імпорт товарів на митну територію України, що в свою чергу призвело до зменшення платежів до державного бюджету країни, на деякі види товарів змінено ставки мита, знято всі пільги та преференції, скасовано дію певних нормативних актів, що регламентували взаємовідносини України з Російською Федерацією.

Проте Україна переорієнтувала свою зовнішньоекономічну політику в сторону Європейського Союзу. Підприємства почали освоювати зовнішній ринок європейських країн, налагоджувати економічні зв'язки з розвиненими європейськими країнами та здійснювати експортно-імпортні операції. Це, в свою чергу, дало можливість ефективно та в повній мірі наповнювати державний бюджет країни, виконувати поставлені перед Державною фіскальною службою України індикативні показники. Значним кроком для цього стало підписання Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони[3]. Сучасні тенденції функціонування світового співтовариства поставили ряд нових завдань перед

Державною фіскальною службою України, які вимагають чергового проведення її реформування.

Література:

1. Митний кодекс України (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2012, №44-45, №46-47, №48, ст. 552). – 2012. – №5406-VI Із змінами і доповненнями, внесеними Законами України від 4 липня 2013 р. №405-VII.
2. Єгоров О. Функціональна система митно-тарифного регулювання на етапі інтеграції України до СОТ // Вісник АМСУ. – 2004. – №1. – С. 3–12.
3. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони від 27.06.2014.

Пивовар Людмила Любомирівна

*Студентка групи ФУПОм-12
Науковий керівник – к.е.н., доцент Сидор І.П.*

МЕХАНІЗМ ПЛАНУВАННЯ ВИДАТКІВ ПЕНСІЙНОГО ФОНДУ УКРАЇНИ

У сучасних умовах фінансової, соціальної і політичної нестабільності в Україні триває реформування вітчизняного пенсійного забезпечення, яке займає важливе місце у соціально-економічному розвитку країни та безпосередньо впливає на рівень життя і добробут людей. Пенсійне забезпечення є основною складовою державної системи соціального захисту населення в Україні. Базовим фінансовим механізмом здійснення державного пенсійного забезпечення виступає Пенсійний фонд України (ПФУ). Сучасна система загальнообов'язкового державного пенсійного забезпечення України базується на засадах солідарності й виплаті пенсій із бюджету Пенсійного фонду України.

Планування видатків бюджету Пенсійного фонду України на 2017 р. здійснювались на основі звітних даних щодо чисельності пенсіонерів та розмірів пенсійних виплат з урахуванням прогнозного зростання впродовж 2017 р. прожиткового мінімуму для непрацевдатних осіб. Плановий обсяг видатків було сформовано з урахуванням законодавчих рішень, спрямованих на оптимізацію видатків Пенсійного фонду України та забезпечення його збалансованості, а саме Закон України від 06.12.2016 №1774-VIII «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України» [3], яким передбачено:

– продовження дії особливого способу пенсійних виплат працюючим пенсіонерам;

– встановлення максимального розміру пенсії у фіксованій величині – 10 740 гривень.

Бюджет Фонду на 2017 р. враховує авансове фінансування пенсійних виплат січня 2017 р., проведене у грудні 2016 р. відповідно до постанови

Кабінету Міністрів України від 21.12.2016 р. №972 «Деякі питання виплати пенсій» [4]. Крім того, видаткова частина сформована з урахуванням результативних показників роботи за звітний період, прогнозої динаміки їх зростання (зменшення). При розрахунках враховані розміри державних соціальних гарантій, що визначені Законом України від 21 грудня 2016 р. №1801 – VIII «Про Державний бюджет України на 2017 р.» [1].

У 2017 р. видатки за рахунок власних коштів сформовані з урахуванням витрат, пов'язаних із проведенням розмежування джерел фінансування пенсійних виплат, призначених згідно із Законом України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб», а саме, за рахунок власних надходжень в частині розміру пенсії із солідарної системи відповідно до Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» [2].

Видатки за рахунок коштів державного бюджету у 2017 р. сформовані з урахуванням проведення розмежування джерел фінансування пенсійних виплат.

За рахунок коштів державного бюджету здійснюються видатки бюджету Пенсійного фонду України, спрямовані на:

- виплату пенсій військовослужбовцям рядового, сержантського та старшинського скалу строкової служби;
- виплату пенсій, надбавок та підвищень до пенсій, призначених за різними обсягами, які не мають права на пенсію, та інвалідам і державної соціальної допомоги на догляд;
- виплату різниці у пенсійному забезпечення наукових працівників державних бюджетних установ та організацій;
- виплату пенсій особам, вивільненим у зв'язку із достроковим зняттям ЧАЕС з експлуатації;
- виплату пенсій особам, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, віднесеним до 1 категорії;
- виплату пенсій та доплат особам, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, віднесеним до 2–4 категорій;
- виплату щомісячної компенсації сім'ям за втрату годувальника внаслідок Чорнобильської катастрофи;
- виплата пенсій, які призначені відповідно до ст. 13 Закону України «Про пенсійне забезпечення»;
- пенсійне забезпечення військовослужбовців, осіб начальницького і рядового складу (в частині перевищення розміру пенсії із солідарної системи відповідно до Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування»);
- пенсійне забезпечення працівників, зайнятих на підземних і відкритих гірничих роботах та в металургії (ст. 14 Закону України «Про пенсійне забезпечення»).

Видаткова частина бюджету сформована з урахуванням підвищення розміру прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність, з 1247 грн. до 1373 грн. (з 1 травня – до 1312 грн. і з 1 грудня – до 1373 грн.). Таким

чином, середній розмір пенсії у 2017 р. зросте до 2001,4 грн., що на 269,4 грн. більше від очікуваного розміру за 2016 р. (1732 грн.).

В сучасних умовах Пенсійний фонд України є інституцією, що здійснює формування частини фінансових ресурсів держави задля фінансування пенсійних виплат і забезпечення інвестиціями пріоритетних сфер економіки. На стабільність функціонування цієї інституції впливають такі чинники, як рівень навантаження на працездатне населення країни, вікова структура населення, рівень заробітної плати, рівень доходів громадян літнього віку, диференціація розміру пенсій та ін. З метою реалізації основних завдань сталого людського розвитку необхідний комплексний підхід до вирішення вищеперерахованих проблем, оскільки фрагментарне вирішення окремих питань призведе до розбалансування та погіршення показників діяльності Пенсійного фонду України.

Література:

1. Закон України «Про Державний бюджет України на 2017 р.» від 21.12.2016 №1801-VIII.
2. Закон України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування».
3. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України» від 06.12.2016 №1774-VIII.
4. Постанова Кабінету Міністрів України «Деякі питання виплати пенсій» від 21.12.2016 р. №972.

Панцьо Наталія Анатоліївна

Слухачка групи ДСБФз-22

Науковий керівник – к.е.н., доцент Письменний В.В.

НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ АДМІНІСТРУВАННЯ ПОДАТКУ НА ДОХОДИ ФІЗИЧНИХ ОСІБ

Фінансовою основою функціонування держави є податки. У сучасних умовах господарювання вони виступають не лише джерелом наповнення бюджетів, а й дієвим інструментом державного регулювання економіки, тому виконують важливу роль як у забезпеченні фінансової стабільності держави, так і в досягненні соціального добробуту громадян. Невідповідність податкових надходжень до бюджетів фінансовим потребам держави загострює проблему підвищення ефективності адміністрування податків, вирішення якої потребує системного підходу.

Податок на доходи фізичних осіб є основою формування дохідної бази місцевих бюджетів [1, с. 49]. В умовах динамічних змін, нестабільності економічної ситуації та низького рівня податкової дисципліни в Україні особливого значення набуває створення такої системи його адміністрування, яка б відповідала потребам соціально-економічного розвитку держави,

забезпечила зниження податкового навантаження, стимулювала інвестиційно-інноваційну діяльність та заохочувала платників до своєчасної сплати податків.

Здійснивши аналіз світового досвіду оподаткування доходів фізичних осіб [2; 3] в контексті справляння податку на доходи фізичних осіб (особистого прибуткового податку) нами визначено і обґрунтовано ряд пропозиції щодо удосконалення його мобілізації в частині наповнення дохідної частини бюджетів та забезпечення соціальної справедливості при оподаткуванні. Зокрема, на нашу думку необхідно відзначити, що:

– реформи, які здійснюються у сфері оподаткування доходів фізичних осіб у різних країнах світу, включають такі основні напрямки модернізації як розширення об'єкта оподаткування при зниженні податкових ставок і прогресії при побудові їх шкали. Ця тенденція обумовлена, з одного боку, необхідністю підвищення трудової активності населення й забезпечення більш справедливого оподаткування фіскальних суб'єктів, що володіють різними рівнями доходів, а з іншого боку – посиленням боротьби з ухиленням від сплати податків;

– сучасне світове податкове законодавство використовує для обчислення прибуткового податку прогресивну шкалу процентних ставок, яка представляє собою виражену у відсотках частку податку стосовно оподатковуваного об'єкта, що зростає в міру збільшення розміру доходу платника податків. Прогресивні ставки податку найбільш повно демонструють один з найважливіших постулатів податкового права – принцип справедливого оподаткування;

– в контексті реформування механізму справляння податку на доходи фізичних осіб, на нашу думку, доцільно податкову соціальну пільгу застосовувати до будь-якого обсягу доходу фізичних осіб, тобто мінімальний прожитковий мінімум повинен відповідати неоподаткованому мінімуму доходів громадян, а із доходу понад цю суму – розраховувати податок на доходи фізичних осіб за прогресивною шкалою. Застосування помірних ставок сприятиме зниженню податкового навантаження на платників із низьким і середнім рівнем доходів та його поступовому підвищенню;

– іншим варіантом модернізації механізму справляння податку на доходи фізичних осіб може бути диференціація ставок податку залежно від джерел отриманого доходу. Для нетрудових доходів громадян, отриманих у вигляді відсотків на вкладений капітал, здачу майна в оренду, нараховані депозити та інше, запровадити диференційовані ставки, але більші як 5% (на сьогоднішній день). Адже це доходи, отримані без вкладання фізичної праці та не пов'язані із погіршенням здоров'я та стану людини і не потребують достатньо вагомих зусиль;

– у майбутньому доцільно розвивати різні варіанти системи оподаткування доходів громадян, в тому числі актуальним є сімейне оподаткування, яке передбачає зменшення ставок податку для працюючого населення, яке має на утриманні неповнолітніх дітей, інвалідів, інших утриманців. Такий підхід дозволить зменшити надання соціальних трансфертів окремим пільговим категоріям громадян, зникне необхідність додаткової

роботи працівників соціальних служб з перерахунку коштів населенню з особливими потребами;

– необхідно підняти на якісно новий рівень механізм планування надходжень податку на доходи фізичних осіб. Методика його прогнозування, хоча й розроблена на законодавчому рівні та подекуди застосовується місцевими фінансовими органами під час розрахунку його очікуваних значень, утім не відповідає вимогам часу [4, с. 80].

Крім того, вагомою ділянкою роботи в частині мобілізації податку на доходи фізичних осіб є податковий контроль, а тому сьогодні повинні бути спрямовані зусилля органів фіскальної служби на ефективність і результативність податкового контролю. В даному контексті, на нашу думку, необхідно:

– поліпшити боротьбу з незаконним ухиленням від сплати податків і нелегальною мінімізацією податкових зобов'язань;

– активізувати роль попереднього документального контролю і підвищити фінансову та адміністративну відповідальність за результатами виявлених правопорушень;

– цілеспрямовано відбирати для проведення документальних перевірок найбільш частих порушників податкового законодавства.

Література:

1. Письменний В.В. Перспективи впровадження в Україні прогресивної форми оподаткування доходів фізичних осіб / В.В. Письменний // Вісник Львівської державної фінансової академії. – 2009. – №17. – С. 40–48.

2. Ставки оподаткування доходів фізичних осіб в деяких країнах освіти[Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://excitingfinance.com>.

3. Небильцова В.М. Оподаткування доходів фізичних осіб в Україні в порівнянні зі світовим досвідом / В.М. Небильцова, Н.В. Остапенко // Наукові праці НУХТ. – 2012. – №44. – С. 196–203.

4. Письменний В.В. Планування надходжень податку на доходи фізичних осіб / В.В. Письменний // Вісник Тернопільського національного економічного університету. – 2016. – №2. – С. 80–89.

Пачковська Мар'яна Іванівна

Студентка групи ФУПОм-11

Науковий керівник – к.е.н., доцент Лободіна З.М.

МІСЦЕВІ БЮДЖЕТИ ТА ЇХ ВПЛИВ НА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК

Одним із ключових елементів бюджетної системи будь-якої країни є місцеві бюджети, які виступають дієвим інструментом впливу на соціально-економічний розвиток.

Основні засади формування надходжень та здійснення витрат місцевих бюджетів регламентуються численнями нормативно-правовими актами – Конституцією України, Бюджетним кодексом України, Податковим кодексом України, Законом України «Про місцеве самоврядування в Україні» і т. д.

Незважаючи на численні спроби удосконалення Бюджетного кодексу України, у вітчизняному бюджетному законодавстві наявні суперечності та неточності у визначенні видів бюджетів, зокрема і місцевих. Так, у частині першій статті 5 Бюджетного кодексу України зазначено, що бюджетна система складається з державного та місцевих бюджетів. У частині другій цієї ж статті у складі місцевих бюджетів виокремлюють бюджети місцевого самоврядування.

Законодавець до місцевих бюджетів відносить бюджет Автономної Республіки Крим (який доцільніше було б назвати республіканським), обласні, районні бюджети, бюджети місцевого самоврядування, а до бюджетів місцевого самоврядування – бюджети територіальних громад сіл, їх об'єднань, селищ, міст (у тому числі районів у містах), бюджети об'єднаних територіальних громад, що створюються згідно із законом та перспективним планом формування територій громад [1], що суперечить Конституції України. В основному законі держави зазначено, що обласні та районні ради, у розпорядженні яких перебувають обласні та районні бюджети відповідно, представляючи спільні інтереси територіальних громад сіл, селищ і міст, належать до органів місцевого самоврядування. Це дає підстави включати обласні та районні бюджети до складу бюджетів місцевого самоврядування і виділяти у складі бюджетної системи, крім державного бюджету, або місцеві бюджети, або бюджети місцевого самоврядування.

Місцеві бюджети виконують такі основні функції:

– функція створення місцевого фонду коштів (у ході реалізації цієї функції відбувається мобілізація грошових коштів, розпис запланованих доходів і видатків з дотриманням положень бюджетної класифікації);

– розподільна функція, яка зумовлена тим, що у бюджетних відносинах, які завжди виступають у вигляді правовідносин, беруть участь майже всі учасники суспільного виробництва; за допомогою бюджету кошти розподіляються між розпорядниками та отримувачами цих коштів;

– функція використання зібраних коштів на визначені завдання і мету, тобто відповідно до цільового призначення;

– контрольна функція за рухом бюджетних ресурсів – реалізується безпосередньо на всіх стадіях бюджетного процесу [5].

Проведемо моніторинг виконання місцевих бюджетів України за доходами та видатками. Про роль місцевих бюджетів в розвитку регіонів та бюджетній системі держави свідчить їх частка у ВВП та показниках зведеного бюджету держави (рис. 1 та 2).

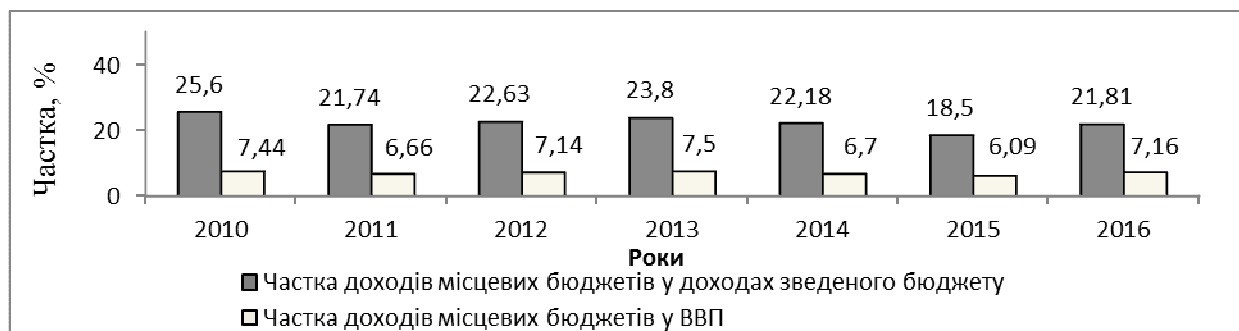

Рис. 1. Динаміка частки доходів місцевих бюджетів України (без урахування міжбюджетних трансфертів) у ВВП та доходах зведеного бюджету у 2010-2016 рр., %*

* Побудовано та розраховано автором на основі даних [3; 4].

Частка доходів місцевих бюджетів (без урахування міжбюджетних трансфертів) у структурі доходів Зведеного бюджету України у 2016 р. знизилася на 3,79% порівняно із 2010 р. і склала 21,81% та у ВВП – на 0,28% і у 2016 р. становила 7,16%. Така тенденція свідчить про зниження частки ВВП, яка безпосередньо (омінаючи Державний бюджет України) надходить у розпорядження органів місцевого самоврядування.

У 2016 р. частка видатків місцевих бюджетів (без урахування міжбюджетних трансфертів) у ВВП порівняно із 2010 р. збільшилася на 0,49% і становила 14,53%, а у видатках зведеного бюджету – зменшилася на 0,55% і становила 41,44%.

Перевищення частки видатків місцевих бюджетів у ВВП над часткою доходів у ВВП свідчить про те, що джерелом фінансового забезпечення повноважень органів місцевого самоврядування поряд із доходами місцевих бюджетів є міжбюджетні трансферти з державного бюджету і їх роль постійно зростає [4, с. 31].

Рис. 2. Динаміка частки видатків місцевих бюджетів України (без урахування міжбюджетних трансфертів) у ВВП та видатках зведеного бюджету у 2010-2016 рр., %*

* Побудовано та розраховано автором на основі даних [3; 4].

Показником високого рівня децентралізації вважається частка місцевих видатків на рівні більш як 45% загальнодержавних видатків, середнього рівня – 30–45%, а низького рівня – менш як 30%.

Необхідність продовження бюджетного реформування в державі підтверджується, зокрема, й показниками середнього рівня децентралізації за видатками. Так, якщо коефіцієнт децентралізації видатків у 2013 р. був 43,1%, 2014 р. – 42,73%, 2015 р. – 40,73%, то в 2016 р. відповідний показник склав 41,44%. Тобто можна вести мову про перші позитивні здобутки бюджетної реформи у напрямку децентралізація коштів.

Отже, активний вплив місцевих бюджетів на соціально-економічний розвиток регіонів можливий лише у тому випадку, якщо органи місцевого самоврядування сформулюють достатній обсяг фінансових ресурсів, якими зможуть розпоряджатися в межах своїх повноважень, та ефективно використовуватимуть мобілізовані бюджетні кошти відповідно до пріоритетів бюджетної політики на місцевому рівні.

Література:

1. Бюджетний кодекс України №2456-VI від 08.07.2010 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>.

2. Експрес-випуски Державного комітету статистики України «Валовий внутрішній продукт та валовий внутрішній доход України» за 2010–2016 рр. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

3. Звіти про виконання Державного та місцевих бюджетів України за 2010–2016 рр. Офіційний сайт Державної казначейської служби України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.treasury.gov.ua>.

4. Лободіна З. Бюджетна система України: проблеми функціонування та перспективи вдосконалення / Лободіна З. // Вісник Тернопільського національного економічного університету. – 2015. – Вип. 3. – С. 29–42.

5. Музика-Стефанчук О.А. Декілька нарисів про місцеві бюджети в зарубіжних країнах / О.А. Музика-Стефанчук // Науковий вісник Академії муніципального управління: [збірник наукових праць]. Серія «Право». – 2010. – №1 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Nvamu_pr/2010_1/12.pdf.

Пілець Наталія Зіновіївна

Студентка групи ДСБФз-21

Науковий керівник – к.е.н., доцент Квасниця О.В.

ПРОГРАМНО-ЦІЛЬОВИЙ МЕТОД ПЛАНУВАННЯ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ

На сьогодні в умовах обмеженості бюджетних ресурсів, одним із пріоритетних завдань для всіх учасників бюджетного процесу є питання

раціонального та ефективного використання бюджетних ресурсів. Але теперішні методи планування і виконання бюджетів не дозволяють у повній мірі досягти бажаних результатів, оскільки в основі традиційних методів планування місцевих бюджетів лежить обсяг фінансових ресурсів, який необхідно спрямувати для виконання завдань, а результатам, яких очікується досягти від виконання цих завдань увага не приділяється. Тому постає питання стосовно застосування більш ефективних методів формування і виконання місцевих бюджетів.

У багатьох країнах світу найбільш ефективним методом формування і виконання місцевих бюджетів визнано програмно-цільовий метод (ПЦМ), який дає змогу покращити якість надання послуг та забезпечити оптимальний розподіл бюджетних ресурсів в умовах їх обмеженості.

Саме в умовах обмеженості бюджетних ресурсів першочерговим завданням стає визначення пріоритетів при їх розподілі, виявлення джерел фінансування витрат та контроль за цільовим й ефективним використанням коштів. Реалізувати ці завдання можливо при застосуванні програмно-цільового методу планування бюджету.

Програмно-цільовий метод є одним з найбільш поширених та ефективних методів державного регулювання економіки, що застосовуються в більшості розвинених країн (наприклад, США, Нова Зеландія, Канада, Австралія, країни Європейського Союзу).

Таким чином, актуальність програмно-цільового методу планування обумовлюється як раціональністю, так і набутим світовим досвідом та глобальною світовою інтеграцією.

В Україні програмно-цільовий метод запроваджено з прийняттям у 2001 р. Бюджетного кодексу України. Але застосування його на практиці здійснювалося лише на державному рівні починаючи з 2002 р. Щодо місцевих бюджетів, то окремі з них з 2004 р. здійснювали планування паралельно як по традиційному, так і по програмно-цільовому методу, оскільки для місцевих бюджетів застосування ПЦМ не було обов'язковим.

Ознак обов'язковості застосування ПЦМ на рівні місцевих бюджетів згідно з п.18 Прикінцевих та перехідних положень Бюджетного кодексу України місцеві бюджети, які мають взаємовідносини з державним бюджетом (обласні, міські, міст обласного значення, районні та бюджети об'єднаних територіальних громад) набуто у бюджетному процесі починаючи із складання проектів місцевих бюджетів на 2017 р. Це було обов'язковим, оскільки відповідно до Бюджетного кодексу одним із принципів, на якому ґрунтується бюджетна система України, є принцип єдності, який забезпечується, зокрема, єдиною правовою базою, єдиною бюджетною класифікацією, єдністю порядку виконання бюджетів.

При застосуванні програмно-цільового методу тільки на рівні державного бюджету цей принцип не реалізується у повному обсязі в частині застосування єдиної бюджетної класифікації, оскільки на рівні державного бюджету застосовується програмна класифікація видатків та кредитування державного

бюджету, а на рівні місцевих бюджетів – тимчасова класифікація видатків та кредитування місцевих бюджетів.

З огляду на значну соціальну складову місцевих бюджетів запровадження ПЦМ на рівні місцевих бюджетів дасть змогу значно підвищити ефективність використання бюджетних механізмів для досягнення стратегічних цілей держави у бюджетній сфері.

Відповідно до статті 2 Бюджетного кодексу України програмно-цільовий метод – це метод управління бюджетними коштами для досягнення конкретних результатів за рахунок коштів бюджету із застосуванням оцінки ефективності використання бюджетних коштів на всіх стадіях бюджетного процесу [1, с.6].

Запровадження програмно-цільового методу складання та виконання бюджету має такі переваги:

- забезпечення прозорості бюджетного процесу (чітке визначення завдань, на які буде витрачено бюджетні кошти);
- підвищення рівня контролю над результатами виконання бюджетних програм;
- можливість оцінювання діяльності учасників бюджетного процесу щодо досягнення поставлених цілей;
- чітке розуміння громадськістю, на що витрачено бюджетні кошти;
- можливість виключення програм, що дублюють одна одну;
- зміщення акцентів у бюджетному процесі з “управління бюджетними ресурсами (витратами)” на “управління результатами”;
- проведення оцінки діяльності учасників бюджетного процесу щодо досягнення цілей і завдань, аналіз причин неефективності їхньої роботи;
- чіткий розподіл відповідальності за реалізацію бюджетних програм між головним розпорядником коштів і безпосередніми виконавцями;
- підвищення якості розроблення бюджетної політики, ефективності розподілу й використання бюджетних коштів.

Основні положення щодо застосування ПЦМ у бюджетному процесі регламентує ст. 20 Бюджетного кодексу України, згідно з якою на рівні місцевих бюджетів програмно-цільовий метод застосовується за рішенням відповідної ради.

Особливими складовими програмно-цільового методу у бюджетному процесі є:

- бюджетні програми;
- відповідальні виконавці бюджетних програм;
- паспорти бюджетних програм;
- результативні показники бюджетних програм.

Однією з ключових переваг програмно-цільового бюджетування є розроблення та реалізація бюджетних програм, орієнтованих на кінцевий результат (відповідно до стратегічних цілей), із застосуванням критеріїв оцінки їх результативності й ефективності використання бюджетних коштів, базованих на транспарентності прийняття управлінських рішень [2, с. 68].

Сутність бюджетної програми визначено у ст. 2 Бюджетного кодексу України, де зазначено, що бюджетна програма – це сукупність заходів,

спрямованих на досягнення єдиної мети, завдань та очікуваного результату, визначення та реалізацію яких здійснює розпорядник бюджетних коштів відповідно до покладених на нього функцій.

Застосування у процесі формування бюджету бюджетних програм є однією із відмінностей від традиційних методів формування бюджетів, при яких планування і виконання здійснюється за функціями, а не за бюджетними програмами.

На відміну від функцій, планування бюджету за цільовими програмами забезпечує прозорість витрачання бюджетних коштів у порівнянні з постатейним методом, який не дає змоги зрозуміти, що саме фінансується під тією чи іншою функцією.

Щодо відповідального виконавця бюджетної програми, то слід зазначити, що саме він безпосередньо забезпечує та/або координує виконання однієї чи ряду бюджетних програм у системі головного розпорядника, є юридичною особою, має окремий рахунок та бухгалтерський баланс. Відповідальний виконавець бюджетних програм визначається головним розпорядником бюджетних коштів за погодженням з Мінфіном на державному рівні та місцевим фінансовим органом на місцевому рівні [3, с. 3].

Поряд з такими категоріями як бюджетні програми та відповідальні виконавці, у програмно-цільовому методі застосовують і такі, як паспорт бюджетної програми та результативні показники бюджетної програми.

Під паспортом бюджетної програми розуміють документ, що визначає мету, завдання, напрями використання бюджетних коштів, відповідальних виконавців, результативні показники та інші характеристики бюджетної програми відповідно до бюджетного призначення, встановленого законом України про Державний бюджет України (рішенням про місцевий бюджет) [1, с. 6].

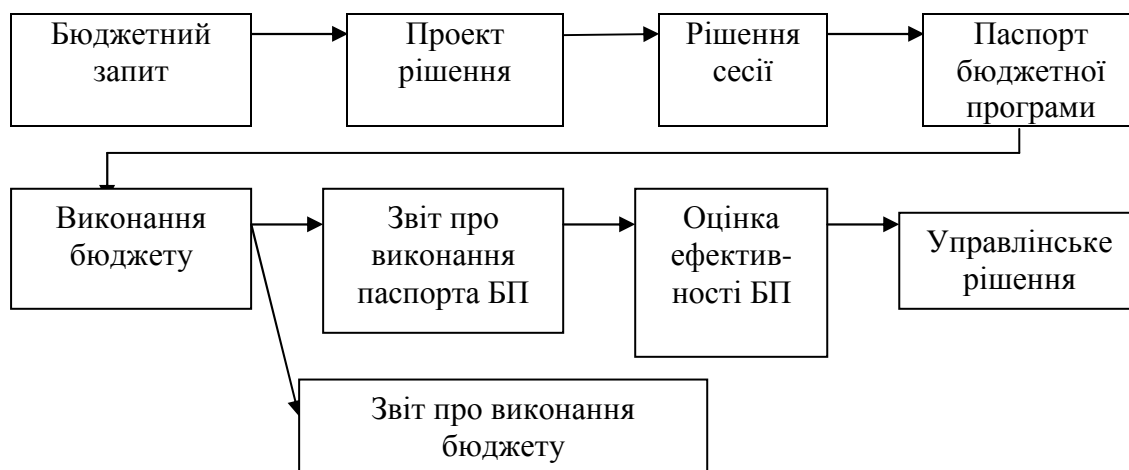

Рис.1. Програмно-цільовий метод у бюджетному процесі

Результативні показники бюджетної програми використовуються для оцінки ефективності бюджетної програми і включають кількісні та якісні показники, які визначають результат виконання бюджетної програми,

характеризують хід її реалізації, ступінь досягнення поставленої мети та виконання завдань бюджетної програми.

Характерною особливістю для програмно-цільового методу є також складання прогнозу бюджету на наступні за плановим два бюджетні періоди, що дає можливість визначити пріоритети соціально-економічного розвитку території, ефективно розподілити доходи та видатки бюджету, сприяти виробленню довготермінової стратегії.

Для більшого розуміння схематично програмно-цільовий метод у бюджетному процесі можна відобразити наступним чином (рис. 1):

Отже, при застосуванні програмно-цільового методу виникає декілька нових процедур, яких при традиційному методі не було. Це складання і затвердження паспорта бюджетної програми, складання звіту про виконання паспорта бюджетної програми та здійснення оцінки ефективності бюджетної програми.

Такий механізм в бюджетному плануванні на місцевому рівні дає можливість правильно розставити акценти у витрачаннях й без того обмежених бюджетних ресурсів та спрямувати їх на вирішення найважливіших (першочергових) проблем територіальної громади, а також сприяє становленню ефективного місцевого самоврядування, зміцнює його матеріально-фінансову, правову та організаційну самостійність.

Література:

1. Бюджетний кодекс України. прийнятий Верховною Радою України 08.07.2010 №2456-VI [Електронний ресурс] / Офіційний сайт Верховної Ради України. –Режим доступу: zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17.

2. Лободіна З.М. Проблеми запровадження програмно-цільового методу управління бюджетними коштами на місцевому рівні / З.М. Лободіна // Другі наукові читання пам'яті С.І. Юрія: зб. наук. праць [м. Тернопіль, 28 листоп. 2016 р.] / уклад. В.В. Письменний, Б.В. Максимчак; відп. за вип. О.П. Кириленко. – Тернопіль: ТНЕУ, 2016. – С. 68–71.

3. Наказ Міністерства фінансів України 26.08.2014 №836 «Про деякі питання запровадження програмно-цільового методу складання та виконання місцевих бюджетів» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1103-14.

ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ ОРГАНІЗАЦІЇ БЮДЖЕТНОГО ПРОЦЕСУ НА МІСЦЕВОМУ РІВНІ

В умовах адміністративно-територіальної реформи та децентралізації бюджетних відносин визначальну роль відіграє здійснення якісного бюджетного процесу, особливо на місцевому рівні, що є одним із вагомих чинників соціально-економічного розвитку регіонів. Вдосконалення бюджетного процесу слугує необхідною передумовою забезпечення ефективного управління економічними процесами на державному й місцевому рівнях, якісного надання суспільних благ і послуг населенню. Особливо актуальними постають питання, що стосуються теоретико-організаційних засад здійснення бюджетного процесу.

Реалізація кожної із стадій бюджетного процесу повинна відбуватися на основі встановлених принципів як основоположних засад, що є підґрунтям до формування і організації розробки планових документів, їх успішного виконання відповідно до конкретно визначених завдань учасників бюджетного процесу.

В економічній літературі не сформовано єдиного підходу до складення переліку принципів, які визначають основи організації бюджетного процесу. Відповідно, такі принципи й не визначені Бюджетним кодексом України [1]. Як правило, принципи, наведені у працях вітчизняних науковців, є аналогічними принципам побудови бюджетної системи держави, або ж у інших випадках – їх окреслено згідно етапів бюджетного процесу. Тому, доцільно взяти до уваги підхід В. Г. Дем'янишина до формулювання принципів бюджетного процесу, що ґрунтується на основі принципів бюджетної політики, виходячи із специфіки її реалізації на державному чи місцевому рівнях. Оскільки, процеси як формування, так і виконання бюджетів обов'язково повинні відбуватися із дотриманням окреслених пріоритетів та завдань бюджетної політики

Так, зокрема, для прикладу, вчений виокремлює як узагальнюючі принципи формування бюджетної політики, так і спеціальні принципи, які відображають особливості бюджетного процесу. До них відносяться наступні принципи: єдності теорії і практики; взаємозв'язку; самостійності; об'єктивності; ефективності; соціальної справедливості; гласності, публічності і прозорості. Крім того, аналогічно можуть здійснюватися принципи розвитку, закономірності, зі ставності і порівняльності, історизму, стабільності, директивності, безперервності, повноти, реальності, плановірності і пропорційності, наукової обґрунтованості, демократії, компетентності, гнучкості, системності, пріоритетності, економії, зацікавленості, відповідальності, бюджетного контролю у бюджетному процесі [3, с. 29].

Аналіз принципів бюджетного процесу, які описують у своїх дослідженнях науковці, дає нам змогу виділити та систематизувати

найважливіші з них, ті, які характерні для бюджетного процесу як на державному, так і на місцевому рівні. До таких принципів варто віднести: самостійність, науковість, об'єктивність, ефективність та гласність; відповідальності учасників бюджетного процесу.

Принцип самостійності передусім передбачає законодавчо затвержене право органів державної влади і місцевого самоврядування як учасників бюджетного процесу самостійно розробляти відповідні бюджети, їх затверджувати, виконувати, складати і затверджувати звітність про виконання бюджетів. При цьому основою для реалізації такого принципу мають бути законодавчо визначені доходи бюджетів з відповідними повноваженнями щодо їхнього формування на кожному рівні бюджетної системи. Крім того, самостійність означає право органів державної влади та органів місцевого самоврядування на власний розсуд визначати напрямки використання ресурсів відповідних бюджетів.

Основою принципу науковості є розробка бюджетів та їх виконання відповідно до об'єктивних економічних законів, реальних умов стану економіки, цілей та завдань держави на відповідних етапах її розвитку, в тому числі бюджетної політики як держави, так і регіону. Науковість у бюджетному процесі виявляється у проведенні розрахунків бюджетних показників на основі науково обґрунтованих норм і нормативів [4].

Крім того, доцільно виділити принцип об'єктивності, який означає відображення реального фінансового стану держави та регіонів. Об'єктивний бюджетний процес базується на їхніх наявних можливостях та реальних показниках економічного й соціального розвитку, враховуючи дію економічних законів розвитку.

Принцип ефективності передбачає максимальне досягнення усіх поставлених цілей і завдань усіма учасниками бюджетного процесу з метою забезпечення соціально-економічного розвитку як держави загалом, так і всіх регіонів та територіальних громад.

Принцип гласності означає повну відкритість для суспільства, громадськості, засобів масової інформації здійснення усіх стадій бюджетного процесу, у тому числі щодо висвітлення проблемних питань, наявних розбіжностей у позиціях законодавчих і виконавчих органів влади, а також органів місцевого самоврядування.

Принцип відповідальності учасників бюджетного процесу повністю відповідає одному із принципів побудови бюджетної системи та визначає відповідальність кожного із учасників бюджетного процесу на всіх стадіях за здійснення їхньої діяльності або невиконання покладених на них функцій та завдань.

На нашу думку, саме вказані принципи певною мірою характеризують ті основні засади, які беруться за основу бюджетного процесу. Практичне застосування названих принципів дає змогу забезпечити ефективну організацію бюджетного процесу, у тому числі на місцевому рівні. Саме налагоджений на місцевому рівні бюджетний процес закріплює фінансову самостійність органів місцевого самоврядування, активізує діяльність суб'єктів господарювання на

відповідній території, дозволяє їм розвивати місцеву інфраструктуру, розширювати фінансовий потенціал регіонів, виявляти і використовувати резерви фінансових ресурсів, що розширює можливості місцевих органів влади у більш повному задоволенні громадян якісними суспільними благами і послугами, враховуючи їхні потреби.

Таким чином, визначальним у процесі реалізації бюджетної реформи в Україні є забезпечення належних організаційно-правових засад, від чого залежить досягнення поставленої мети бюджетного процесу – забезпечення як держави, так і окремих регіонів таким обсягом грошових коштів, який необхідний для виконання всіма учасниками бюджетного процесу своїх функцій та стратегічних завдань, чітко та послідовно здійснення усіх його процедур [3].

Література:

1. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 №2456-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>.
2. Дем'янюк А.В. Бюджетний процес в умовах демократичних і ринкових трансформацій: субнаціональний рівень: автореф. дис.. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.08 «Гроші, фінанси і кредит» / А.В. Дем'янюк. – Тернопіль, 2013. – 20 с.
3. Розвиток бюджетного процесу в умовах економічних перетворень: моногр. / за ред. С.І. Юрія, В.Г. Дем'янишина. – К.: Кондор, 2012. – 376 с.
4. Савчук С.В. Основні принципи організації бюджетного планування / С.В. Савчук // Методологічні проблеми фінансової теорії та практики в умовах проведення системних реформ: зб. матеріалів наук. конф. проф.-викл. складу (Тернопіль, 11 квіт. 2012 р.). – Тернопіль: ТНЕУ, 2012. – С. 101–102.

Практика Катерина Володимирівна

*Студентка групи ФУПОМ-11
Науковий керівник – к.е.н., доцент Шашкевич О.Л.*

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ МЕДИЧНОГО СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ

Система охорони здоров'я в Україні давно потребує реформ. Неналежне надання медичної допомоги, що спричинене, в першу чергу, недостатністю фінансування, вразі зменшує тривалість життя наших громадян у порівнянні з більш розвиненими країнами. Тому виникає проблема пошуку альтернативних джерел фінансування сфери охорони здоров'я.

Одним із запропонованих шляхів реформування є розвиток медичного страхування в Україні. Цей сегмент страхового ринку України є надзвичайно малим, що спричинено багатьма чинниками. Його метою є забезпечення достойного рівня медичного обслуговування для населення, що призведе до

зростання середнього рівня тривалості життя громадян, що сьогодні є надзвичайно актуальною проблемою, адже, за оцінкою Світового банку, прогнозується, що до 2025 р. чисельність населення України може скоротитися на 12 млн. чол., а у структурі населення переважатимуть особи непрацездатного віку (пенсіонери та діти).

Уже багато років тему медичного страхування досліджують провідні українські науковці, зокрема Карпишин Н.І., Базилевич В.Д., Стецюк Т.І. Наукова цінність їх досліджень полягає у обґрунтуванні необхідності розвитку медичного страхування в Україні, узагальненні теоретичних основ, визначенні головних проблем сфери у національних масштабах, а також пропозиції щодо удосконалення системи страхової медицини в Україні.

Науковці, які підтримують розвиток медичного страхування, аргументують, що відокремлення фінансування від надання медичної допомоги і введення в систему незалежного фінансового посередника в особі страховика (страхового фонду) сприятиме формуванню конкурентних відносин і покращенню якості медичних послуг.

Опонентами у цій дискусії виступають в основному представники регіональної медицини, підприємці та деякі науковці. Вони вважають, що внаслідок економічної кризи 1990–1999 рр., яка призвела до важких соціально – економічних наслідків в країні у фонді медичного страхування не вдасться акумулювати значні кошти для вирішення фінансових проблем галузі. Крім того, перехід до системи медичного страхування вимагатиме від державного бюджету додаткових адміністративних витрат, а для підприємств і організацій стане додатковим податковим тягарем, в результаті чого може знизитися конкурентоспроможність продукції на міжнародних ринках і посиляться тенденція “тінізації” виробничої сфери [1].

В європейських країнах частка добровільного медичного страхування у фінансуванні системи охорони здоров'я становить 5-18%. Аналізуючи витрати середнього українського домогосподарства, можна зробити висновок, що для більшості українського населення добровільне медичне страхування сьогодні є недоступним. Подальший розвиток цього виду страхування без запровадження у найближчий час податкових пільг не матиме вагомого впливу на збільшення фінансування системи охорони здоров'я [4].

Обов'язкове медичне страхування є основною формою в країнах з розвиненою ринковою економікою. Обов'язкова форма медичного страхування використовується у тих країнах, де переважне значення має суспільна охорона здоров'я, а добровільна – там, де поширені приватні страхові компанії. Принцип обов'язкового медичного страхування діє, наприклад, у Франції, Канаді, Німеччині, Нідерландах. В Ізраїлі і Швейцарії переважає добровільне страхування, а обов'язкове існує тільки щодо окремих професій [2].

В Росії вже було зроблено спробу створити самостійну систему обов'язкового медичного страхування (ОМС). Проте у ній було відсутнє фінансово-економічне обґрунтування запропонованого розміру страхового внеску на обов'язкове медичне страхування. Чим обумовлено вибір суми страхових внесків – 6% від середнього прожиткового мінімуму за одну

застраховану особу і чи достатньо цієї суми на фінансування медичної допомоги, гарантованої Програмою ОМС – ці питання залишаються відкритими. Підхід, за яким для таких категорій населення як непрацюючі пенсіонери, безробітні, інваліди, які отримали травму на виробництві тощо, передбачено меншу суму страхового внеску – 3% від середнього прожиткового мінімуму за одну застраховану особу, ставить в нерівні умови цих громадян поряд з іншими особами, за яких сплачуюються більші суми внесків [4].

Тобто, якщо поррахувати аналогічні дані для України, то витрати на медичне страхування середньостатистичного домогосподарства можуть становити приблизно 500–800 грн. Чи варто в такому випадку сподіватися на якісну допомогу, якщо цих коштів не вистачить навіть на вміст автомобільної аптечки?

З іншої сторони, медичне страхування, яке пропонується сьогодні на страховому ринку України, можна сміливо називати предметом розкоші, адже середня вартість стандартного страхового поліса для дорослого становить від 7–9 тис. грн. А вартість VIP варіанту починається з 12–15 тис. грн. (різниця між стандартним і VIP варіантом суми коштів, що покривають збиток, можливості користуватися послугами VIP-клінік, а також відсутність франшизи та лімітів).

Страховики неохоче страхують здоров'я фізичних осіб, так як індивідуальні договори добровільного медичного страхування збиткові (середній рівень збитковості по фізичних особах може перевищувати 100%), тому вони вартують у 20–30% дорожче, ніж корпоративні програми медичне страхування.

Програми добровільного медичного страхування не є стандартними – вони розробляються індивідуально і можуть формуватися, як конструктор, залежно від ваших потреб і можливостей.

Вартість програм ДМС для фізичних та юридичних осіб можна знизити за рахунок франшиз на лікарів (20–50% від вартості консультації ви можете оплачувати самі), лімітів на ліки (безлімітне забезпечення ліками коштує дорожче на 3000 грн.), винятком брендів класу А + (Борис, Медіком), винятком приватних стаціонарів (як правило, палати в брендів клініках зайняті або зарезервовані, і все одно доведеться мати справу з відомчими лікарнями) та винятком стоматології (дешевше на 800–1500 грн.) [3].

Однак, вартість такої страховки для пересічного українця залишається недоступною. Наразі таким типом страховки користуються лише працівники відомих корпорацій, іноземних компаній, що спричинено, насамперед внутрішніми правилами компаній, а також є незламним аргументом на користь цих компаній як роботодавців, порівняно з конкурентами.

Отже, тема медичного страхування в Україні й надалі викликає неоднозначні думки. Звичайно, досвід високорозвинених країн показує, що практика використання медичного страхування є доволі позитивною, проте, в реаліях українського сьогодення, здійснити крок щодо збільшення масштабності такого виду страхування є передчасним. Спочатку необхідно удосконалити матеріально-технічну базу закладів охорони здоров'я на усіх рівнях, згідно світових стандартів якості медичної допомоги. Тоді розробити

правильний механізм ціноутворення, а також контролю за якістю послуг та вартістю послуг в медичних закладах. А заключним етапом має стати робота з громадянами, адже лише фінансово грамотні люди розуміють потребу в страхуванні загалом, в тому числі й в медичному.

Література:

1. Державне медичне страхування змусить лікарів піти в тінь // RIA плюс. – 2002. – №47. – С. 2.
2. Карпишин Н.І. Обов'язкове медичне страхування в Україні: проблеми та перспективи [Електронний ресурс] / Н.І. Карпишин – Режим доступу: http://library.tneu.edu.ua/images/stories/praci_vukladachiv.pdf.
3. Незалежний рейтинг страхових компаній України 2017 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://forinsurer.com/rating>.
4. Семченко О.О. Проблеми введення і перспективи розвитку обов'язкового медичного страхування в Україні [Електронний ресурс] / О.О. Семченко, І.М. Клімович – Режим доступу: <http://nauka.kushnir.mk.ua/?p=27597>.

Пташнюк Наталія Юріївна

Слухачка групи ДСБФз-21

Науковий керівник – к.е.н., доцент Горин В.П.

ОСОБЛИВОСТІ НАРАХУВАННЯ ЗАРОБІТНОЇ ПЛАТИ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ

Успіх соціально-економічних перетворень в Україні неможливий без ефективної роботи державних службовців. Вміння і навички у прийнятті оптимальних поточних і перспективних рішень потребують сприятливих умов праці, спеціальної кваліфікованої підготовки і гідного рівня оплати праці працівників державної служби. Заробітна плата є вагомим стимулом підвищення продуктивності праці державних службовців. Починаючи з 2016 р. в системі оплати працівників державних органів і органів місцевого самоврядування почали відбуватись зміни, які позитивно змінили процес нарахування заробітної плати цій категорії працівників.

Чинний порядок нарахування заробітної плати державному службовцю передбачає розрахунок його заробітку за місяць з урахуванням посадового окладу, різних доплат і надбавок, премій, допомоги, оплати відпусток за вирахуванням утримань. Основним законодавчим актом, який регулює порядок оплати праці державних службовців, є Закон України «Про державну службу» №889-VIII, прийнятий 10 грудня 2015 р. У ст. 7 цього Закону передбачено, що державний службовець «має право на оплату праці залежно від займаної посади, результатів службової діяльності, стажу державної служби та рангу» [1]. Новизною даного закону, є поділ працівників державних органів на 3 категорії: державні службовці, працівники, які виконують функції з

обслуговування та робітники, які обслуговують державний орган. Порядок розрахунку оплати праці інших категорій відрізняється від порядку обчислення заробітної плати державних службовців.

Згідно вищезгаданого Закону, заробітна плата державного службовця складається з:

- посадового окладу;
- надбавок: – надбавки за вислугу років; – надбавки за ранг державного службовця;
- виплат: – за додаткове навантаження у зв'язку з виконанням обов'язків тимчасово відсутнього державного службовця; – за додаткове навантаження у зв'язку з виконанням обов'язків за вакантною посадою;
- премії (у разі їх встановлення).

Цей перелік може бути також доповнений такими виплатами:

- грошова допомога при наданні щорічної основної відпустки (ст. 57);
- матеріальна допомога для вирішення соціально-побутових питань (ч. 2 ст. 54);
- додаткові стимулюючі виплати державним службовцям з метою посилення мотивації працівників державних органів до високопрофесійної, результативної та високоякісної роботи, які встановлюються Постановою КМУ.

Потрібно відмітити, що новою нормативною базою не передбачено надбавки за знання та використання в роботі іноземної мови; доплату за науковий ступінь; надбавку за почесне звання.

Ліва частина заробітної плати державного службовця залежить від займаної ним посади. Згідно закону розміри посадових окладів в державних органах встановлюють для 9 груп посад державних службовців і поділяються за юрисдикцією, яка поширюється:

- на всю територію України;
- на територію однієї або кількох областей, міста Києва або Севастополя;
- на територію одного або кількох районів, міст обласного значення.

Згідно схеми посадових окладів, визначеної Постановою КМУ №15 «Питання оплати праці працівників державних органів», найбільшим є посадовий оклад керівника державного органу, який віднесено до 1 групи оплати праці, і його розмір в 2017 р. становить 13000 грн., а найменшим є посадовий оклад спеціаліста державного органу – 4200 грн.

Порядок нарахування надбавок в оплаті праці на державній службі передбачає розрахунок двох видів надбавок:

- надбавка за вислугу років на державній службі;
- надбавка за ранг державного службовця;
- надбавка за вислугу років для державних службовців встановлюється в розмірі 3% посадового окладу держслужбовця за кожний календарний рік стажу державної служби, однак не може бути більше 50% посадового окладу.

– інша надбавка до посадового окладу державного службовця – надбавка за ранг є одною із складових фонду оплати праці державного службовця і також формується за рахунок коштів державного бюджету. Скорочення бюджетних

асигнувань, у тому числі і на виплату заробітної плати, не може бути підставою для зменшення розміру надбавки або її скасування.

Ранги державних службовців є видом спеціальних звань і присвоюються відповідно до Закону України «Про державну службу» і Порядку присвоєння рангів державних службовців, затвердженого Постановою КМУ №306 від 20.04.2016 р.

Законодавством встановлено 9 рангів державних службовців, від нижчого – 9 рангу до вищого – 1 рангу. Ранги присвоюються залежно від категорій займаних службовцями посад державної служби, які залежно від порядку призначення, характеру та обсягу повноважень і необхідних для їх виконання кваліфікації та професійної компетентності держслужбовців, поділяються на 3 категорії (А, Б, В).

Наявність у державного службовця присвоєного рангу дає право на нарахування та виплату йому надбавки за ранг до посадового окладу. Сьогодні розмір надбавок до посадових окладів за ранги державних службовців передбачений з 1 січня 2017 р. додатком до вищезгаданої Постанови КМУ №15 від 18 січня 2017 р.

Щодо нарахування виплат для державних службовців, то порядок їх надання наступний:

– виплата, яка надається за додаткове навантаження у зв'язку з виконанням обов'язків тимчасово відсутнього державного службовця. Дана виплата встановлюється керівником держслужби за поданням безпосереднього керівника держслужбовця і дорівнює 50% посадового окладу тимчасово відсутнього державного службовця.

– виплата за додаткове навантаження у зв'язку з виконанням обов'язків за вакантною посадою державної служби. Ця виплата встановлюється керівником державної служби за поданням безпосереднього керівника державним службовцям, між якими здійснено розподіл обов'язків за вакантною посадою і розраховується пропорційно додатковому навантаженню за рахунок економії фонду посадового окладу за відповідною посадою;

– стимулюючі виплати визначаються Положенням про застосування стимулюючих виплат державним службовцям, яке затверджене Постановою Кабінету Міністрів України №15 від 18 січня 2017 р.

Керівники державної служби в державному органі мають право встановлювати державним службовцям у межах економії фонду оплати праці такі додаткові стимулюючі виплати (надбавки у відсотках до посадового окладу):

1) Надбавка за інтенсивність праці. Ця надбавка встановлюється державним службовцям з урахуванням таких критеріїв як якість та складність документів, які готує держслужбовець; терміновість виконання завдань та терміновість опрацювання і підготовки документів; ініціативність у роботі.

2) Надбавка за виконання особливо важливої роботи. Ця надбавка встановлюється державним службовцям з урахуванням таких критеріїв:

– виконання завдань та функцій в процесі реалізації пріоритетних напрямів державної політики, участь у розробленні проектів нормативних актів, проведення експертизи таких актів;

– виконання роботи, що вимагає від працівника особливої організаційної та виконавчої компетентності та відповідальності, результатом якої є підвищення ефективності управління.

Преміювання державних службовців проводиться з метою матеріального стимулювання ініціативної, високопродуктивної праці, та підвищення її ефективності, якості, а також посилення заінтересованості державних службовців у досягненні результату та персональної відповідальності за доручену роботу або поставлені завдання.

Службова діяльність державних службовців щорічно оцінюється і за її результатами можуть встановлюватися такі види премій:

– річна премія за результатами оцінювання службової діяльності;

– місячна або квартальна премія відповідно до особистого внеску державного службовця в загальний результат роботи державного органу.

Загальний розмір премій, які може отримати державний службовець за рік, не може перевищувати 30% фонду його річного посадового окладу.

Премії встановлюються державним службовцям керівником державної служби відповідно до затвердженого ним Положення про преміювання у відповідному державному органі, погодженого з виборним органом первинної профспілкової організації (за наявності). Фонд преміювання державного органу встановлюється у розмірі 20% загального фонду посадових окладів за рік та економії фонду оплати праці (з 01.01.2019).

Державним службовцям також може надаватися матеріальна допомога для вирішення соціально-побутових питань. Порядок надання та розмір такої допомоги визначаються Кабінетом Міністрів України. Матеріальна допомога може надаватися один раз на рік у розмірі середньомісячної заробітної плати на підставі особистої заяви. Рішення про надання матеріальної допомоги державним службовцям приймається керівником державної служби у державному органі в межах затвердженого фонду оплати праці.

Отже, позитивним аспектом є початок реформування системи оплати праці державних службовців. Держава намагається справедливо і об'єктивно врегулювати дану проблему і забезпечити належний рівень оплати праці держслужбовця. Виконання заробітною платою своїх функцій: соціальної, відтворювальної, мотивуючої і регулюючої дасть можливість побороти такі негативні наслідки в державній сфері як корупція і бюрократизація в державній сфері.

Література:

1. Закон України «Про державну службу» від 10.12.2015 №889-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/889-19>.

2. Постанова КМУ від 18.01.2017 №15 Питання оплати праці працівників державних органів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kmu.gov.ua/control/uk/cardnpd?docid=249668347>.

3. Дорогань-Писаренко Л.О. Оплата праці державних службовців: організаційно-обліковий аспект // Л.О. Дорогань-Писаренко / Вісник Полтавської державної аграрної академії. – №3. – 2014. – С. 127–131.

Самойлова Катерина Ігорівна

*Студентка групи ФУПОМ-12
Науковий керівник – к.е.н., доцент Стоян В.І.*

КОНТРОЛЬ ЗА ВИКОРИСТАННЯМ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ ДЕРЖАВИ ОРГАНАМИ КАЗНАЧЕЙСТВА

Казначейський контроль, який тісно пов'язаний із загальнодержавним фінансовим контролем і є його невід'ємною частиною, посідає важливе місце в державному управлінні. Його значення визначається достатньо складним характером діяльності держави. Перехід до ринкової економіки, зміни фінансової політики, виконання заходів щодо соціально-економічних програм, а отже, набуття більш соціальної спрямованості, вимагає все більше коштів державного бюджету, їх суворого обліку і контролю, а саме: перевірку режиму економії та доцільності використання бюджетних коштів.

Питанням контролю у сфері державних фінансів присвячені роботи таких відомих зарубіжних вчених, як Дж. Стігліц, А. Премчанд та інших, а також вітчизняних науковців практиків – О. Даневич, В. Стоян, О. Чечуліна, Т. Єфіменко, І. Чумакова та інших.

Проте питання контролю, як функції казначейського обслуговування державного бюджету, набуває актуальності в контексті реалізації Стратегії розвитку системи державних фінансів [1].

Відповідно до Бюджетного кодексу України Казначейство України є одним з учасників бюджетного процесу й наділене широкими бюджетними повноваженнями. Його основне призначення як фінансового інституту – забезпечення обслуговування та оперативне управління бюджетними коштами. Згідно з Положенням про Державну казначейську службу України, у межах своїх повноважень та покладених на нього завдань, Казначейство України здійснює контроль за:

- веденням бухгалтерського обліку всіх надходжень і витрат державного та місцевих бюджетів, складанням та поданням фінансової і бюджетної звітності;

- бюджетними повноваженнями при зарахуванні надходжень бюджету;

- відповідністю кошторисів розпорядників бюджетних коштів показникам розпису бюджету;

- відповідністю взятих розпорядниками бюджетних коштів бюджетних зобов'язань відповідним бюджетним асигнуванням, паспорту бюджетної програми (у разі застосування програмно-цільового методу у бюджетному процесі);

– дотриманням розпорядниками та одержувачами бюджетних коштів, іншими клієнтами вимог законодавства у сфері закупівель в частині наявності, відповідності та правильності оформлення документів тощо [2].

Відповідно до вимог Бюджетного кодексу на всіх стадіях бюджетного процесу здійснюється контроль за дотриманням бюджетного законодавства, аудит та оцінка ефективності управління бюджетними коштами відповідно до законодавства. Бюджетним кодексом України закріплено низку чітких норм регулювання стадій бюджетного процесу – від підготовки і розробки проекту закону про Державний бюджет України до розгляду звіту про його виконання [3].

У процесі здійснення операцій з бюджетними коштами Казначейство України діє як злагоджений механізм, що концентрує бюджетні кошти в єдиній системі рахунків підпорядкованих структур, створює єдину інформаційну базу та готує фінансову і бюджетну звітність. Інформація, яку надає Казначейство, дає змогу оцінити ефективність роботи органів державного управління й отримати інформацію про економічні наслідки бюджетної політики, провадженої Урядом.

Казначейство України здійснює контроль за всіма операціями, пов'язаними з надходженнями та витратами. Володіючи інформацією, коли і які витрати здійснюватимуться бюджетними установами, Казначейство України, оперативного управляючи вільними залишками коштів, може вносити пропозиції щодо зменшення залучення обсягів короткострокових запозичень, погашення внутрішньокасових розривів, що сприятиме економії бюджетних коштів, які спрямовуються на погашення державного боргу та на витрати, пов'язані з його обслуговуванням.

Контрольна діяльність органів казначейства при обслуговуванні бюджетів за доходами охоплює такі основні напрями роботи, як відкриття рахунків для зарахування надходжень до бюджетів; зарахування податків, зборів та інших обов'язкових платежів до бюджету; ведення бухгалтерського обліку доходів державного бюджетів тощо. У ході виконання цих операцій здійснюється попередній та поточний контроль.

Відкриття рахунків для зарахування надходжень до бюджетів здійснюється органами казначейства з використанням засобів програмного забезпечення на балансі Головних управлінь та Казначейства (центральний апарат) у розрізі загального та спеціального фондів державного бюджету, кодів бюджетної класифікації за надходженнями та територій. Упродовж 2016 бюджетного року Казначейством забезпечено обслуговування близько 945 тисяч дохідних рахунків, з яких: за державним бюджетом – 188,0 тис рахунків за місцевими бюджетами – 757,0 тис рахунків [4]. Це свідчить про великий обсяг роботи в органах казначейства щодо об'єктів контролю на етапі відкриття рахунків за надходженнями.

Органами казначейства також здійснюється контроль при казначейському обслуговуванні державного бюджету за витратами й охоплює широкий спектр роботи, як: відкриття рахунків розпорядникам коштів, прийняття планових

документів, реєстрація бюджетних зобов'язань та здійснення платежів за дорученнями розпорядників за рахунок бюджетних коштів.

Таблиця 1

Здійснення попереднього та поточного контролю органами Державної казначейської служби України за 2014–2016 рр.*

Вид бюджету	2014		2015		2016	
	Кількість попереджень	Сума, млн. грн	Кількість попереджень	Сума, млн. грн	Кількість попереджень	Сума, млн. грн
Державний бюджет, в т. ч.:	2 975	1 190,4	2 324	2 098,5	2 691	1 720,1
- в процесі взяття або реєстрації зобов'язань, фінансових зобов'язань	2 587	1 103,5	2186	1 992,9	2 531	1 612,9
- при прийнятті до виконання платіжних доручень	388	86,9	138	105,6	160	107,2
Місцеві бюджети, в т. ч.:	8 743	1 206,2	8 688	1 581	9 684	3 394,4
- в процесі взяття або реєстрації зобов'язань, фінансових зобов'язань	7 940	1 181,7	8084	1 552,4	9 022	3 330,7
- при прийнятті до виконання платіжних доручень	803	24,5	604	28,6	662	63,7

* Складено автором на основі [4].

При реєстрації в органах казначейства бюджетних зобов'язань розпорядників коштів перевіряється відповідність напрямів витрачання бюджетних коштів бюджетному асигнуванню, паспорту бюджетної програми (ч. 5 ст. 48 Бюджетного кодексу України). Згідно з установленими повноваженнями органи казначейства контролюють наявність асигнувань для взяття зобов'язань та відповідність узятих зобов'язань певним асигнуванням за їх економічними характеристиками. Для забезпечення контролю органи казначейства звіряють подані розпорядниками та одержувачами бюджетних коштів Реєстри бюджетних зобов'язань (бюджетних фінансових зобов'язань) та підтвердні документи на предмет відповідності даних, які включені до цих Реєстрів [5]. Крім цього, органи казначейства контролюють дотримання розпорядниками коштів вимог ч. 4 ст. 48 Бюджетного кодексу України, якою встановлені межі бюджетних зобов'язань, а відтак і бюджетної заборгованості.

Всі розпорядники та одержувачі коштів, які отримують із державного бюджету асигнування, повинні бути обов'язково внесені до Єдиного реєстру. За даними Казначейства України до Єдиного реєстру уключено понад 17,651 тисяч розпорядників та одержувачів коштів державного бюджету [4]. Якщо розпорядники або одержувачі коштів не внесені до Єдиного реєстру, то вони не можуть бути включені до мережі головного розпорядника бюджетних коштів, оскільки при її формуванні зазначається код за єдиним реєстром.

За порушення бюджетного законодавства органи ДКСУ застосовують до учасників бюджетного процесу заходи впливу визначені ст. 117 Бюджетного кодексу України [3].

Аналізуючи дані Державної казначейської служби щодо порушень бюджетного законодавства розпорядниками та одержувачами коштів державного та місцевих бюджетів, необхідно зазначити, що за 2014–2016 рр. було оформлено 35105 порушень на загальну суму 11190,6 млн. грн. (табл. 1).

Упродовж 2016 р. органами ДКСУ в період протягом було попереджено найсуттєвіші порушення бюджетного законодавства при обслуговуванні коштів державного та місцевого бюджетів на загальну суму 5114,5 млн. грн., в тому числі:

– відмовлено у реєстрації зобов'язань/фінансових зобов'язань розпорядників і одержувачів бюджетних коштів та надано попередження про неналежне виконання бюджетного законодавства на суму 4943,6 млн. грн. (у 2014 р. – на суму 2285,2 млн. грн.; у 2015 р. – на суму 3545,3 млн. грн.);

– відмовлено у прийнятті до оплати платіжних доручень та надано попереджень про неналежне виконання бюджетного законодавства на суму 170,9 млн. грн. (у 2014 р. – на суму 111,4 млн. грн.; у 2015 р. – на 134,2 млн. грн.) [4].

Кількість усунених порушень бюджетного законодавства (табл. 2) за оперативними даними ДКСУ у 2016 р. порівняно з 2014 р. зменшилася на 716, що становить 2897,5 млн. грн. (загальна їх сума у 2014 р. – 1980 млн. грн.) і на 1122, тобто 1332,7 млн. грн. (загальна їх сума у 2015 р. – 3545 млн. грн.).

Таблиця 2

Усунені порушення розпорядниками (одержувачами) бюджетних коштів*

Вид бюджету	2014		2015		2016	
	Кількість попереджень	Сума, млн. грн	Кількість попереджень	Сума, млн. грн	Кількість попереджень	Сума, млн. грн
Державний бюджет, в т. ч.:	2 805	838,2	2 289	2 016,1	2 600	1 596,3
- в процесі взят-тя або реєстра-ції зобов'язань, фінансових зобов'язань	2 455	821,4	2 152	1 910,6	2 441	1 489,6
- при прийнятті до	350	16,8	137	105,5	159	106,7

виконання платіжних доручень						
Місцеві бюджети, в т. ч.:	8 312	1 141,8	8 422	1 528,7	9 233	3 281,2
- в процесі взят-тя або реєстра-ції зобов'язань, фінансових зобов'язань	7 544	1 119,1	7 826	1 502,1	8 583	3 218,8
- при прийнятті до виконання платіжних доручень	768	22,7	596	26,6	650	62,4

* Складено автором на основі [4].

Протягом 2016 р. органами Державної казначейської служби України оформлено 837 протоколів про порушення бюджетного законодавства та складено 856 розпорядження про зупинення операцій з бюджетними коштами на рахунках розпорядників (одержувачів) бюджетних коштів (табл. 3). При виконанні державного бюджету у 2016 р. було оформлено 330 протоколів про порушення бюджетного законодавства, а в 2015 р. на 74 протоколи більше порівняно з 2014 р. При виконанні місцевих бюджетів спостерігається тенденція до зменшення кількості розпоряджень про зупинення операцій з бюджетними коштами на рахунках розпорядників (одержувачів) бюджетних коштів, а саме з 583 розпоряджень у 2014 р., до 492 розпорядження у 2016 р.

Таким чином, проведене дослідження дало змогу зробити висновки про необхідність посилення ролі і значення Державної казначейської служби України в контролі за використання фінансових ресурсів держави. Застосування такого заходу впливу за порушення бюджетного законодавства, як попередження про неналежне виконання бюджетного законодавства з вимогою щодо усунення порушення бюджетного законодавства повинне передбачати безпосередню відповідальність юридичної особи, винної у вчиненні такого правопорушення.

Таблиця 3

Зупинені операції з бюджетними коштами у 2014–2016 рр.*

Вид бюджету	2014		2015		2016	
	Прото-коли	Розпо-рядження	Прото-коли	Розпо-рядження	Прото-коли	Розпо-рядження
- державного бюджету	473	492	547	519	330	364
- місцевих бюджетів	605	583	624	584	507	492
Разом	1078	1075	1171	1103	837	856

* Складено автором на основі [4].

Адже нормами бюджетно-фінансового законодавства передбачено притягнення до відповідальності суб'єктів, винних у вчиненні бюджетних

правопорушень. У цьому випадку реєстр бюджетних правопорушень, який ведеться в органі ДКСУ, може стати підставою для прийняття відповідних фінансових санкцій до таких порушників – відшкодуванням збитків, завданих бюджету внаслідок порушення. Перспективою подальших досліджень сфери впливу фінансового контролю на діяльність бюджетних установ стане розробка організаційно-правового забезпечення юридичної відповідальності за порушення норм бюджетного законодавства.

Література:

1. Стратегія модернізації системи управління державними фінансами [Електронний ресурс]. – Затверджена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 17.10.07 №888-р. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/888-2007-%D1%80>.
2. Положення про Державну казначейську службу України, затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 15.04.2015 №215 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/215-2015-%D0%BF>.
3. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 №2456-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>.
4. Офіційний сайт Державної казначейської служби України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.treasury.gov.ua/>.
5. Порядок реєстрації та обліку бюджетних зобов'язань розпорядників бюджетних коштів та одержувачів бюджетних коштів в органах Державної казначейської служби України [Електронний ресурс]. – Затверджений наказом Міністерства фінансів від 02.03.12 №309. – Режим доступу: <http://www.minfin.gov.ua>.

Сафандула Ярослав Ігорович

Студент групи ФУПОМ-11

Науковий керівник – к.е.н., старший викладач Петрушка О.В.

ПЕНСІЙНА СИСТЕМА УКРАЇНИ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Сьогодні актуальним завданням для нашої держави є радикальна зміна пенсійної системи, що має важливе значення для забезпечення її сталого розвитку, а також підвищення рівня соціального забезпечення пенсіонерів.

Однією з найбільш складних та соціально гострих проблем в Україні є пенсійне забезпечення громадян. Пенсійне страхування як інструмент соціального захисту суспільства зародилося досить давно. Однією з основних функцій держави є забезпечення соціального захисту громадян. Воно реалізується через систему соціального страхування та виплату допомоги з державного бюджету[1, с. 95].

Діюча в Україні пенсійна система не спроможна забезпечити достойний рівень життя людям похилого віку, а також створює постійний дисбаланс у

доходах та видатках Пенсійного фонду. Серед основних проблем функціонування пенсійної системи України можна виділити наступні:

– Україна належить до країн із старіючим населенням, що обумовлює систематичне погіршення співвідношення між громадянами працездатного та непрацездатного віку;

– у більшості осіб, що досягли пенсійного віку, низький рівень пенсії;

– дефіцитний бюджет Пенсійного фонду України [2].

Щоб певним чином покращити становище в Україні, ще у 2003 р. Законом України «Про загальнообов'язкове пенсійне страхування» було визначено формування пенсійної системи, яка складається з III рівнів: I – солідарна система пенсійного страхування; II – накопичувальна система загальнообов'язкового пенсійного страхування; III – система недержавного пенсійного забезпечення[3].

Щодо першого рівня, тобто солідарної пенсійної системи, то вона базується на засадах солідарності й субсидування та здійснення виплат і надання соціальних послуг за рахунок коштів Пенсійного Фонду. Існуюча солідарна система в Україні має дефіцитний характер і цілком залежна від коштів державного бюджету. Дефіцит власних надходжень до Пенсійного Фонду України становить близько 30%. Якщо ці негативні процеси не зупинити вчасно, то згодом Пенсійний фонд не в змозі буде виконувати свої зобов'язання перед мільйонами людей пенсійного віку.

Другий рівень системи пенсійного страхування, на відміну від першого, не залежить від демографічної ситуації в державі. Це є накопичувальна система державного пенсійного страхування, що базується на засадах обов'язкового накопичення коштів застрахованих осіб у Накопичувальному фонді та здійснення фінансування витрат на оплату договорів страхування довічних пенсій і одноразових виплат на умовах та в порядку, передбачених законом.

Сутність накопичувальної пенсійної системи полягає в тому, що кожен громадянин України щомісяця відкладатиме частину зарплати собі на старість і з віком розмір відрахувань збільшуватиметься. Якщо у 25 років це становитиме 2% від доходів, то ближче до пенсії вже 15%. Відповідно до системи обов'язкового накопичення всі роботодавці будуть зобов'язані перераховувати певну частину коштів із заробітної плати на індивідуальні рахунки. Усі ці роки коштами керуватиме недержавний пенсійний фонд. Важливим є те, що страхові внески до Накопичувального фонду та інвестиційний дохід, отриманий від їх інвестування, не будуть підлягати оподаткуванню. Проте, недоліком цієї системи є те, що забрати заощаджені кошти до настання пенсійного віку неможливо.

Запровадження II рівня пенсійного страхування є досить актуальним в даний час, адже воно дозволить, на нашу думку, збільшити загальний розмір пенсійних виплат завдяки отриманню інвестиційного доходу, посилить залежність розміру пенсії від трудового вкладу особи, а, отже, збільшить зацікавленість громадян та їхніх роботодавців у сплаті пенсійних внесків. Крім цього, накопичувальна система пенсійного страхування дасть можливість зменшити «податковий тиск» на фонд оплати праці роботодавців за рахунок

перерахування частини обов'язкових пенсійних внесків до Накопичувального фонду, що здійснюватиметься із заробітку працівника, а також успадковувати кошти, накопичені на персональному пенсійному рахунку, родичами застрахованої особи.

Накопичувальна складова державного пенсійного страхування сприятиме створенню потужного джерела інвестиційних ресурсів для підвищення рівня національної економіки, дасть можливість розподіляти ризики виплати низьких розмірів пенсій між I та II рівнями пенсійної системи і, таким чином, застрахувати майбутніх пенсіонерів від негативних демографічних тенденцій та коливань в економічному розвитку держави, а також підвищити ефективність управління системою пенсійного забезпечення за рахунок передачі недержавним компаніям функції управління пенсійними активами[4].

Система недержавного пенсійного страхування базується на засадах добровільної участі громадян, роботодавців та їхніх об'єднань у формуванні пенсійних накопичень з метою отримання громадянами пенсійних виплат на умовах та в порядку, передбачених законодавством про недержавне пенсійне забезпечення [5]. Здійснюється недержавне пенсійне забезпечення (третій рівень пенсійної системи) недержавними пенсійними фондами, компаніями зі страхування життя (шляхом укладання договорів страхування довічної пенсії, страхування ризику настання інвалідності або смерті учасника фонду відповідно до Закону України «Про недержавне пенсійне забезпечення») та банківськими установами.

Повертаючись до сьогоденної ситуації в нашій країні, хотілося б зазначити, що недосконале нормативно-правове регулювання діяльності банків та страхових організацій, а також недовіра українського народу до недержавного соціального захисту є загальною проблемою, що притаманна III рівню пенсійної системи України.

Передумовою заходів щодо активізації недержавного пенсійного забезпечення в нашій державі є налагодження дієвого контролю за фінансовою діяльністю недержавних пенсійних фондів. Не менш важливе значення для підвищення ролі недержавного пенсійного забезпечення має бути створення такої системи управління фінансами, яка б гарантувала вклади його учасникам. Однак, частка працездатного населення, охопленого недержавним пенсійним забезпеченням, не перевищує 3% [6].

Отже, щоб подолати кризовий стан, що склався у пенсійній системі України, уряду слід вжити ряд заходів, які сприятимуть забезпеченню фінансової стійкості та стабільності сегментів пенсійного страхування, підвищенню рівня життя пенсіонерів, заохоченню громадян до заощадження на старість, зменшенню навантаження на роботодавців по сплаті страхового внеску, а також скороченню кількості пільг при визначення розміру пенсії.

Що стосується перспективних напрямів поліпшення пенсійного забезпечення населення України, то потрібно, насамперед, запровадити II рівень пенсійної системи, активніше залучати до сплати пенсійних внесків підприємців, мігрантів, зрівняти пенсійний вік для чоловіків та жінок, а також забезпечити стабільність функціонування недержавного пенсійного

забезпечення. Тільки злагоджена багатокomпонентна пенсійна система матиме позитивний вплив на економіку держави та сприятиме зростанню добробуту її громадян.

Література:

1. Внукова Н.М. Соціальне страхування: навч. посіб. / Н.М. Внукова, Н.В. Кузьминчук. – К.: Кондор, 2006. – 412с.
2. Сандер Д.М. Сучасні принципи організації й регулювання пенсійного забезпечення / Д.М. Сандер // Економіка та держава. – 2007.
3. Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування: Закон України від 9 липня 2003 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – №49.
4. Чеберяко О.В. Запровадження накопичувальної системи загальнообов'язкового державного страхування / О.В. Чеберяко, Т.С. Капущак // Екон. вісн. Донбасу. – 2010. – №2 (20). – С. 135–138.
5. Енциклопедія страхування / [В.В. Фещенко та ін.]. – К.: Українське агентство фінансового розвитку, 2008. – 650 с.
6. Петрушка О.В. Недержавне пенсійне страхування як альтернатива забезпечення гідної старості / О.В. Петрушка // Управління фінансами держави, регіону, підприємства та домогосподарства: погляди науковців і практиків: збірн. тез. доп. Першої інт.-конф. проф.-викл. складу каф. фін. ТНЕУ (м. Тернопіль, 14 квіт. 2015 р.) / відп. ред. О.П. Кириленко. – Тернопіль: Видав. центр «Вектор», 2015. – С. 87–90.

Сидорчук Сергій Вікторович

Студент групи ФУПОМ-11

Науковий керівник – к.е.н., старший викладач Петрушка О.В.

ВИКОРИСТАННЯ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ ДЕРЖАВНОГО ПЕНСІЙНОГО СТРАХУВАННЯ

Сьогодні системі державного пенсійного страхування приділяється велика увага провідних економістів. Виплати державного пенсійного страхування є основним джерелом доходу для великої частки населення України. Від ефективності виконання державним пенсійним страхуванням його функцій безпосередньо залежить соціально-економічний розвиток нашої країни.

Сьогодні в Україні держава здійснює такі пенсійні виплати[1]:

- трудові пенсії;
- за віком;
- по інвалідності;
- в разі втрати годувальника;
- за вислугу років.

У 2016 р. Пенсійним фондом повністю та своєчасно забезпечено виплату пенсій 12 млн. громадян. Двічі протягом року проведено підвищення розміру

пенсій. Пенсія збільшилась у понад 8 млн. пенсіонерів. Мінімальна пенсія за віком зросла на 16%, середня пенсія – на 7,6%. З 1 травня та з 1 грудня 2016 р. проведено перерахунки пенсій у зв'язку зі зміною розміру прожиткового мінімуму. В результаті перерахунків з 01.05.2016р. збільшено розміри пенсійних виплат 8,1 млн. осіб (середній розмір підвищення – 57,3 грн.), з 01.12.2016р. – 8,3 млн. осіб (середній розмір підвищення – 117,8 гривні). Середній розмір пенсії по Україні на 1 січня 2017 р. становить 1828,33 грн. проти 1699,51 грн. на 1 січня 2016 р., тобто зріс на 128,82 грн., або 7,6%. Мінімальна пенсія за віком зросла на 16,1% (з 1074 грн. на 01.01.2016 до 1247 грн. на 01.01.2017р.). Найбільша чисельність пенсіонерів отримують пенсії, призначені згідно з Законом України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» – 10876,3 тис. осіб, середній розмір яких становить 1730,77 грн. Крім цього, значна частка коштів пенсійного страхування спрямовується на виплату пенсій військовослужбовцям, яких налічується на сьогодні близько 32,8 тис. осіб (в середньому 2745,43 грн. на особу) та на виплату пенсій за так званими спеціальними законами – 154,3 тис. осіб(в середньому 4010,53 грн. на особу)[2].

Обсяг пенсійних виплат через поточні рахунки в банківських установах у 2016р. склав 157,5 млрд.грн. (63% видатків на пенсійні виплати), що на 3,7 млрд.грн. більше, ніж у попередньому році. Обсяг пенсійних виплат через поштові підприємства у 2016 р. становив 92,4 млрд. гривень. У період з 1 січня до 1 липня 2016 р. оподатковувалося до 252 тис. пенсійних виплат, у грудні 2016 р. – 7,5 тис. Це пов'язано з внесенням змін до Податкового кодексу України (з 01.07.2016 оподатковуються тільки пенсійні виплати, що перевищують 10 740 гривень). До державного та місцевого бюджетів у вигляді податку спрямовано 440,8 млн.грн., що у 2,7 рази менше у порівнянні з попереднім роком. Особливий порядок виплати пенсій працюючим пенсіонерам дав можливість заощадити 3,2 млрд.грн. бюджетних коштів.

Фактичні загальні видатки Пенсійного фонду у 2016 р. склали 253,4 млрд.грн., що на 12,2 млрд.грн., або на 4,6%, менше порівняно з 2015 р. У загальних фактичних видатках 111,7 млрд.грн., або 44,0% – власні кошти, з яких 3,4 млрд.грн. спрямовано на пенсійні виплати січня 2017 р., а решту – 142,6 млрд.грн., або 56,3% – кошти Державного бюджету України. На пенсійні виплати спрямовано 249,8 млрд.грн., інші видатки склали 3,6 млрд. грн., з них – 1,2 млрд.грн. – оплата послуг поштових підприємств з виплати і доставки пенсій та 2,4 млрд.грн. – адміністративні видатки[2].

Дохідна частина ПФУ у 2016 р. становила 254,9 млрд. грн., при цьому з Державного бюджету на покриття дефіциту ПФУ було спрямовано 142,6 млрд. грн., це свідчить про дисбаланс дохідної та видаткової частини ПФУ.

Аналізуючи стан доходів та видатків Пенсійного фонду України, можна зробити висновок, що доходи пенсійного страхування формуються під впливом видатків на пенсії. Страхові платежі не в повній мірі забезпечують наповнення бюджету Пенсійного фонду, що робить його вразливим та цілком залежним від коштів державного бюджету та Єдиного казначейського рахунку. Варто зазначити, що позики з Єдиного казначейського рахунку є негативним явищем

для економіки країни вцілому, адже при цьому порушується рівновага забезпечення коштами розпорядників коштів державного та місцевих бюджетів, що в свою чергу створює напругу в органах місцевого самоврядування.

Зарубіжна практика свідчить, що розв'язати проблему зростання дефіциту ПФУ, зумовлену переважно диспропорціями платників страхових внесків на пенсійне страхування та одержувачів пенсійних виплат, можна декількома способами. Згідно першого способу, що був реалізований у провідних країнах світу, потрібно застосувати систему заходів щодо підвищення пенсійного віку, збільшення вимог щодо тривалості страхового стажу, запровадження понижуючого коефіцієнта при валоризації минулих пенсійних прав та індексації встановлених розмірів пенсій[3].

Другий спосіб здійснення пенсійних реформ передбачає поетапний перехід від загальної солідарної системи до змішаної системи пенсійного страхування, в якій важлива роль належить накопичувальним механізмам акумулювання пенсійних внесків, недержавному пенсійному страхуванню.

Крім цього, додаткове пенсійне забезпечення працівників можна здійснювати шляхом запровадження на підприємстві пенсійної програми. Пенсійна програма підприємства – це сукупність умов, при яких для працівників підприємства (організації) формується пенсійний бюджет для відрахувань у недержавний пенсійний фонд із метою накопичення й збільшення капіталу, з наступними пенсійними виплатами. Даний вид недержавного пенсійного забезпечення формує індивідуальний соціальний захист працівника, дає можливість самому робити додаткові пенсійні внески, що збільшує його особисті пенсійні накопичення, а в майбутньому отримати розподілений прибуток пенсійного фонду[4].

Література:

1. Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http:// zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1058-15](http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1058-15).
2. Фінансові та статистичні показники Пенсійного фонду України у 2016 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.pfu.gov.ua/pfu/doccatalog/document;jsessionid>.
3. Итоги пенсионной реформы и долгосрочные перспективы развития пенсионной системы Российской Федерации с учетом влияния мирового финансового кризиса. Аналитический доклад. – Министерство здравоохранения и социального развития Российской Федерации, 2010 [Електронний ресурс]: – Режим доступу: <http://www.minzdravsoc.ru/docs/mzsr/insurance/6>.
4. Петрушка О. Корпоративне пенсійне страхування як складова соціального захисту найманих працівників / О.В. Петрушка //Збірник наук. праць Других наукових читань пам'яті С.І. Юрія: збірник наук. праць / За ред. д.е.н., проф. О.П. Кириленко. – лист. 2016 р., м. Тернопіль – Тернопіль: ТНЕУ, 2016.– С.101–103.

ФІНАНСОВЕ ПЛАНУВАННЯ ТА ЙОГО РОЛЬ В РЕАЛІЗАЦІЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ

Фінансове планування – специфічна форма управління. На всіх етапах історичного розвитку воно потребувало особливих підходів щодо свого здійснення. Специфічність фінансового планування полягає у тому, що об'єктом фінансового планування завжди є фінансова діяльність держави, господарських структур і окремих громадян; предметною галуззю фінансового планування є фінансові ресурси, їхній рух при здійсненні відтворювальних процесів в економіці; сферою застосування фінансового планування є створення, розподіл і перерозподіл фінансових ресурсів на всіх етапах від виробництва до споживання валового внутрішнього продукту; фінансове планування відображає вартісний бік економіки, тобто в його основі зосереджена грошова оцінка явищ і процесів економічного життя суспільства, що дає змогу визначити найефективніші варіанти фінансового забезпечення планових показників, завдань і передбачуваних заходів. Фінансове планування це процес розроблення і затвердження фінансових планів як засобу збалансування фінансових потреб і можливостей. Фінансовий план того чи іншого суб'єкта відображає його фінансову діяльність, тобто процес формування доходів і здійснення витрат. Їх склад і структура, а також збалансованість визначаються завданнями, напрямками і методами реалізації фінансової політики. Фінансові плани є як відображенням певної політики, так і її обґрунтуванням. Будь-яка політика без її обґрунтування у фінансових планах не може бути успішно реалізована. Водночас жодний варіант фінансового плану не може розглядатись як оптимальний, якщо він не забезпечує реалізацію відповідних цілей і завдань фінансової політики.

Фінансове планування здійснюється на двох рівнях. На мікрорівні – це індивідуальні плани окремих суб'єктів підприємницької діяльності. Ці плани відображають фінансову стратегію і тактику підприємств. Їхні головні завдання – визначення джерел та обсягів формування доходів, оптимізація витрат і досягнення фінансової збалансованості. На макрорівні – це основний фінансовий план, що характеризує діяльність держави – бюджет, а також зведений фінансовий план, у якому відображаються доходи і видатки усіх суб'єктів фінансових відносин. Саме ці плани є відображенням фінансової політики держави. Водночас вони мають різну значущість. Бюджет, це реальний директивний документ, що затверджується у вигляді закону, і є основним засобом реалізації фінансової політики. Зведений фінансовий план є, по суті, довідковим документом, призначенням якого є визначення загальної маси доходів і видатків та узгодження процесів їх розподілу і перерозподілу між окремими сферами і ланками фінансової системи. Він є основним засобом обґрунтування та збалансування фінансової політики.

Завдання фінансового планування визначаються структурою фінансового плану та завданнями фінансової політики. Вони полягають у визначенні реальних джерел й обсягів доходів, оптимізації структури видатків на основі критерію вирішення завдань фінансової політики та збалансування доходів і видатків на першому місці за послідовністю і значущістю є визначення реальних обсягів доходів. Будь-які прорахунки, як у бік їх завищення, так і зниження впливають на реальність фінансового плану, а отже і фінансової політики, ускладнюючи її реалізацію. Фінансова політика держави повинна ґрунтуватися на реальних можливостях. Водночас у процесі планування необхідно відшукувати резерви зростання доходів, якщо існуючі їх обсяги недостатні для вирішення поставлених завдань.

Другим важливим завданням фінансового планування є оптимізація витрат. І хоча головним при цьому є вирішення завдань фінансової політики, необхідно перевірити, чи не забезпечується розв'язання окремих її завдань надмірними вкладеннями за рахунок інших напрямів видатків. Фінансове планування в частині розподілу видатків повинно мати зворотний зв'язок з фінансовою політикою, а не передбачати необґрунтовану її реалізацію за будь-яку ціну. Крім того, воно має спрямовуватися на економне, раціональне та ефективне використання доходів.

Третім, інтегративним завданням є збалансування доходів і видатків. Фінансовий план і за формою, і за змістом є балансом доходів та видатків, а отже, він не може бути незбалансованим. Це найскладніше завдання, яке може містити безліч варіантів його досягнення. За кожним варіантом стоїть особливий тип фінансової політики, яка має різні засади, ознаки і можливі наслідки. Тому процес збалансування фінансового плану – це постійний вибір різних варіантів з визначенням усіх можливих напрямів економічного розвитку.

У кінцевому підсумку вибір оптимального варіанта забезпечує передумови для реалізації фінансової політики і робить фінансову діяльність усіх суб'єктів чітко організованою і скоординованою.

Основними функціями фінансового планування, на нашу думку, є:

- відображення основних напрямків фінансової політики, що здійснюється органами законодавчої й виконавчої влади в державі;

- встановлення кількісних і якісних параметрів суспільного виробництва на плановий період;

- вибір раціональних шляхів фінансового забезпечення передбачуваного рівня економічного й соціального розвитку на основі ефективного використання наявних у суспільстві ресурсів та економічних можливостей країни;

- здійснення необхідного рівня перерозподілу фінансових ресурсів для досягнення темпів і пропозицій розвитку економіки й підвищення суспільного добробуту;

- встановлення раціональних форм мобілізації фінансових ресурсів і на їх основі визначення їх оптимальної структури.

Важливе значення має наукова методологія фінансового планування. Вона включає сукупність загальних принципів і методів планування, систему

фінансових планів, що використовується для відображення фінансового аспекту суспільного виробництва на основі врахування вимог конкретних умов розвитку економіки.

Виконувати покладені на нього завдання фінансове планування зможе тільки тоді, коли воно базуватиметься на наукових методах. Це одна з основних проблем фінансового планування. Наукові методи є тими інструментами, за допомогою яких пізнаються об'єктивні закономірності розвитку суспільства.

У теорії й практиці фінансового планування такі поняття, як «методологія планування», «метод планування», «методика планування» є рівнозначними. Тим часом вони визначають різні елементи процесу планування.

У свою чергу, метод планування – органічна частка методології, один із способів розробки фінансових планів. Методика планування – це сукупність правил, якими необхідно керуватися при вирішенні окремих питань фінансового планування. На цих правилах досить часто ґрунтуються й відповідні розрахунки. Методологія фінансового планування створює складний комплекс наукових уявлень про його предмет і метод, логічну структуру і взаємозв'язок проблем, що розв'язуються. Вона збагачується та вдосконалюється разом із розвитком суспільства.

За умов перехідної економіки необхідність вдосконалення методології фінансового планування зумовлена особливостями розвитку: у сучасних умовах суттєво ускладнилася структура цілей соціально-економічного розвитку та її співвідношення з фінансовими структурами; тривають зміни у фінансовому потенціалі держави за джерелами, структурою й динамікою. Це потребує нових підходів та методологічних рішень при здійсненні фінансового планування й прогнозування.

Особливості функціонування економіки в умовах ринку дають підставу виділити три аспекти фінансового планування – загальнодержавний, територіальний, окремих господарських структур. Ці аспекти ґрунтуються на загальних принципах і методології фінансового планування, хоча методика й організація процесу планування для кожного з них має свої специфічні риси, які зумовлюють їх виділення в самостійні розділи науки й практики планування.

Слід враховувати, що в ринковій економіці, де вартісні й натуральні пропорції визначає ринок, не завжди враховуються економічні інтереси держави, виробничих структур і населення. З огляду на це держава здійснює пошук форм і методів впливу на економічні процеси й локалізацію соціально-економічних наслідків стихійних сил ринку шляхом їх регулювання, в тому числі й використовуючи фінансове прогнозування.

Важливість загальнодержавного фінансового планування й прогнозування полягає в тому, що держава на макрорівні за його допомогою визначає свої фінансові можливості загалом і можливості використання фінансів для прийняття рішень у сфері розвитку економіки й соціальної структури всієї держави, певних регіонів і видів виробництва. Для досягнення поставленої мети повинна бути розроблена загальнодержавна програма економічного й соціального розвитку, а також певні програми інвестування,

прискореного розвитку деяких виробництв, охорони довкілля та інші загальнодержавні програми.

При цьому за допомогою фінансового планування потрібно досягти фінансового забезпечення вказаних програм, тобто визначити джерела фінансування, обсяг і структуру витрат, а також кінцевий результат. На сьогодні є підстави стверджувати, що в Україні не опановані достатньою мірою методологія і техніка загальнодержавного фінансового планування.

У зарубіжних країнах фінансове планування має фундаментальне наукове підґрунтя й високий рівень організації. Відповідні органи фінансового планування використовують сучасну методологію, прогресивні методи планування, розробляють загальнодержавні фінансові плани й баланси, що забезпечують фінансовими ресурсами виконання розроблених програм.

Отже, фінансове планування стає важливим елементом державного регулювання економічних і соціальних процесів. За допомогою фінансового планування і активізуються фінансові важелі та стимули, забезпечується мобілізація фінансових ресурсів і їхнє раціональне спрямування на загальнодержавні потреби.

Література:

1. Буковинський С.А. Фінансова стабілізація як основа фінансової політики / С.А. Буковинський // Фінанси України. – №4. – 1997. – С. 3–19.
2. Василик О.Д. Теорія фінансів: підруч. / О.Д. Василик. – К.: НІОС, 2000.
3. Діденко В.М. Курс лекцій «Фінанси» / В.М. Діденко, В.В. Прядко – Чернівці: «Ратуша», 1998.
4. Опарін В.М. Фінанси (Загальна теорія): навч. посіб. / В.М. Опарін – 2-ге вид. доп. і перероб. – К.: КНЕУ.
5. Петровська І.О. Фінанси (з елементами статистики фінансів): навч. посіб. / І.О. Петровська, А.В. Клиновий – К.: ЦУЛ, 2002.
6. Романенко О.Р. Фінанси: підруч. / О.Р. Романенко. – К.: Центр навчальної літератури, 2004.
7. Яцюта В.П. Удосконалення фінансової політики / В.П. Яцюта // Фінанси України. – 2001. – №8. – С. 60–66.

Сорока Марія Святославівна

Студент групи ФСГ-11

Науковий керівник – д.е.н., професор Кізіма Т.О.

ЗАОЩАДЖЕННЯ ДОМОГОСПОДАРСТВ ЯК ДЖЕРЕЛО ЗАЛУЧЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙ В ЕКОНОМІКУ УКРАЇНИ

Інвестиції – це джерело вдосконалення, прогресу та розвитку національної економіки в цілому. Тому одним із ключових питань, що необхідно вирішити на сучасному етапі розвитку країни, є забезпечення

економіки інвестиційними ресурсами, адже стабільне зростання неможливе без значного залучення інвестицій. Одним з важливих джерел таких ресурсів є грошові заощадження домашніх господарств. Причому значення грошових заощаджень важливе не тільки для домашніх господарств, але й для національної економіки загалом. Водночас, перетворення заощаджень на інвестиції дозволить отримувати домогосподарствам додаткові доходи, які призведуть до зростання споживчого попиту та підвищення якості життя населення. Перетворення неорганізованих заощаджень домогосподарств у інвестиції дозволить збільшити не лише доходи населення, але й дохідну частину державного бюджету України, що, в свою чергу, сприятиме збільшенню ВВП та підвищенню добробуту населення.

Важливу роль у визначенні сутності, змісту, та значення заощаджень домогосподарств в економіці обґрунтували у своїх працях такі відомі вчені як А. Сміт, Дж. М. Кейнс, Ф. Модільяні. У сучасній науковій літературі вагомий внесок у вирішенні проблеми зробили зокрема, такі вчені як Кемпбел Р. Макконел, Стенлі Л. Брю, А. Степанова, Т. Кізима, О. Ковтун, Г. Коцюрубенко, Т. Мамаліга та інші науковці.

Важливим завданням, яке стоїть сьогодні перед державним керівництвом України, є перетворення неорганізованих заощаджень в інвестиції. Домогосподарства України, здійснюючи заощадження, переважно переслідують мету забезпечення відкладеного споживання у майбутньому, а не отримання доходів, що обумовлюється недовірою до банківських та небанківських фінансових установ (нестабільна ситуація в країні, породжена воєнними подіями на сході, націоналізація найбільшого банку країни – Приватбанку), а також відсутністю реальних інструментів для здійснення інвестицій у капітальні та боргові цінні папери господарюючих суб'єктів. При цьому варто зазначити, що перетворення неорганізованих заощаджень у фінансові та нефінансові активи вигідно всім суб'єктам економічних відносин. А існування значних обсягів неорганізованих заощаджень не дозволяє державі повною мірою здійснювати регулювання економіки, в тому числі ускладнюючи процес регулювання грошової маси в обігу. Трансформація заощаджень в інвестиції – це перетворення тимчасово вільних коштів домогосподарств у фінансові та нефінансові активи з метою отримання доходу від цих вкладень. Проте особливої уваги заслуговує поділ заощаджень залежно від характеру мобілізації, а саме на організовані заощадження та неорганізовані. До організованих належать фінансові активи домогосподарства, що зберігаються у фінансових інститутах: депозити, цінні папери тощо. Неорганізовані – це заощадження в готівці, що зберігаються безпосередньо у населення в національній та іноземній валютах [1, с. 73]. Саме виходячи з такої класифікації заощаджень, можна говорити про особливості інвестиційної поведінки домогосподарств. Тобто заощадження домогосподарств S складаються з організованих заощаджень $S_{орг}$ і неорганізованих заощаджень $S_{неорг}$:

$$S = S_{орг} + S_{неорг}$$

Саме організовані заощадження є тією частиною S , яка дорівнює компоненті I (інвестиції) тобто рівність $S = I$ виконується лише тоді, коли $S = S_{\text{орг}} = I$. Тому, щоб досягти максимального залучення заощаджень населення в якості інвестицій, необхідно, щоб значення $S_{\text{неорг}}$ прямувало до нуля. Негативним чинником є те, що домогосподарства значну частину своїх коштів (а це в середньому близько 90% свого доходу) витрачають на споживання. Це свідчить про те, що потенціал населення до створення заощаджень в Україні є невеликим, оскільки більша частина отриманого доходу йде на забезпечення найнеобхідніших потреб членів домогосподарства, а на заощадження залишається в середньому близько 10% доходу. Із цього випливає основна проблема, що заважає розвивати інвестиційний потенціал домогосподарств, а саме – обмеженість ресурсів для створення заощаджень, оскільки більша частина доходу витрачається на споживання. Визначивши обсяг наявних ресурсів у домогосподарств, можна говорити про ступінь їх залучення в інвестиційний процес, а також провести аналіз інструментів, за допомогою яких вони залучаються. Відтак саме на цьому етапі дослідження значну увагу варто приділити фінансовому ринку та його інструментам.

Необхідно зазначити, що найбільш використовуваним інструментом на фінансовому ринку є депозити. Вони займають значну частину заощаджень населення. У 2010–2012 рр. спостерігалася досить позитивна динаміка вкладів, що пов'язано з намаганням уряду повернути втрачену довіру населення до банків. Нагнітання страху європейською борговою кризою, вихід з роздрібного бізнесу низки банків, зниження депозитних ставок і гривневий протекціонізм НБУ не сприяли позитивні динаміці вкладів. Проте і сьогодні депозити продовжують займати одну з провідних позицій у структурі активів домогосподарств (близько 30–40%) [2; 3], незважаючи на певні недоліки банківського депозиту як інструменту для довгострокових заощаджень. Навіть під час кризи, яка серйозно розхитала банківську систему, реальної альтернативи банківському депозиту зараз просто нема, вважають фахівці [4]. Однак це відбувається не тому, що банки працюють краще за інші фінансові інституції, а тому, що ті працюють вкрай незадовільно.

Якщо ж говорити про інвестиції, залучені через купівлю – продаж цінних паперів, то вони займають незначну частку в структурі інвестицій. У власності домогосподарств цінні папери становлять (у середньому 7,5%) [2; 3], що свідчить про недостатню зацікавленість населення у використанні саме цього інструменту інвестування. Це пов'язано насамперед з високою імовірністю різного роду махінацій, що і робить даний інструмент надто ризикованим для інвесторів. Тому, іншою проблемою, є надто низький рівень використання цінних паперів як засобу трансформації заощаджень в інвестиції.

Неорганізовані заощадження у вигляді готівки складають близько 47% [2; 3]. Цей показник змінюється в залежності від стабільності в середині країни. Якщо у країні спостерігаються кризові явища, відсоток готівки поза банками зростає. Таким чином, цей показник є індикатором економічної ситуації в країні. Проте навіть у стабільні роки відсоток готівки поза банками в Україні є

досить високим, порівняно з іншими країнами світу. Окрім зазначених проблем, готівка на руках несе в собі потенційні інфляційні ризики, оскільки у випадку погіршення економічної ситуації в країні ці кошти будуть використані для панічної скупки товарів на ринку, та роздмухуватимуть інфляцію ще більше. Якщо ж ці кошти були б залучені фінансовими інституціями, то навіть у випадку будь-яких проблем, шляхом введення певних обмежень вдалося б зменшити їх негативний вплив на економіку. Тому саме високий відсоток готівки домогосподарств поза банками вважаємо третьою ключовою проблемою.

Зарубіжний досвід засвідчує, що регулярно відкладати певну суму грошей на заощадження має змогу населення Австрії, Німеччини, Чехії, Польщі та Словаччини. Так, переважна більшість жителів вищезазначених країн в середньому щомісяця відкладають від 9 до 15% свого доходу, формуючи своєрідний резервний фонд, що може як приносити додатковий дохід сім'ї, так і підвищувати якість життя загалом. У той час українці не можуть собі дозволити відкласти і 10% свого доходу [5]. Вони пояснюють відсутність власних заощаджень тим, що не мають фінансової можливості відкладати кошти. Найпоширенішим серед мотивів, що спонукає до заощаджень жителів Європи, є збереження коштів «про запас». Завдяки цим коштам є можливість покривати щоденні чи непередбачувані витрати. Також необхідно зазначити, що кожного року все актуальнішими стають тенденції до накопичення грошових коштів на гідний рівень життя у пенсійному віці та достойне майбутнє дітей. У багатьох країнах люди надають перевагу надійності, аніж ризику, обираючи для себе довгострокові вклади та вклади з помірним рівнем доходу. Зазвичай домогосподарства користуються простими та прозорими формами заощаджень, інвестуючи в нерухомість або вкладаючи кошти на строкові депозити. Безумовно, жителі країн з високим рівнем життя і позитивною динамікою доходів мають більший запас заощаджень та кращі можливості для нагромадження коштів. Однак лідерами по заощадженнях відносно рівня зарплат виявилися поляки та словаки, відкладаючи в середньому 12–15% від загальної суми доходів, що складає 88–90 євро на місяць. Жителі Австрії та Німеччини заощаджують близько 9% від доходу (170 євро та 199 євро відповідно) [6].

Отже, дослідження показало, що збільшити обсяги інвестицій і, тим самим, «оживити» економіку країни можна за рахунок перетворення неорганізованих заощаджень населення в організовані. Тому необхідно стимулювати населення трансформувати ці кошти за допомогою інструментів фінансового ринку. Ключовим елементом успіху в пошукванні інвестиційних процесів з боку домогосподарств є довіра до держави та фінансових інституцій. Потрібно формувати в людей культуру інвестування заощаджень, а це можливо лише за умов відносної стабільності в країні. Саме тоді з'явиться і довіра населення, і бажання населення інвестувати. Також заощадження дозволяють людям скоротити борги та забезпечити гідний рівень життя після виходу на пенсію. Накопичені населенням активи мають велике значення як для самих людей, так і для держави загалом та фінансових установ зокрема. Банки

залучають тимчасово вільні кошти на депозитні рахунки, за рахунок яких видають пізніше кредити. А потік заощаджень, що спрямовується до пенсійних фондів, може бути інвестований на фондові ринки для надання коштів підприємствам з метою фінансування їх розвитку.

Відтак формування національного ринку заощаджень і державної стратегії у цій сфері слід визнати пріоритетним завданням сучасного етапу ринкових реформ в Україні.

Література:

1. Коцюрубенко Г. Формування заощаджень українськими домогосподарствами / Г. Коцюрубенко // Вісник Київського національного торговельно-економічного університету. – 2011. – №5. – С. 71–81.

2. Доходи та умови життя домогосподарств / Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

3. Кредити та депозити домашніх господарств / Національний банк України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=66236>.

4. Мамалига Т. Безальтернативные депозиты. Во что украинцам инвестировать в этом году // День. – 2009. – №65 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://day.kyiv.ua/ru/article/ekonomika/bezalternativnye-depozity>.

5. Барометр ставлення до заощаджень ErsteGroup: Популярність заощаджень в країнах Центральної та Східної Європи. Прес-реліз. – К, 2012.

6. Барометр настроїв щодо заощаджень та інвестування в країнах Центральної та Східної Європи – Відень: GfKAustria, 2013 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.gfk.ua/public_relations/gfk_group_news/materials/005137/index.ua.

Таран Дмитро Владиславович

Студент групи ФДГзм-12

Науковий керівник – д.е.н., професор Кириленко О.П.

ВЛИЯНИЕ ВАЛЮТНЫХ ПЕРЕВОДОВ НА ЭКОНОМИКУ СТРАНЫ

Международная миграция, характерная для современного глобализированного мира, сопровождается одним из самых мощных международных финансовых потоков, который формируется благодаря переводам мигрантов заработанных за рубежом средств – своим семьям на родине. По объемам частные трансферты сравнимы с международной финансовой помощью и прямыми иностранными инвестициями; они оказывают влияние не только на благосостояние домохозяйств-получателей, но и на макроэкономические показатели на уровне государств. Украина получает из-за рубежа значительные суммы частных трансфертов. По данным Национального банка Украины в 2012 г., частными лицами в страну было перечислено 7,5 млрд. долларов США (табл. 1), что почти равно объему прямых иностранных инвестиций (7,8 млрд. в 2012 г.).

Динамика частных переводов из заграницы (млн. дол. США)

Показатели	2011	2012	2013	2014	2015
<i>По путям поступления переводов:</i>					
1. Через корсчета банков	3252	3278	3293	2410	2006
2. Через международные платежные системы	2804	3213	4084	3190	2135
3. Неформальными каналами	963	1035	1160	889	1013
<i>По источникам формирования переводов:</i>					
1. Оплата труда (без учета налогов и расходов в стране пребывания)	4022	4619	5652	4318	3452
2. Частные трансферты	2997	2907	2885	2171	1702
в том числе:					
- денежные переводы работников, работающих больше года	1890	1749	1531	1165	1016
- другие частные трансферты	1107	1158	1354	1006	686
Всего	7019	7526	8537	6489	5154
<i>Объем переводов у% до ВВП</i>	<i>4.1</i>	<i>4.1</i>	<i>4.5</i>	<i>4.8</i>	<i>5.7</i>

Значение переводов для Украины убедительно было доказано в годы кризиса. По данным НБУ, в 2015 г. от частных лиц поступило на 20% меньше средств, чем в 2014 г., однако на фоне значительного падения экономической активности их соотношение к ВВП выросло с 4,8% до 5,7% [1]. Устойчивость переводов в кризисных условиях объясняется тем, что количество мигрантов не уменьшилось, а лишь «затормозились» темпы роста их доходов. Еще одним фактором сохранения объемов переводов было возвращение или планы на возвращение части мигрантов, переводили в связи с этим свои сбережения домой. Заработанные мигрантами за рубежом средства оказывают влияние прежде всего на благосостояние их домохозяйств, поскольку главным образом расходуются на потребление. По данным обследования населения Украины о трудовой миграции, проведенного Госстатом в 2014 г., в совокупном доходе семьи, члены которых работают за рубежом, полученные от них средства составляли в среднем 42,6% [2]. Таким образом, переводы способствуют повышению уровня жизни, уменьшению бедности. Анализ, проведенный Международным валютным фондом по 101 стране мира, доказал, что десятипроцентное увеличение переводов в расчете на душу населения обеспечивает уменьшение бедности на 3,5% [3].

Под влиянием переводов меняется структура расходов домохозяйств: они направляют меньшую долю доходов на питание и жилье, большую на образование, лечение, отдых, приобретение товаров длительного пользования. Все это способствует накоплению человеческого капитала. Исследования, проведенные во многих странах мира, свидетельствуют, что благодаря переводам растет образовательный уровень молодежи, сокращается детская смертность. После удовлетворения основных потребностей семьи часть

переводов направляется на сбережения и инвестирование, то есть обеспечение будущих доходов. Это несравнимо меньше, чем тратится на потребление. Однако подсчитано, что, например, в Мексике 1/5 капитала, инвестированного в микропредприятия, обеспечено средствами мигрантов. Исследования в 13 странах Карибского бассейна показали, что увеличение переводов на 1% приводит к росту частных инвестиций на 0,6%. Такую же закономерность было обнаружено по данным семи стран Средиземноморья [4].

В Украине по данным различных опросов для открытия или расширения бизнеса за счет заработанных за рубежом средств, прибегают только 7-8% мигрантов. Причина в недостаточных для серьезных инвестиций суммах заработков, недоступности дешевых кредитов, неблагоприятном для малого бизнеса инвестиционном климате в стране. Вместе с тем, сравнение характеристик мигрантов и всего населения дает основания для вывода, что миграция определенным образом все же связана с развитием предпринимательства [5].

В то же время, необходимо учитывать косвенное влияние переводов на инвестиции. Во-первых, они снижают инвестиционные риски домохозяйства, во-вторых, высвобождают другие средства для инвестиций. В-третьих, поскольку переводы уменьшают риски нестабильности отечественной экономики, они могут повышать привлекательность инвестиций. В-четвертых, превращаясь в сбережения, накапливаясь в финансовых учреждениях, переводы способствуют удешевлению кредитов, что может привести к увеличению инвестиций за счет заемных средств. Причем заимствования могут быть больше, чем поступления от мигрантов, с расчетом, что долг будет обслуживаться из будущих переводов. Однако, направленные на потребление заработки мигрантов также могут иметь положительное влияние на экономику благодаря мультипликативному эффекту. Например, согласно расчетам, что в Мексике каждый доллар переводов, полученный городскими домохозяйствами, способствовал увеличению валового национального продукта на 2,69 доллара, а сельскими – на 3,17. В Бангладеш было подсчитано, что эффект мультипликации переводов составляет 3,3 относительно ВВП, 2,8 – в отношении потребления, 0,4 – в отношении инвестиций [6].

При этом влияние переводов на экономику неоднозначное. Они действительно способствуют уменьшению бедности, однако в то же время приводят к росту имущественного расслоения. По данным обследований бюджетов домохозяйств Украины переводы составляли 4,5% в доходах самых бедных домохозяйств и 6% – в доходах самых богатых [5]. Определенные вызовы возникают и в связи со вкладыванием переводов в накопление человеческого капитала, если рост спроса на образование не сопровождается повышением ее качества, а структура выпускников вузов не соответствует потребностям экономики. Не срабатывает автоматически и мультипликативный эффект переводов. Он работает, когда отечественная экономика гибко реагирует на рост потребительского спроса. В других же случаях речь может идти о росте цен, инфляции, импорта и дефицита торгового баланса. Есть также свидетельства того, что переводы обуславливают нравственные проблемы,

увеличивают потребительские настроения, особенно среди молодежи, обесценивают авторитет труда, провоцируют снижение экономической активности и ориентацию на выезд за границу, что может привести к дефициту рабочей силы, затормозить будущий экономическое развитие.

На основе анализа ситуации во многих странах-реципиентах переводов мигрантов исследователи обратили внимание на обусловленные ими политико-экономические проблемы. Поскольку переводы являются источником доходов, независимым от внутренней экономической ситуации, получая их, граждане теряют мотивацию к контролю над деятельностью своих правительств [6]. По мнению исследователей, это может способствовать ухудшению качества управления, росту коррупции, использованию власти в интересах обогащения, обуславливает консервацию неблагоприятной экономической ситуации и продолжению эмиграции [5]. Таким образом, для использования позитивного потенциала переводов необходимо создать благоприятные для этого условия. Вместе с тем в Украине четкой политики в отношении переводов не выработано.

Література:

1. Національний банк України. Огляд приватних грошових переказів в Україну, що відображаються в статистиці платіжного балансу [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.bank.gov.ua/Publication/econom/Balans/Ogl_grosh_perekaz.pdf.
2. Державний комітет статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.ukrstat.gov.ua.
3. Ratha D. Leveraging remittances for development // Migration Policy Institute. – Policy brief. – June. – 2012 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.migrationpolicy.org/pubs/MigDevPB_062507.pdf.
4. Світова міграція у 2010 р. Звіт МОМ: «Майбутнє міграції: Розбудова дієвості заради змін» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://iom.org.ua>.
5. Глущенко Г. Миграция и развитие. – М.: Экономика, 2013. – 156 с.
6. Населення України. Трудова еміграція в Україні. – К.: Ін-т демографії та соціальних досліджень ім. М.В. Птухи НАН України, 2010. – 233 с.

Торожнюк Роман Васильович

Слухач групи ДСБФз-21

Науковий керівник – д.е.н., професор Кириленко О.П.

ЗМІСТ БЮДЖЕТНОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА МІСЦЕВІ БЮДЖЕТИ

На сучасному етапі економічних перетворень важливою умовою зростання економіки регіону є фінансові ресурси. Розвиток можливостей використання перспективних форм і методів залучення фінансових ресурсів для подолання депресивності регіонів, забезпечення збалансованості їх розвитку залежить від децентралізації регіональних фінансів. Децентралізація місцевих

бюджетів забезпечить економічну ефективність їх функціонування і розвиток фінансової інфраструктури держави в цілому. Тому тема дослідження є актуальною і має значний практичний інтерес.

Питанню децентралізації фінансових ресурсів місцевих бюджетів присвячено багато праць українських і зарубіжних вчених, але механізм децентралізації фінансових ресурсів місцевих громад, який би сприяв формуванню прогресивної доходної частини місцевих бюджетів не запропонований.

Поняття «децентралізація» в працях вчених має різне трактування. Але головним є визначення взаємозв'язку між центральними і субнаціональними (місцевими) урядами різних повноважень (фіскальних, політичних, адміністративних), про що пише американський вчений М. Белл. Автор пише, що децентралізація – це спосіб вимірювання величини переходу національної економіки від адміністративно-командної до ринкової. Бюджетна децентралізація – це перенесення надходження доходів та/або здійснення витрат грошових коштів на більш низький рівень уряду при збереженні фінансової відповідальності [1]. Початком децентралізації є те, що ці повноваження мають власний вимір і власні цілі. Децентралізація влади та фінансів дає можливість кожному регіону розвиватися. Багато років на центральному рівні йдеться про децентралізацію, але до останнього часу ефект зворотній: надцентралізація, тобто зменшення повноважень органів місцевого самоврядування [2].

Концепція реформи місцевого самоврядування від 1 квітня 2014 р. передбачає нову модель системи органів публічної влади на місцях (регіон, район, громада). До компетенції громад відноситься місцевий економічний розвиток, розвиток і утримання місцевої інфраструктури, планування розвитку територій громад, благоустрій території, культура і фізична культура, соціальна допомога, середня і дошкільна освіта, швидка допомога, житлово-комунальні послуги тощо [3]. Важливими при цьому є питання децентралізації фінансів. Місцевим бюджетам повинні збільшити ресурси на 30%, а саме: частку податку на доходи фізичних осіб (до 25%), частку податку на прибуток підприємств (від 10 до 25%), частково екологічний податок, повністю єдиний податок, повністю земельний податок, інші податки і збори [4]. Запропоновано вивести з обслуговування казначейства (після стабілізації економіки) матеріально-фінансову основу місцевого самоврядування; 100% фінансування делегованих повноважень без задіяння власних доходів, можливість використання економії фінансових ресурсів місцевих бюджетів від кредитних коштів і лізингового обладнання для погашення відповідних кредитних ресурсів, удосконалення системи бюджетного планування. Важливо, що повинна бути впроваджена трирівнева система адміністративно-територіального устрою: регіони, райони, громади і відповідно трирівнева фінансова система [4].

Щоб оцінити реальну картину того, чи стануть ці заходи кроками у напрямі підвищення ролі органів місцевого самоврядування у бюджетній сфері, розглянемо, як змінилися показники бюджетної децентралізації в Україні з 2006 по 2015 р. (рис. 1).

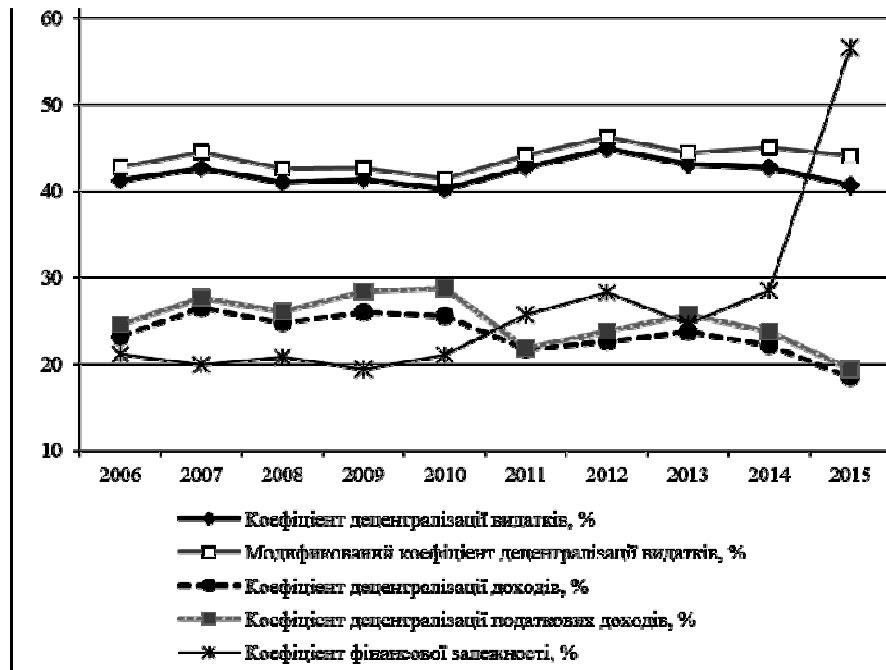

Рис. 1. Показники бюджетної децентралізації в Україні*

* Складено та розраховано автором на основі [5].

У 2015 р., як можна наочно побачити з рис. 1, спостерігалось погіршення показників бюджетної децентралізації як за доходами, так і за видатками. Коефіцієнт децентралізації видатків зменшився до 40,7% порівняно з 42,8% у середньому за 2010–2014 р., а модифікований коефіцієнт децентралізації видатків – до 44,1%, порівняно з 44,3% у попередні роки, хоча на фінансування з місцевих бюджетів додатково було передано 638 об'єктів та заходів освіти, культури, охорони здоров'я та фізичної культури і спорту.

Незважаючи на розширення переліку податків, що зараховуються до місцевих бюджетів, коефіцієнт децентралізації податкових надходжень дорівнював 19,4%, тоді як у середньому за 2010-2014 рр. – 24,8%. У місцевих бюджетах України у 2015 р. основна частина доходів припадала на субвенції з державного бюджету. Отже, коефіцієнт фінансової залежності місцевих бюджетів збільшився до 56,6%, тоді як у середньому за 2010-2014 рр. становив 25,7%. Обсяг субвенцій (як частка ВВП) збільшився більш ніж у 2 рази – до 8,4% у 2015 р. порівняно із 3,8% ВВП у середньому за 2010-2014 рр. [5].

Доцільним для прискорення бюджетної децентралізації можна запропонувати такі заходи: збільшити обсяг фінансування соціальних програм, зменшити залежність місцевих бюджетів від трансфертів з державного бюджету, забезпечити економічну та фінансову стабільність, посилити вплив регулювання міжбюджетних відносин на соціально-економічний розвиток територій.

Ми переконані, що бюджетна децентралізація дозволить забезпечити збалансованість доходів і видатків місцевих бюджетів, сприятиме економічним перетворенням на місцевому рівні, у тому числі фінансуванню капітальних витрат, інвестиційних програм, проведенню дієвої фінансової політики територіального розвитку.

Література:

1. Bell M. & Adams C. Fiscal Decentralization Indicators: Local Democratic Governance. Proceedings of 92' annual conference. – Atlanta: National Tax Association, 1999. – P. 236–241.
2. Трещов М. Децентралізація як засіб ресурсної самодостатності територіальних громад: теоретичний аспект / Мирослав Терещов // Державне управління та місцеве самоврядування. – 2015. – №2 (25). – С. 60–69.
3. Салямов-Міхєєва К.Д. Міжбюджетні відносини як фінансовий механізм держави / Економіка. Фінанси. Право. – 2009. – №3. – С. 19–25.
4. Таукешева Т.Д. Бюджетна децентралізація як чинник зміцнення місцевого самоврядування в Україні / Т.Д. Таукешева, Г.В. Даудова // Теорія та практика державного управління. – 2014. – Вип. 1 (48). – С. 1–6.
5. Виконання Державного бюджету [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://treasury.gov.ua/main/uk/doccatalog/list?currDir=146477>.

Телеп Василь Романович

Студент групи ФУПОМ-11

Науковий керівник – к.е.н., доцент Горин В.П.

ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

В сучасних умовах однією із найбільш важливих та успішних реформ в Україні є децентралізація. Основною метою її проведення є створення базового елемента місцевого самоврядування – фінансово самодостатніх об'єднаних територіальних громад. Головною причиною за якої відбувається дана реформа – це неможливість діючої моделі місцевого самоврядування забезпечити відповідний рівень соціально-економічного розвитку територіальних громад, оскільки більшість із них є дотаційними. Тому постало завдання об'єднати такі адміністративно-територіальні одиниці, надати їм більше повноважень і наділити відповідними фінансовими ресурсами. В результаті цього громада через органи місцевого самоврядування має самостійно забезпечити належний рівень надання послуг у сфері освіти, культури, охорони здоров'я, соціального забезпечення, житлово-комунального господарства. При цьому, якість цих послуг не повинна бути нижчою, аніж до об'єднання.

Необхідною передумовою розвитку об'єднаних територіальних громад є забезпечення їх необхідними фінансовими ресурсами. Ці ресурси є об'єктом і реальним вираженням місцевих фінансів, а суб'єктами економічних відносин, в процесі яких вони формуються, розподіляються і використовуються, є органи місцевого самоврядування, які діють від імені та в інтересах територіальної громади, державні органи влади, юридичні та фізичні особи [1, с. 31].

Поняття фінансових ресурсів широко розглядається в сучасній економічній літературі. Під фінансовими ресурсами місцевого самоврядування, зокрема, розуміють сукупність грошових засобів, які формуються в процесі розподілу й перерозподілу ВВП і спрямовуються на соціально-економічний розвиток адміністративно-територіальних одиниць.

Формування об'ємно-структурних параметрів фінансових ресурсів органів місцевого самоврядування в першу чергу визначається рівнем економічного розвитку відповідної адміністративно-територіальної одиниці і відбувається під впливом багатьох чинників економічного та позаекономічного характеру. До їхнього числа доцільно зарахувати такі:

– закріплену в бюджетному законодавстві модель розподілу бюджетних ресурсів. Для прикладу, впродовж усього періоду після здобуття незалежності в Україні спостерігається високий рівень централізації бюджетних ресурсів, коли більше половини сукупних доходів зведеного бюджету концентрується на рівні державного бюджету, а місцеві бюджети, які є основою фінансових ресурсів місцевого самоврядування, відіграють другорядну роль. Примітно, що наслідком реформи децентралізації є часткове виправлення цієї деформації, коли через впровадження змін у бюджетному законодавстві до місцевих органів влади передається значний обсяг додаткових фінансових ресурсів;

– специфіку системи оподаткування, перелік податків, зборів та платежів, їхні ставки та пільги. Зауважимо, що на відміну від практики багатьох країн, в Україні органи місцевого самоврядування наділені доволі обмеженими правами у питанні місцевого оподаткування, оскільки у більшості випадків елементи основних бюджетоформуючих податків і зборів визначаються на державному рівні;

– модель міжбюджетних відносин і порядок надання трансфертів місцевим бюджетам з державного бюджету. До 2015 р. діючий в Україні порядок розподілу обсягів міжбюджетних трансфертів передбачав тісну кореспонденцію між обсягами трансфертів з державного бюджету і власними доходами місцевих бюджетів. При цьому збільшення власних доходів призводило до відповідного скорочення обсягів фінансової допомоги з державного бюджету. Це знижувало мотивацію органів місцевої влади до пошуку додаткових джерел доходів, а також практично позбавляло місцеві органи влади можливості вчасно схвалити рішення про місцеві бюджети до прийняття Державного бюджету України. З впровадженням у 2015 р. нової моделі розподілу міжбюджетних трансфертів обсяги базової дотації місцевим бюджетам залежать не від цілого кошика його доходів, а від індексу податкоспроможності адміністративно-територіальної одиниці, визначеного на підставі надходжень податку на доходи фізичних осіб та податку на прибуток підприємств (для обласних бюджетів). Поряд з цим, впроваджено освітню, медичну та інші субвенції, які не пов'язані з обсягами власних доходів відповідного бюджету територіальної громади;

– стан фінансового ринку країни й реальні можливості органів місцевого самоврядування у сфері використання запозичених (кредитів) і залучених

коштів (місцевих позик склад і фінансовий стан підприємств та інших суб'єктів господарювання, які належать до місцевого господарства [2, с. 148].

Питання складу фінансових ресурсів органів місцевого самоврядування є дискусійним. На думку К. Владимірова, Н. Чуйко та О. Рогальського, складовими елементами місцевих фінансових ресурсів є місцеві бюджети та фінансові ресурси підприємств, організацій і установ комунальної форми власності [3]. Такий підхід є неоднозначним, оскільки наведені у цій дефініції джерела хоча і є найважливішими складовими фінансових ресурсів місцевого самоврядування, однак їхній перелік далеко не повний. І. Петровська та Д. Клиновий подають своє бачення складових фінансових ресурсів місцевого самоврядування, зараховуючи до них місцеві бюджети, фінансово-кредитні ресурси та фінансові ресурси підприємств комунальної форми власності [4]. Натомість, на думку О. Кириленко [2], П. Бечко та О. Ролінського [5] до числа фінансових ресурсів органів місцевого самоврядування слід зараховувати доходи місцевих бюджетів, кошти цільових фондів, благодійні, спонсорські внески, пожертвування, фінансові ресурси підприємств комунальної власності та інші ресурси. На наш погляд, переваги такої дефініції в тому, що: по-перше, авторами справедливо відмічено, що фінансовими ресурсами органів місцевого самоврядування є не місцеві бюджети в цілому (як взаємопов'язана сукупність двох складових – доходів і видатків), а тільки їхня дохідна частина; по-друге, до складових цих ресурсів зараховано благодійні пожертвування і спонсорські кошти, що в сучасних умовах поступово підвищують свою роль у фінансуванні потреб соціально-економічного розвитку адміністративно-територіальних одиниць країни. Разом з тим, ми погоджуємось з позицією А. Брязкало, що включення до складу фінансових ресурсів органів місцевого самоврядування коштів цільових фондів як самостійної складової є недоречним, оскільки згідно норм Закону України «Про місцеве самоврядування» цільові фонди органів місцевого самоврядування є складовою спеціального фонду місцевого бюджету [1, с. 32].

Подібну помилку спостерігаємо і в дефініції О. Тимошенко, яка в числі складових фінансових ресурсів місцевого самоврядування виділяє ресурси бюджетних установ. Крім цього, науковець розмежовує фінансові ресурси суб'єктів господарювання комунальної форми власності на ресурси організацій і підприємств, які мають змішану систему фінансування (крім надходжень з місцевого бюджету) та ресурси організацій і підприємств, які діють на засадах господарського розрахунку [6]. На наш погляд, у такій деталізації фінансових ресурсів підприємств комунальної власності немає необхідності. Натомість, з огляду на те, що доходи і видатки бюджетних установ є, відповідно, доходами і видатками бюджету, виділяти їх окремо у складі фінансових ресурсів місцевого самоврядування, на наш погляд, недоречно. Більш коректно доповнити перелік складових фінансових ресурсів органів місцевого самоврядування такими елементами, як: кошти, які формуються шляхом повернення кредитів до місцевих бюджетів; повернення бюджетних коштів з депозитів; надходження внаслідок продажу або пред'явлення цінних паперів, які разом із доходами місцевих бюджетів формують надходження місцевих бюджетів. Ці кошти

також можуть використовуватися місцевими органами влади для вирішення завдань адміністративно-територіальної одиниці в порядку їх надходження.

Підсумовуючи вищевикладене, можемо констатувати, що місцеві органи влади в сучасних умовах володіють доволі широким переліком джерел для формування фінансових ресурсів, а внаслідок реформи децентралізації він значно розширився. Втім, наявність фінансових ресурсів є лише передумовою для забезпечення поступального розвитку адміністративно-територіальних одиниць, адже не менш важливим є забезпечення їх ефективного та раціонального використання.

Література:

1. Брязкало А.Є. Особливості формування фінансових ресурсів органами місцевого самоврядування / А.Є. Брязкало // Фінанси, банки, інвестиції. – 2014. – №31. – С. 31–36.
2. Місцеві фінанси: підруч. / за ред. О.П. Кириленко. – К.: Знання, 2006. – 677 с.
3. Владимиров К. Місцеві фінанси: навч. посіб. / К. Владимиров, Н. Чуйко, О. Рогальський. – Херсон: Олді-плюс, 2006. – 352 с.
4. Петровська І. Фінанси (з елементами статистики фінансів): навч. посіб. / І. Петровська, Д. Клиновий. – К.: ЦУЛ, 2002. – 300 с.
5. Бечко П. Місцеві фінанси: навч. посіб. / П. Бечко, О. Ролінський. – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 192 с.
6. Тимошенко О.В. Фінансові ресурси органів місцевого самоврядування в умовах фінансової незалежності територіальних громад / О.В. Тимошенко // Економіка та держава. – 2010. – №1. – С. 72–74 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecde_2010_1_19.

Теребус Соломія Михайлівна

*Студентка групи ФУПОзм-11
Науковий керівник – к.е.н., доцент Тулай О.І.*

НЕДЕРЖАВНЕ ПЕНСІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В УКРАЇНІ: СТРАНИ ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Реформування системи пенсійного забезпечення України триває вже понад 10 років, проте у цій сфері все ще залишається низка проблем організаційного, економічного, правового та політичного характеру. Сьогодні, де-юре, в Україні діє трирівнева пенсійна система. Проте, де-факто, прослідковуємо постійний дефіцит коштів, досі не запроваджено накопичувальну пенсійну систему, а недержавне пенсійне страхування перебуває на стадії розвитку.

Згідно Закону України «Про недержавне пенсійне забезпечення» від 9 липня 2003 р. система недержавного пенсійного забезпечення – це складова частина системи накопичувального пенсійного забезпечення, яка ґрунтується

на засадах добровільної участі фізичних та юридичних осіб, окрім випадків, передбачених законами, у формуванні пенсійних накопичень з метою отримання учасниками недержавного пенсійного забезпечення додаткових до загальнообов'язкового державного пенсійного страхування пенсійних виплат [4]. За видами пенсійні фонди поділяються на: відкриті, учасниками яких можуть бути будь-які фізичні особи незалежно від місця та характеру їх роботи; корпоративні, засновниками яких є юридичні особи-роботодавці або декілька юридичних осіб-роботодавців і до яких можуть приєднуватися роботодавці-платники [2].

Таблиця 1

Динаміка основних показників діяльності недержавних пенсійних фондів [2]

Показники	Станом на 30.09.2014	Станом на 30.09.2015	Станом на 30.09.2016	Темпи приросту, %	
				Станом на 30.09.2015/ станом на 30.09.2014	Станом на 30.09.2016/ станом на 30.09.2015
Кількість укладених пенсійних контрактів, тис. шт.	53,9	58,1	61,5	7,8%	5,9%
Загальна кількість учасників НПФ, тис. осіб	832,5	834,2	833,0	0,2%	-0,1%
Загальна вартість активів, млн. грн.	2478,5	2107,3	2076,9	-15,0%	-1,4%
Пенсійні внески всього, млн. грн.	1738,4	1865,9	1875,8	7,3%	0,5%
У тому числі:					
-від фізичних осіб	69,0	77,3	87,1	12,0%	12,7%
-від фізичних осіб-підприємців	0,2	0,2	0,2	0,0%	0,0%
-від юридичних осіб	1668,8	1788,1	1787,7	7,1%	-0,02%
Пенсійні виплати, млн. грн.	349,8	528,9	608,2	51,2%	15,0%
Кількість учасників, що отримують пенсійні виплати	71,1	80,8	80,7	13,6%	-0,1%
Сума інвестиційного доходу, млн. грн.	1242,8	984,7	1008,1	-20,8%	2,4%
Прибуток від інвестування недержавного пенсійного фонду, млн. грн.	1090,4	780,0	774,1	-28,5%	-0,8%
Сума витрат, що відшкодовуються за рахунок пенсійних активів, млн. грн.	152,4	204,7	234,0	34,3%	14,3%

Система недержавного пенсійного забезпечення впродовж останніх років розвивається динамічно і має потенціал для подальшого розвитку. Основні показники діяльності недержавних пенсійних фондів (НПФ) та темпи їх приросту наведені в табл. 1.

Впродовж дев'яти місяців 2016 р. адміністраторами недержавних пенсійних фондів було укладено 61,5 тис. пенсійних контрактів, що на 5,9% більше порівняно з аналогічним періодом 2015 р. За результатами третього кварталу 2016 р. загальна кількість учасників НПФ становила 833 тис. осіб, а за результатами аналогічного періоду у 2015 р. – 834,2 тис. осіб.

Пенсійні виплати станом на третій квартал 2016 р. становили 608,2 млн. грн., що на 15% більше в порівнянні з аналогічним періодом 2015 р. Одним із основних якісних показників, які характеризують систему НПЗ, є сплачені пенсійні внески. У період з 30 вересня 2015 р. до 30 вересня 2016 р. сума пенсійних внесків зросла лише на 0,5% і становить 1875,8 млн. грн. Однак значне зростання суми пенсійних внесків відбулося у період з 30 вересня 2014 р. до 30 вересня 2015 р. – 7,3%, що в абсолютному вираженні складає 127,5 млн. грн. У загальній сумі пенсійних внесків станом на 30 вересня 2016 р. основну частину або 95,3%, становлять пенсійні внески від юридичних осіб, на які припадає 1787,7 млн. грн. Загальна вартість активів, сформованих НПФ, за дев'ять місяців 2016 р. становила 2076,9 млн. грн., що на 1,4% або на 30,4 млн. грн. менше в порівнянні з аналогічним періодом 2014 р. [3].

Недержавні пенсійні фонди формують портфель, до якого входять об'єкти інвестування з мінімальним ступенем ризику. Тому особливого значення набуває вибір інвестиційних інструментів, використовуючи які НПФ зможуть забезпечити захист грошових коштів населення від інфляційних процесів і при цьому отримувати визначений приріст капіталу.

На кінець третього кварталу 2016 р. переважними напрямками інвестування пенсійних активів стали депозити в банках (40,3% від інвестованих активів), цінні папери, дохід за якими гарантовано Кабінетом Міністрів України (39,3%), облігації підприємств, емітентами яких є резиденти України (10,0%), акції українських емітентів (1,0%) (рис. 1).

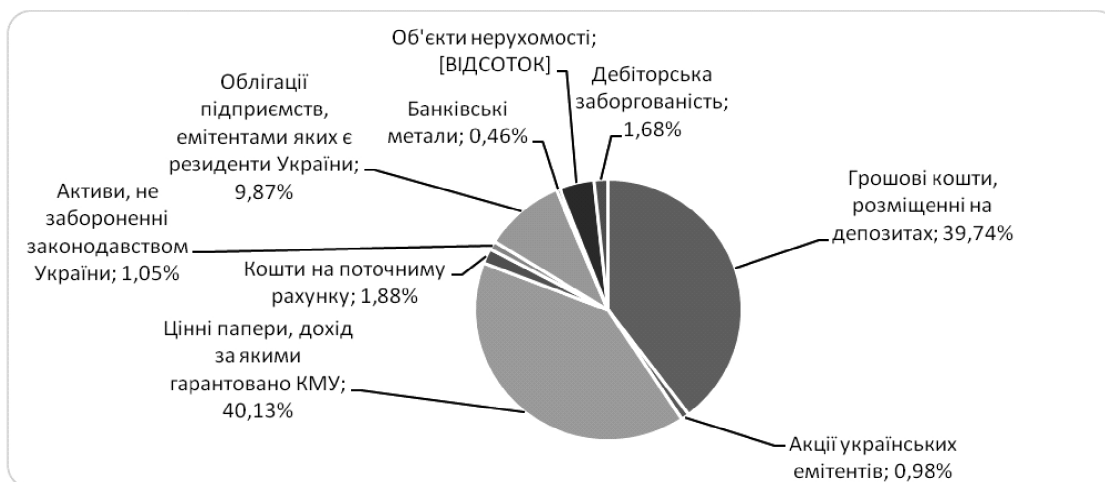

Рис. 1. Структура інвестованих пенсійних активів станом на 30 вересня 2016 р. [2]

Метою інвестування пенсійних активів є збереження пенсійних заощаджень громадян. Тому стратегія інвестування недержавних пенсійних фондів є більш консервативною, ніж у інших фінансових установ.

Загальний дохід, отриманий від інвестування пенсійних активів в кінці вересня 2016 р. становив 1 008,1 млн. грн., що на 23,4 млн. грн. (2,4%) більше у порівнянні з аналогічним періодом 2015 р. Витрати, що відшкодовуються за рахунок пенсійних активів, станом на 30 вересня 2016 р. зросли на 14,3% у порівнянні з аналогічним періодом 2015 р. і в цілому за час існування пенсійних фондів становлять 234 млн. грн. або 11,3% від загальної вартості активів НПФ [3].

Основними причинами недостатнього розвитку недержавного пенсійного забезпечення в Україні, на наш погляд, є:

- низький рівень дохідності пенсійних активів;
- законодавча неврегульованість окремих питань діяльності ринку недержавного пенсійного забезпечення;
- низький рівень довіри населення до недержавного пенсійного забезпечення, банківської системи та інших фінансових установ;
- недостатня заінтересованість роботодавців у фінансуванні недержавних пенсійних програм для працівників;
- низький фінансовий рівень спроможності громадян для участі у системі недержавного пенсійного забезпечення;
- обмежений вибір фінансових інструментів, придатних для інвестування пенсійних коштів, зумовлений відставанням розвитку ринку капіталу від потреб інституційних інвесторів;
- низький рівень роз'яснювальної роботи щодо змісту та ролі системи накопичувального пенсійного забезпечення в суспільстві та недостатність її фінансування [5].

З метою покращення ситуації на ринку потрібно посилити довіру населення до НПФ, сприяти розвитку економіки, що, в свою чергу, призведе до підвищення платоспроможності населення. Також необхідно розширити напрямки фінансування пенсійних активів, додавши до інвестиційного портфелю іноземні цінні папери, та стійкі до кризових явищ фінансові інструменти. Для ефективнішого функціонування недержавних пенсійних фондів доцільно:

- вдосконалити законодавче регулювання діяльності НПФ шляхом належного державного нагляду і контролю в цій сфері;
- розробити та прийняти державну програму інформування населення щодо усіх аспектів недержавного пенсійного забезпечення;
- вдосконалити облік пенсійних коштів у контексті відповідності його міжнародним стандартам фінансової звітності;
- забезпечити прозорість діяльності системи;
- забезпечити наявність надійних фінансових інструментів, захищених від інфляції [1].

Отже, недержавні пенсійні фонди є потужними учасниками національного ринку фінансових послуг і мають велике значення як для

окремого індивіду, так і економіки в цілому. Аналіз діяльності недержавних пенсійних фондів в Україні за останні три роки характеризує те, що суттєвий вплив на розвиток недержавного пенсійного забезпечення має здатність НПФ ефективно управляти вже залученими коштами. Здійснити ефективне впровадження та функціонування НПФ в Україні можна через сприяння розвитку малого та середнього підприємництва, вдосконалення законодавчої бази, покращення життєвого рівня населення, усунення соціальних негараздів, зміцнення соціальної захищеності населення.

Література:

1. Голда Є.С. Сучасний стан та перспективи розвитку недержавних пенсійних фондів України / Є.С. Голда // Вісник Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля. – 2013. – №16 (205). – С. 104–107.

2. Мединська Т.В. Недержавне пенсійне страхування в Україні: стан, перспективи розвитку і особливості оподаткування / Т.В. Мединська, І.Л. Боднарюк // Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики. – 2012. – Вип. 2. – С. 310–318.

3. Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг. Підсумки розвитку недержавного пенсійного забезпечення станом на 30.09.2016 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://nfp.gov.ua/files/DepFinMon/NPF_III_kv%202016.pdf.

4. Про недержавне пенсійне забезпечення: Закон України №1057-IV від 09.07.2003 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1057-15>.

5. Ткаченко Є.В. Перспективи недержавних пенсійних фондів в Україні / Є.В. Ткаченко // Вісник Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля. – 2013. – №16 (205). – С. 150–153.

Федінчук Марія Василівна

Студентка групи ФУПОМ-12

Науковий керівник – к.е.н., доцент Сидорчук А.А.

КРИТИЧНИЙ РІВЕНЬ ДЕРЖАВНОГО БОРГУ В УКРАЇНІ ЯК ЗАГРОЗА ЕКОНОМІЧНІЙ БЕЗПЕЦІ

Економічна безпека країни в умовах глобалізації виступає одним з головних завдань забезпечення росту економічного потенціалу, а загалом і рівня добробуту населення. Державний борг, його розмір, методи розміщення та погашення прямопропорційно впливають на всі економічні процеси в країні (дефіцит бюджету, розмір грошової маси, темпи інфляції).

Економічна безпека – це такий стан економіки та інститутів влади, за якого забезпечується гарантований захист національних інтересів, гармонійний, соціально орієнтований розвиток країни у цілому, достатній економічний та

оборонний потенціал навіть за найнесприятливіших варіантів розвитку внутрішніх та зовнішніх процесів.

Безпечність боргу – це такий його рівень, при якому держава здатна обслуговувати та погашати зобов'язання у визначені терміни.

Державний борг поділяється на:

– внутрішній (кредити позики на внутрішньому ринку держави)

– зовнішній (кредити та позики на зарубіжних ринках).

Порівняння зовнішнього і внутрішнього боргу до ВВП відображає боргову безпеку держави (табл. 1).

Аналіз показує ріст ВВП в протязі всього досліджуваного періоду в абсолютних числах (в основному через інфляцію) та зниження у відносних, наслідком чого є девальвація національної валюти особливо у 2014-2016 р.р. роках з автоматичним ростом вартості обслуговування боргу у іноземній валюті, що безумовно є негативним ефектом.

Таблиця 1

Розрахунок рівня боргової безпеки України за 2006-2016 рр.

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
<i>Державний борг, млрд. грн</i>											
Внутрішній борг	16,6	17,8	44,7	91	141,66	161,47	190,3	256,96	461,01	508,01	670,65
Зовнішній борг	49,5	53,5	86	135,9	181,81	195,81	208,92	223,02	486,03	826,27	980,19
Гарантований борг	14,4	17,4	58,7	89,8	108,7	115,8	116,3	104,1	153,7	237,8	278,8
ВВП млрд. грн	544,2	720,7	948,1	913,3	1082,6	1316,6	1408,9	1454,9	1567	1979	2383
<i>Обсяг внутрішнього державного боргу до ВВП%</i>											
Критичне значення <30%	3,05	2,47	4,71	9,96	13,09	12,26	13,51	17,66	29,42	25,67	28,14
<i>Обсяг зовнішнього державного боргу до ВВП%</i>											
Критичне значення <20%	9,1	7,42	9,07	14,88	16,79	14,87	14,83	15,33	31,02	41,75	41,13
<i>Обсяг державного боргу до ВВП%</i>											
Критичне значення <60%	14,79	12,31	19,98	34,68	39,92	35,93	36,59	40,15	70,25	79,44	80,98

* Джерело [3; 6].

Для забезпечення економічної безпеки країни та розвитку економіки необхідно змінювати парадигму управління, створювати стратегічне державне бачення стійкого зростання, критерії використання запозичень і їх повернення, ефективно використання коштів в реальному секторі, що відрізнятиметься від теперішнього споживчого використання запозичень.

Згідно міжнародного досвіду та БКУ, допустимий рівень зовнішнього державного боргу не має перевищувати 60% ВВП [5]. Сучасна ситуація показує катастрофічні тенденції росту зовнішніх зобов'язань, лише у 2014 р. обсяг державного боргу до ВВП зріс на 43%, збільшення обсягу внутрішнього боргу на 55% відносно 2013 р. Загальна сума державного та гарантованого державою боргу України на кінець грудня 2016 р. становила 1929,7 млрд. гривень, що на

357,5 млрд гривень більше від показника на початок року. У порівнянні з 2015 р., цей показник збільшився на 18,5%.

Нарощування боргових зобов'язань в кілька разів перевищують темпи зростання економіки – свідчення неефективного використання коштів, у зв'язку з відсутністю національного консенсусу щодо національної моделі соціально-економічного розвитку, чітко окреслених національних інтересів, політичною та економічною нестабільністю. Наслідком є формування структурно деформованої і незбалансованої соціально-економічної системи держави з істотним посиленням стратегічних загроз економічній та національній безпеці [2].

Зовнішні позики забирають частину майбутніх прибутків держави, посилює позиції кредитора та послаблює фінансову систему держави. Позики отримують більшість країн світу, проте ваговим є ефективне використання кредитних ресурсів. В Україні відсутнє стратегічне використання залучених коштів, державне стратегічне бачення розвитку національної економіки. Тому, на нашу думку виділяємо такі напрями удосконалення механізму регулювання державного боргу України:

- визначення та законодавче закріплення напрямку боргової стратегії, зокрема щодо співвідношення внутрішньої й зовнішньої складової державних запозичень;

- створення агентства з управління державним боргом, що підзвітне міністерству фінансів й орієнтоване на управління ризиками боргової діяльності;

- розробка та впровадження середньострокової програми регулювання державного боргу як елемента будови ефективної системи планування державної заборгованості.

Література:

1. Міністерство економіки України наказ Про затвердження Методики розрахунку рівня економічної безпеки України (Методика, розд.2) 02.03.2007 №60.
2. Власюк О.С. В 56 Теорія і практика економічної безпеки в системі науки про економіку / О.С.Власюк; Нац. інститут проблем міжнародної безпеки при Раді національної безпеки і оборони України. – К., 2008. – 48с. – Бібліографія.: С. 43–46.
3. Статистичні матеріали Державного комітету статистики [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http:// www.ukrstat.gov.ua](http://www.ukrstat.gov.ua).
4. Статистичні матеріали Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbu.gov.ua>.
5. Пирожков С.І. Методичні рекомендації щодо оцінки економічної безпеки України / за ред. С.І. Пиріжкова – К.:НППМБ, 2003. – 42 с.
6. Сторінка Міністерства фінансів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.minfin.gov.ua>.

ДЕРЖАВНЕ ПЕНСІЙНЕ СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ: СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ, ФІНАНСОВІ ТА УПРАВЛІНСЬКІ АСПЕКТИ

Державне пенсійне страхування є головним елементом сучасної системи соціального забезпечення України. Вказаним видом соціального захисту охоплене все населення держави.

Упродовж останніх десяти років у наукових колах триває дискусія щодо основних напрямів удосконалення пенсійної системи. Чимало зроблено для вдосконалення законодавства. У свою чергу, прийнято Закон України «Про заходи щодо законодавчого забезпечення реформування пенсійної системи» від 8 липня 2011 р. [4]. Організаційні, правові, фінансові, управлінські, економічні, структурні, кадрові, інформаційні, галузеві та інші фундаментальні помилки не дозволяють Україні досягнути значного приросту людського капіталу [5, с. 109].

Багато праць вітчизняних науковців присвячено необхідності підвищення пенсійного віку та регулюванню розмірів пенсійного забезпечення.

Аналіз функціонування пенсійної системи дає змогу окреслити наступні тенденції її розвитку. Відмітимо їх:

- зупинка зростання частки пенсіонерів у структурі населення;
- дотаційність Пенсійного фонду України з державного бюджету;
- сучасний стан функціонування пенсійної системи характерний негативним фінансовим становищем Пенсійного фонду України. Зокрема, з Державного бюджету на його фінансування у 2015 році спрямовано 80,811 млрд. грн., що становить 13,89% від загальних видатків, або 15,63% від загальних доходів державного бюджету [1, 2, 3]. Хоча порівняно з попередніми роками і намітилася позитивна динаміка (у 2014 р. – 16,45% та 19,22%, у 2013 р. – 22,35% та 23,70% відповідних показників), проте в умовах складної економічної та суспільно-політичної ситуації у державі даний дефіцит Пенсійного фонду є вкрай обтяжливим для економіки країни.

Підвищення пенсійного віку для жінок і трудового стажу, необхідного для отримання пенсії за віком і за вислугою років, є безперечно, позитивним кроком для поліпшення фінансового стану Пенсійного фонду України. Зокрема, чисельність пенсіонерів на початок 2014 року становила 13533,3 тис. осіб, що на 312,8 тис. менше, ніж на початок 2012 року (13820,5 тис. осіб) [10]. На початок 2015 року чисельність пенсіонерів, без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя і частини зони антитерористичної операції, становила 12147,2 тис. осіб [10]. Як видно з наведених даних, чисельність пенсіонерів дещо зменшилася. За рахунок цієї тенденції вдалося стабілізувати величину Пенсійного фонду. Так, бюджет

Пенсійного фонду України у 2015 році був лише на 1,3 млрд. грн. більший, як у 2013 році, а у 2014 році обсяг фінансових ресурсів Пенсійного фонду був менший, аніж у 2013 році, на 3,1 млрд. грн. [6, 7, 8].

Зазначимо, що така стабілізація кількісних показників не призвела до підвищення ефективності соціального захисту пенсіонерів. З огляду на економічну ситуацію в державі (значна інфляція – 24,9% у 2014 р., девальвація національної грошової одиниці – 49,3% у 2014 р.), рівень реального соціального забезпечення за державним пенсійним страхуванням значно знизився. Середній розмір пенсій зростав значно меншими темпами, ніж індекс споживчих цін. Так, середній розмір пенсій на початок 2014 р. у порівняно з 2013 р. зріс на 3,7%, або на 55,4 грн. – до 1526,1 грн., у 2015 р. у порівняно з 2014 р. зріс на 3,6%, або на 55,4 грн. – до 1581,5 грн. Незначне підвищення середнього розміру пенсій пов'язане з тим фактом, що близько 7,5 млн. пенсіонерів отримують мінімальну пенсію, а розмір пенсій за віком залежить від розміру мінімальної пенсії, яка не змінювалася з 1 грудня 2013 р. до 1 вересня 2015 р. З 1 вересня 2015 р. мінімальна пенсія встановлена на рівні прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність, – 1074 грн. 10].

Позитивним кроком для пенсійної системи стало також обмеження максимального розміру пенсії, призначеної для осіб, які отримали право на пенсію, 10-кратним розміром прожиткового мінімуму для осіб, котрі втратили працездатність [4]. Проте це обмеження не торкнулось осіб, яким уже призначена пенсія у розмірі, що значно перевищує згадану норму. Тому, опираючись на рішення Конституційного суду України від 25.01.2012, яким визнано конституційним право уряду на перегляд виплат залежно від економічної ситуації, доцільно обмежити розмір уже призначених пенсійних виплат 10-кратним розміром прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність [9].

Відмітимо також, що однією з негативних обставин для стабілізації пенсійної системи та переходу її функціонування на страхові принципи є диференціація нарахування пенсій для різних категорій осіб та професій. Чинне пенсійне законодавство містить понад 30 Законів України, але лише 4 з них є загальнообов'язковими і стосуються всіх громадян. Решта регулюють пенсійне забезпечення окремих категорій працівників та професій. Пенсійна система, що базується на страхових принципах, не повинна мати відмінностей для окремих «каст» громадян. Пенсійне страхування передбачає страхове відшкодування при настанні страхового ризику, а саме втрата працездатності у зв'язку з досягненням відповідного віку чи інших обставин. Вона не повинна виконувати роль стимулятора здійснення того чи іншого виду діяльності. Розмір страхового відшкодування має залежати від терміну страхування та величини страхових внесків, які сплачують у фіксованій величині від доходу застрахованого. Розмір пенсії має залежати не від статусу працівника, умов праці, не виду діяльності, а від розміру його заробітної плати.

Це саме стосується і необхідного трудового стажу для отримання пенсії за віком чи вислугою років. Необхідний трудовий стаж для отримання пенсії за віком – 30 років для жінок та 35 років для чоловіків. Проте, для окремих

категорій працівників та професій трудовий стаж встановлений на рівні 25 та 20 років.

Необхідно зауважити, що для усунення даної соціальної несправедливості, необхідно уніфікувати пенсійне законодавство. Найкращим шляхом вважаємо прийняття одного законодавчого акту, що повністю би регулював пенсійне забезпечення всіх громадян, та втрату чинності всіх норм законодавчих актів, що регулюють пенсійне забезпечення сьогодні.

Слід зазначити, що основною тенденцією розвитку пенсійних систем у розвинутих країнах є підвищення пенсійного віку. Цей крок зумовлений переважно процесом «старіння населення» – збільшенням частки людей похилого віку в структурі населення, а отже, і частки пенсіонерів у ньому. Як ми вже зазначили, пенсійною реформою підвищено пенсійний вік для жінок з 55 до 60 років. Проте цього буде недостатньо для стабілізації пенсійної системи. З підвищенням пенсійного віку для жінок виникла ситуація, що сприяє підвищенню пенсійного віку для чоловіків. Коли Бісмарк у 1889 році запроваджував першу в світі пенсійну систему, він диференціював пенсійний вік для представників різних статей. Це було зроблено з тією метою, щоб громадяни, котрі перебувають у шлюбі, досягали пенсійного віку приблизно однаково. Тому керуючись статистичними даними щодо людей, які перебувають у шлюбі, було запропоновано різницю у пенсійному віці у 5 років. На той час у середньостатистичній сім'ї чоловік був старший від дружини в середньому на 5 років.

У зв'язку із зміною пенсійного віку для жінок у бік збільшення на 5 років, різниця у пенсійному віці для жінок та чоловіків нівелювалася. Згідно зі статистичними даними, у середньостатистичній українській сім'ї чоловік є старшим за дружину на 2,6 року [10]. Отже, виходить, що в середньостатистичній сім'ї дружина ще 2,6 року повинна працювати після того, як її чоловік досягне пенсійного віку. Дана обставина може слугувати обґрунтуванням для підвищення пенсійного віку для чоловіків щонайменше до 62,6 років.

Для подальшого підвищення пенсійного віку заважає низка соціальних, економічних та демографічних факторів. До них можна віднести: низький рівень життя населення, низький рівень охорони здоров'я, високий рівень смертності (особливо в чоловіків у працездатному віці), низька тривалість життя населення (особливо у чоловіків) тощо. Тому зусилля держави потрібно спрямувати на ліквідацію цих негативних обставин, і лише за таких умов можливе подальше підвищення пенсійного віку як для чоловіків, так і для жінок.

Підсумовуючи вищенаведену інформацію варто зробити наступні висновки: ефективність функціонування системи пенсійного страхування є вкрай низькою. Це зумовлено негативними факторами: значною часткою пенсіонерів у структурі населення, низькою купівельною спроможністю пенсій, дефіцитністю Пенсійного фонду та, як наслідок, його дотаційністю з державного бюджету, диференціацією трудового стажу, необхідного для отримання пенсій за віком чи вислугою років та розрахунку розміру пенсійного

забезпечення для різних категорій працівників і професій, диференціацією, низьким рівнем життя населення та високими показниками смертності населення. Для поліпшення стану справ у системі пенсійного страхування необхідно:

розрахувати величину прожиткового мінімуму, на рівні якого встановлюють розмір мінімальної пенсії, використовуючи реальні ціни на товари та послуги мінімального споживчого бюджету (переглянути перелік товарів та послуг, що становлять мінімальний споживчий бюджет відповідно до умов сьогодення);

– підвищення рівня життя населення, що сприятиме продовженню тривалості його життя і на цій основі створення передумов для підвищення пенсійного віку;

– уніфікація пенсійного законодавства, що передбачатиме однакові умови отримання права на пенсію за віком й за вислугою років (тобто ліквідація останньої);

– запровадження єдиної для всіх громадян методики розрахунку розміру пенсійного забезпечення, що враховуватиме страховий стаж (трудоий стаж) та розмір сплачених страхових внесків (розмір заробітної плати чи інших видів доходів громадян), а не вид діяльності чи професію майбутнього пенсіонера.

Література:

1. Закон України «Про Державний бюджет України на 2013 р.» // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2013, №5–6, ст. 60 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/5515-17>.

2. Закон України «Про Державний бюджет України на 2014 р.» // Відомості Верховної Ради (ВВР), 2014, №9, ст. 93 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/719-18>.

3. Закон України «Про Державний бюджет України на 2015 р.» // Відомості Верховної Ради (ВВР), 2015, №5, ст. 37 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/80-19>.

4. Закон України «Про заходи щодо законодавчого забезпечення реформування пенсійної системи» // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2012, №12–13, ст. 82 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3668-17>.

5. Мокрицька А.Б. Вітчизняні реалії та світові тенденції реформування управління фінансовими ресурсами охорони здоров'я / А.Б. Мокрицька // Світ фінансів – 2015. – Вип. 1. – С. 107–118.

6. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження бюджету Пенсійного фонду України на 2013 р.» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/101-2013-%D0%BF>.

7. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження бюджету Пенсійного фонду України на 2014 р.» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/202-2014-%D0%BF>.

8. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження бюджету Пенсійного фонду України на 2015 р.» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/67-2015-%D0%BF>.

9. Рішення Конституційного суду України у справі за конституційним поданням правління Пенсійного фонду України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v003p710-12>.

10. Статистичний збірник «Соціальний захист населення України» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.

Хабер Володимир Іванович

Слухач групи ДСБФз-22

Науковий керівник – к.е.н., доцент Письменний В.В.

ЗАКОНОДАВЧІ КОЛІЗІЇ СПЛАТИ АВАНСОВОГО ВНЕСКУ ПРИ ЗДІЙСНЕННІ ВИКОНАВЧОГО ПРОВАДЖЕННЯ

Прийняття законів, які б відповідали нормам європейського права та внесення змін до діючого законодавства – основа євроінтеграції України. 5 жовтня 2016 р. набрав чинності Закон України «Про виконавче провадження» №1404-VIII, який повинен стати частиною проєвропейських змін. Його нововведеннями було запровадження інституту приватних виконавців та сплата авансового внеску стягувачем при пред'явленні виконавчого документа до виконання, що має зменшити бюджетні витрати на проведення виконавчих дій.

Відповідно до ч. 2 ст. 26 Закону №1404-VIII до заяви про примусове виконання рішення стягувач додає квитанцію про сплату авансового внеску в розмірі 2% суми, що підлягає стягненню, але не більше 10 мінімальних розмірів заробітної плати, а за рішенням немайнового характеру та рішень про забезпечення позову – у розмірі одного мінімального розміру заробітної плати з боржника – фізичної особи та в розмірі двох мінімальних розмірів заробітної плати з боржника – юридичної особи. Від сплати авансового внеску звільняються стягувачі за рішеннями про:

– стягнення заробітної плати, поновлення на роботі та за іншими вимогами, що впливають з трудових правовідносин;

– обчислення, призначення, перерахунок, здійснення, надання, одержання пенсійних виплат, соціальних виплат непрацездатним громадянам, виплат за загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням, виплат та пільг дітям війни, інших соціальних виплат, доплат, соціальних послуг, допомоги, захисту, пільг;

– відшкодування шкоди, заподіяної каліцтвом або іншим ушкодженням здоров'я, а також смертю фізичної особи;

– стягнення аліментів;

– відшкодування майнової та/або моральної шкоди, завданої внаслідок вчинення кримінального правопорушення.

Від сплати авансового внеску також звільняються державні органи, інваліди війни, інваліди I та II груп, законні представники дітей-інвалідів і недієздатних інвалідів I та II груп, громадяни, віднесені до категорій 1 та 2 осіб,

які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, при їх зверненні до органів державної виконавчої служби.

В разі ненадання стягувачем підтвердження сплати авансового внеску, якщо авансування є обов'язковим, виконавець виносить повідомлення про повернення виконавчого документа стягувачеві без прийняття до виконання. При пред'явленні виконавчого документа щодо солідарного стягнення авансовий внесок сплачується стягувачем по кожному виконавчому документу. Органи місцевого самоврядування не є органами державної влади, а представницькими органами самоврядування, тому від сплати авансового внеску не звільнені.

Крім того, нормами Закону №1404-VIII передбачено додаткове авансування стягувачем витрат виконавчого провадження, зокрема у разі якщо витрати на залучення до проведення виконавчих дій суб'єктів господарювання на платній основі, виготовлення технічної документації на майно, здійснення витрат на валютообмінні фінансові операції та інших витрат, пов'язаних із перерахуванням коштів, перевищують суму сплаченого авансового внеску.

У разі перебування виконавчого провадження на виконанні у приватного виконавця авансування стягувачем зазначених витрат виконавчого провадження є обов'язковим лише на вимогу приватного виконавця. З метою забезпечення провадження виконавчих дій виконавець може здійснювати інші витрати виконавчого провадження, крім встановлених Міністерством юстиції України, за умови їх обов'язкового авансування стягувачем.

Згідно ч. 5 ст. 50 Закону №1404-VIII у разі відсутності технічної документації на майно, у зв'язку з чим його неможливо підготувати до реалізації, виготовлення такої документації здійснюється за зверненням виконавця в установленому законодавством порядку за рахунок додаткового авансування стягувача. У разі якщо стягувач протягом 10 робочих днів з дня одержання відповідного повідомлення виконавця не авансує витрати, пов'язані з підготовкою технічної документації на майно, виконавчий документ повертається стягувачу, за умови що відсутнє інше майно у боржника, на яке можливо звернути стягнення.

Таким чином, додаткове авансування – це кошти, внесені стягувачем на окремий не бюджетний рахунок, відкритий Міністерством юстиції України, головними територіальними управліннями юстиції Міністерства юстиції України в Автономній Республіці Крим, в областях, містах Києві та Севастополі, відділами державної виконавчої служби в органах, що здійснюють казначейське обслуговування, приватним виконавцем в банках щодо відкритого виконавчого провадження, які використовуються виконавцем для організації та проведення виконавчих дій в спосіб та порядок, встановлений Міністерством юстиції України. Не внесення додаткового авансування стягувачем тягне за собою наслідки, встановлені законом.

Відповідно до ч. 3 ст. 43 Закону №1404-VIII після закінчення виконавчого провадження або повернення виконавчого документа стягувачу авансовий внесок повертається стягувачу, якщо інше не передбачено законом. У разі закінчення виконавчого провадження або повернення виконавчого документа

стягувачу невикористаний авансовий внесок повертається стягувачу впродовж 3 робочих днів з дня винесення відповідної постанови (повідомлення). Якщо стягнуті з боржника витрати виконавчого провадження були здійснені за рахунок авансового внеску стягувача, ці кошти перераховуються стягувачу як повернення авансового внеску.

Про використання авансового внеску виконавець готує звіт, в якому наводить перелік витрат виконавчого провадження, які було здійснено за рахунок авансового внеску, із зазначенням сум коштів, які було сплачено на фінансування кожної з витрат. Звіт про використання авансового внеску підписується виконавцем та залишається в матеріалах виконавчого провадження. При поверненні виконавчого документа з підстав, передбачених ч. 1 ст. 37 Закону №1404-VIII, звіт про використання авансового внеску надається стягувачу на його письмову вимогу.

Чи мають сплачувати авансовий внесок банківські установи, які перебувають у власності держави? Згідно ст. 2 Закону України «Про банки і банківську діяльність» банк – це юридична особа, яка на підставі банківської ліцензії має виключне право надавати банківські послуги, відомості про яку внесені до Державного реєстру банків. Тобто банк не є державним органом, і його належність Міністерству фінансів України не звільняє від сплати авансового внеску при пред'явленні виконавчого документа до виконання.

Цокало Віктор Юрійович

Студент групи ФУПОМ-12

Науковий керівник – к.е.н., доцент Коваль С.Л.

ОСОБЛИВОСТІ МЕДИЧНОГО СТРАХУВАННЯ В НІМЕЧЧИНІ

Німеччина належить до країн з високою якістю медичного обслуговування. Базовими засадами організації та фінансування системи охорони здоров'я у Німеччині є солідарність, децентралізація та саморегуляція. Центральний уряд не бере на себе відповідальності за фінансування охорони здоров'я, а лише формує законодавчу базу, яка регламентує надання медичних послуг населенню. Виконавчі функції належать адміністраціям окремих земель, а федеральне міністерство охорони здоров'я є головною установою на федеральному рівні, якому підпорядковані органи наукової експертизи (рис. 1).

Витрати на охорону здоров'я у Німеччині постійно зростають і сьогодні складають близько 10,6% ВВП (приблизно 2840 євро на особу) [1, с. 26]. До переваг німецької системи охорони здоров'я варто віднести високий рівень надання медичної допомоги, належне забезпечення медичним обладнанням лікувально-профілактичних установ, кваліфікацію медичних працівників і, найголовніше, доступність медичного обслуговування для всіх прошарків населення. Система обов'язкового медичного страхування забезпечує широким спектром безоплатних послуг, включаючи амбулаторне і стаціонарне лікування,

рецептурні лікарські засоби, медичне устаткування, оплату проїзду до медичного закладу тощо [2, с. 125]. Страхові внески (близько 15% заробітної плати) порівну розподіляються між працівником і працедавцем, а непрацюючим особам страховий поліс покриває держава.

Загалом фінансування охорони здоров'я в Німеччині на 60% забезпечується за рахунок фондів обов'язкового медичного страхування, 10% складають кошти добровільного медичного страхування, 15% – кошти державного бюджету, 15% – кошти пацієнтів [3, с. 201].

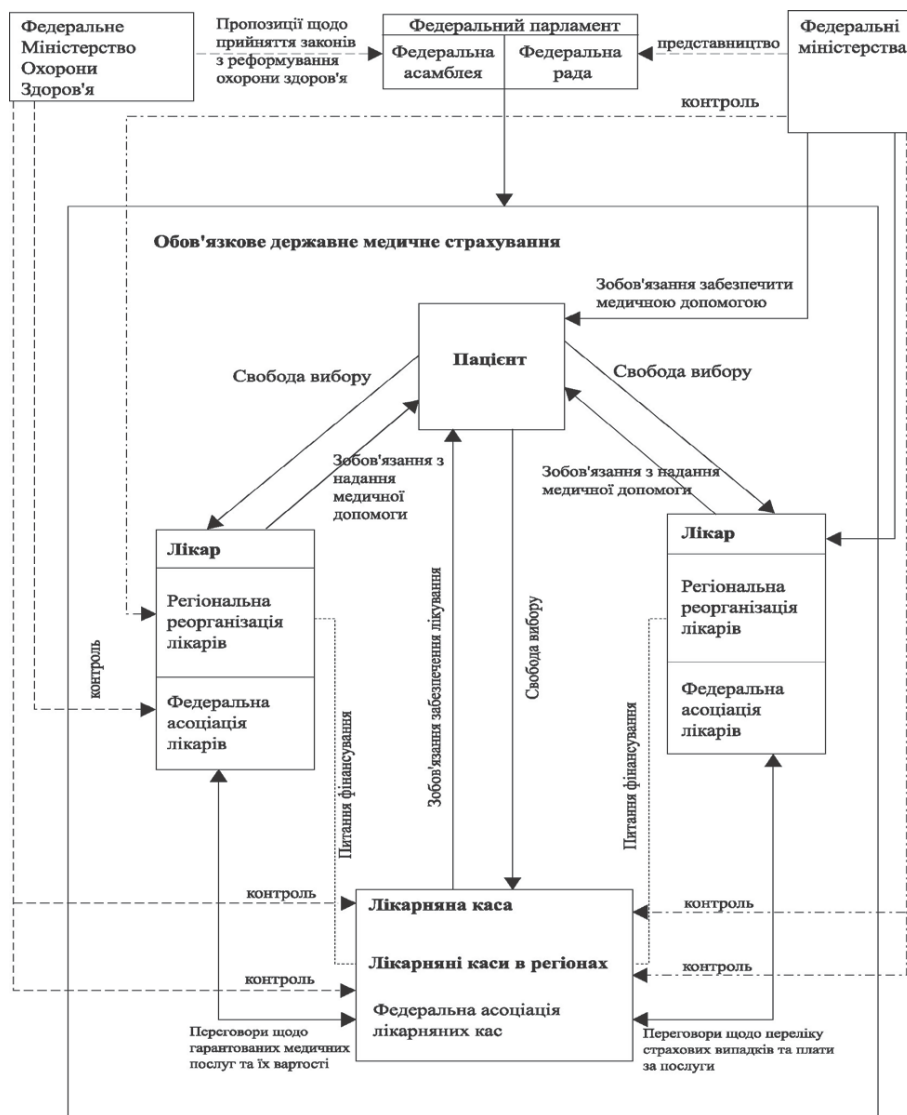

Рис. 1. Організаційна структура системи охорони здоров'я Німеччини [4, с. 92]

Німеччина є однією з перших країн, у яких було запроваджено систему медичного страхування. Вона була розроблена у 80-х рр. XIX ст. канцлером О. Бісмарком. Сьогодні у цій країні функціонує два види медичного страхування: державне і приватне. За статистикою, близько 89% населення користується послугами державних лікарняних кас, 9% – застраховано у приватних страховиків, 2% – не застраховано зовсім або підлягає особливим видам страхування [5, с. 212]. Правове регулювання цього виду соціального

страхування здійснюється на підставі Соціального кодексу, одна із частин якого присвячена державному медичному страхуванню, а також іншими нормативно-правовими актами [6]. У Соціальному кодексі викладено основні вимоги до якості надання медичної допомоги, що дає підстави закладам, які їх дотримуються, відшкодувати свої витрати.

Відмінність між обома видами страхування полягає у механізмах сплати внесків та розподілу медичних послуг. Так, наприклад, якщо для розміру внесків до державних лікарняних кас визначальною є величина доходу застрахованої особи, то внески до приватних страхових фондів залежать найчастіше від віку, а в окремих випадках – від ступеня ризику захворювання застрахованої особи.

Система державного медичного страхування гарантує визначений законодавством однаковий для всіх застрахованих осіб основний рівень медичного обслуговування, незалежно від розміру заробітку чи віку застрахованої особи. Вона охоплює медичні консультації, обстеження, хірургічне лікування, забезпечення медикаментами, швидку медичну допомогу. Стаціонарне лікування передбачає обслуговування на загальних підставах, перебування у палатах з кількома ліжками тощо.

Обсяг медичного обслуговування та розмір відшкодування витрат при страхуванні у приватних страхових фондах визначаються у кожному конкретному випадку індивідуально. Так, застрахована у приватних страхових фондах особа може самостійно визначати умови та обсяг медичного страхування й обирати рівень медичного обслуговування. Розмір страхових внесків встановлюється із врахуванням оцінки ризиків конкретної особи. Пацієнт спочатку оплачує медичну послугу, а потім отримує компенсацію по страховому випадку.

Державне медичне страхування Німеччини є загальнообов'язковим. Кожен найманий працівник, а також особи, які навчаються на виробництві, підлягають обов'язковому державному медичному страхуванню і мають бути членами однієї з державних лікарняних кас. Сьогодні в країні функціонує близько 1500 таких кас. За певних умов обов'язковому державному медичному страхуванню підлягають особи, які отримують допомогу по безробіттю, працівники сільського і лісового господарства та члени їхніх сімей, особи, які займаються мистецькою діяльністю, студенти, пенсіонери тощо [6]. Окрім осіб, які підлягають загальнообов'язковому державному медичному страхуванню, послугами і захистом державного медичного страхування користуються також особи, які добровільно стали членами державних лікарняних кас.

Досвід Німеччини показує, що система обов'язкового медичного страхування ефективно функціонує завдяки злагодженій співпраці страхувальників, страховиків, лікарняних кас і медичних установ. Лікарняні каси поєднують функції щодо реєстрації осіб, які підлягають цьому виду страхування; збору та акумуляції страхових внесків; укладання договорів з лікувальними установами та приватно практикуючими лікарями, а також безпосередньо оплачують медичним установам вартість медичних послуг, що надаються громадянам. Вони займаються збором статистичної інформації у

регіональному розрізі, відстежують медичні витрати, здійснюють моніторинг якості надання медичних послуг, беруть участь у роз'яснювальній роботі серед школярів та різних соціальних проектах щодо пропагування здорового способу життя. Таке поєднання функцій дає змогу чітко відстежувати фінансові потоки, забезпечити ефективну систему управління, а також значно зменшити витрати на неї. Водночас, якщо особа бажає отримати медичні послуги, які не входять до переліку обов'язкового медичного страхування, вона може укласти зі страховою компанією договір додаткового медичного страхування. Добровільне медичне страхування дає змогу самостійно обрати стаціонарний лікувальний заклад та умови перебування в ньому, спеціальні послуги особистого лікаря. Перевагою добровільного медичного страхування є відшкодування витрат на курортне лікування, можливість отримання медичної допомоги за кордоном, а також звільнення від сплати страхових внесків у випадку незвернення за медичною допомогою за період від 1 до 6 місяців.

Література:

1. Горохов С.В. Порівняльний аналіз систем медичного страхування зарубіжних країн / С.В. Горохов, С.Д. Старинчук // Актуальні проблеми філософії та соціології. – 2016. – Вип. 9. – С. 24–28.
2. Гомон Д.О. Зарубіжний досвід організації забезпечення охорони здоров'я / Д.О. Гомон // Науковий вісник Херсонського державного університету. – 2016. – Вип. 4, Т. 1. – С. 123–126.
3. Клименко О.М. Формування моделі фінансового забезпечення в умовах багатоканальної системи фінансування охорони здоров'я України / О.М. Клименко // Іноваційно-інвестиційні напрями формування ефективної системи управління економікою за євроінтеграційних процесів: моногр. – К.: Кондор, 2014. – С. 193–217.
4. Сподарева О.Г. Особливості функціонування системи медичного страхування у провідних країнах світу / О.Г. Сподарева // Вісник ОНУ імені І.І. Мечникова. – 2013. – Т. 18, Вип. 3/3. – С. 91–95.
5. Дуб Н.Є. Засоби реформування системи охорони здоров'я України на основі зарубіжного досвіду / Н.Є. Дуб // Молодий вчений. – 2014. – №1(03). – С. 210–214.
6. Chronologie gesetzlicher Neuregelungen. Krankenversicherung & Gesundheitswesen (1998–2016) / Prof. Dr. Gerhard Bäcker; Duisburg: Januar 2017. – 42 s.

Шаров Олександр Юрійович

Студент групи ФУПОМ-11

Науковий керівник – к.е.н., доцент Дерлиця А.І.

БЮДЖЕТНИЙ ДЕФІЦИТ: ПРИЧИНИ, НАСЛІДКИ ТА ШЛЯХИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Трансформаційні перетворення в системі управління державними фінансами, які відбуваються на даний час, зумовлюють необхідність пошуку комплексного та раціонального підходу щодо проведення бюджетної політики,

при якій обсяг передбачених витрат буде забезпечений доходами. Зазначене передбачає врахування значного спектру фінансово-економічних явищ і процесів, що надасть можливість забезпечити стабільність та збалансованість бюджету.

Протягом багатьох років Державний бюджет України стикається з такою великою проблемою, як дефіцит, що виникає внаслідок перевищення витрат державного бюджету над доходами. Серед найвагоміших причин бюджетної розбалансованості в Україні виділяють: недосконалість і неефективність податкового законодавства, значний обсяг тіньової економічної діяльності, суттєві витрати на ведення воєнних дій, чималий рівень безробіття, залучення й використання позик для його покриття, зростання державного боргу з ризиком невиконання боргових зобов'язань, значний спад виробництва та інфляційні процеси, а також гальмування розвитку фінансової системи [7, с.147].

Бюджетний дефіцит є досить складним і разом з тим достатньо розповсюдженим явищем. Насамперед, необхідно чітко визначити цей стан бюджету. Бюджетний дефіцит не просто відображає перевищення видатків бюджету над його доходами. Це перевищення видатків над постійними доходами бюджету, якими в свою чергу є податки і обов'язкові платежі. Бюджетний дефіцит зовсім не означає незбалансованість бюджету, оскільки при складанні і затвердженні бюджету встановлюються джерела його покриття. Тобто необхідно чітко розрізняти бюджетний дефіцит і незбалансованість бюджету в зв'язку з невизначеністю у джерелах покриття дефіциту. Відсутність чіткої політики стосовно бюджетного дефіциту і визначення джерел його покриття характеризує стан бюджету, який умовно можна визначити як бюджетну пустоту чи діру. Тобто в бюджет включається певна сума видатків, що не мають відповідного забезпечення. Таке явище в цілому не припустиме. Однак в Україні на початку 90-х років воно мало місце. Затверджувався неврівноважений бюджет, що значно ускладнювало його виконання. Адже при незабезпеченому перевищенні видатків над доходами неясно, які видатки фінансувати, а які ні [1].

Бюджетний дефіцит є важливим інструментом державної фінансової політики. Кожна країна має чіткі особливості, які мають враховуватися в процес використання такого важеля. Основними причинами бюджетного дефіциту в Україні є спад виробництва, занепад підприємництва, невиражена соціально-економічна політика. Абсолютної оцінки дефіциту бюджету як фінансового явища не існує, дається лише відносна його характеристика [6]. Тому проблеми фінансування дефіциту державного бюджету є складними та дискусійними. Це пов'язано з тим, що дефіцитне бюджетне фінансування здійснює неоднозначний вплив на розвиток країни. Досягнення позитивних результатів часто супроводжується виникненням негативних наслідків. Головним платником до державного бюджету України став міжнародний валютний фонд. Уряд зарахував ці кошти МВФ як доходи бюджету, що давало йому змогу твердити про бурхливе зростання. Але ж ці кошти треба буде віддавати. Позики ніколи не включаються до дохідної частини бюджету.

Коли йдеться про бюджетний дефіцит потрібно брати до уваги, насамперед, джерела його фінансування, які, власне кажучи, визначають характер впливу бюджетного дефіциту на економіку країни [3, с. 77].

В Україні має бути такий дефіцит бюджету, який можливо профінансувати. Це той дефіцит, джерела фінансування якого чітко визначені та гарантовані за надходженням. Якщо цього не зробити як найшвидше, на казначейському рахунку знову не буде грошей. Отже, країна не зможе нормально фінансувати свої видатки, відбудуватимуться затримки з відшкодування ПДВ, авансове стягування податків, урізання всіх інвестиційних витрат. Немає сенсу говорити про інвестиції та відновлення банківського сектору, якщо країна не відновить свій ключовий баланс – бюджетний. Незбалансований бюджет не дасть змоги вирішити жодної економічної чи соціальної проблеми [5].

Нестабільна ситуація в економіці України має одну позитивну рису – наближення до критичної межі викликає нагальну необхідність прориву. Термінових і якісних змін. Як це не парадоксально, але саме поглиблення кризи є для сучасної України шляхом до прогресу [5].

Отже, слід зазначити, що навіть при тому, що бюджетний дефіцит і державний борг – самі по собі не є катастрофічними явищами, їхнє збільшення може ести до серйозних негативних наслідків не тільки економічного, а й чисто політичного характеру. В сучасних умовах уряд має постійно контролювати розмір бюджетного дефіциту, інакше він здійснюватиме дестабілізуючий вплив на соціально-економічний розвиток країни. Необхідно приділяти більше уваги збільшенню доходів держави шляхом подолання безробіття, поліпшення податкової системи, удосконалення приватизації державного житла, поліпшення фінансового стану суб'єктів господарювання та ін. [6].

Щоб знизити дефіцит держбюджету необхідно [4, с. 2; 2, с. 8–10]:

- удосконалити податкову систему, забезпечити оптимальний рівень податкових вилучень для формування бюджетів усіх рівнів і створення сприятливих умов для підприємницької діяльності;

- залучити до інвестиційної сфери особисті заощадження населення;

- забезпечити фінансову підтримку малого та середнього бізнесу шляхом розробки і виконання цільових програм розвитку малого й середнього підприємництва;

- забезпечити фінансування бюджетних програм за рахунок надходження від спец конфіскації;

- забезпечити зниження видатків на надання пільг та житлових субсидій населенню на оплату ЖКП і передача повноважень органам місцевого самоврядування на покриття різниці на суму дефіциту цих коштів;

- перейти від бюджетного фінансування до системи надання субсидій, субвенцій, інвестиційних позик суб'єктам господарювання;

- посилити відповідальність суб'єктів господарювання та їх керівників, зокрема особисту майнову і кримінальну відповідальність, за недотримання вимог законодавства, несвоєчасність і повноту розрахунків з бюджетом та державними позабюджетними фондами;

– скоротити видаткову частину бюджету: зменшити витрати на фінансування управлінських структур, створити жорсткий контроль за виплатою державних коштів.

Для забезпечення збалансованості бюджетної системи та зниження дефіциту бюджету Верховній раді України необхідно прийняти такі запропоновані урядом законопроекти: «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо перегляду ставок деяких податків» (№5044 від 26.08.2016 р.); «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення стягнення в дохід держави необґрунтованих активів» (№5142 від 20.09.2016 р.) [2, с.15]. Відтак, прийняття цих нормативних актів, дасть змогу збалансувати показники державного і місцевих бюджетів у 2017 р.

При цьому зауважимо, що напрями вдосконалення та ефективного застосування фінансового механізму управління бюджетним дефіцитом на всіх етапах бюджетного процесу мають координуватися з поточною і перспективною фінансовою політикою держави, корелюватися із тенденціями в динаміці податкових надходжень і державних витрат, із стадією економічного циклу, в якій перебуває економіка і суспільство в певний період розвитку.

Література:

1. Бюджетний менеджмент: підруч. / В. Федосов, В. Опарін, Л. Сафонова та ін.; За заг. ред. В. Федосова. – К.: КНЕУ, 2004. – 864 с.
2. Корень Н.В. Аналіз та оцінка бюджетних ризиків в контексті підвищення рівня фінансової безпеки держави [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/byudz_ryzyky-83060.pdf.
3. Машко А.І. Дефіцит бюджету та особливості його фінансування в Україні / А.І. Машко // «Управління фінансами держави, регіону, підприємства та домогосподарства: погляди науковців і практиків» збірн. тез. доп. Першої Інт.-конф. проф.-викл. складу каф. фін. ТНЕУ, м. Тернопіль, 14 квіт. 2015 р. – Тернопіль: Вектор, 2015. – С. 77–81.
4. Нечаюк І.Б. Основні проблеми подолання бюджетного дефіциту в Україні / І.Б. Нечаюк // Економічний форум. – 2013. – №4. – С. 207–211.
5. Орловська Н. Дефіцит державного бюджету і джерела його фінансування / Н. Орловська // вісник Національного банку України. – 2010. – №4. – С. 98–101.
6. Оченаш І.П. Бюджетний дефіцит в Україні та способи його подолання / І.П. Оченаш // Формування ринкових відносин в Україні. – 2012. – №9. – С. 62–66.
7. Янів Л.М. Проблеми дефіциту державного бюджету України і шляхи їх розв’язання / Л.М. Янів, О.А. Зінченко // Вісник Дніпропетровського університету. Серія: Менеджмент інновацій. – 2016. – Вип. 6. – С. 144–153.

МІСЦЕВІ ПОДАТКИ І ЗБОРИ: ЇХ РОЛЬ У ФОРМУВАННІ ДОХОДІВ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ

Сьогодні питання децентралізації бюджетної системи України виходять на перший план, адже фінансова децентралізація є однією з фундаментальних умов незалежності та життєздатності органів місцевої влади: децентралізація процесів ухвалення рішень збільшує можливості участі місцевої влади у розвитку підконтрольної їй території; фіскальна децентралізація сприяє ефектному забезпеченню суспільними послугами шляхом ретельнішого узгодження видатків органів влади з місцевими податками і уподобаннями.

Але реалізація законодавчо закріпленого права кожного адміністративно-територіального утворення на економічну самостійність неможлива без наявності у кожного органу влади власного бюджету і права його складання, затвердження і виконання без втручання ззовні. А це означає, що кожен орган влади повинен володіти своїми фінансовими джерелами, достатніми для організації управління економікою і соціальною сферою на своїй території. Одночасно з цим він повинен володіти відносною самостійністю в управлінні податками та іншими обов'язковими платежами, що надходять до відповідного бюджету.

Тому саме місцевим бюджетам, як основній фінансовій базі органів місцевого самоврядування, належить особливе місце в бюджетній системі нашої держави. Важлива роль відводиться місцевим бюджетам і соціально-економічному розвитку території, адже саме з місцевих бюджетів здійснюється фінансування закладів освіти, культури, охорони здоров'я населення, засобів масової інформації. Саме з місцевих бюджетів здійснюються видатки на соціальний захист та соціальне населення.

Таким чином, сьогодні з особливою гостротою постає проблема вироблення дієвого механізму, який би визначив нові принципи формування місцевих бюджетів, чітке розмежування функцій і повноважень усіх рівнів влади. При цьому питання бюджетної політики, оподаткування і міжбюджетних відносин повинні розглядатись і вирішуватись комплексно, оскільки вони тісно взаємопов'язані, і ні один із цих елементів не може бути реформованим без врахування двох інших.

Бюджет як план формування та використання фінансових ресурсів для забезпечення виконання функцій і завдань, які покладаються на органи державної влади та місцевого самоврядування, містить у своєму складі доходи і видатки. Причому доходам місцевих бюджетів відводиться особлива роль, адже за їх рахунок фінансуються програми і заходи у галузях освіти, охорони здоров'я, соціального захисту та соціального забезпечення тощо. Ефективне планування й управління бюджетними доходами дасть змогу перетворити

територіальні громади з дотаційних на суб'єкти, які зможуть самостійно забезпечити суспільний добробут своїх мешканців.

Доходи місцевих бюджетів можна розглядати з різних позицій. По-перше, як економічні відносини вони пов'язані з формуванням централізованих фондів грошових коштів місцевої влади. По-друге, відповідно до суспільного призначення ці доходи мобілізуються до бюджетів різних рівнів й використовуються для фінансування соціально-економічних потреб територій. По-третє, за матеріальним змістом доходи місцевих бюджетів являють собою податкові надходження, неподаткові надходження, доходи від операцій з капіталом і трансферти. Згадані визначення мають комплексний характер та пояснюють їх економічну природу.

Крім бюджетних доходів, на практиці використовується й дещо ширше поняття – «надходження» (наприклад, у Бюджетному кодексі України подано склад доходів загального фонду і надходжень спеціального фонду місцевих бюджетів). Якщо доходи включають податкові, неподаткові й інші надходження (в тому числі трансферти, плату за надання адміністративних послуг, власні надходження бюджетних установ), то надходження – це ті ж доходи, а також повернення кредитів до місцевих бюджетів, кошти від місцевих запозичень, повернення бюджетних коштів з депозитів, надходження внаслідок продажу або пред'явлення цінних паперів.

Кожного року все менш важливу роль у формуванні доходів місцевих бюджетів відіграють податкові надходження – встановлені законами України про оподаткування загальнодержавні та місцеві податки і збори. З одного боку, вони не забезпечують органи місцевого самоврядування достатніми й стабільними фінансовими ресурсами, чим породжують фіскальний дисбаланс у регіонах, а з іншого – підривають фінансово-економічну базу платників податків, чим зумовлюють труднощі в комплексному розвитку мікроекономічного середовища. Це потребує усунення в контексті зміцнення податкової складової доходів місцевих бюджетів.

До загальнодержавних податків і зборів (обов'язкових платежів), які забезпечують дохідну частину місцевих бюджетів, належать податок на доходи фізичних осіб, податок на прибуток підприємств, акцизний податок, екологічний податок та рентна плата. При цьому найбільшу питому вагу в податкових надходженнях (понад 70%) займає податок на доходи фізичних осіб. Він справляється із загального місячного (річного) оподатковуваного доходу, доходів з джерела їх походження в Україні, іноземних доходів (прибутку), отриманих з джерел за межами України (його основні елементи оподаткування). Податок на прибуток підприємств – це податок, який справляється з прибутку суб'єктів господарювання – юридичних осіб, які провадять господарську діяльність як на території України, так і за її межами. Довгий період часу до місцевих бюджетів зараховувався тільки податок на прибуток підприємств і фінансових установ комунальної власності, засновником яких були обласні, районні, міські, селищні та сільські ради. Сьогодні ж 10% податку на прибуток підприємств, зареєстрованих на території

областей (міста Києва), надходить до доходів загального фонду обласних бюджетів (бюджету міста Києва).

Екологічний податок – це податок, що справляється з фактичних обсягів викидів у атмосферне повітря, скидів у водні об'єкти забруднювальних речовин, розміщення відходів, фактичного обсягу радіоактивних відходів, що тимчасово зберігаються їх виробниками, фактичного обсягу утворених радіоактивних відходів (його основні елементи оподаткування 271 подано).

Зважаючи на різноманіття їх видів, до місцевих бюджетів не зараховується екологічний податок, що справляється за утворення радіоактивних відходів (включаючи вже накопичені) та тимчасове зберігання радіоактивних відходів їх виробниками понад встановлений особливими умовами ліцензії строк.

До місцевих податків і зборів (обов'язкових платежів) належать податок на майно (податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, земельний податок, транспортний податок), єдиний податок, збір за місця для паркування транспортних засобів, туристичний збір. Їх оптимальний склад в доходах місцевих бюджетів аж ніяк не може бути одно-варіантним, а відкриває можливості для поєднання різноманітних форм місцевого оподаткування залежно від найбільш прийнятних принципів фіскальної достатності, адміністративної простоти, економічної ефективності, соціальної справедливості, стабільності та гнучкості.

В умовах становлення демократично орієнтованого громадянського суспільства реалізація конституційних гарантій незалежності місцевого самоврядування залежить від закріплення в нормативно-правовому полі України механізму забезпечення стабільними та достатніми джерелами фінансування, серед яких провідне місце має належати місцевим податкам і зборам.

Однак їх роль не обмежується тільки наповненням дохідної частини місцевих бюджетів, позаяк у зарубіжних країнах локальні податкові платежі призначені стимулювати підприємницьку активність, сприяти розвитку місцевого господарства, його об'єктів та інфраструктури.

До місцевих податків і зборів (обов'язкових платежів) належать податки та збори, що встановлені відповідно до переліку та в межах граничних розмірів ставок рішеннями сільських, селищних, міських рад у межах їх повноважень, і є обов'язковими до сплати на території відповідних територіальних громад. Місцеві ради обов'язково встановлюють єдиний податок та податок на майно (в частині транспортного податку та плати за землю). Натомість необов'язковими для встановлення є податок на майно (в частині податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки), збір за місця для паркування транспортних засобів, туристичний збір

Тому вдосконалення системи і методів впливу місцевих органів влади на діяльність суб'єктів управління повинно сприяти їх у пошуку джерел поповнення власної фінансової бази.

Література:

1. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 №2456-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>.
2. Лазутіна Л.О. Джерела формування місцевих бюджетів сільських територій в умовах децентралізації / Л.О. Лагутіна. – Збірник наук. праць. – 2015. – Вип. 6. – С. 728.
3. Набатова Ю.О. Формування місцевих бюджетів в умовах децентралізації фінансових ресурсів / Ю.О. Набатова, Т.В. Ус // Ефективна економіка. – 2015. – №5.

Шевчук Ігор Назарович

Студент групи ФУПОМ-12

Науковий керівник – к.е.н., доцент Лободіна З.М.

ПРАКТИКА І ПРОБЛЕМИ ЗДІЙСНЕННЯ ВИДАТКІВ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ

Провідну роль у бюджетному забезпеченні реалізації функцій органів місцевого самоврядування відіграють видатки місцевих бюджетів, які водночас є важливим інструментом бюджетного механізму соціально-економічного розвитку держави загалом та регіонів зокрема.

За допомогою видатків бюджету держава, здійснюючи розподіл і перерозподіл ВВП, змінює структуру суспільного виробництва, впливає на результати господарювання, здійснює соціальні перетворення тощо.

Належна реалізація державою своїх функцій може бути забезпечена за рахунок відповідних обсягів та оптимальної структури видатків бюджетів. Саме шляхом здійснення видатків бюджетів держава розвиває пріоритетні галузі економіки, соціальної сфери, підтримує належний рівень соціального захисту населення, обороноздатності країни та діяльність органів місцевого самоврядування [1].

У 2015 р. частка видатків місцевих бюджетів (без урахування міжбюджетних трансфертів) у ВВП порівняно із 2010 р. знизилася на 0,05% і становила 13,99%, а у видатках зведеного бюджету – на 1,26% і становила 40,73%. Зниження питомої ваги місцевих видатків в структурі видатків зведеного бюджету України зумовили, зокрема, зростаючі потреби фінансування галузі оборони, додаткові видатки на обслуговування державного боргу через девальвацію національної валюти. Проте, вже у 2016 р. показник питомої ваги видатків місцевих бюджетів у ВВП зріс до 14,53%, а частки видатків місцевих бюджетів у видатках зведеного – до 41,44%

Величина частки видатків місцевих бюджетів у видатках зведеного дає уявлення про рівень децентралізації. Показником високого рівня децентралізації вважається частка місцевих видатків на рівні більш як 45% загальнодержавних видатків, середнього рівня – 30–45%, а низького рівня – менш як 30%. В Україні коефіцієнт децентралізації видатків у 2013 р. був

43,1%, 2014 р. – 42,73%, 2015 р. – 40,73%, 2016 р. – 41,44%. Тобто з метою підвищення рівня децентралізації доцільно продовжувати бюджетні реформи.

Дослідження динаміки і структури видатків місцевих бюджетів України за функціональним призначенням (табл. 1) дало підстави констатувати: видатки місцевих бюджетів України у 2016 р. зросли на 124,89 млрд. грн. або 55,35% порівняно із 2014 р.; найбільшу питому вагу у видатках місцевих бюджетів України упродовж 2014–2016 рр. займали видатки соціального спрямування – 80,37% (середній показник за три роки), зокрема на освіту – 29,55%, соціальний захист і соціальне забезпечення – 27,25%, охорону здоров'я – 19,96%, культуру, мистецтво, фізичну культуру, спорт, засоби масової інформації – 3,61%.

Таблиця 1

Структура видатків місцевих бюджетів України у 2014–2016 рр.,%*

Види видатків	Роки			Абсолютний приріст,%
	2014	2015	2016	
Загальнодержавні функції	4,88	5,19	4,62	-0,26
Оборона	0,02	0,001	0,002	-0,018
Громадський порядок, безпека та судова влада	0,11	0,11	0,11	0
Економічна діяльність	4,09	6,83	9,92	5,83
Охорона навколишнього природного середовища	0,39	0,53	0,42	0,03
Житлово-комунальне господарство	7,84	5,6	5	-2,84
Охорона здоров'я	20,64	21,26	17,99	-2,65
Духовний та фізичний розвиток	3,98	3,43	3,41	-0,57
Освіта	31,66	29,99	26,99	-4,67
Соціальний захист та соціальне забезпечення	25,46	25,94	30,35	4,89
Міжбюджетні трансферти	0,93	1,12	1,19	0,26

* Побудовано та розраховано автором на основі даних [2].

У результаті аналізу видатків місцевих бюджетів за економічною характеристикою операцій встановлено, що переважають поточні видатки: 2014 р. – 93,82% (у т.ч. видатки на оплату праці та нарахування на зарплату – 41,3%, соціальне забезпечення – 23,2%, оплату комунальних послуг та енергоносіїв – 5,1%), 2015 р. – 88,5% (у т.ч. видатки на оплату праці та нарахування на зарплату – 37,7%, соціальне забезпечення – 23,7%, оплату комунальних послуг та енергоносіїв – 5,9%), 2016 р. – 85% (у т.ч. видатки на оплату праці та нарахування на зарплату – 33,2%, соціальне забезпечення – 28,5%, оплату комунальних послуг та енергоносіїв – 5,1%). Серед капітальних видатків (у 2014 р. – 6,18%, 2015 р. – 11,5%, 2016 р. – 15% у видатках місцевих бюджетів) переважали видатки на придбання основного капіталу (у 2014 р. їхня частка становила 4,45%, 2015 р. – 8,62%, 2016 р. – 4,45% у видатках місцевих бюджетів). Такий склад видатків місцевих бюджетів України свідчить про пріоритетне фінансування простого відтворення виробництва і надання суспільних послуг, незначну питому вагу інвестиційної складової зазначених бюджетів та невисокі темпи оновлення обладнання довгострокового користування, внаслідок чого знижується якість надання суспільних послуг.

Дослідження практики здійснення видатків місцевих бюджетів в Україні, як справедливо зазначає З. Лободіна, дає підстави констатувати їхню суттєву роль у реалізації бюджетної політики на місцевому рівні. Проте, в умовах бюджетної децентралізації соціально-економічний розвиток адміністративних територій у значній мірі залежить від чіткого розподілу повноважень між органами державної влади, місцевого самоврядування та від відповідного потреби обсягу фінансового забезпечення зазначених повноважень. Важливу роль при цьому відіграє обґрунтованість розмежування видатків між ланками бюджетної системи з урахуванням принципу її побудови – субсидіарності, конкретизація джерел їх здійснення та ефективність використання бюджетних коштів [4].

У 2015 р. у рамках реалізації бюджетної реформи з метою забезпечення бюджетної автономії і фінансової самостійності місцевих бюджетів відбулися суттєві зміни у складі, розмежуванні видатків місцевих бюджетів. Зокрема, систематизовано та закріплено видатки за рівнями місцевих бюджетів із одночасною передачею з державного бюджету окремих видатків у соціально-культурній сфері (зокрема, на окремі заходи та заклади в освітній і медичній сферах; підтримку фізкультурно-спортивних товариств, їх спортивних баз та баз олімпійської підготовки; деякі національні та державні бібліотеки, музеї, заповідники, цирки, національні театри, національні художні колективи, концертні організації тощо) на місцевий рівень.

Незважаючи на всі позитиви від проведеної реформи у напрямку децентралізації бюджетної системи, які в першу чергу проявляються у зростанні обсягу фінансових ресурсів, які держава передає на місцевий рівень, і повинні зумовити підвищення якості та доступності надання суспільних послуг населенню, залишаються окремі проблеми здійснення видатків бюджетів у процесі їх трансформації, які потребують розв'язання. До них, зокрема, відносимо:

– необхідність спрямування значної частини бюджетних коштів на потреби оборони країни у зв'язку із проведенням антитерористичної операції, на яку потрібні чималі видатки і відповідна централізація бюджетних коштів;

– проблеми запровадження програмно-цільового методу у бюджетному процесі на рівні місцевих бюджетів, які мають взаємовідносини з державним бюджетом, яке розпочалося 1 січня 2017 р. (зокрема, відсутність досвіду роботи працівників з програмними продуктами АІС «Місцеві бюджети рівня міста, району» та «Єдина інформаційна система управління бюджетом», адаптованих до роботи в умовах запровадження програмно-цільового методу, низький рівень фахової компетентності щодо прийняття рішень у сфері управління бюджетними коштами (зокрема, перехід від «управління витратами бюджету» до «управління результатами від витрачання бюджетних коштів»); відсутність за окремими бюджетними програмами для місцевих бюджетів, примірний перелік яких затверджено наказом Міністерства фінансів України 27.07.2011 №945 (у редакції наказу Міністерства фінансів України від 10.09.2015 №765), визначених мети, завдань, результативних показників, що утруднює складання головними розпорядниками бюджетних коштів бюджетних запитів, а в

подальшому – паспортів бюджетних програм, звітів про виконання паспорту бюджетної програми та унеможливує проведення оцінки ефективності бюджетних програм; недосконала система результативних показників бюджетних програм у зв'язку із тим, що окремі з них мають нереалістичний характер, неоднозначні та суперечливі) [3];

– відсутність розроблених заходів та комплексних дій органів місцевого самоврядування, головних розпорядників коштів місцевих бюджетів щодо оптимізації мереж підпорядкованих бюджетних установ (в значній мірі через спротив населення щодо можливого закриття закладів охорони здоров'я, освіти і т.д.), що не сприяє підвищенню ефективності витрачання бюджетних коштів.

Отже, активний вплив місцевого самоврядування на формування соціально-економічних відносин можливо лише у тому випадку, якщо місцева влада сформує достатній обсяг фінансових ресурсів, якими може розпоряджатися в межах своїх повноважень, та ефективно використання мобілізованих доходів до місцевих бюджетів.

Література:

1. Бюджетна система. Вишкіл студії: навч. посіб. / За ред. С.І. Юрія, О.П. Кириленко. – Тернопіль: Економічна думка, 2010. – 424 с.

2. Звіти про виконання Державного та місцевих бюджетів України за 2013–2016 рр. Офіційний сайт Державної казначейської служби України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.treasury.gov.ua>.

3. Кізіма Т. Проблеми вдосконалення бюджетної політики держави в контексті фіскальної децентралізації / Кізіма Т., Лободіна З. // Світ фінансів. – 2016. – Вип. 4 (49). – С. 7–19.

4. Лободіна З. Трансформація видатків місцевих бюджетів у контексті бюджетної децентралізації / Зоряна Лободіна // Світ фінансів. – 2015. – Вип. 1. – С. 69–82.

Шегера Катерина Миколаївна

Студентка групи ФУПОМ-11

Науковий керівник – к.е.н., доцент Горин В.П.

ДО ПИТАННЯ ПРО СУТНІСТЬ ДЕРЖАВНИХ СОЦІАЛЬНИХ ТРАНСФЕРТІВ ТА ДЖЕРЕЛА ЇХ ФІНАНСУВАННЯ

Розвинута система соціального захисту є невід'ємним атрибутом сучасного цивілізованого суспільства. Вона спрямована на забезпечення добробуту та надання допомоги найбільш вразливим верствам населення, зниження рівня бідності та зменшення диференціації доходів. Держава бере на себе зобов'язання та відповідальність виступати реальним гарантом соціальних прав своїх громадян. Соціальні витрати є одним із важливих факторів, котрі визначають рівень життя суспільства. Функціонування механізму усунення

соціальних ризиків населення зосереджене на наданні йому захисту та допомоги у разі економічної та соціальної нестабільності, що виникли у зв'язку з певними подіями чи обставинами.

Державні соціальні трансферти – це система грошових або натуральних виплат населенню, що не пов'язані з його участю в господарській діяльності в даний час або в минулому. Внутрішня структура державних соціальних трансфертів різниться в залежності від особливостей моделі соціальної політики та містить в собі три узагальнених елементи: соціальне страхування, соціальну допомогу, дитячу допомогу [1].

Законодавство України передбачає захист певних соціальних груп. В Україні державні соціальні трансферти надаються у грошовій (готівковій та безготівковій) і натуральній формі. До грошових форм відносять: пенсії, допомоги, стипендії, дотації, що становлять частину доходів громадян. У натуральній формі це: отримання продуктів харчування, технічних засобів пересування, протезування, працевлаштування громадян, які частково втратили працездатність, утримання непрацездатних у будинках для людей похилого віку та інвалідів. Законодавство передбачає послуги соціально-побутового характеру: оплата житлово-комунальних послуг, проїзд у громадському транспорті, санаторно-курортне, медичне обслуговування та лікування, соціально-трудова реабілітація інвалідів тощо [2].

Протягом останніх років спостерігаються випереджальні темпи зростання соціальних трансфертів порівняно з ВВП та доходами населення. У структурі грошових доходів населення за останні 20 років частка соціальних трансфертів постійно збільшувалась, і в окремі періоди сягала від 36,0% до 40,8% [3]. Однак, незважаючи на зростання обсягів соціальних трансфертів, рівень розшарування в суспільстві суттєво не змінився – це свідчить про необхідність впровадження ґрунтовних реформ усієї системи соціального захисту населення з метою підвищення його ефективності й забезпечення адресності соціальної підтримки.

Механізм фінансового забезпечення соціальних трансфертів передбачає залучення ресурсів багатьох ланок фінансової системи, зокрема: бюджетів різних видів та фондів соціального страхування, які є складовою державних фінансів; фондів майнового та особистого страхування; фінансів домогосподарств; грошових фондів суб'єктів господарювання. Кожна держава повинна звертати увагу на збільшення такого аспекту як обсяг фінансування соціального захисту за рахунок бюджетних коштів.

Коштами місцевих бюджетів фінансуються державні програми соціального забезпечення: притулки для неповнолітніх; територіальні центри і відділення соціальної допомоги. Здійснюються видатки, спрямовані на соціальний захист, зокрема, фінансуються пільги ветеранам війни і праці, допомога сім'ям з дітьми, додаткові виплати населенню на покриття витрат з оплати житлово-комунальних послуг, компенсаційні виплати за пільговий проїзд окремих категорій громадян [4]. Обсягом ВВП та науково обґрунтованим оптимальним обсягом фонду споживання визначаються фінансові можливості держави і відповідно від цього залежить величина

коштів, котрі можуть бути направлені на соціальний захист населення. Держава керується певними вимогами та параметрами, здійснюючи соціальні виплати. Задля виконання програм необхідна відповідна сума фінансових ресурсів, кількість яких за сучасного стану національної економіки обмежена. Тому вкрай важливо вміти раціонально ними розпоряджатися.

Отже, пріоритетом соціальної політики в сучасних умовах є проведення ґрунтовної реформи системи соціального захисту та, зокрема, однієї з її головних складових – соціальних трансфертів. Головним завданням такої реформи має стати побудова такої моделі соціальних трансфертів, яка б забезпечила оптимальний баланс між універсальністю та адресністю соціальної підтримки, дала можливість досягти високої ефективності трансфертів у питанні захисту найбільш вразливих верств населення. Також необхідно забезпечити доступ нужденних до важливих соціальних благ у відповідних розмірах. Система соціальної підтримки, що наразі склалася, основу якої складають загальні соціальні трансферти, субсидії на товари та послуги, а також категоріальні пільги, принципово не здатна вирішити завдання перерозподілу ресурсів на користь тих, хто найбільш цього потребує. Особливої гостроти ця проблема набула в умовах недофінансування соціальних програм, котрі в результаті стають важко реалізованими.

Література:

1. Бондарук Т.Г. Ефективність трансферної політики в системі державних відносин, проблеми та основні напрями їх розв'язання / Т.Г. Бондарук // Голос України. – 2008. – С. 81–82 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/595>.

2. Гордієнко Л. Роль соціальних трансфертів у формуванні доходів населення / Л. Гордієнко // Збірник наукових праць Черкаського державного технологічного університету. Серія: Економічні науки. – 2014. – Вип. 36 (21). – С. 38–42. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Znpchdtu_2014_36\(2\)](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Znpchdtu_2014_36(2)).

3. Комарова О.О. Функціональне призначення соціальних трансфертів в умовах трансформації суспільства / О.О. Комарова // Соціальна політика. – 2014. – №3. – С. 75–82.

4. Максимчук Є.О. Бюджетне фінансування програм соціального захисту населення / Є.О. Максимчук // Наукові праці НДФІ. – 2009. – Вип. 3. – С. 106–114. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npndfi_2009_3_14.

ПРАКТИКА І ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ДОХОДІВ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ

Доходи місцевих бюджетів відіграють провідну роль у фінансовому забезпеченні потреб соціально-економічного розвитку адміністративних територій. На обсяги, склад і структуру доходів впливають, з одного боку, обсяги і характер повноважень органів місцевого самоврядування, а з іншого – фінансові можливості держави, обмежені обсягами ВВП та оптимальним рівнем його централізації.

Одним із показників, який дає змогу охарактеризувати роль місцевих бюджетів в розвитку регіонів, є обсяг та частка доходів місцевих бюджетів у доходах зведеного бюджету держави і ВВП (рис. 1).

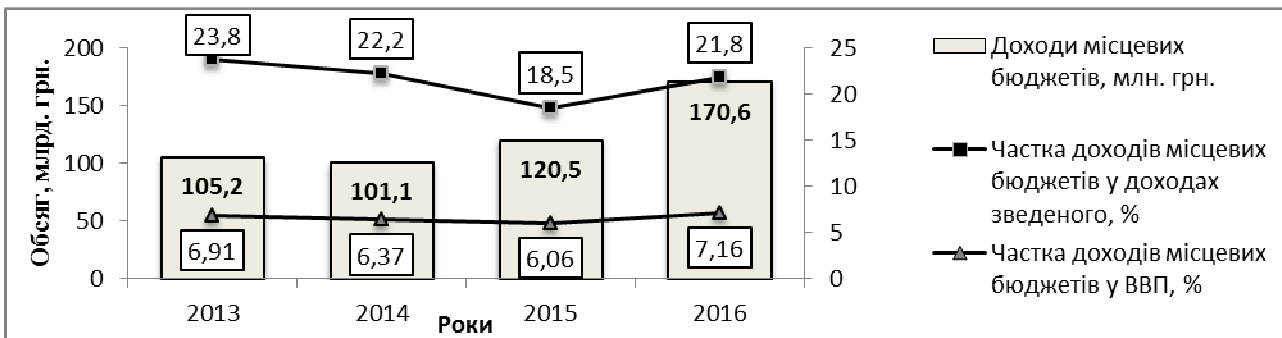

Рис. 1. Динаміка обсягу доходів місцевих бюджетів України (без урахування міжбюджетних трансфертів) та їх частки у доходах зведеного бюджету і ВВП у 2013–2016 рр. *

* Побудовано та розраховано автором на основі даних [1].

Доходи місцевих бюджетів України упродовж 2013–2016 рр. зросли на 65,4 млрд. грн. або 62,2% до 170,6 млрд. грн. у 2016 р. Частка доходів місцевих бюджетів (без урахування міжбюджетних трансфертів) у структурі доходів зведеного бюджету України у 2016 р. знизилася на 2% порівняно із 2013 р. і склала 21,8%, що в першу чергу пов'язано із змінами у розподілі доходів між ланками бюджетної системи.

Питома вага доходів місцевих бюджетів у ВВП упродовж 2013–2015 рр. мала тенденцію до зниження, проте вже у 2016 р. зазначений показник зріс до 7,16%. Така тенденція свідчить спочатку про зниження, а з 2016 р. – про зростання частки ВВП, яка безпосередньо (омінаючи Державний бюджет України) надходить у розпорядження органів місцевого самоврядування.

Розглянемо структуру доходів місцевих бюджетів України у 2013–2016 рр. (табл. 1).

**Динаміка структури доходів місцевих бюджетів України
у 2013–2016 рр.,%***

Види доходів	Роки				Абсолютний приріст 2016 р. до 2013 р.,%
	2013	2014	2015	2016	
Податкові надходження	41,3	37,7	33,4	40,12	-1,18
Неподаткові надходження	5,5	5,3	6,8	5,97	0,47
Доходи від операцій з капіталом	0,6	0,5	0,6	0,38	-0,22
Цільові фонди	0,2	0,2	0,1	0,14	-0,06
Офіційні трансферти	52,4	56,4	59,1	53,39	0,99

* Побудовано та розраховано автором на основі даних [1].

У 2016 р. податкові надходження склали 40,12% доходів місцевих бюджетів України (з урахуванням міжбюджетних трансфертів). Їхній обсяг становив 146,9 млрд. грн.

У структурі доходів місцевих бюджетів у 2016 р. порівняно із 2013 р. зменшилася частка податкових надходжень на 1,18%, надходжень до цільових фондів – 0,06%, доходів від операцій з капіталом – 0,22% та збільшилася частка неподаткових надходжень – на 0,47%. Питома вага трансфертів, отриманих місцевими бюджетами, у структурі доходів у 2016 р. становила 53,39% і зросла на 0,99% порівняно із 2013 р., що є свідченням їх важливої ролі у наповненні місцевих бюджетів.

Позитивне, на перший погляд, збільшення обсягу дохідної частини місцевих бюджетів, якщо воно відбувається за рахунок трансфертів з державного бюджету, з одного боку означає, що держава для виконання делегованих повноважень передає органам місцевого самоврядування фінансові ресурси. Проте в умовах, коли немає чіткого розмежування в українському законодавстві власних та делегованих повноважень органів місцевого самоврядування, зростання обсягу трансфертів з державного бюджету здебільшого свідчить про посилення фінансової залежності органів місцевого самоврядування від центральних органів державної влади та їхню неспроможність за рахунок власних доходів місцевих бюджетів здійснювати видатки на виконання повноважень.

Серед податкових надходжень податок на доходи фізичних осіб (ПДФО) продовжує зберігати позицію найвагомішого за обсягом видом доходів місцевих бюджетів. Динаміка надходжень податку на доходи фізичних осіб до місцевих бюджетів України відображена на рис. 2.

У 2015 р. надходження цього податку склали 54,9 млрд. грн., а частка у доходах місцевих бюджетів (без урахування міжбюджетних трансфертів) суттєво зменшилася порівняно із попередніми роками і становила 45,6%.

Зменшення обсягів надходжень від податку на доходи фізичних осіб зумовлено:

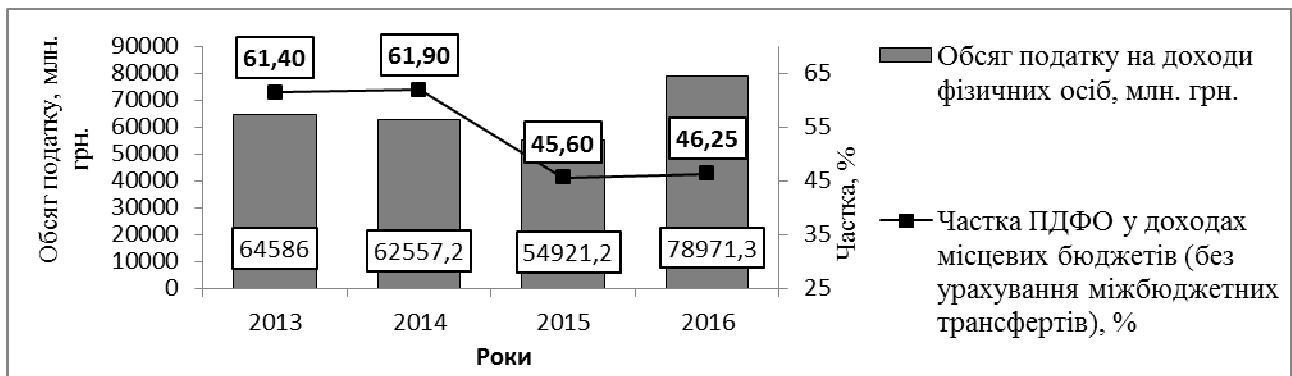

Рис. 2. Динаміка надходження податку на доходи фізичних осіб до місцевих бюджетів України у 2013–2016 рр.*

* Побудовано та розраховано автором на основі даних [1].

– зарахуванням з 1 січня 2015 р. до загального фонду доходів державного бюджету 25% нарахованого податку на доходи фізичних осіб, сплаченого платниками, зареєстрованими на території України, крім міста Києва;

– заниження платниками оподаткованого доходу та ухилення від сплати податку. Особливо це стосується оподаткування доходів від підприємницької діяльності, що пов'язане з умисним неправильним відображенням у декларації відомостей про доходи та витрати з використанням протиправних бухгалтерських схем. Крім того, високий рівень податкового навантаження на фонд оплати праці спричиняє неофіційні домовленості щодо розподілу заробітної плати на офіційну та неофіційну [2, с. 147];

– зараховування податку на доходи фізичних осіб до відповідного місцевого бюджету за місцем реєстрації юридичної особи. Тому кошти від справляння цього податку мають надходити до місцевих бюджетів за місцем проживання осіб, доходи яких оподатковуються, оскільки більшість громадян, які працюють зокрема у великих містах, проживає в інших населених пунктах (передмістях), а послуги за рахунок місцевих бюджетів вони отримують за місцем проживання;

– зменшення бази оподаткування через зниження загального рівня доходів працюючого населення та поглиблення бідності. В Україні загальний рівень доходів населення залишається низьким за стандартами країн не тільки тих, що розвиваються, а й з перехідною економікою. Крім того, існує суттєвий розрив за розміром мінімальної заробітної плати України і Євросоюзу.

У 2016 р. обсяг надходження ПДФО до місцевих бюджетів зріс на 43,8% порівняно із 2015 р. у зв'язку із збільшення ставок зазначено податку з 15% до 18%.

Другим за обсягом видом доходів місцевих бюджетів є місцеві податки і збори, яких у 2016 р. надійшло близько 42,3 млрд. грн., що у 5,8 разу більше, ніж у 2013 р. Їх частка у структурі доходів місцевих бюджетів (без урахування трансфертів) зросла на 17,8% порівняно із 2013 р. і становила 24,8%. Для порівняння, у США за рахунок місцевих податків забезпечується 65% доходів місцевих бюджетів, у Франції – 60%, ФРН – 45%, Великобританії – 36%, Японії – 33%, в ЄС їх частка сягає 30% (в основному завдяки податку на нерухомість).

Тому саме місцеві податки і збори мають забезпечувати фінансові передумови самостійності місцевих бюджетів у частині формування їхніх доходів [3].

У зв'язку з прийняттям Податкового кодексу України з 2011 р. структура місцевих податків і зборів змінилася – скоротилася кількість місцевих податків і зборів з 14 до 5. Проте зарахування єдиного податку до їх складу забезпечило підвищення питомої ваги у структурі доходів місцевих бюджетів (без урахування трансфертів) з 1% у 2010 р. до 10,1% у 2016 р.

Підсумовуючи результати аналізу формування доходів місцевих бюджетів, зазначимо, що основною проблемою є недосконалість механізму мобілізації бюджетних коштів, зокрема: невиконання запланованого обсягу надходжень доходів; незначна фінансова роль місцевих податків і зборів та майнових податків; зростаюча залежність місцевих бюджетів від міжбюджетних трансфертів в результаті зменшення доходів та зростання видатків місцевих бюджетів, що призводить до гальмування процесів розвитку демократичних та ринкових трансформацій на місцевому рівні.

Література:

1. Звіти про виконання Державного та місцевих бюджетів України за 2013–2016 рр. Офіційний сайт Державної казначейської служби України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.treasury.gov.ua>.
2. Лисяк Л.В. Бюджетна політика у системі державного регулювання соціально-економічного розвитку України: моногр. / Л.В. Лисяк. – К.: НДФІ, 2009. – 600 с.
3. Лопушняк Г. Фінансова децентралізація в Україні: декларації та практична реалізація / Лопушняк Г., Лободіна З., Ливдар М. // Економічний часопис-XXI. – 2016. – №161 (9–10). – С. 79–84.

Щурик Надія Миколаївна

Слухачка групи ДСБФз-21

Науковий керівник – к.е.н., доцент Карпишин Н.І.

ВИДАТКИ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ НА ОБОРОНУ У 2017 РОЦІ: СТРУКТУРНО-АНАЛІТИЧНИЙ АСПЕКТ

У відповідності зі Стратегією національної безпеки України та Концепцією розвитку сектору безпеки і оборони України, щорічне бюджетне фінансування сектору безпеки і оборони передбачене на рівні не менше 5% від величини валового внутрішнього продукту країни. У Державному бюджеті України на 2017 р. ця сума передбачена у розмірі 129,3 млрд. грн. [1].

Проте необхідно зазначити, що безпосередньо армія (зокрема через Міністерство оборони України) отримує лише 64,0274 млрд. грн. Решта ж коштів (65,2726 млрд. грн.) буде спрямовано на забезпечення Апарату Міністерства внутрішніх справ України, Адміністрації Державної прикордонної служби України, Національної гвардії України і Державної служби України з

надзвичайних ситуацій з метою фінансування заходів щодо підвищення обороноздатності і безпеки держави, матеріально-технічного забезпечення названих структур, будівництва (придбання) житла для військовослужбовців, які перебувають у їхньому підпорядкуванні тощо [1].

Відтак проаналізуємо фінансове забезпечення Збройних сил України за окремими бюджетними програмами та в розрізі загального і спеціального фондів Державного бюджету України.

Тож, у Законі «Про Державний бюджет України на 2017 р.» видатки для забезпечення діяльності Міністерства оборони України передбачені в розмірі 64 027 400,0 тис. грн. (табл. 1), що на 8 399 471,6 тис. грн. більше, ніж у 2016 р..

За бюджетною програмою «Керівництво та військове управління Збройними силами України» видатки збільшені у порівнянні з 2016 р. на 47 911,3 тис. грн. і передбачені у розмірі 384 518,7 тис. грн. Причому зазначені кошти передбачено спрямовувати на утримання центрального апарату Міністерства оборони та Генерального штабу Збройних Сил України.

Таблиця 1

Структура видатків Державного бюджету України на фінансування Збройних сил України у 2017 р. [1]

Найменування згідно з відомчою і програмною класифікаціями видатків державного бюджету	Загальний фонд, тис. грн.	Спеціальний фонд, тис. грн.	Разом, тис. грн.
Міністерство оборони України	61 700 000,0	2 327 400,0	64 027 400,0
<i>Апарат Міністерства оборони України</i>	<i>61 700 000,0</i>	<i>2 327 400,0</i>	<i>64 027 400,0</i>
Керівництво та військове управління Збройними силами України	383 818,7	700,0	384 518,7
Забезпечення діяльності Збройних сил України та підготовка військ	51 230 177,8	633 190,2	51 863 368,0
Медичне лікування, реабілітація та санаторне забезпечення особового складу, ветеранів та членів їх сімей	1 732 075,2	191 855,3	1 923 930,5
Підготовка військових фахівців у вищих навчальних закладах, підвищення кваліфікації та перепідготовка, початкова військова підготовка та патріотичне виховання молоді	1 981 928,3	125 000,0	2 106 928,3
Розвиток озброєння та військової техніки Збройних сил України	5 663 200,0	665 704,8	6 328 904,8
Будівництво (придбання) житла для військовослужбовців Збройних сил України	600 000,0	151 022,3	751 022,3
Утилізація боєприпасів, рідинних компонентів ракетного палива,	108 800,0	32 027,4	140 827,4

озброєння, військової техніки та іншого військового майна			
Видатки для Міністерства оборони України на реалізацію заходів щодо підвищення обороноздатності і безпеки держави	–	527 900,0	527 900,0

За бюджетною програмою «Забезпечення діяльності Збройних сил України та підготовка військ» видатки збільшені у порівнянні з 2016 р. на 9 427 790,5 тис. грн. і визначені у розмірі 51 863 368,0 тис. грн., що, як пояснюють урядовці, дозволить забезпечити особовий склад належними видами грошового забезпечення та заробітної плати з нарахуваннями, енергоносіями та комунальними послугами, продовольством, речовим та іншими видами забезпечення відповідно до встановлених норм. Вказані видатки також передбачено спрямувати на підготовку військ, проведення мобілізаційної роботи, відновлення боєздатності, технічне обслуговування та ремонт озброєння і військової техніки, капітальний ремонт аварійних приміщень, виконання заходів з міжнародного військового співробітництва та участі України у міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки, захист важливих державних об'єктів.

За бюджетною програмою «Медичне лікування, реабілітація та санаторне забезпечення особового складу Збройних сил України, ветеранів військової служби та членів їх сімей, ветеранів війни» видатки збільшені у порівнянні із 2016 р. на 386 108,7 тис. грн. і передбачені у розмірі 1 923 930,5 тис. грн. Такі видатки заплановано спрямовувати на всебічне медичне забезпечення Збройних Сил, утримання медичного персоналу, забезпечення діяльності лікувальних та санаторно-курортних закладів, придбання медикаментів та медичного обладнання.

За бюджетною програмою «Підготовка військових фахівців у вищих навчальних закладах I–IV рівнів акредитації, підвищення кваліфікації та перепідготовка військових фахівців і державних службовців, початкова військова підготовка молоді та патріотичне виховання молоді» видатки збільшені у порівнянні з 2016 р. на 84 246,7 тис. грн. і передбачені у розмірі 2 106 928,3 тис. грн. Ці видатки заплановано спрямовувати на підготовку офіцерських та науково-педагогічних кадрів, ліцеїстів, студентів за програмою підготовки офіцерів запасу, перепідготовку та підвищення кваліфікації офіцерських кадрів та державних службовців.

За бюджетною програмою «Розвиток озброєння та військової техніки Збройних сил України» видатки збільшені у порівнянні з 2016 р. на 1 721 535,4 тис. грн. і передбачені у розмірі 6 328 904,8 тис. грн. Такі видатки передбачено спрямовувати на закупівлю нової військової техніки, озброєння, засобів автоматизації та спеціального обладнання, а також проведення науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт із їх розробки.

За бюджетною програмою «Будівництво (придбання) житла для військовослужбовців Збройних сил України» видатки збільшені у порівнянні з

2016 р. на 63 706,7 тис. грн. і передбачені у розмірі 751 022,3 тис. грн. Ці видатки заплановано спрямовувати на будівництво (придбання) та реконструкцію житла для військовослужбовців Збройних сил України.

За бюджетною програмою «Утилізація боєприпасів та рідинних компонентів ракетного палива, забезпечення живучості та вибухо- і пожежобезпеки арсеналів, баз і складів Збройних сил України» видатки збільшені у порівнянні з 2016 р. на 40 272,3 тис. грн. і заплановані у сумі 140 827,4 тис. грн. Визначені кошти передбачено спрямовувати на заходи з утилізації звичайних видів боєприпасів, непридатних для подальшого використання і зберігання, утилізації озброєння, військової техніки та іншого військового майна, а також на створення умов, що гарантують безпеку населення і господарських об'єктів у разі виникнення аварійних ситуацій на арсеналах, базах і складах озброєння, ракет і боєприпасів Збройних сил України.

За бюджетною програмою «Видатки для Міністерства оборони України на реалізацію заходів щодо підвищення обороноздатності і безпеки держави» передбачено видатки спеціального фонду Державного бюджету у сумі 527 900,0 тис. грн. від конфіскованих коштів та коштів від реалізації майна, конфіскованого за рішенням суду за вчинення корупційного та пов'язаного з корупцією правопорушення. Цей ресурс передбачено спрямувати на виконання науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт; закупівлю і модернізацію озброєння та військової техніки; відновлення боєздатності, утримання, експлуатацію і ремонт озброєння та військової техніки; забезпечення зв'язком; будівництво (реконструкцію) та капітальний ремонт військових об'єктів.

При цьому статтею 18 Закону України «Про Державний бюджет на 2017 р.» передбачено дозволити Міністерству оборони України у 2017 р. для забезпечення безперервності процесу харчування особового складу Збройних Сил України продовжити до 31 березня 2017 р. у межах відповідних бюджетних асигнувань Міністерства оборони України дію договорів про закупівлю послуг з харчування, які діяли у 2016 р. [1].

Відтак маємо підстави стверджувати, що загалом військовий бюджет 2017 р. можна назвати бюджетом розвитку (принаймні, ніколи раніше українська армія не отримувала такого фінансування, як це передбачено у 2017 р.). Так, майже на 9,5 млрд. грн. збільшено фінансування Збройних сил, що є цілком логічним, адже армія повномасштабно переходить на контрактну форму, для чого потрібні кошти, зокрема на виплату заробітної плати контрактникам. Сюди ж входить і матеріальне забезпечення армії: одяг, амуніція, харчування, енергоносії тощо. Суттєве збільшення фінансування зазначених напрямів дає підстави сподіватись на успішне продовження початих реформ, зокрема реформи системи продовольчого забезпечення та харчування Збройних сил України. Також на 1,7 млрд. грн. у порівнянні з 2016 р. заплановано збільшити фінансування на розвиток озброєння та військової техніки. Також збільшено (хоча і не так суттєво) видатки на будівництво або

придбання житла для військовослужбовців, що є важливим стимулом залучення українців до служби за контрактом.

Проте варто зазначити, що особливість перебігу бюджетного процесу в Україні полягає у тому, що не завжди прийняті бюджети повною мірою виконуються. Скажімо, у 2016 р. українська армія недоотримала фінансування на суму близько 5 млрд. грн., а у 2015 р. із запланованих 49,3 млрд. грн. було отримано лише 46,7 млрд. грн. [2].

В цілому ж, критичний військовий бюджет в умовах сьогодення фахівці оцінюють на рівні 62,6 млрд. грн. [2], що з певним перевиконанням покриває бюджет Міністерства оборони на 2017 р.

Таким чином, є усі підстави сподіватися, що українська армія зможе у повному обсязі виконувати покладені на неї завдання, а Україна у надзвичайно складних сучасних геополітичних умовах протистоятиме будь-якій агресії чи зазіханням на суверенітет і цілісність незалежної держави.

Література:

1. Закон України «Про Державний бюджет на 2017 р.» від 21.12.2016 №1801-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1801-19>.

2. Рудомський Р. Військовий бюджет – 2017: Скільки Україна витратить на техніку і оборону / Руслан Рудомський [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.depo.ua/ukr/war/proekt-viyskovogo-byudzhetu-2017---skilki-kudi-y-navishcho-26092016090000>.

Ядчук Михайло Григорович

Студент групи ФУПОМ-11

Науковий керівник – д.е.н., професор Кириленко О.П.

ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ДОХОДІВ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ

На сучасному етапі розвитку економіки України на перший план виходять питання, що стосуються бюджетної системи держави, розвитку її територіальних громад, а саме надання їм більших повноважень і можливостей для наповнення місцевих бюджетів. Процеси децентралізації влади змінюють і розширюють шляхи надходження коштів у місцеві бюджети. Також місцевій владі надається більше повноважень, щодо розподілу коштів на потреби селищ, сіл, а це в свою чергу сприяє їх розвитку. Тому на сьогодні питання формування доходів місцевих бюджетів є актуальним.

Багато вчених досліджували питання формування доходів місцевих бюджетів, серед них такі як: С.Буковинський, О.Василик, А.Даниленко, О.Кириленко, В.Кравченко, І.Луніна, К.Павлюк, О.Романенко, В.Федосов, С.Юрій та багато інших.

У Бюджетному кодексі України чітко визначені 4 основні групи надходжень за допомогою яких наповнюються місцеві бюджети. Це є податкові надходження, неподаткові надходження, доходи від операцій з капіталом та офіційні трансферти. Зараз стоїть питання, щоб збільшити ці джерела наповнення через передачу деяких податків, або їх частини, які раніше сплачувалися до державного бюджету, місцевим [1, с. 126].

Аналізуючи доходи місцевих бюджетів на прикладі бюджету Турійського району, Волинської області чітко видно, що найбільшу частку доходів загального фонду отримано від офіційних трансфертів – 86,01% (144229084 грн.), друге місце займають податкові надходження – 13% (21772202 грн.) від загальної суми доходів, далі ідуть неподаткові надходження – 1,0% (1672987 грн.) і на останньому місці доходи від операцій з капіталом – 0,01% (6261грн.).

Що стосується спеціального фонду бюджету, то тут податкові надходження – 0,04% (1464,60 грн.), неподаткові надходження 84,7% (3319767 грн.), доходи від операцій з капіталом – 9,33% (35917 грн.), офіційні трансферти – 0,38% (15020 грн.), цільові фонди – 5,58% (218715 грн.) від загальної суми доходів спеціального фонду.

Отже, ми бачимо, що лівову частку доходів займають офіційні трансферти, а на другому місці – податкові надходження, це що стосується загального фонду. В спеціальному фонді найбільше неподаткових надходжень.

Починаючи з 2012 р. спостерігається зростання частки міжбюджетних трансфертів з 49,7% 2012 р. до 52,4% у 2013 р. загалом по місцевих бюджетах України. Серед найбільш поширених проблем, з якими зіштовхуються органи влади на місцях, є використання вільних бюджетних коштів, нестабільність дохідної бази, недостатнє фінансування з державного бюджету та неефективність системи вилучення надлишків загальнодержавних податків [2].

Нажаль в державі немає єдиного підходу до політики, щодо місцевого самоврядування. Це проявляється в тому, що в стратегічних документах декларується напрям децентралізації повноважень і фінансових ресурсів, а нормативні акти які приймаються, нажаль призводять до зворотного процесу.

Аналіз доходів місцевих бюджетів України показав, що 5419 місцевих бюджетів формуються на 70% за рахунок трансфертів з державного бюджету, а 483 громади на 90%. Зрозуміло, що за таких умов неможливий розвиток громад, є постійна нестача коштів на потреби населення – це стосується і ремонту доріг, і покращення інфраструктури, розбудови спортивних майданчиків та місць відпочинку. [3, с. 63].

Тому у 2015 р. завдяки проведенню реформи децентралізації місцевим органам влади надали більше джерел наповнення бюджетів, а саме: 10% податку на прибуток підприємств, плату за землю в частині податку на майно, збори з роздрібного продажу підакцизних товарів за ставкою 5% вартості реалізованого товару. Крім цього дохідна частина поповнилась єдиним податком, податком на нерухомість, транспортним податком, 80% екологічного податку (замість 35%) та 25% плати за надра [4].

Отже, на сьогодні ми спостерігаємо передачу майже половини ресурсів та інструментів бюджетної системи місцевим бюджетам. Зрозуміло, що це

повинно позитивно вплинути на розвиток громад та підвищити рівень їх соціально – економічного розвитку.

Література:

1. Лінтур І.В. Напрями оптимізації формування доходів місцевих бюджетів / І.В. Лінтур // Науковий вісник Мукачівського державного університету. – 2014. – С. 124–128.

2. Козинець І.Г. Фінансова самостійність місцевих бюджетів: проблеми забезпечення / І. Г. Козинець // Молодий вчений. – 2015. – №6 – С. 111–114.

3. Слободянюк Н.О. Проблеми формування дохідної частини місцевих бюджетів в умовах фінансової децентралізації / Н.О. Слободянюк // Економіка і суспільство. – 2016. – №2. – С. 61–66.

4. Тесля С.М. Сутність та структура фінансового забезпечення органів місцевого самоврядування / С.М. Тесля, М.І. Мудрик // Молодий вчений. – 2014. – №5. – С. 16–18.

Якібчук Ольга Дмитрівна

Студент групи ФУПОзм-11

Науковий керівник – к.е.н., доцент Сидор І.П.

СВІТОВИЙ ДОСВІД ОРГАНІЗАЦІЇ БЮДЖЕТНОГО ПРОЦЕСУ

У будь-якій країні світу структура державного бюджету, а також реалізація бюджетних процедур має свої національні надбання зумовлені специфікою розвитку політичних, економічних та соціальних правовідносин в державі. Формування та виконання державного бюджету – досить складний і тривалий процес. У окремих країнах світу існує практика складання бюджетів на 3-5 років наперед з відповідним уточненням на конкретний рік, який буде виконуватися [2, с. 65].

Бюджетна система будь-якої держави займає центральне місце у складі фінансової системи і базується на економічних і юридичних нормах та організаційно залежить від форми державного устрою. Так, для федеративних країн (наприклад, США, Німеччина, Російська Федерація, Канада, Швейцарія) характерною є трирівнева бюджетна система (федеральний бюджет, бюджети суб'єктів федерації (штатів, регіональні тощо), місцеві бюджети), а бюджетна система в унітарних країнах (наприклад, Великобританія, Італія, Франція, Україна, Японія) представлена двома рівнями (державний і місцеві бюджети). У федеративних державах види місцевих бюджетів визначаються, як правило, в законодавстві окремих суб'єктів федерації, а в унітарних – на загальнодержавному рівні.

Адміністративно-територіальний устрій США – федеративний. Федеральний бюджет побудований відповідно до принципу «повного» (зведеного) бюджету і складається з двох частин: урядового бюджету (бюджету

федеральних фондів) та бюджету довірчих фондів. Саме урядовий бюджет охоплює і фінансує загальнодержавні програми, які тісно пов'язані з політичними, економічними і соціальними функціями держави. Джерелами формування федерального бюджету США є: індивідуальні податкові податки; внески у фонди соціального страхування; податок на прибуток корпорацій; акцизи; інші джерела.

До видатків федерального бюджету США відносять:

- «прямі пільгові виплати окремим особам» (соціальні програми);
- витрати на оборону;
- виплати процентів за державним боргом;
- позики і субвенції штатам та місцевим органам влади;
- фінансування інших федеральних програм.

У США функціонують спеціальні структури на які покладено зобов'язання щодо бюджетного планування і розробки проекту федерального бюджету. До них відносять: Міністерство фінансів та Адміністративно-бюджетне управління. Всі бюджетні структури, фінансування яких здійснюється за рахунок коштів державного бюджету, подають Міністерству фінансів заявки з відповідним оформленням. Підготовлений проект центрального бюджету Президент США спрямовує до Конгресу разом із бюджетним посланням президента зі своїми пропозиціями і баченнями розв'язання нагальних проблем у бюджетній сфері. Проект центрального бюджету проходить процедуру свого розгляду в нижній та верхній палатах Конгресу. У випадку, наявності протиріч щодо прийняття бюджету між верхньою і нижньою палатами, проект бюджету виноситься на розгляд спеціально створеної узгоджувальної комісії.

Сучасний бюджетний устрій Німеччини, як федеративної держави, включає три рівні – федеративний, земельний і общинний (комунальний).

У Німеччині на перші два фінансові роки складається макроекономічний прогноз з врахуванням змін соціально-економічного розвитку країни та кон'юнктури вітчизняного ринку товарів і послуг. На наступні три роки зміна господарської кон'юнктури ринку товарів і послуг не враховуються. Зважаючи на те, що в країні за останні роки темпи інфляції є невисокими, бюджетне планування здійснюється за цінами поточного року.

У федеральному бюджеті видатки згруповані за 40 групами відповідно до функціональної класифікації. Дохідна частина федерального бюджету нараховує 1500 джерел, а бюджетному фінансуванню підлягає близько 8000 статей бюджету державного рівня. З метою фінансового вирівнювання, а також бюджетного регулювання доходи і видатки бюджетів різних рівнів здійснюють бюджетне планування за єдиною бюджетною класифікацією. Розгляд і затвердження бюджетів усіх рівнів здійснюється у спеціальній Раді, яка займається бюджетним плануванням. Рада є координуючим структурним органом на рівні міністрів як федерації, так і земель за участю представників общин.

У Великобританії державний бюджет складається з двох складових: звичайного бюджету та національного фонду позик. Основне призначення

звичайного бюджету – це фінансування поточних витрат держави. Видатки звичайного бюджету поділяються на щорічно затверджені Парламентом та постійні витрати консолідованого фонду. До щорічних затверджених Парламентом відносять витрати на оборону, економічні і соціальні цілі, субсидії місцевим органам влади, допомога країнам, що розвиваються, (в основному тим, що входять у Британську співдружність націй), на управління. Витрати консолідованого фонду не розглядаються Парламентом, до них відносять: виплати за державним боргом (вони передаються у фонд позик і виплачуються з нього), внески до бюджету і інших фондів ЄЕС, витрати на утримання королеви і королівського двору.

Дохідна частина бюджету формується, як правило, за рахунок податкових надходжень (понад 90%). Питома вага прямих і непрямих податків приблизно однакова. Звичайні бюджети найчастіше є дефіцитними і фінансуються за рахунок позички з національного фонду позик [4, с. 76]. Національний фонд позик представляє собою бюджет капіталовкладень чи інвестицій. За його рахунок здійснюються платежі, пов'язані із обслуговуванням державного боргу, видаються довгострокові кредити на капіталовкладення державним підприємствам та місцевим органам влади. Доходи бюджету формуються за рахунок таких надходжень як: відсотки за користування довгостроковими кредитами, прибутку емісійного департаменту Банку Англії, а також коштів, котрі надійшли із звичайного бюджету за умови позитивного сальдо балансу.

У Франції центральний бюджет складається з трьох частин: звичайний загальний (державний) бюджет; приєднані бюджети різних державних організацій; спеціальні рахунки казначейства.

Центральний бюджет поділяється на два види операцій: постійного характеру (незмінне фінансування), на яке припадає близько 90% усіх бюджетних коштів і ресурси взаємного характеру, тобто кредити.

Частка загального бюджету складає більше ніж 70% коштів центрального бюджету. Видаткова частина загального бюджету поділяється на функціональну і інституційну (відомчу) складову. За функціональною складовою видатки групуються відповідно до функцій органів державної влади і управління, зокрема це кошти, які використовуються на утримання адміністративних служб, обслуговування державного боргу, капіталовкладення, витрати, що супроводжують капітальні вкладення, трансферти. Інституційна або відомча складова бюджету передбачає групування витрат за відомствами, які виконують бюджет і спрямовуються на: оборону, сплату відсотків і погашення державного боргу, економічні, соціальні, загальнодержавні, міжнародні функції, надання допомоги країнам, які розвиваються.

Основними видами дохідних джерел загального бюджету є прямі і непрямі податки та надходження від підприємницької діяльності держави. Близько 40% усіх податкових надходжень займає індивідуальний податок на прибуток і податок на прибуток корпорацій. Серед непрямих податків провідне становище займає податок на додану вартість [1, с. 42].

У різних країнах бюджетний процес має свій період, початок якого припадає на різний час, приурочений, як правило, до національних традицій чи історичних особливостей життя країни (див. табл. 1).

Так, у Франції, Німеччині, Італії, і Бельгії, Нідерландах, Швейцарії бюджетний рік співпадає з календарним роком; у Великобританії, Японії, Канаді він починається з 1 квітня і закінчується 31 березня; у Швеції, Норвегії – з 1 липня по 30 червня, у США – з 1 жовтня по 30 вересня. На це звичайно є історичні причини, традиції, пов'язані з термінами скликання сесій законодавчих органів. У федеративних країнах бюджетний рік у суб'єктів федерації може не збігатися з початком бюджетного року федерального бюджету. У США, наприклад, багато штатів мають інший початок бюджетного року.

Таблиця 1

**Процес підготовки і затвердження бюджету у окремих країнах світу
[3, с. 44]**

Країна	Положення про бюджетний період і багаторічне планування	Загальні бюджетні обмеження
США	Бюджетний рік триває з 1 жовтня до 30 вересня. Вимагається здійснення багаторічного планування – на бюджетний рік плюс чотири наступні роки	Встановлюється контрольний показник скорочення бюджетного дефіциту. Коли контрольних показників скорочення не дотримано, автоматично розпочинається процес секвестрування
Великобританія	Бюджетний рік триває з 1 квітня до 31 березня. Багаторічне планування не є обов'язковим. Разом з річним бюджетом готуються і подаються до парламенту перспективні оцінки на три наступні роки	Регулюються вимогами Маастрихтської угоди. Поточний середньостроковий план повинен підтримувати величину дефіциту в межах, передбачених складеними на три роки перспективними оцінками.
Німеччина	Бюджетний і календарний роки збігаються. Обов'язково є багаторічне планування (5 років), але без затвердження парламентом. Ці перспективні оцінки готуються і подаються до парламенту разом із щорічним бюджетом	Регулюються вимогами Маастрихтської угоди. Бюджетна політика, погоджена у Раді фінансового планування, може встановлювати граничні розміри бюджету, а поточні контрольні показники узгоджуються з Маастрихтською угодою
Франція	Бюджетний і календарний роки збігаються. Згідно із законом вимагається багаторічне планування (три роки)	Регулюються вимогами Маастрихтської угоди. У 1994 р. вперше в законі про бюджет було встановлено конкретні контрольні показники для обмеження зростання видатків і дефіциту у відсотках до внутрішнього європейського продукту на період 1993–1997 рр.

У розвинутих країнах світу широкого розповсюдження набув програмно-цільовий метод бюджетного планування. Система планування бюджету на

основі програм – це система прийняття рішень щодо розроблення, аналізу, упровадження програм та розподілу ресурсів щодо його виконання.

Серед напрямів можливого використання світового досвіду в контексті удосконалення бюджетних процедур бюджетного процесу в Україні можна віднести:

– чітке розмежування повноважень між органами державної влади і управління стосовно проведення бюджетного процесу з метою уникнення дублювання функцій і повноважень між ними, а також запровадження дієвого контролю за виконанням цих повноважень;

– удосконалення бюджетного планування на основі програмно-цільового методу формування бюджету як однієї із прогресивних форм одночасного контролю за використанням бюджетних коштів та забезпечення виконання функцій державою;

– проведення відкритих конкурсних процедур державних закупівель, забезпечення прозорих тендерів та здійснення контролю за цими процесами не лише контролюючими органами державної влади, а й громадськістю;

– забезпечення прозорості та відкритості в процесі виконання бюджету, а також оприлюднення звітів про виконання бюджетів за підсумками відповідного року у засобах масової інформації з метою дотримання принципів побудови бюджетної системи і здійснення бюджетного процесу зокрема.

Література:

1. Булгакова С.О. Казначейство зарубіжних країн: навч. посіб. / С.О. Булгакова – К., 2000. – 82 с.

2. Миргородська Л.О. Фінансові системи зарубіжних країн: навч. посіб. / Л.О. Миргородська – К.: Центр навчальної літератури, 2003. – 240 с.

3. Рожко Д. Зарубіжний досвід формування бюджету та можливості його використання в Україні / Д. Рожко // Вісник КНУ ім. Т. Шевченка. Економіка. – 2009. – №112. – С. 43–46.

4. Серебрянський Д.М. Оцінювання рівня та ефективності перерозподілу ВВП через публічний сектор економіки / Д.М. Серебрянський, А.М. Вдовиченко, А.І. Зубрицький // Фінанси України. – 2013. – №4. – С. 45–57.

Януш Тетяна Романівна

Студент групи ФУПОзм-11

Науковий керівник – к.е.н., доцент Коваль С.Л.

УПРАВЛІННЯ ДЕРЖАВНИМ БОРГОМ: ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ

Існування державного боргу пов'язано з постійним протиріччям між зростаючими завданнями і потребами держави та наявними фінансовими ресурсами. залучені Україною позики вирізняються своєю короткостроковістю та високим рівнем процентних ставок. Державний борг неоднозначно впливає

на економіку та майбутні покоління. Позитивні наслідки державного боргу, як правило, спостерігаються у разі активного використання позикового капіталу, використання його на інвестиційні та інноваційні програми з метою розвитку економіки. У разі спрямування державою цих позикових ресурсів на фінансування поточних витрат, борг перекладається на наступні покоління, обтяжує їх і гальмує соціально-економічний розвиток держави.

Визначення змісту поняття «управління державним боргом» неможливе без аналізу існуючого наявного теоретичного доробку з цього питання.

У зарубіжній економічній літературі управління державним боргом зводять до регулювання структури та обсягів державних боргових зобов'язань.

У підручнику «Фінанси», за редакцією професора В. М. Родіонової, управлінням державним боргом трактують як сукупність заходів держави з виплати доходів кредиторам і погашенню позик, зміни умов уже випущених позик, визначення умов і випуску нових цінних паперів [7, с. 344].

Д.Л. Головачов розглядає категорію управління державним боргом у широкому розумінні. Широко управління державним боргом слід розуміти як формування одного з напрямів економічної політики держави, пов'язаної з її діяльністю в якості позичальника або гаранта. Найого думку, це прерогатива органів законодавчої влади або уряду, яка полягає в наступному:

- формування політики державного внутрішнього і зовнішнього боргування;

- встановлення межі заборгованості (в тому числі визначення загального обсягу бюджетного дефіциту і відповідно обсягів запозичень, необхідних для їх фінансування);

- визначення основних напрямів і мети впливу на мікро- і макроекономічні показники;

- встановлення можливості і доцільності фінансування за рахунок державного боргу загальнодержавних програм тощо [3, с. 8].

У вітчизняній економічній літературі питання управління державним боргом розглядається досить широко. Так, С.І. Юрій та В.М. Федосов під управлінням державним боргом розуміють «комплекс заходів, що здійснюються державою в особі уповноважених органів щодо визначення обсягів та умов залучення коштів, їх розміщення і погашення, а також забезпечення платоспроможності держави» [10, с. 236].

Досить ґрунтовно питання управління державного боргу дослідив А.С. Глущенко. За його трактуванням, управління державним боргом полягає в забезпеченні платоспроможності держави, тобто можливості погашення нею своїх боргів, крім того, воно може розглядатися як у широкому, так і у вузькому розумінні. У широкому розумінні управління державним боргом передбачає формування одного із напрямів фінансової політики держави, пов'язаної з її діяльністю у ролі позичальника і гаранта. Це потребує комплексного підходу, а саме:

- координації грошово-кредитної та фіскальної політики держави;

- узгоджених взаємовідносин уряду та НБУ з питань боргової політики;

– розроблення ефективних форм і методів зниження боргового тягаря із застосуванням інструментів активного управління державним боргом [2, с. 129].

Управління державним боргом у вузькому розумінні слід розглядати як сукупність дій, пов'язаних із:

- підготовкою до випуску боргових зобов'язань держави;
- розміщенням боргових зобов'язань;
- наданням державних гарантій по боргових зобов'язаннях

проведення операцій з обслуговування та погашення боргових зобов'язань [2, с. 131].

Управління державним боргом – комплекс заходів, що здійснюються державою в особі її уповноважених органів щодо визначення обсягів та умов залучення коштів, їх розміщення і погашення, а також забезпечення платоспроможності держави [2, с. 134].

Більшість дослідників трактують управління державним боргом як певну сукупність заходів із залучення коштів, їх розміщення та погашення при мінімальних ризиках та оптимальних витратах з обов'язковою умовою забезпечення платоспроможності держави.

У «Настановах по управлінню державним боргом», підготовленими фахівцями Міжнародного валютного фонду та Світового банку, управління державним боргом визначається як «процес розробки та виконання стратегії управління заборгованістю органів державного управління, яка дозволить залучити необхідну суму фінансування, виконати цільові установки уряду стосовно ступеня ризику і витрат, а також вирішить будь-які інші завдання, поставлені урядом у сфері управління державним боргом».

У вітчизняній практиці, законодавче визначення управління державним боргом наведено у Наказі Міністерства фінансів України «Про затвердження Порядку відображення операцій, пов'язаних з державним та гарантованим державою боргом, при плануванні та виконанні державного бюджету»: управління державним боргом та гарантованим державою боргом – це сукупність заходів, що здійснюються державою, пов'язаних із утворенням, обслуговуванням та погашенням державного й гарантованого державою боргу та спрямованих на зменшення ризиків, оптимізацію витрат і структури при здійсненні державних запозичень та наданні державних гарантій [6].

Підсумовуючи вищесказане, можна дати наступне визначення поняттю управління державним боргом – це комплекс заходів органів державної влади, пов'язаний із залучення коштів на умовах державного кредиту, їх розміщенням, погашення та обслуговуванням, спрямованих на забезпечення макроекономічної стабільності держави.

Література:

1. Вахненко Т. Державний борг України: поточний стан і ризику / Т. Вахненко // Фінанси. Податки. Кредит. – №2. – 2008. – С. 37–48.
2. Глущенко А.С. Фінанси: навч. посібн. / А.С. Глущенко – Х.: ХНУ ім. В.Н. Каразіна, 2010. – 190 с.

3. Головачев Д.Л. Регулирование государственного долга в рыночной экономике: автореф. дис. д-ра эконом. наук: 08.00.01 / Моск. гос. ун-т. – М., 1996. – 25 с.
4. Горобець О.Г. Державний борг України та його вплив на розподіл валового внутрішнього продукту. / О.Г. Горобець // Актуальні проблеми економіки. – 2010. – №3. – С. 17–19.
5. Кучер Г.В. Управління державним боргом: підруч. – К.: КНТЕУ, 2002. – 342 с.
6. Порядок відображення операцій, пов'язаних з державним боргом, при плануванні та виконанні державного бюджету. Затв. наказом Міністерства фінансів України №42 від 28.01.2004 / [Електронний ресурс]: Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0228-04>.
7. Финансы / [В. М. Родионова, Ю. Я. Вавилов, Л. И. Гончаренко и др.]: под ред. В. М. Родионовой. – М. Финансы и статистика, 1995. – 430 с.
8. Форкун І.В. Формування та управління державним боргом в період фінансової кризи / І.В. Форкун, К.П. Хитра // Вісник Хмельницького національного університету. – №2. – 2010. – С. 195–199.
9. Юревич Л.М. Механізм управління державним боргом в Україні / Л.М. Юревич // Фінанси України. – 2009. – №12 – С. 89–97.
10. Юрій С.І. Фінанси: підруч. / С.І. Юрій, В.М. Федосов. – К: Знання, 2008. – 611 с.
11. Ярошевич Н.Б. Управління державним боргом: зарубіжний досвід та українська реальність / Н.Б. Ярошевич, А.В. Мазур, М.Р. Мокринська // Науковий вісник НЛТУ України. – 2009. – №17.8. – С. 266–271.

Наукове видання

**Збірник матеріалів Третньої заочно-дистанційної
наукової конференції студентів і молодих вчених**

**АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ФІНАНСОВОЇ
ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ**

м. Тернопіль, 30 травня 2017 р.

2-ге вид., перероб. і доп.

Верстка:

Письменний В.В.
superverstka.jimdo.com
super_verstka@ukr.net

Підписано до друку 26.05.2017.

Формат 60x 84/16. Гарнітура Times New Roman.
Папір офсетний 70 г/м². Друк електрографічний.

Умов.-друк. арк. 9,75. Обл.-вид. арк 10,38.

Тираж 100 примірників. Замовлення №05/17/2-87.

Виготувач:

ФОП Осадца Ю.В
м. Тернопіль, вул. Винниченка, 9/7
тел. (0352) 40-08-12 (0352) 40-00-63, (097) 988-53-23

*Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої
справи до державного реєстру видавців, виготівників
і розповсюджувачів видавничої продукції
серія ТР №46 від 07.03.2013*